

Monipuolistuva liikunta – erilaiset liikkujat

Arviointitutkimus kehittämisavustuksesta Maahanmuuttajien
kotoutuminen liikunnan avulla 2011–2019

Hanna-Mari Peotta, Virpi Inkinen & Kaarlo Laine

Likes
by jamk

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

**Monipuolistuva liikunta – erilaiset liikkujat. Arviointitutkimus kehittämisavustuksesta
Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla 2011–2019**

Hanna-Mari Peotta, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Virpi Inkinen, Likes

Kaarlo Laine, Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 409. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

ISBN 978-951-790-563-3

ISSN 2342-4788

Jyväskylä 2022

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

© Tekijät ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2022

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ALKUSANAT	9
KIITOKSET	10
1 JOHDANTO	11
2 LIIKUNNAN JA KOTOUTUMISEN LÄHTÖKOHDAT	13
2.1 Kontaktihypoteesi ja sosiaalinen identiteetti	13
2.2 Akkulturaatio ja integraatio	14
2.3 Integraation osa-alueet	14
2.4 Aiempia tutkimuksia liikunnasta ja kotoutumisesta	16
3 ULKOMAALAISTAUSTAISEN AIKUISVÄESTÖN HYVINVOINTI JA VAPAA-AJAN LIIKUNNAN HARRASTAMINEN SUOMESSA	18
3.1 Ulkomaalaistaustaisten vapaa-ajan liikunnan harrastaminen ja osallistuminen liikunta- ja järjestötoimintaan	18
3.2 Ulkomaalaistaustaisten hyvinvointi	19
4 ARVIOINTIASETELMA, AINEISTOT JA MENETELMÄT	21
4.1 Realistinen arviointi	21
4.2 Aineistot ja menetelmät	22
5 KEHITTÄMISAVUSTUKSEN PÄÄLINJAT	25
5.1 Kehittämisyavustuksen lähtökohdat	25
5.2 Kehittämisyavustuksen tavoitteet	27
5.2.1 Inklusio	27
5.2.2 Toimintakulttuurin muutos ja vakiinnuttaminen	28
5.2.3 Kotoutuminen	29
5.3 Kehittämisyavustuksen kohderyhmät ja toiminta	30
5.4 Kehittämisyavustuksen aikajana 2008–2020	32
5.5 Kehittämisyavustuksen alueellinen jakautuminen	34
5.5.1 Vuodet 2011–2019 yhteensä	35
5.5.2 Kehittämisyavustus kunnissa vuodet 2011, 2015 ja 2019	40
5.6 Kehittämisyavustuskokonaisuuden organisointi vuosina 2011–2019	41
5.6.1 Virkamiesten näkemyksiä hankekokonaisuuden organisoimisesta	42

5.6.2	Hankkeiden organisointi paikallistasolla.....	46
5.6.3	Hankekoordinaattoreiden näkemyksiä hankekokonaisuuden organisoimisesta	47
5.7	Virkamiesten ja hankekoordinaattoreiden näkemykset hankekokonaisuuden tavoitteista ja tuloksista	49
6	KOTOUTUMINEN LIKUNNAN AVULLA	53
6.1	Virkamiesten näkemyksiä kotoutumisesta liikunnan avulla	54
6.1.1	Kulttuurinen ulottuvuus.....	54
6.1.2	Vuorovaikutuksellinen ulottuvuus.....	54
6.1.3	Identifioiva ulottuvuus.....	54
6.2	Hankekoordinaattoreiden näkemyksiä kotoutumisesta liikunnan avulla.....	55
6.2.1	Fyysinen ja psyykinen terveys.....	55
6.2.2	Kulttuurinen ulottuvuus.....	56
6.2.3	Työllistyminen	57
6.2.4	Vuorovaikutuksellinen ulottuvuus.....	57
6.2.5	Identifioiva ulottuvuus.....	58
6.3	Ulkomaalaistaustaisten naisten käsityksiä liikuntatoimintaan osallistumisesta	58
6.4	Miksi ulkomaalaistaustaiset naiset osallistuivat liikuntatoimintaan?.....	59
6.4.1	Sosiaaliset suhteet	59
6.4.2	Terveys	59
6.4.3	Elämäntapa	60
6.4.4	Liikunnan itseisarvo	60
6.4.5	Liikunta uuden elämän rakentamisen välineenä ja tukena.....	60
6.5	Mitkä tekijät tukivat ulkomaalaistaustaisten naisten osallistumista liikuntatoimintaan?	61
7	HANKKEIDEN TOIMINTA.....	63
7.1	Kohderyhmän tavoittaminen	63
7.2	Tuotetut palvelut.....	64
7.3	Ketä hankkeissa liikkui? Säännöllinen toiminta ja tapahtumat	65
7.4	Ulkomaalaistaustaisten osallistujien kieliryhmät.....	67
7.5	Ulkomaalaistaustaisten osallisuus hankkeissa	68

7.6	Sukupuolten välinen tasa-arvo.....	69
7.7	Yhdenvertaisuus	69
7.8	Erityistä tukea tarvitsevat lapset, nuoret ja aikuiset.....	70
7.9	Hankkeiden yhteistyö	71
7.9.1	Osallistujien tavoittaminen.....	72
7.9.2	Matalan kynnyksen toimintakulttuurin edistäminen	74
7.9.3	Asiantuntijuuden vahvistuminen kotoutumisen edistämässä.....	76
7.9.4	Yhteistyön ongelmat.....	77
7.9.5	Yhteistyön kehittämissuhteet.....	78
8	INKLUUSIO JA RYHMIEN VÄLISET SUHTEET.....	79
8.1	Liikuntaryhmien muodostuminen ja kontaktit eri väestöryhmien välillä	80
8.1.1	Ulkomaalaistaustaisten osallistuminen kaikille suunnattuun toimintaan .	81
8.1.2	Ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille suunnatut liikuntaryhmät	82
8.1.3	Uudet matalan kynnyksen kaikille suunnatut liikuntaryhmät.....	83
8.2	Positiiviset kohtaamiset eri väestöryhmien välillä.....	83
8.3	Kohtaamisten vaikeuksia eri väestöryhmien välillä	84
8.4	Inklusiivinen liikuntatoiminnan markkinointi.....	86
8.5	Monikulttuurisen liikuntaryhmän ohjaaminen	87
8.6	Naisten uinti	88
8.7	Inklusion esteet	90
8.7.1	Vähäinen kielitaito	90
8.7.2	Representaatiot liikunnasta ja liikkujasta	90
8.7.3	Syrjintä ja rasismi	91
8.7.4	Kulttuurierot	92
8.7.5	Toiminnan maksullisuus ja ilmoittautumiskäytännöt.....	93
9	TOIMINNAN VAKIINTUMINEN.....	94
9.1	Hankehakemusten tavoitteet ja suunnitellut toimenpiteet	94
9.2	Kotoutumissuunnitelmat ja liikuntastrategiat	94
9.3	Oma budjetointi ja maksullinen toiminta	95
9.4	Rahoituksen jatkuminen hankkeissa	96
9.5	Toiminnan ja verkostojen vakiintuminen.....	97

9.6	Monikulttuurinen koulutus	98
9.7	Henkilöresurssit.....	98
10	KEHITTÄMISAVUSTUKSEN VAHVUUDET, ONGELMAT JA KEHITTÄMISKOHTEET	99
11	YHTEENVETO JA POHDINTA	105
11.1	Liikunta ja kotoutuminen	105
11.2	Myönnetyt avustukset ja hankekokonaisuuden organisointi	110
11.3	Hankkeiden toiminta	112
11.4	Inklusiivinen ja yhdenvertainen liikunta.....	113
12	SUOSITUKSET.....	120
LÄHTEET	123
LIITTEET	129

TIIVISTELMÄ

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on jakanut kehittämisavustusta ”maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla” yhteensä 9 999 750 euroa vuosien 2011–2019 aikana. Aluehallintovirastot myönsivät avustukset kunnille ja vuodesta 2016 eteenpäin myös vastaanottokeskuksille. Kunnille avustusta myönnettiin 9 212 780 euroa ja vastaanottokeskuksille 786 970 euroa. Eniten avustusta jaettiin Vantaalle, Helsinkiin, Tampereelle sekä Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeelle. Avustus myönnettiin pääosin suuriin kaupunkeihin, joissa asui eniten ulkomaalaistaustaista väestöä. Selkeimmin hanketuki kohdentui Uusimaan maakuntaan, jossa asui selvästi eniten ulkomaalaistaustaista väestöä (lukuun ottamatta Ahvenanmaata). (SVT: Maahanmuuttajat väestössä, 2020.) Tämän arviointitutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämisehdotuksista. Tutkimuksessa arvioidaan hankkeiden vaikuttavuutta yhdenvertaiseen liikuntatoimintaan osallistumisen ja kotoutumisen näkökulmista. Lisäksi tutkimus tuottaa tietoa hankekokonaisuuden organisoitumisesta ja hallinnollisesta toimivuudesta.

Liikunta edistää fyysistä ja psyykkistä terveyttä, joka luo pohjan kotoutumiselle ja toimijuuden kokemukselle. Lisäksi liikuntatoimintaan osallistumalla on mahdollista oppia uudessa asuinmaassa tarvittavia kulttuuri- ja vuorovaikutustaitoja ja luoda sosiaalisia suhteita. Liikuntaryhmään kuulumisen mahdollistaa myös syvällisempää yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kokemusta, jotka ovat tärkeitä yhteisöön kiinnittymisen ja joustavien sosiaalisten identiteettien kehittymisen kannalta. Hankekoordinaattorit ja liikuntaryhmien ohjaajat kertoivat myös esimerkeistä, joissa ulkomaalaistaustaiset olivat työllistyneet liikunnan kentällä. Arviointitutkimuksen keskeinen tiedonintressi oli ”mitä kotoutuminen liikunnan avulla tarkoittaa”, joka ohjasi tutkimuksen kysymyksenasettelua ja etenemistä.

Hankkeiden toimintaa voidaan tarkastella yhtäältä kotoutumisen ja toisaalta yhdenvertaisen liikunnan näkökulmasta. Kotoutumisen toimintaympäristöä (kotoutumis- ja maahanmuuttopalvelut) ”liikunnallistettiin” hanketoiminnan ansiosta. Ulkomaalaistaustaisille suunnatuissa koulutuksissa ja -palveluissa toteutettiin matalan kynnyksen liikuntatoimintaa. Myös liikuntaneuvonta ja kunnan liikuntatoiminnasta tiedottaminen sekä liikunnan ja terveyden lukutaitoon liittyvät luennot ja työpajat tulivat osaksi maahanmuutto- ja kotoutumispalveluita monessa kunnassa. Suomeen muuttaneita tavoitettiin myös kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan kotoutumisen toimintaympäristöstä. Niille ulkomaalaistaustaisille (usein tytöille ja naisille), joilla oli vähän kokemusta liikkumisesta ja terveysliikunnasta järjestettiin räätälöityjä kursseja esimerkiksi pyöräilystä ja uinnista.

Yhdenvertaisen liikunnan toimintaympäristössä (kunnan, järjestöjen ja yksityisen sektorin liikuntapalvelut) vahvistettiin matalan kynnyksen toimintaperiaatetta eri kohderyhmien osallistumisen tukemiseksi kaikille suunnattuun toimintaan. Tietoa kulttuurieroista ja ulkomaalaistaustaisten osallistumisen esteistä annettiin liikunnanpalvelutarjoajille. Lisäksi ohjattiin taloudellista tukea järjestöille matalan kynnyksen toiminnan toteuttamiseen. Ulkomaalaistaustaisten osallisuutta liikunnan kentän eri rooleissa pyrittiin vahvistamaan. Joissakin liikuntajärjestöissä havaittiin kuitenkin sitoutumisen ja motivaation puutetta matalan kynnyksen toimintakulttuurin kehittämiseen.

Kohderymiä tavoitettiin parhaiten toiminnan pariin yhteistyökumppaneiden kautta, sosiaalisesta mediasta sekä niin sanottujen avainhenkilöiden kautta. Tavoittamisen kannalta vaikeimmiksi kohderyhmiksi koettiin ulkomaalaistaustaiset naiset ja tytöt, joilla ei ollut tai oli vain vähän aiempaa liikunnallista taustaa. Ikääntyvät Suomeen muuttaneet näyttäytyivät unohdettuna liikunnan kohderyhmänä. Heidän huomioimisensa on jatkossa tärkeää liikunnan valtakunnallisissa edistämistoimpiteissä. Eniten tukea tarvitsevia kohderyhmien määrittelyssä tulisi ottaa huomioon erilaisten ominaisuuksien ja tarpeiden risteämiskohdat eli niin sanottu intersektionaalinen näkökulma.

Ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön yhteistä liikuntatoimintaa muodostui erityisesti lasten ja nuorten ryhmissä sekä aikuisten naisten ryhmissä. Yhteisen ryhmätoiminnan avulla luotiin positiivisia kohtaamisia ja ystävyyssuhteita eri väestöryhmien välillä. Kohtaamiset eivät kuitenkaan olleet automaattisesti positiivisia kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten välillä. Ryhmissä koettiin

myös välttelyä ja pahimmillaan syrjintää. Miesten kohdalla yhteisten ryhmien muodostuminen oli selvästi vaikeampaa.

Hanketoiminnan vakiintuminen oli hyvin kuntasidonnaista. Parhaimmillaan monikulttuurisuus mainittiin osana liikuntastrategiaa ja liikunta osana kotoutumissuunnitelmaa. Uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä jäi elämään kuntiin. Kuntien liikuntapalveluissa otetaan paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat ja heidän osallisuutensa liikunnan kentällä lisääntyä. Samaan aikaan havaittiin, että monikulttuurisuus saattaa olla hankkeessa yhden ihmisen sydämen asia, jolloin edistämistyö on hauraalla pohjalla. Ulkomaalaistaustaisten näkökulman huomioiminen jää helposti yhden työntekijän harteille, tai kunnan ja järjestön välisessä hankekumppanuudessa toiminta ulkoistetaan järjestön taholle. Todelliset rakenne- ja toimintatapamuutokset jäävät helposti toteutumatta. Kunnalla oli suuri valta ja vastuu ainoana mahdollisena avustuksen hakijana. Yksittäinen viranhaltija pystyi vaikuttamaan siihen, alkoiko hanke lainkaan kunnassa ja minkä tahojen kanssa hanke oli valmis tekemään yhteistyötä. Tämä saattoi vaikuttaa negatiivisesti järjestöjen monikulttuuriseen liikuntatoimintaan.

Paikallistason hanketoimijat olivat hanketoiminnassaan monien uusien kysymysten ja ongelmien edessä, usein ilman systemaattista ohjausta ja neuvontaa. Samoin aluehallintovirastojen virkamiehet kaipasivat lisää ohjausta ja koulutusta maahanmuuton teemoihin liittyen. Huolenaiheeksi nousikin, mikä taho ottaa asiantuntijaroolin ulkomaalaistaustaisten kohderyhmien näkökulmien huomioimisessa intersektionaalisesti. Paikallishankkeet kärsivät myös hankeavustusten lyhytjänteisestä ja aikataulullisesti epäselvästä jakamisesta. Toimintaa voitiin suunnitella pahimmillaan yhdeksi toimintavuodeksi kerrallaan.

Kotoutuminen on hyvä liikuntatoiminnan tavoite Suomeen muuton alkuvaiheessa, jolloin uuteen yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyy erityistarpeita. Liikunta onkin hyvä toimintamuoto osana kotoutumisen edistämisen erityispalveluita. Kaikille suunnatuissa liikuntapalveluissa julkilausuttuna tavoitteena tulisi kotoutumisen sijaan olla yhdenvertaisuus ja inklusio. Huomio tulisi kiinnittää liikuntaorganisaatioiden rakenne- ja toimintatapamuutoksiin, jotta kaikilla väestöryhmillä olisi yhdenvertaiset edellytykset osallistua liikuntatoimintaan. Liikunnan tavoitteiden ja kohderyhmien määrittelyssä on tärkeää löytää yhteisiä elämäntapoihin liittyviä tekijöitä eri väestöryhmien välillä.

ALKUSANAT

Tämä arviointitutkimus liittyy kehittämisavustukseen, jota opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) myönsi kunnille Suomeen muuttaneiden ihmisten kotoutumiseksi liikunnan avulla vuosina 2011–2019. Tutkimuksen on toteuttanut Likesin tutkimustiimi, johon kuuluvat tutki- ja Hanna-Mari Peotta, data-asiantuntija Virpi Inkinen ja tutkimusjohtaja Kaarlo Laine. Tutkimuksen on rahoittanut OKM.

Suomalaisen liikuntapolitiikan tavoitteena on, että kaikki Suomessa asuvat pääsisivät nauttimaan liikunnan kokonaisvaltaisista hyvinvointivaikutuksista. Muuttoliikkeen kasvaessa huomiota on kiinnitetty enenevässä määrin liikunnan saavutettavuuteen ulkomaalaistaustaisten kohderyhmien näkökulmasta.

Liikunnan kenttä on koettu hyväksi areenaksi osallistumiselle, osallisuudelle ja eri väestöryhmien kohtaamisille. Liikuntatoiminnassa eri väestöryhmien on mahdollista kohdata myönteisissä merkeissä, jolloin ryhmien väliset suhteet paranevat. Samaan aikaan ollaan tietoisia siitä, että joillakin ulkomaalaistaustaisilla saattaa olla muun muassa kielellisiä, kulttuurillisia ja taloudellisia esteitä osallistua kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan. Lisäksi liikuntaorganisaatioiden institutionaaliset käytännöt jo sellaisinaan saattavat sulkea joitakin ryhmiä ulos toiminnasta. Liikunnan kenttä ei ole yhteiskunnasta erillinen turvasaareke, jossa kaikkia kohdellaan hyvin. Syrjintää, poissulkemista tai välttelyä tapahtuu myös liikuntaryhmissä. Liikunta voi siis olla inklusiivista tai eksklusiivista riippuen siitä, miten erilaisten kohderyhmien tarpeet huomioidaan liikuntaorganisaatioiden toimintatavoissa ja liikuntaryhmien kohtaamisissa.

Tutkimus pyrkii avaamaan monikulttuurisuutta, inklusiota, yhdenvertaisuutta ja kotoutumista myös teorioiden ja käsitteiden avulla. Arviointitutkimus antaa aineksia yhtäältä liikuntaorganisaatioiden yhdenvertaisuuskäytäntöjen kehittämiseen, että toisaalta liikunnan hyödyntämiseen itseisarvona ja välineenä erilaisissa Suomeen muuttaneille suunnatuissa erityispalveluissa. Tutkimuksessa pyritään myös löytämään keinoja ulkomaalaistaustaisten osallisuuden vahvistamiseen liikuntapalveluiden osallistujina ja toteuttajina. Jatkossa olisi tärkeää tunnistaa entistä paremmin yksilöiden tavoitteet ja toiveet liikunnan kentällä.

KIITOKSET

On kiitosten aika. Arviointitutkimus ”Monipuolistuva liikunta – erilaiset liikkujat” kehittämisavustuksesta Maahanmuuttajien kotoutumisesta liikunnan avulla vuosina 2011–2019 syntyi ison joukon yhteispanoksella. Arviointitutkimuksen siemenet kylvettiin mielenkiintoisissa keskusteluissa ja tiedonannoissa inklusiivisesta liikunnasta ja liikunnasta kotoutumisen välinearvona.

Kiitos tutkimukseen osallistuneille henkilöille liikuntaryhmissä. He jakoivat omalla vapaa-ajallaan kokemuksiaan liikuntaryhmään osallistumisesta ja muutenkin elämästään. Kiitos luottamuksesta ja panoksesta kehittää inklusiivista liikuntatoimintaa!

Lämmin kiitos kuntien hankekoordinaattoreille ja liikuntaryhmien ohjaajille, jotka löysivät arjen kiireiden keskellä aikaa haastatteluille ja kyselyihin vastaamiselle. Kokemusten jakamisen tarve oli suuri ja työtä tehdään suurella sydämellä. Aluehallinnon liikunnasta vastaavat virkamiehet antoivat tärkeän panoksen tutkimuksen toteuttamiselle omalla asiantuntemuksellaan ja kokemuksellaan valtionhallinnon avustustoiminnasta.

Varsinaiseen tutkimusraportin työstämiseen osallistui monta oman alansa rautaista ammattilaista. Kiitos kaikille Likesin työntekijöille, jotka ovat auttaneet tutkimuksen tekemisessä ja toteutuksessa. Kiitos myös monikulttuurisen liikunnan verkostoon kuuluville asiantuntijoille antoisista keskusteluista.

Hanna-Mari kiittää Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian maisteritutkielmansa ”Liikunta ulkomaalaistaustaisten naisten akkulturaation tukena” ohjaajia Anna-Maija Pirttilä-Backmania ja Viivi Eskelistä. Ohjauksenne ansiosta käsillä olevan tutkimuksen sisältö on syventynyt.

Rahoittajalle kiitos tutkimuksen mahdollistamisesta.

Jyväskylässä 2.2.2022

Hanna-Mari Peotta ja Kaarlo Laine

1 JOHDANTO

Maahanmuutto Suomeen on kiihtynyt viimeisen 20 vuoden aikana. Vuoden 2018 lopussa vakituisesti Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 400 000 rajan, ja vuoden 2020 lopussa luku oli yli 444 000. Ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli noin kahdeksan prosenttia koko väestöstä. Koko maan tasolla joka seitsemäs 34–37-vuotiaista oli ulkomaalais-taustainen, pääkaupunkiseudulla joka neljäs. Myös alle kouluikäisistä joka neljäs pääkau-punkiseudulla on ulkomaalaistaustainen ja koko maassa 11,7 %. (SVT: Väestörakenne, 2020)

Moninaisuus ja monikulttuurisuus näkyvät arkipäivän areenoilla, myös liikunnan kentällä. Vuosina 2011–2019 opetus- ja kulttuuriministeriö (liikunnan vastuualue) jakoi kehittämis-avustusta maahanmuuttajien kotoutumiseksi liikunnan avulla. Avustuksen lähtökohtina oli-vat laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sekä liikuntalaki (390/2015). Avustuksia myönnettiin kunnille (9 212 780 euroa) ja vuodesta 2016 lähtien myös rekisteröityneille yh-teisöille, säätiöille ja yrityksille, jotka järjestivät vastaanottokeskustoimintaa (786 970 eu-roa). Aluehallintovirastot myönsivät avustukset vuosittain hakemusten perusteella.

Kotoutumiselle eli integraatiolla tarkoitetaan Suomeen muuttaneen ja yhteiskunnan vuoro-vaikutteista ja vastavuoroista kehitystä, jossa sekä enemmistö että vähemmistö muuttuvat maahanmuuton seurauksena (Berry, 1997; 2001; 2005). Suomen kotoutumislaki (1386/2010) on linjassa tämän määritelmän kanssa. Ulkomaalaistaustainen termillä viita-taan henkilöihin, joiden molemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomail-la (Saukkonen, 2020). Tässä raportissa kehittämisavustukseen nimeen viitatessa käytetään aiemmin käytössä ollutta termiä maahanmuuttaja. Työ- ja elinkeinoministeriön (2021) suo-situksen mukaan termin *maahanmuuttaja* rinnalle nostetaan termi *maahan muuttanut*, joka osoittaa selkeämmin, että henkilö on muuttanut maahan. Tässä julkaisussa käytetään ter-miä Suomeen muuttanut samassa merkityksessä.

Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla -kehittämisavustuksen tarkoituk-sena oli ulkomaalaistaustaisten osallistumisen lisääminen liikuntatoimintaan, heidän kotou-tumisensa tukeminen sekä inklusion edistäminen yleisiin liikuntapalveluihin. Erityiskohde-ryhmäksi määriteltiin tytöt ja naiset. Kantaväestön ja Suomeen muuttaneiden vuorovaikutus nähtiin keskeiseksi kotoutumisen mekanismiksi liikuntapaikoilla ja -ryhmissä. Kunnat toimi-vat hankkeiden hallinnollisina vastuutahoina ja niillä oli mahdollisuus siirtää avustus järjes-töille. Vuodesta 2016 myös vastaanottokeskukset saivat hakea kehittämisavustusta liikunta-toimintaan. Syksyllä 2015 Suomeen saapui paljon turvapaikanhakijoita ja pakolaisia. Vas-taanottokeskuksia perustettiin lyhyellä aikavälillä ympäri Suomea. OKM reagoi nopeasti muuttuneeseen turvapaikanhakijatilanteeseen avaamalla avustushaut vastaanottokeskuk-sissa järjestettävään liikuntatoimintaan. Vastaanottokeskuksien liikunnallisesta hanketoi-minnasta on ilmestynyt erillinen seurantaraportti vuonna 2018 (Pasanen, Rajala & Laine, 2018). Tässä arviointitutkimuksessa näkökulma rajataan kuntiin (ja järjestöihin).

Tämän arviointitutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden tu-loksista, johtopäätöksistä ja kehittämis ehdotuksista sekä antaa aineksia jatkokeskustelulle yhdenvertaisuudesta ja inklusiosta liikunnan kentällä. Tutkimuksessa arvioidaan hankkei-den vaikuttavuutta yhdenvertaiseen liikuntatoimintaan osallistumisen ja kotoutumisen nä-

kökulmista. Lisäksi tutkimus tuottaa tietoa hankekokonaisuuden organisoitumisesta ja hallinnollisesta toimivuudesta. Realistiselle arvioinnille tunnusomaisesti tutkimuksessa pyritään osoittamaan ne hanketoimintaan sisältyvät mekanismit ja toimintalogiikat (edistävät ja estävät tekijät), jotka vaikuttavat taustalla, sekä ne olosuhteet ja ihmiset, joiden osalta mekanismit toimivat (mikä toimii kenelle, missä tilanteessa ja millä ehdoilla). Tässä arviointitutkimuksessa tiedonkeruun menetelminä käytettiin kyselyitä, teemahaastatteluja ja fokusryhmähaastatteluja. Lisäksi hyödynnettiin jo olemassa olevaa dokumentti-, seuranta- ja arviointiaineistoa. Tietoa kerättiin virkamiehiltä, kunta- ja järjestötoimijoilta (kuntien hankevastaavat ja liikuntaryhmien ohjaajat). Liikuntaryhmiin osallistuneilta ulkomaalaistaustasilta naisilta tietoa saatiin samaan aikaan tekeillä olevasta Hanna-Mari Peottan (2022) sosiaalipsykologian maisteritutkielmasta Helsingin yliopistossa.

Julkaisun alussa käydään läpi kotoutumista ja ryhmien välisiä suhteita teoreettisesti ja tarkastellaan Suomeen muuttaneiden terveyttä, hyvinvointia ja liikunnan harrastamista aikaisempien tutkimusten valossa. Sen jälkeen käydään läpi tutkimuksen arviointiasetelma, aineistot ja menetelmät. Tulosten alussa pureudutaan kehittämisavustuksen lähtökohtiin ja tavoitteisiin sekä alueelliseen jakautumiseen. Luvussa 5.4 tarkastellaan, mitä kotoutuminen liikunnan avulla tarkoittaa eri hanketoimijoiden ja hankkeiden liikuntatoimintaan osallistuneiden ulkomaalaistaustaisten naisten näkökulmasta. Sen jälkeen käsitellään kehittämisavustuksen organisoimista, hankkeiden toimintaa sekä yhteistyötä ja verkostoitumista. Inklusio ja ryhmien väliset suhteet ovat esillä luvussa 5.9, jonka jälkeen siirrytään toiminnan ja toimintatapojen vakiintumiseen. Lopuksi vedetään tuloksia yhteen ja pohditaan tärkeimpiä teemoja syvällisemmin. Suositukset esitellään inklusion sipulimallin (kuvio 31) mukaisesti yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnan tasolla.

2 LIKUNNAN JA KOTOUTUMISEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kontaktihypoteesi ja sosiaalinen identiteetti

Liikunnan kotouttava vaikutus perustuu eri ryhmiin kuuluvien ihmisten välisiin positiivisiin kohtaamisiin liikuntatoiminnassa. Liikuntaryhmät ovat siis sosiaalisia alustoja, joissa on mahdollista luoda positiivisia suhteita eri väestöryhmien kesken. Gordon Allportin (1954/1979) kuuluisan kontaktihypoteesin mukaan omakohtaiset myönteiset kokemukset vuorovaikutuksesta toiseen ryhmään kuuluvan jäsenen kanssa vähentävät ennakkoluuloja kyseistä ryhmän jäsentä ja koko ryhmää kohtaan. Toisin sanoen, kun eri ryhmiin kuuluvat ihmiset tutustuvat toisiinsa, he alkavat suhtautua toisiinsa myönteisemmin. Kontaktin vaikutus voimistuu tiettyjen ehtojen vallitessa: 1) Kontaktilla on institutionaalinen tuki, eli esimerkiksi lainsäädäntö tukee ryhmien välisiä kontakteja. Suomalaisen liikuntalain lähtökohdiksi mainitaan yhdenvertaisuus, monikulttuurisuus ja yhteisöllisyys (liikuntalaki (390/2015). Lisäksi kehittämisavustuskokonaisuus tavoitteenaan kaksisuuntainen kotoutuminen on vahva instituutionaalinen taustatuki. 2) Kontakti on pitkäaikainen ja liittyy tavoitteelliseen toimintaan. Liikuntaryhmät voivat kokoontua pitkällä aikavälillä ja niiden toiminnassa voi olla yhteisiä tavoitteita osallistujien kesken. 3) Kontakti tapahtuu sosiaaliselta statukseltaan samankaltaisten ihmisten välillä. Liikuntaryhmissä osallistujat ovat yleensä statukseltaan samanlaisia. (ks. myös Kauravaara 2018.) Työelämään tyypillisemmin kuuluvat hierarkiat eivät ole yleisiä liikuntatoiminnassa.

Sosiaalisen identiteetin teoriaa (SIT) on sovellettu maahanmuuttajatutkimuksessa muun muassa tutkittaessa maahanmuuttajien samaistumista eri ryhmiin (Sam & Berry 2010, 475). Sosiaalinen identiteetti tarkoittaa sitä osaa ihmisen itsekäsityksestä, joka määräytyy hänen ryhmäjäsennyksistään sekä niihin liittyvistä tiedoista, tunteista ja käsityksistä (Tajfel 1978, 63; Tajfel & Turner 1979, 40; Turner 1982, 18). Sosiaalisessa identiteetissä tietyt piirteet ja ominaisuudet ovat yhteisiä muiden samaan ryhmään kuuluvien kanssa (sisäryhmä) ja näistä piirteistä ollaan tietoisia. Tietoisia ollaan myös siitä, miten ryhmän piirteet eroavat muista ryhmistä (ulkoryhmä). Ryhmästä tulee osa yksilön sosiaalista identiteettiä silloin, kun hän kokee samastuvansa ryhmään ja kun ryhmän onni tai epäonni vaikuttavat yksilön itsearvostukseen (Augoustinos, Walker & Donaguhue, 2006, 25, 206). Sosiaalinen identiteetti voi olla hyvä tai huono riippuen niistä arvioinneista, joita ryhmässä tai merkityksellisissä ulkoryhmissä muodostetaan (Tajfel 1979, 40).

Yhteisessä liikuntaryhmässä voi parhaimmillaan muodostua uusi ryhmäidentiteetti, jonka jakavat sekä maahanmuuttajataustaiset että kantaväestöön kuuluvat osallistujat. Aikaisemmat ryhmien väliset raja-aidat madaltuvat yhteisen ryhmäjäsennyden ansiosta (Brown 2019). Esimerkiksi yhteiseen liikuntaryhmään osallistumisen ansiosta maahanmuuttaja voi kokea suomalaisuuden osaksi sosiaalista identiteettiään. Kantasuomalaisella on mahdollisuus hälventää mahdollisia ennakkoluulojaan ja rakentaa uudenlaista suomalaisuuden sosiaalista identiteettiä, johon voi kuulua myös syntyperältään eritaustaisia ihmisiä. Tällöin muodostuu uudenlainen avoimempi kattoidentiteetti, johon voi samaistua erilaiset ihmiset. Myrénin (1999, 33–34, 117) mukaan liikunta voi parhaimmillaan toimia keinona päästä pois ”me ja muut” -ajattelusta, sillä maahanmuuttajan identiteetti voidaan määritellä myös liikuntaharrastuksen kautta.

Kun liikunnalla tavoitellaan kotoutumista, nousee usein esiin kysymys ulkomaalais-taustaisten omien liikuntaryhmien tarpeellisuudesta. Aikuisten liikuntatoiminnassa muodos-

tuu helposti ryhmiä, joissa liikkuu pelkästään Suomeen muuttaneita, etenkin kotoutumisen alkuvaiheessa (Maijala, 2014, 39). Jettenin ja Haslamin (2009) mukaan ryhmiin ja yhteisöihin kuulumisen edistää terveyttä ja hyvinvointia. Joustavat ryhmäjäsenyydet ja sosiaaliset identiteetit suojaavat myös elämän vastoinkäymisiltä. Heidän mukaansa pelkästään ulkomaalais-taustaisten ryhmiin osallistuminen voi olla merkityksellistä ja hyvinvointia lisäävää ja sitä kautta antaa voimia esimerkiksi kotoutumiseen ja syrjinnän kokemuksista selviytymiseen. (Jetten & Haslam 2009.) Kaksisuuntaisen kotoutumisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että ulkomaalaistaustaiset ja kantaväestö olisivat keskenään kontaktissa jossain toiminnassa, vaikka se ei tapahtuisikaan juuri liikunnan parissa.

2.2 Akkulturaatio ja integraatio

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrittelee kotoutumisen seuraavasti: *”Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.”*

Suomen kotoutumislainsäädäntö vastaa John Berryn (2005) määritelmää kotoutumisesta eli integraatiosta. Berryn (2005) akkulturaatioteorian mukaan integraatio on menestyksellisin strategia kahden eri kulttuurin kohdatessa. Integraatiossa keskeinen ajatus on, että vähemmistöt voivat vaalia kulttuurisia piirteitään ja samanaikaisesti luovat yhteyksiä valtaväestöön. Tärkeää on prosessin kaksisuuntaisuus, joka erottaa integraation assimilaation käsitteestä. Assimilaatiossa maahan muuttajat ikään kuin yksisuuntaisesti sulautuvat vallitsevaan yhteiskuntaan ja luopuvat kulttuuristaan. Huomionarvoista on, että vähemmistöjen integraatio yhteiskuntaan on mahdollista vain silloin, kun valtaväestö suhtautuu heihin myönteisesti ja yhteiskunnan rakenteet mahdollistavat erilaisten ihmisten osallistumisen yhteiskunnan eri instituutioihin ja palveluihin. Tällöin puhutaan monikulttuurisuudesta, joka on sellaisen yhteiskunnan lähtökohtana, johon eri taustoja edustavat ihmiset voivat tasaveroisesti osallistua. Berry painottaakin, että akkulturaatioon kuuluu vastavuoroisuus ja memberinpuolisuus; sekä vähemmistöt että valtaväestö ovat mukana siinä. Tästä käytetään termiä kaksisuuntainen kotoutuminen. (Berry, 2005.)

2.3 Integraation osa-alueet

Kotoutuminen on monimutkainen ja -ulotteinen ilmiö, jonka onnistumisen arvioiminen vaatii tarkempaa käsitystä siitä, mitä osa-alueita kotoutuminen pitää sisällään. Tässä arviointitutkimuksessa kotoutumisen osa-alueet operationalisoidaan käsiteltävään muotoon hyödyntämällä Heckmannin (2005) luomaa viitekehystä sosiaalisesta integraatiosta. Lisäksi hyödynnetään Wardin, Bochnerin ja Furnham (2001) käsitteitä psykologinen ja sosiokulttuurinen ulottuvuus sekä Liebkindin, Jasinskaja-Lahden ja Mähösen (2012) käsitettä sosiaalipsykologinen ulottuvuus.

Kaikkien edellä mainittujen teoreetikkojen tavat jäsentää integraatiota ovat linjassa edellä esitetyn Berryn (2005) määritelmän kanssa. Heckmannin (2005) mukaan integraatiossa maahan muuttajien näkökulmasta opitaan uuden kulttuurin tietoja ja taitoja, saadaan yhteiskunnassa tarvittavia oikeuksia, avataan väyliä erilaisiin asemiin, muodostetaan suhteita valtaväestöön sekä samaistutaan ja identifioidutaan nykyiseen asuinmaahan. Myös yhteiskunnan tulee oppia uusia tapoja olla vuorovaikutuksessa uusien tulijoiden kanssa ja sen

instituutioiden ja organisaatioiden tulee ottaa huomioon vähemmistöjen tarpeita. Yhteiskunnan avoimuudella on merkitystä siihen, kuinka hyvin maahanmuuttajat pääsevät kiinnittymään uuteen asuinmaahansa. (Heckmann, 2005, 18.)

Sosiaalinen integraatio viittaa nimenomaan tietoiseen ja motivoituneeseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön ihmisten ja ryhmien välillä (Heckmann, 2005). Termillä ei tarkoiteta sosiaalisten systeemien integraatiota, joka tapahtuu yhteiskuntien instituutioissa ja organisaatioissa melko irrallisena yksilön motiiveista, tavoitteista ja suhteista (Lockwood 1964). Sosiaalisten systeemien integraatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa liikuntaorganisaatioiden rakenne- ja toimintatapamuutoksia eli liikuntaorganisaatioiden vastaanottavuuden parantamista.

Heckmanin (2005) mukaan sosiaalista integraatiota voidaan tarkastella neljällä eri ulottuvuudella: rakenteellinen, kulttuurinen, vuorovaikutuksellinen ja identifioiva. Ensimmäisellä eli rakenteellisella ulottuvuudella viitataan maahan muuttajan asemaan yhteiskunnan keskeisissä taloudellisissa instituutioissa. Keskeisiä tarkasteltavia osa-alueita ovat työelämään ja koulutukseen pääseminen sekä niissä suoriutuminen. Samoin asuminen ja terveydenhoitopalvelut sekä poliittinen osallistuminen ja vaikuttaminen kuuluvat rakenteelliseen integraatioon. Saukkonen (2017, 18) toteaa, että rakenteellisessa integraatiossa tulisi tarkastella myös maahanmuuttaneen fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, sillä itseisarvon lisäksi hyvinvointi vaikuttaa kykyyn elää aktiivista elämää ja pitää huolta itsestään, mikä puolestaan tukee integraatiota.

Kulttuurisella integraatiolla viitataan Heckmannin (2005) mukaan kognitiivisiin, käyttäytymisen ja asenteellisiin muutoksiin yksilössä. Kielitaito on tärkeä edellytys uudessa yhteiskunnassa menestymiselle. Kulttuuriseen integraatioon kuuluu myös asuinmaan arvojen, normien ja pelisääntöjen ymmärtäminen. Kulttuurinen integraatio koskettaa myös kantaväestöä, sillä heidän tulisi ymmärtää ja kunnioittaa monikulttuurisen yhteiskunnan moninaisuutta ja antaa mahdollisuus vähemmistöille vaalia alkuperäistä kulttuuriaan tai muita tärkeiksi kokemiaan kulttuureja. Lisäksi kantaväestön tulisi tukea vähemmistöjen osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Vuorovaikutuksellisessa integraatiossa painotetaan sosiaalisten suhteiden ja verkostojen merkitystä. Maahan muuttajilla tulisi olla merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita eri väestöryhmien kanssa. Vuorovaikutustilanteet kantaväestön kanssa ovat tärkeitä esimerkiksi kielen oppimisen kannalta. Identifioivalla integraatiolla tarkoitetaan sen sijaan prosessia, jossa maahan muuttaja alkaa samaistua uuteen asuinmaahansa ja kokee olevansa mukana yhteiskunnassa täysivaltaisesti ja yhdenvertaisesti. (Heckmann 2005.)

Wardin ym. (2001) kulttuurishokin ABC-malli on toinen hyvä tapa jäsentää niitä yksilöissä tapahtuvia muutoksia, prosesseja ja sopeutumisen muotoja, joita akkulturaatio saa aikaiseksi. Integraatio termin sijaan Ward ym. (2001) käyttävät käsitettä sopeutuminen (*adaptation*). Molemmat käsitteet viittaavat samaan asiaan. Ward ym. (2001) jakoivat sopeutumisen kolmeen ulottuvuuteen, joista tässä yhteydessä tarkastellaan lähemmin psykologista ja sosiokulttuurista sopeutumista. Teoriaan kuuluva kognitiivinen ulottuvuus korvataan Liebkind ym. (2012) samansisältöisellä, mutta paremmin integraation ryhmien välisiä suhteita ja identiteettien kehittymistä kuvaavalla käsitteellä sosiaalipsykologinen sopeutuminen.

Ward ym. (2001) puhuvat psykologisesta sopeutumisesta silloin, kun uuteen asuinmaahan muuttaneella on riittävästi hallintakeinoja säädellä akkulturaatiosta johtuvaa stressiä. Termillä viitataan psykologiseen ja emotionaaliseen hyvinvointiin sekä elämäntyytyväisyyteen. Psykologiseen sopeutumiseen liittyy myös tunne pystyvyydestä. Kun ihmisellä on korkea pystyvyyden tunne, hän kokee akkulturaatiostressin vähemmän negatiivisesti kuin

henkilö, jolla on vähän pystyvyyden tunnetta (Jerusalem & Mittag, 1995, 195). Käsite sosio-kulttuurinen sopeutuminen (Ward ym. 2001) on lähellä Heckmannin (2005) kulttuurisen ja vuorovaikutuksellisen integraation käsitteitä. Onnistunut sosiokulttuurinen sopeutuminen viittaa yksilön kykyyn toimia onnistuneesti uuden asuinmaan vuorovaikutustilanteissa. Sillä viitataan uuden yhteiskunnan toimintatapojen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen, mukaan lukien kielitaito. (Ward, ym. 2001).

Sosiaalipsykologisella sopeutumisella tarkoitetaan niitä muutoksia, joita maahanmuutto aiheuttaa yksilöiden arvoihin ja identiteetteihin. Se pitää sisältää sosiaalisten identiteettien ja ryhmien välisten suhteiden kognitiivisia, mutta myös emotionaalisia, arvioivia ja käyttäytymiseen liittyviä aspekteja. Joustavat sosiaaliset identiteetit (samanaikaisesti sekä etninen että kansallinen identiteetti), positiiviset ryhmien väliset asenteet ja onnistunut ryhmienvälinen vuorovaikutus ovat sosiaalipsykologisen sopeutumisen ytimessä. Vähemmistöjen ja valtaväestön väliset kontaktit, valtaväestön asenteet vähemmistöä kohtaan ja erilaiset identifikaation mahdollisuudet vaikuttavat siihen, kuinka hyväksytyksi vähemmistöt itsensä tuntevat ja kuinka avoimeksi he kokevat yhteiskunnan rakenteet yhdenvertaiseen osallistumiseen. Keskeistä on yhteisen kattoidentiteetin muodostuminen eri ryhmien välille. Vähemmistöjen kokema syrjintä ja siihen liittyvät negatiiviset tunteet, jotka liittyvät torjuntaan ja hylkimiseen, vahingoittavat vähemmistön ja valtaväestön suhteita ja sitä kautta sosiaalipsykologista sopeutumista. (Liebkind ym, 2012.)

2.4 Aiempia tutkimuksia liikunnasta ja kotoutumisesta

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu liikuntatoimintaan osallistumisen tukeneen maahanmuuttajien kotoutumista. Zacheuksen (2011) haastattelemista maahanmuuttajista puolet koki liikunnan ja urheilun tukeneen heidän sopeutumistaan Suomeen. Sen sijaan lähes kaikki maahanmuuttajien parissa työskennelleistä asiantuntijoista koki, että liikunta on ainakin jossain määrin merkityksellinen väylä kotoutumiselle. Myös Myrén (2003, 108) tuli väitöskirjassaan siihen lopputulokseen, että organisoituun liikuntatoimintaan osallistuminen voi auttaa kotoutumisessa.

Kotoutumisen mekanismeiksi mainittiin kielen oppiminen (Zacheus & Hakala 2010; Myrén 1999; Doherty & Taylor 2007; Brunette, Lariviere, Schinke, Xing & Pickard 2011), sosiaalisen verkoston laajeneminen, itsetunnon kohoaminen ja yhteisön hyvinvointi (Zacheus & Hakala 2010, 432). Lisäksi liikuntaryhmässä toimimisen koettiin opettavan maahanmuuttajille paitsi liikunnassa myös yhteiskunnassa vallitsevia sääntöjä (Myrén 2003, 108; Zacheus & Hakala 2010, 432).

Liikuntatoimintaan osallistumisen kotouttava vaikutus perustuu maahanmuuttajien ja kantaväestön välisiin kohtaamisiin ja positiiviseen vuorovaikutukseen (Hatzigeorgiadis, Morela, Elbe, Kouli & Sanchez 2013; Myrén 1999). Liikuntaryhmään osallistuminen saattaa lisätä vuorovaikutusta eri etnisiin ryhmiin kuuluvien ihmisten välillä ja samaan aikaan auttaa vahvistamaan siteitä omaan kulttuuriryhmään (Hatzigeorgiadis ym. 2013; Stodolska and Alexandris 2004; Lee 2005; Myrén 2003). Tällöin viitataan Berryn akkulturaatiostrategiaan integraatio. Liikuntaryhmiin osallistumisen on kuitenkin myös todettu estävän integraatiota. Liikuntaryhmissä voi syntyä jännitteitä eri ryhmien välillä. Liikuntaryhmät voivat pahimmillaan olla paikkoja rasismille, ennakkoluuloille, nationalismille (Jarvie & Reid 1997, 211) ja sosiaaliselle poissulkemiselle etnisiin ja sosioekonomisiin eroihin liittyen (Elling & Knoppers 2005; Doherty & Taylor 2007; Walseth 2008, 14; Brunette ym. 2011). Lee, Dunpad ja Scott (2011) havaitsivat tutkimuksessaan, että osa maahanmuuttajista halusi osallistua liikunta-

toimintaan pelkästään saman etnisen taustan omaavien henkilöiden kanssa. Mikäli kontaktia kantaväestön kanssa vältellään, on kyseessä Berryn akkulturaatiostrategia separaatio (Lee ym. 2011).

Liikuntatoimintaan osallistuminen ei siis automaattisesti edesauta kotoutumista tai luo muita positiivisia vaikutuksia (Coalter 2007; Hatzigeorgiadis ym. 2013). Yhdessä liikkuminen ja toimiminen sekä sosiaalisten kontaktien olemassa oleminen ei välttämättä luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja mahdollisuutta harjoittaa sosiaalisia taitoja (Kauravaara 2018, 34). Liikuntatoimintaan täytyy luoda oikeanlaiset olosuhteet, jotka luovat alustan integraatiolle (Kouli & Papaioannou, 2009; Hatzigeorgiadis ym. 2013). Kouli and Papaioannou (2009) havaitsivat, että tehtäväorientoitunut motivaatioilmasto, jossa painotettiin oppimista, oli otollisempi integraatiolle, kuin suorituskeskeinen motivaatioilmasto, jossa keskeistä oli suoritusten vertailu keskenään. Kokemukset syrjinnästä sekä kantaväestöön että vähemmistöihin kuuluvilla lapsilla olivat yhteydessä vuorovaikutuskokemusten puuttumiseen liikuntaryhmässä (Sanchez, Hatzigeorgiadis, Elbe & Ries, 2010). Samoin nuorten kohdalla havaittiin joukkueen kiinteyden olevan yhteydessä positiiviseen vuorovaikutukseen ja edesauttavan vähemmistöön kuuluvien ryhmäjäsenten pyrkimystä integraatioon (Elbe, Hatzigeorgiadis, Morela, Ries, Kouli, & Sanchez, 2018).

Jotta liikuntatoimintaan osallistuminen oikeasti tukisi sosiaalisten ja yhteisöllisten tavoitteiden toteutumista, tulisi sen sisältää erityisesti sosiaalisten taitojen harjoittamista, vuorovaikutusta toisten kanssa ja mahdollisuuksia kiinnittyä ryhmään ja yhteisöön. (Kauravaara 2018.) Liikuntaryhmien ohjaajilla ja valmentajilla on mahdollisuus vaikuttaa ryhmäytymiseen, sosiaalisen luottamuksen rakentumiseen sekä ryhmän kiinteyteen, toimintakulttuuriin ja dynamiikkaan. Ohjaajien ja valmentajien tunne- ja vuorovaikutustaidot sekä pedagoginen osaaminen ovat keskiössä, kun liikuntatoiminnassa tavoitellaan sosiaalisten taitojen harjoittamista, positiivista vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. (Kauravaara 2018, 29.) Myös Huhta (2012, 139) on todennut, että urheiluseurojen valmentajat ja ohjaajat voivat vaikuttaa hyvien suhteiden kehittymiseen eri väestöryhmien välillä, esimerkiksi rasismin torjumisessa ja käsittelemisessä urheiluseurassa.

3 ULKOMAALAISTAUSTAISEN AIKUISVÄESTÖN HYVINVOINTI JA VAPAA-AJAN LIIKUNNAN HARRASTAMINEN SUOMESSA

Ulkomaalaistaustaisten hyvinvoinnista, liikunnan harrastamisesta ja liikuntajärjestöjen toimintaan osallistumisesta on kerätty tietoa ulkomaalaistaustaisille suunnatuissa väestötason tutkimuksissa (Maamu 2012, UTH 2015 ja FinMonik 2020). Kotoutumisen ja väestön yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeää tietää ulkomaalaistaustaisten eri hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueiden, liikunnan harrastamisen ja liikuntatoimintaan osallistumisen trendeistä verrattuna koko väestöön ja toisaalta mahdollisista eroista eri maaryhmien ja sukupuolten välillä.

3.1 Ulkomaalaistaustaisten vapaa-ajan liikunnan harrastaminen ja osallistuminen liikunta- ja järjestötoimintaan

FinMonik (2020) tutkimuksen mukaan neljäsosa ulkomaalaistaustaisista miehistä ja naisista ei harrastanut vapaa-ajallaan liikuntaa. Osuus on suurempi verrattuna koko väestöön, erityisesti naisten kohdalla. Maaryhmittäin tarkasteltuna havaittiin, että Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -ryhmän naisista yli puolet ei harrastanut liikuntaa vapaa-ajalla, mikä on merkittävästi suurempi osuus verrattuna sekä koko väestön naisiin että muiden maaryhmien naisiin. Myös Muu Afrikka, Aasia ja Latalainen Amerikka, entinen Jugoslavia ja muut maat -ryhmissä vapaa-ajan liikuntaa ei-harrastavien naisilla määrä oli suurempi kuin koko väestössä. Sen sijaan Viro- sekä Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -maaryhmien naisista vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien osuus oli selvästi vähemmän. (Wennman, Valkeinen & Seppänen, 2020, 135–137)

Myös Seppänen, Lilja, Mäki-Opas ja Wennman (2020, 217) havaitsivat, että ne naiset, joiden vanhemmat ovat lähtöisin Afrikasta, Lähi-idästä ja muualta Aasiasta, harrastivat vähemmän vapaa-ajan liikuntaa kuin naiset koko väestössä. Samaan tulokseen päädyttiin Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimuksessa (UTH) (Koponen, Skogberg, Suominen, Borodulin, Laatikainen & Koskinen, 2015, 145–147). Vuonna 2012 Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa (Maamu) havaittiin, että somalialais- ja kurdi-taustaiset naiset harrastivat vähemmän vapaa-ajan kuntoliikuntaa verrattuna koko väestöön (Mäkinen 2012, 178–182). Enemmän vapaa-ajan liikuntaa koko väestön naisiin verrattuna harrastivat EU, EFTA ja Pohjois-Amerikka-taustaiset naiset (33 %). Lisäksi näitä ryhmiä selvästi vähemmän liikuntaa harrastivat maat ja maaryhmät olivat Viro, Aasia, Lähi-itä ja Afrikka. (Seppänen ym. 2020, 217.)

Myös ikä vaikutti ulkomaalaistaustaisten naisten liikunnan harrastamiseen. Vapaa-ajan kuntoliikunta oli yleisempää nuoremmassa ikäryhmissä kuin 45-vuotiailla ja tätä vanhemmilla. Suomeen muuton ajankohta vaikutti liikunnan harrastamiseen niin, että alle 15-vuotiaana Suomeen muuttaneet harrastivat kaksi kertaa todennäköisemmin vapaa-ajalla kuntoliikuntaa kuin yli 15-vuotiaana. Pakolaisina Suomeen muuttaneet naiset harrastivat liikuntaa vähemmän kuin opiskelun tai työn vuoksi muuttaneet. Koulutusasteella oli myös merkitystä ulkomaalaistaustaisten naisten liikunnan harrastamiseen. Toisen ja korkeaasteen koulutus nosti todennäköisyyttä liikunnan harrastamiseen verrattuna korkeintaan perusasteen suorittaneisiin. Sama vaikutus oli tulotasolla ja työssäkäynnillä. Liikuntaa harrasti-

vat enemmän lapsettomat naiset kuin ne, joilla oli kolme tai useampia lapsia. Samoin naimattomat kuntoilivat enemmän kuin avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat. Mikäli ulkomaalaistaustaisella naisella oli suomalainen ystävä, oli liikunnan harrastaminen kolme kertaa todennäköisempää kuin niillä, joilla ei ollut yhtään suomalaista ystävää. Muita liikunnan harrastamisen todennäköisyyttä lisääviä tekijöitä ulkomaalaistaustaisilla naisilla oli kuuluvuuden tunne suomalaisiin ja suomen kielen taito. (Seppänen ym. 2020, 221–222.)

Ulkomaalaistaustaisten miesten kohdalla saatiin samansuuntaisia tuloksia niiden osalta, jotka eivät harrastaneet liikuntaa. Neljännes ulkomaalaistaustaisista miehistä ei harrastanut liikuntaa, koko väestössä osuus oli noin viidennes. Yleisintä harrastamattomuus oli Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneilla miehillä. Toisaalta Latinalainen Amerikka, entinen Jugoslavia ja muut maat -ryhmässä liikuntaa harrastamattomien miesten osuus oli pienempi verrattuna koko väestön miehiin. (Wennman ym., 2020, 135.)

Ulkomaalaistaustaisista miehistä liikuntaa harrasti noin joka kolmas ja naisista vain noin joka kuudes. Kantaväestön miehiin verrattuna ulkomaalaistaustaisten miesten harrastamisen osuudet olivat lähes samat, mutta ulkomaalaistaustaisten naisten osuus oli selvästi pienempi kuin koko väestön naisissa. (Wennman ym., 2020, 136.) Samanlaisia tuloksia saatiin myös Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimuksessa aikuisten kuntoliikunnan harrastamisen osalta (UTH) vuonna 2015. (Koponen ym., 2015.) FinMonik-tutkimuksen (2020) mukaan ulkomaalaistaustaiset miehet osallistuivat yleisemmin liikunta- tai urheiluryhmään tai erilaisten järjestöjen toimintaan (vähintään viikoittain) kuin naiset. Maaryhmien välillä ei ollut merkitseviä eroja. (Kuusio, Lämsä, Kazi & Leemann, 2020, 70).

3.2 Ulkomaalaistaustaisten hyvinvointi

Suomessa on julkaistu väestötutkimuksia ulkomaalaistaustaisten terveydestä ja hyvinvoinnista vuodesta 2012 alkaen. Tulosten mukaan ulkomaalaistaustaisen väestön ja koko väestön välillä on terveys- ja hyvinvointieroja muun muassa psyykkisessä ja fyysisessä terveydessä, toimintakyvyssä sekä hyvinvoinnissa (Nieminen, Sutela & Hannula, 2015; Castaneda, Rask, Koponen, Mölsä & Koskinen, 2012; Skogberg, Laatikainen, Koskinen, Vartiainen, Jula, Leiviskä, Härkänen & Koponen 2016; Rask, Paavonen, Lilja, Koponen, Suvisaari, Halla, Koskinen & Castaneda, 2016; Koponen, Skogberg, Suominen, Borodulin, Laatikainen & Koskinen 2015; Jokela, Lilja, Kinnunen, Gissler, Castaneda & Koponen, 2018).

FinMonik-tutkimuksen (2020) mukaan sekä ulkomaalaistaustaiset miehet että naiset kokivat harvemmin terveytensä hyväksi tai melko hyväksi koko väestöön verrattuna (Laatikainen, Skogberg, Koponen, Koskinen, 2020, 109). Myös elämänlaatu koettiin harvemmin hyväksi. Muuttajien lähtömaalla oli suuri merkitys elämänlaadun kokemisessa. Erityisesti Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneet kokivat elämänlaadun heikommaksi kuin koko väestössä. (Castaneda & Koskinen, 2020, 82.) Työkykyisyys arvioitiin sen sijaan hyväksi koko ulkomaalaistaustaisessa väestössä. Kuitenkin Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneet olivat tässäkin kohtaa heikommassa asemassa muihin maaryhmiin verrattuna. Lähes joka kolmas heistä koki itsensä osittain tai täysin työkyvyttömäksi. Kokemus oli myös sukupuolittunut niin, että miehet arvioivat itsenä hieman yleisemmin täysin työkykyisiksi kuin naiset. (Rask, Koskinen, Sainio & Koponen, 2020, 105).

Pakolaisina Suomeen tulleiden pahoinvointi ja terveyden riskitekijät olivat yleisimpiä kuin muilla muuttajilla ja koko väestöön verrattuna (Kuusio, Seppänen, Jokela, Somersalo & Lilja, 2020). Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneista noin viidennes koki yksinäisyyttä

(Kuusio, Castaneda & Leemann 2020, 66). Myös diabetes, masennus ja mielenterveysongelmat olivat näissä ryhmissä yleisempiä kuin muista maista tulleilla. (Laatikainen, Skogberg, Koponen & Koskinen, 2020, 111–112.)

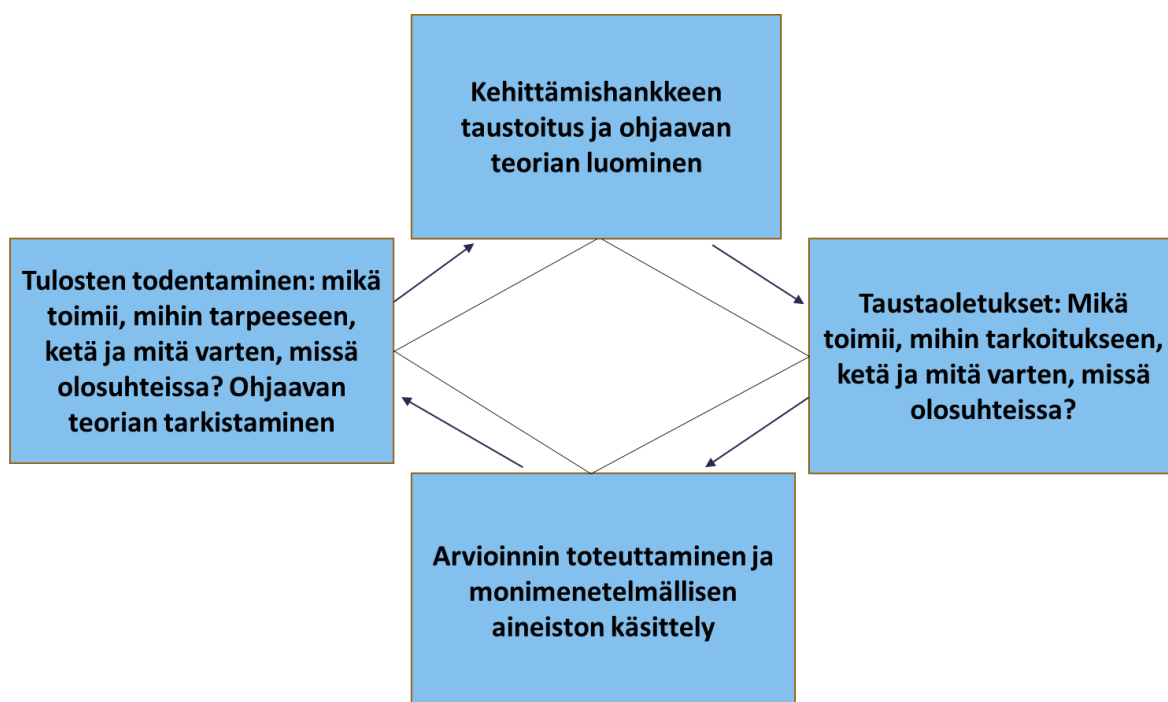
Ulkomaalaistaustaisilla miehillä (59 %) ylipaino oli yleisempää kuin naisilla (44 %), mutta suhteellisesti ylipainoisia oli vähemmän kuin koko väestössä. Koko väestössä miesten osuus oli 61 prosenttia ja naisten 48 prosenttia. Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneilla naisilla ylipaino oli merkittävästi yleisempää koko väestöön verrattuna. Sen sijaan Aasiasta tulevat naiset olivat harvemmin ylipainoisia. (Skogberg, Lundqvist, Koponen & Laatikainen, 2020, 114, 116).

4 ARVIOINTIASETELMA, AINEISTOT JA MENETELMÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla -kehittämishankkeen vaikutuksia inklusion ja kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseksi. Tavoitteena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden kehittymisestä ja toteutuksesta vuosina 2011–2019 valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Tutkimuksen avulla selvitetään kehittämishankkeen organisoimista ja hallinnollista toimivuutta sekä toiminnan vaikutuksia toimijoiden ja osallistujien näkökulmasta. Lisäksi selvitetään monikulttuurisiin liikuntaryhmiin osallistumisen edistäviä ja estäviä tekijöitä sekä tuotetaan kehittämissuhteita yhdenvertaisen liikunnan toteuttamiseksi ja vakiinnuttamiseksi.

4.1 Realistinen arviointi

Tässä arviointitutkimuksessa näkökulmana hyödynnettiin realistista arviointia, joka keskittyy vastaamaan kysymykseen, kuinka ja miksi interventio toimii tai vaikuttaa (kuvio 1). Usein intervention arvioinnissa huomio kiinnittyy pelkästään vaikutuksiin, jolloin jää selvittämättä, miten ja missä olosuhteissa vaikutukset ovat syntyneet. Realistisessa arviointitutkimuksessa pidetään toimenpiteiden eli mekanismien vaikutusten selvittämistä tärkeimpänä tehtävänä. Toimenpiteet toteutetaan aina jossakin kontekstissa ja siten myös toimintaympäristön huomioiminen arvioinnissa on ensiarvoista (vaikutus = mekanismit + konteksti). Myös arvioinnin kohteen (kehittämishankkeen toimijaryhmät ja osallistujat) aiheuttamat vaikutukset ympäristöönsä ovat keskeisellä sijalla. (Pawson & Tilley 1997, 4–5; Kazi & Spurling 2000, 4, 18.)

KUVIO 1 Muokattu realistisen arvioinnin rakenne (Pawson & Tilley, 1997, 24).

Toisin sanoen realistisessa arvioinnissa pyritään osoittamaan ne interventioon sisältyvät mekanismit ja toimintalogiikat (edistävät ja estävät tekijät), jotka vaikuttavat taustalla, sekä ne olosuhteet ja ihmiset, joiden osalta mekanismit toimivat (mikä toimii kenelle, missä tilanteessa ja millä ehdoilla). Mekanismien nähdään olevan osa vaikutuksia sen sijaan, että vaikutukset muodostuisivat tiettyjen mekanismien seurauksena. Toimintaympäristön vaikutus tuloksiin on tärkeää realistisessa arvioinnissa, sillä yhteiskunnassa on mekanismeja, jotka voivat pahentaa ihmisten ongelmia tai edistää ongelmien ratkaisua. Toimintaympäristöllä viitataan sosiaalisiin sääntöihin, -konventioihin ja -suhteisiin sekä kulttuuriin systeemeihin esimerkiksi urheiluseurassa tai kunnan toteuttamassa liikuntatoiminnassa, joka rajoittaa ohjelman toimivuutta. (Pawson & Tilley 1997, 4–5; Kazi & Spurling 2000, 4, 18.) Esimerkiksi kunnan tahtotila maahan muuttajien kotouttamisessa ja urheiluseuran motivaatio muuttaa toimintaansa monikulttuurisemmaksi asettavat reunaehdot kehittämissuunnitelman toimivuu- delle.

Konteksti-mekanismi-vaikutus-lähestymistapa sopii Maahanmuuttajien kotoutumi- nen liikunnan avulla -arviointitutkimukseen, sillä hankkeita toteuttavat AVI-alueet ja kunnat ovat erilaisia. Esimerkiksi kuntien määrä, asukasluvut, yksittäisen kunnan koko, maahan muuttajien määrä, kieli- ja kulttuuriryhmät, maahan muuttajien sitoutuminen kuntaan, yhteistyöverkostot ja kokemus monikulttuurisesta työstä eroavat paljon toisistaan. Lisäksi mi- nisteriön väljä hakuohje antoi jo lähtökohtaisesti mahdollisuudet moninlaisiin tapoihin orga- nisoida hankkeita. Hankkeet saivat itse määrittellä tarkemmat kohderyhmät (esimerkiksi vain lapsille ja nuorille tai naisille) ja toteutettavat liikuntamuodot. Hankkeissa oli mahdollista toteuttaa liikuntatoimintaa sekä kantaväestön että maahan muuttajien yhteisissä ryhmissä ja erillisissä pelkästään ulkomaalaistaustaisille suunnatuissa ryhmissä.

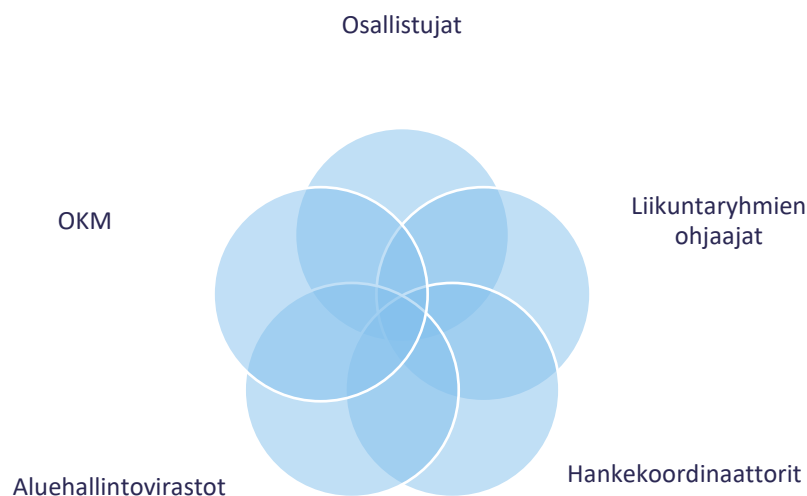
4.2 Aineistot ja menetelmät

Realistisen arviointiotteen kysymyksenasettelulle (mikä toimii ja kenelle ja missä olosuhteis- sa) sopii monimenetelmällinen lähestymistapa (Pawson & Tilley 1997; Kazi & Spurling 2000.) Monimenetelmällisyydellä viitataan sellaiseen tutkimukseen, jossa käytetään useampaa kuin yhtä metodia, metodologiaa, lähestymistapaa, teoreettista tai paradigmaattista viite- kehystä sekä integroidaan edellä mainittujen komponenttien avulla löydettyjä tuloksia (Mertens, Bazeley, Bowleg, Fielding, Maxwell, Molina-Azorin, Niglas 2016). Brymanin (2006, 111) mukaan tutkimuksessa on tärkeää perustella, miksi erilaisia aineistoja ja menetelmiä käytetään samassa tutkimuksessa sekä miten ja miksi niitä liitetään yhteen tietyllä tavalla. Myös Seppänen-Järvelä, Åkerblad ja Haapakoski (2019) toteavat, että monimenetelmällinen tutkimus on enemmän kuin määrällisten ja laadullisten aineistojen käyttämisestä samassa tutkimuksessa. Se on eri olomuodoissa olevien aineistojen suunnitelmallista yhteen tuomis- ta ja integroivien monimenetelmällisten strategioiden systemaattista kehittämistä. Tutkijoi- den tulisi tuoda esiin paremmin käytännön prosessia, jossa erilaiset aineistot tuodaan yh- teen vastaamaan tiettyihin tutkimuskysymyksiin. (Seppänen-Järvelä, Åkerblad & Haapakoski 2019). Rantala, Alasuutari, Järvikangas ja Saarenpää (2019, 7) painottavat, että erilaisia päättelyn ja analyysin muotoja tulisi yhdistellä, jolloin voidaan saada selville kehittämis- hankkeen yllättäviä ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia. He suosittelevat, että kohderyh- män näkemyksiä tutkitaan laadullisilla aineistoilla ja analyyseilla. Tällöin on mahdollisuus päästä käsiksi monipuolisempaan informaatioon. (Rantala ym. 2019, 6–8.)

Tässä arviointitutkimuksessa tiedonkeruun menetelminä käytettiin kyselyitä, teema- haastatteluja ja fokusryhmähaastatteluja. Lisäksi hyödynnettiin jo olemassa olevaa doku-

mentti-, seuranta- ja arviointiaineistoa. Arvioinnissa pyrittiin selvittämään hankkeiden vaikutuksia rahoittajien (OKM, AVI), kuntatoimijoiden (kuntien hankevastaavat ja liikuntaryhmien ohjaajat) ja osallistujien kannalta. Yhtenä arvioinnin näkökulmana oli, että asiakkaat ja työntekijät ovat palveluinnovaatioiden tärkeimmät arvoa tuottavat toimijat (Vargo & Lusch 2008; Høyrup 2012).

Tietoa tuotettiin ottaen huomioon kaikki kehittämishankkeen toimijatasot: ministeriö, AVI-alueiden virkamiehet, kuntien hankevastaavat, liikuntaryhmien ohjaajat ja ulkomaalaistaustaiset osallistajat (naiset) (kuvio 2). Kuntien hankevastaavilta kysyttiin hankkeiden organisoinnista ja toimivuudesta paikallisella tasolla. Liikuntaryhmien ohjaajilta kerättiin pääasiassa tietoa inklusiivisesta ja monikulttuurisesta liikuntatoiminnasta. Ulkomaalaistaustaisilta osallistujilta saatiin näkemyksiä liikuntatoiminnasta sekä liikuntatoimintaan osallistumiseen liittyvistä kokemuksista (Peotta, 2022). Haastatteluihin osallistuneiden ulkomaalaistaustaisten naisten lähtömaat olivat Venäjä, Somalia, Romania, Viro, Ukraina, Irak, Nigeria, Ranska, Bosnia-Hertsegovina ja Puola. Lisäksi ministeriöltä (OKM liikunnan vastuualue) ja aluehallintoviranomaisilta kerättiin tietoa kehittämishankkeen organisoinnista ja toteutustavasta alueellisella ja kansallisella tasolla. Tiedonkeruun menetelmät, kohderyhmät ja informanttien lukumäärät näkyvät taulukossa 1.

KUVIO 2 Tiedonkeruun kohderyhmät.

TAULUKKO 1 Tiedonkeruun menetelmät, kohderyhmät ja informanttien lukumäärät.

Informantti	Lukumäärä	Tiedonkeruun menetelmä
Virkamiehet	6	Haastattelu
Hankekoordinaattorit	12	Haastattelu
Hankekoordinaattorit	12	Kysely
Liikuntaryhmän ohjaajat	4	Haastattelu
Osallistujat	23	Fokusryhmähaastattelu 4 kpl
Osallistujat	3	Haastattelu

Kyselyaineistoa analysoitiin tilastollisin menetelmin MS Excel -ohjelmalla. Karttakuvat tehtiin MS Power BI -ohjelmalla. Teema- ja fokusryhmähaastatteluaineistoa koodattiin atlas.ti-ohjelmalla. Teemoja analysoitiin aineistolähtöisesti ja teoriaohjaavasti laadullisen sisälönanalyysin keinoin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

5 KEHITTÄMISAVUSTUKSEN PÄÄLINJAT

5.1 Kehittämisyavustuksen lähtökohdat

Vuonna 2011 ministeriö ja silloiset ELY-keskukset loivat (Pohjanmaan ELY-keskuksen johdolla) yhdessä perustan hankekokonaisuudelle eli pohtivat hallinnollisen toteutustavan sekä hanketoiminnan tarkoituksen ja tavoitteet. Kunnat valittiin hankkeiden hallinnollisiksi vastuutahoiksi, koska haluttiin korostaa kuntien kotouttamisvelvoitetta myös liikuntapalveluiden osalta. Taustalla oli silloinen laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), jonka korvasi pian laki kotoutumisen edistämisestä (30.12/2010/1386). Kotoutuminen-termi liitettiin liikuntatoiminnan tavoitteeksi, sillä laki edellytti kuntia tarkastelemaan yhtäältä, miten yleiset palvelut soveltuvat ulkomaalaistaisille henkilöille, sekä toisaalta suunnittelemaan toimenpiteitä heidän kotoutumisensa edistämiseksi. Lisäksi laissa painotetaan hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua. Tässä kontekstissa muodostui raamit hankekokonaisuudelle maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Hankekokonaisuuden edistyessä päätavoitteet pysyivät samoina, mutta niitä täsmennettiin ja painotettiin ulkoisen seurannan ja arvioinnin (Maijala, 2014; Pasanen & Laine, 2017) sekä kunnista saadun palautteen perusteella. Hankekokonaisuuden nimi vaihtui vuonna 2018 niin, että kotouttaminen korvattiin termillä kotoutuminen.

Kehittämisyavustuksen alkuvuosina keskeisenä lähtökohtana on ollut opetusministeriön kehittämisohjelma (OPM, 2010) maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Vuodesta 2016 eteenpäin sen korvasi liikuntalaki (390/2015), mutta osioita kehittämisohjelmasta oli mukana loppuvuosinakin. Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (1329/2014) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) tulivat mukaan kehittämisshankkeen viimeisenä vuotena. Muut lait ja ohjelmat näkyvät taulukossa 2.

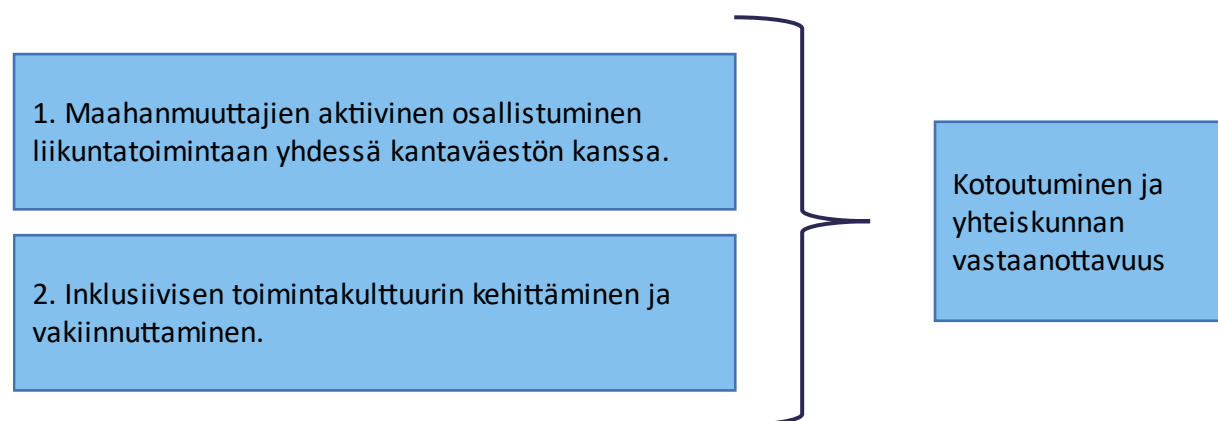
TAULUKKO 2 Kehittämisyavustuksen normiperusta ja strategiapohja.

Vuosi	Ohjaavat lait	Strategia ja ohjelmat
2011	- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §.	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla.
2012	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §.	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla.
2013	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §.	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla.
2014	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §.	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. - Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015.
2015	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §.	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. - Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015.
2016	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §. - Liikuntalaki (390/2015).	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla.
2017	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §. - Liikuntalaki (390/2015).	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. - Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. - OKM:n toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma 2013–2017. - Suomi, jonka haluamme 2050 - Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus.
2018	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §. - Liikuntalaki (390/2015). - Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (1329/2014) - Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. - Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. - Suomi, jonka haluamme 2050 - Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus.
2019	- Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). - Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §. - Liikuntalaki (390/2015). - Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (1329/2014) - Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014).	- OPM:n kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. - Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. - Suomi, jonka haluamme 2050 - Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus.

5.2 Kehittämisyavustuksen tavoitteet

Kehittämishankkeen tavoitteissa korostettiin yhtäältä maahan muuttajien kotoutumista ja kotouttamista ja toisaalta inklusiota eli heidän tasavertaista mahdollisuuttaan osallistua kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan yhdessä kantaväestön kanssa. Inklusio ja kotoutuminen voidaan nähdä toistensa jatkumoina, koska osallistumisen kaikille tarkoitettuun liikuntatoimintaan koettiin edistävän maahanmuuttajien kotoutumista. Toisaalta kotoutuminen voi lisätä osallistumismahdollisuuksia eli inklusiota. Keskeisin tavoite oli siis maahanmuuttajien aktiivinen osallistuminen liikuntatoimintaan, nimenomaan koko väestölle tarkoitettuun liikuntaan.

Hakuilmoituksissa painotettiin myös muutoksia liikuntaorganisaatioiden rakenteissa sekä toimintatavoissa ja -menetelmissä, jotta Suomeen muuttaneet voisivat osallistua kaikille tarkoitettujen kuntien sekä liikunta- ja urheiluseurojen palveluihin. Seuraavaksi (kuviossa 3) on esitetty kehittämisavustuksen päätavoitteet.

KUVIO 3 Kehittämisavustuksen tavoitteet.

Seuraavissa kappaleissa avataan tarkemmin, mitä kehittämishankkeessa tarkoitettiin inklusiolla, toimintakulttuurin muutoksella ja kotoutumisella. Kehittämisavustuksen lähtökohdat, tavoitteet sekä hakuilmoituksissa mainitut keinot ja vaikutukset tavoitteiden saavuttamiseksi on esitetty taulukossa 3.

5.2.1 Inklusio

Inklusiolla tarkoitetaan kehittämishankkeessa maahan muuttajien osallistumista kaikille tarkoitettujen kuntien sekä liikunta- ja urheiluseurojen palveluihin. Kaikille tarkoitettujen palvelujen saatavuutta voitiin hakuohjeen mukaan lisätä tarvittaessa erityistoimenpitein. Toiminnan toteutuksessa toivottiin maahan muuttajien ja kantaväestön välistä vuorovaikutusta. Tavoitteena oli yhteinen ja kaikille avoin liikuntakulttuuri ja yhdenvertaisuus liikunta-palveluissa.

Inklusion lähtökohdiksi mainittiin tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioitus ja kestävä kehitys. Inklusion ja yhdenvertaisen liikuntatoiminnan määritelmät perustuvat kehittämisohjelmaan maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla (OPM, 2010) sekä liikuntalakiin (390/2015).

5.2.2 Toimintakulttuurin muutos ja vakiinnuttaminen

Toimintakulttuurin muutos ja vakiinnuttaminen tulkitaan tässä yhteydessä inklusion käytännön toteutusmuodoksi. Kehittämishankkeen tavoitteena oli myös liikuntaorganisaatioiden ja muiden liikuntaa järjestävien tahojen toimintakulttuurien kehittäminen inklusiivisemmaksi ja monikulttuurisuutta huomioivaksi. Paikallishankkeiden tuli olla selkeitä kokeilu- ja kehittämishankkeita, joiden tarkoitus on inklusiota tukevien toimintamallien löytäminen, kehittäminen ja vakiinnuttaminen. Keskeisiksi periaatteiksi mainittiin poikkisektoraalinen, -hallinnollinen ja -ammattillinen yhteistyö, liikunnan läpäisyperiaate suomalaisessa yhteiskunnassa sekä yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteuttaminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi painotettiin eri sidosryhmien välistä kumppanuutta ja verkostoitumista jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Erityisesti toivottiin useiden eri toimijoiden yhteishankkeita. Myös kuntia ja myöhemmin vastaanottokeskuksia rohkaistiin yhteisten hankkeiden toteuttamiseen.

Vuosina 2011–2015 painotettiin, että hankkeet tekisivät yhteistyötä paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen tai muiden järjestöjen kanssa. Vuosina 2016–2019 hankkeiden toteutuksessa toivottiin hallintokuntien yhteisiä toimenpiteitä eri tasoilla kohderyhmien tavoittamiseksi ja toiminnan toteuttamiseksi. Keskeiseksi nähtiin yhteistyö paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen, maahanmuuttajien omien järjestöjen tai muiden kansalaisjärjestöjen kanssa.

Vuodesta 2016 eteenpäin hakuilmoituksessa korostettiin, että luotujen toimintamallien tulee kytkeytyä osaksi paikallista liikuntatoimintaa, ja että tavoitteena on toimintatapojen, -menetelmien ja -rakenteiden kehittäminen. Lisäksi painotettiin yhdenvertaisen ja väestön monikulttuurisuuden huomioivan liikuntatoiminnan pitkäjänteistä ja laadukasta järjestämistä.

Hakijoilta edellytettiin hakemuksessa kirjallista suunnitelmaa toimintojen vakiinnuttamisesta ja juurruttamisesta vuodesta 2018 alkaen. Samoin hakijaorganisaation ylimmän johdon sitoutuminen hankkeeseen tuli osoittaa hankehakemuksessa.

Vuosina 2011–2014 hankkeiden omarahoitusosuus oli noin kolmasosa ja vuosina 2015–2019 40 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista. Omarahoitusosuuden toivottiin useampivuotisissa hankkeissa lisääntyvän hankkeen edetessä.

Liikuntaorganisaatioiden toimintakulttuurin muutoksen lähtökohdat perustuvat liikuntalakiin (390/2015) ja kehittämisohjelmaan maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla (OPM, 2010). Toimintakulttuurin muutos voidaan kiteyttää seuraaviin luokkiin (kuvio 4).

- 1) Liikuntaorganisaatioiden rakenteiden, toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen inklusiivisemmaksi ja väestön monikulttuurisuutta huomioivaksi.
- 2) Liikuntatoiminnan vakiinnuttaminen ja juurruttaminen osaksi paikallista liikuntatoimintaa.
- 3) Liikuntatoiminnan suunnittelu ja toteuttaminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

KUVIO 4 Liikuntaorganisaatioiden toimintakulttuurin muutos.

5.2.3 Kotoutuminen

Kehittämishankkeen lähtökohtien mukaan maahan muuttajien liikuntatoimintaan osallistuminen yhdessä kantaväestön kanssa sekä liikuntaorganisaatioiden toimintakulttuurin muuttuminen inklusiivisemmaksi tukevat maahan muuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrittelee termit kotouttaminen ja kotoutuminen seuraavasti:

”Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.”

”Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.”

Kotouttamisen ja kotoutumisen tarkoituksena on tukea maahanmuuttajien sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Kotouttamisessa huomio on viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteissä, jotka kohdistuvat maahan muuttajaan. Kotoutuminen on sen sijaan kaksisuuntainen prosessi, johon osallistuu maahanmuuttajan lisäksi yhteiskunta. Lisäksi kotoutumisessa on tärkeää ymmärtää, että suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksumisen lisäksi maahan muuttajalla tulee olla mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

Kehittämishankkeen hakuohjeessa kotoutumisen mekanismeiksi mainitaan maahan muuttajien osallisuuden, työllisyyden ja sosiaalisten suhteiden kehittyminen. Kotoutumislain määritelmässä taas viitataan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen antamiseen maahan muuttajalle. Kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta yhteiskunnan kehittymistä kuvaa kehittämishankkeen tavoite liikuntaorganisaatioiden toimintakulttuurin muuttamiseksi kaikille avoimeksi ja yhdenvertaiseksi sekä väestön monikulttuurisuutta huomioivaksi.

Kehittämisavustuksessa maahanmuuttajan kotoutuminen liikunnan avulla viittaa seuraaviin asioihin:

- 1) Maahanmuuttajan osallisuuden lisääntyminen.
- 2) Maahanmuuttajan työllistyminen tai työelämässä tarvittavien taitojen ja tietojen omaksuminen.
- 3) Maahanmuuttajien sosiaalisten suhteiden kehittyminen.
- 4) Maahanmuuttajan yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen.
- 5) Liikuntaorganisaatioiden ja muiden liikuntaa järjestävien tahojen toimintakulttuurin muuttuminen inklusiivisemmaksi ja väestön monikulttuurisuutta huomioivaksi.

TAULUKKO 3 Kehittämisyhdistyksen lähtökohdat, tavoitteet ja keinot.

Lähtökohta	Päätavoite	Keinot ja vaikutukset (lainaukset hakulmoituksista)
Liikuntalaki (390/2015)	Inklusio ja yhdenvertaisuus	<p>Keino: Inklusiota tukevien toimintamallien löytäminen ja vakiinnuttaminen.</p> <p>Keino: Poikkihallinnollinen ja -ammattillinen yhteistyö.</p> <p>Keino: Tarvittaessa huolehtia muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista.</p> <p>Vaikutus: Maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten liikunnan lisääminen.</p> <p>Vaikutus: Maahanmuuttajaväestön aktiivinen osallistuminen kaikille tarkoitettuihin liikuntapalveluihin.</p>
Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)	Maahanmuuttajien kotoutuminen	<p>Keino: Maahanmuuttajaväestön aktiivinen osallistuminen kaikille tarkoitettuihin liikuntapalveluihin</p> <p>Vaikutus: Maahanmuuttajien ja kanta-väestön vuorovaikutus.</p> <p>Vaikutus: Antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja.</p> <p>Vaikutus: Tuetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.</p>

5.3 Kehittämisyhdistyksen kohderyhmät ja toiminta

Vuosina 2011–2015 kehittämishankkeen kohderyhmät ja toiminnot määriteltiin seuraavien kategorioiden avulla (ks. myös taulukko 4): maahanmuuttajalasten ja -nuorten liikunta, aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta sekä edellytysten luominen urheilu ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitetulle toiminnalle. Avustuksen myöntämisessä painotus oli vuosina 2011–2014 ulkomaalaistaustaisissa lapsissa ja nuorissa, jolla tarkoitettiin alle 29-vuotiaiden ikäryhmää. Painotus poistettiin vuonna 2015.

Vuodesta 2014 eteenpäin keskeiseksi toiminnoksi lisättiin perheliikunta. Sen lisäksi määriteltiin erityiskohderyhmiä, jotka olivat naiset ja tytöt, sekä vaikeimmin tavoitettavat ryhmät. Tytöt ja naiset valittiin erityiskohderyhmäksi sukupuolten yhdenvertaisuuden ja

tasa-arvon toteutumiseksi. Erityiskohderyhmät pidettiin samana kehittämishankkeen loppuun saakka. Vuosina 2016–2019 täsmennettiin, että vaikeammin tavoitettavien ryhmien osalta tarkoitettiin nimenomaan vaikeammin tavoitettavia maahanmuuttajaryhmiä.

TAULUKKO 4 Kehittämisavustuksen kohderyhmät ja toiminnot.

Vuosi	Kohderyhmät ja toiminnot	Erityiskohderyhmät
2011–2013	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttajalasten ja nuorten liikunta. - Aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta. - Edellytysten luominen urheilu- ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitettulle toiminnalle. 	Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret (alle 29-vuotiaat).
2014	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttajalasten ja nuorten liikunta. - Perheliikunta. - Aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta. - Edellytysten luominen urheilu- ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitettulle toiminnalle. 	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret (alle 29-vuotiaat). - Naiset ja tytöt. - Vaikeimmin tavoitettavat ryhmät.
2015	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttajalasten ja nuorten liikunta. - Perheliikunta. - Aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävä liikunta. - Edellytysten luominen urheilu- ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitettulle toiminnalle. 	<ul style="list-style-type: none"> - Naiset ja tytöt. - Vaikeimmin tavoitettavat ryhmät.
2016–2019	<ul style="list-style-type: none"> - Monikulttuurinen lasten ja nuorten liikunta. - Perheliikunta. - Aikuisten terveyttä edistävä liikunta. - Edellytysten luominen urheilu- ja liikuntaseurojen monikulttuuriseen liikuntaan. 	<ul style="list-style-type: none"> - Naiset ja tytöt. - Vaikeimmin tavoitettavat maahanmuuttajaryhmät.

5.4 Kehittämisyavustuksen aikajana 2008–2020

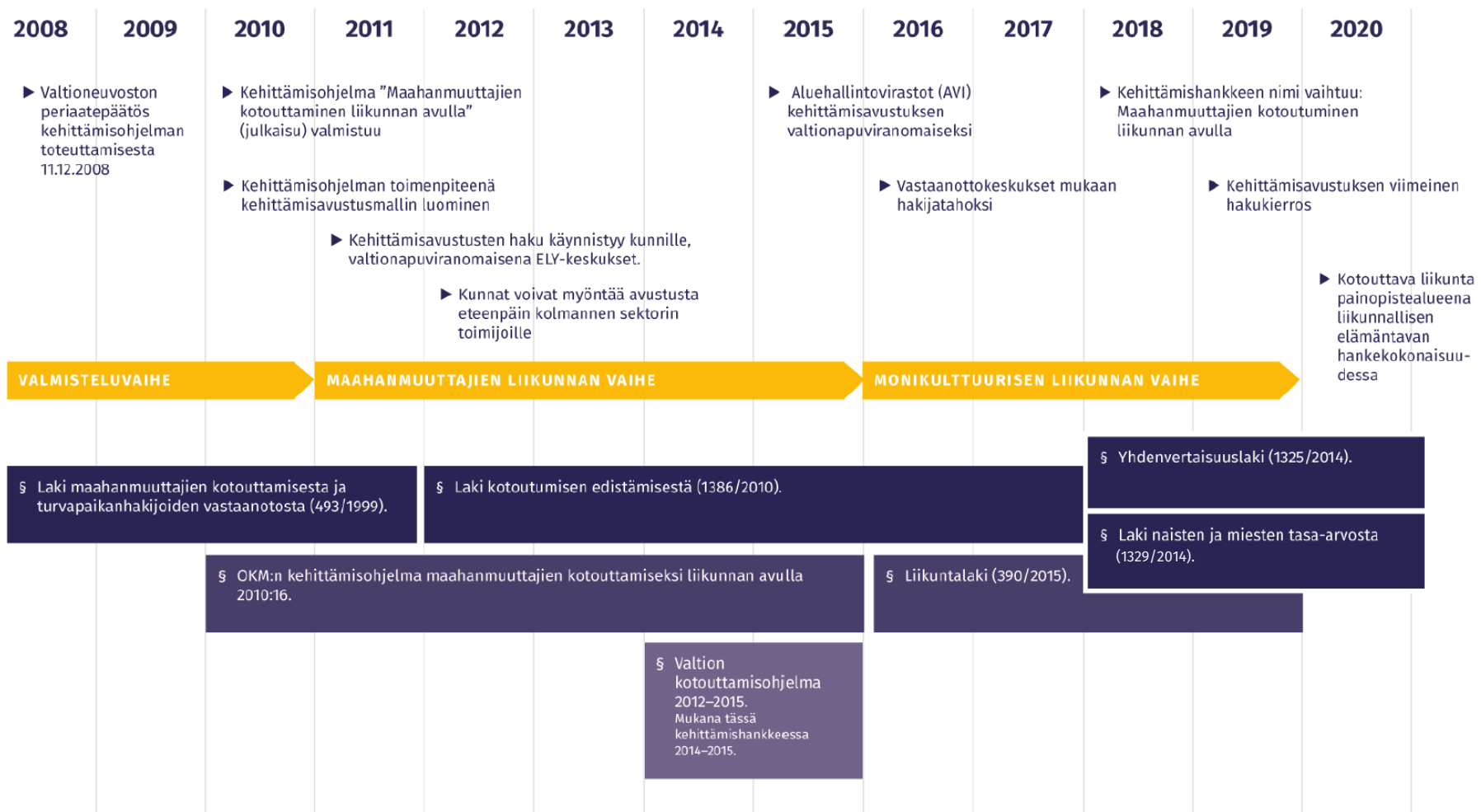
Valtioneuvoston 11.12.2008 (OPM, 2010) tekemän liikunnan edistämisen linjat -periaatepäätöksen toimenpideoosan mukaan päätettiin laatia ja toteuttaa maahanmuuttajataustaisten kotoutumista liikunnan avulla edistävä kehittämisohjelma yhteistyössä muun sivistys- ja kulttuuritoimen kanssa. Kehittämisohjelma valmistui vuonna 2010 (OPM 2010). Kehittämisohjelman (2010) toimenpiteenä numero 5 mainittiin kehittämisavustusmallin luominen. Pohjanmaan ELY-keskuksessa tehtiin hahmotelma avustusjärjestelmästä opetusministeriön (nyk. OKM) toimeksiantona. Kehittämisavustusjärjestelmän lähtökohtina olivat kehittämisohjelman lisäksi laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999). Hakijatahoiksi määriteltiin kunnat ja valtionapuviranomaisena toimivat ELY-keskukset.

Kehittämishankkeen ensimmäiset vuodet on nimetty maahanmuuttajien liikunnan -vaiheeksi. Lainsäädäntöön liittyvänä lähtökohtana oli vuonna 2011 laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) ja muina vuosina laki kotoutumisen edistämisestä. Lisäksi lähtökohtana oli valmisteluvaiheessa julkaistu kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla ja vaiheen viimeisinä vuosina Valtion kotouttamisohjelma 2012–2015. Vuodesta 2012 lähtien kunnilla oli mahdollisuus myöntää avustus eteenpäin seuroille ja järjestöille.

Maahanmuuttajien liikunnan -vaiheessa kehittämishankkeen kohderyhmät määriteltiin maahanmuuttajuuden kautta. Kohderyhmien ja toimintojen painotuksista puuttui kantaväestö. Toisaalta tässä vaiheessa painotettiin myös inklusiota ja yhdenvertaisuutta liikuntapalveluihin osallistumisessa sekä maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta. Kohderyhmien ja toimintojen esittäminen oli epäselvää ja ristiriitaista. Vaiheen aikana määriteltiin hankkeelle erityiskohderyhmiä, jotka olivat tytöt ja naiset ja vaikeimmin tavoitettavat ryhmät. Kohderyhmään lisättiin perheliikunta, ja painotus lapsista ja nuorista poistettiin vuonna 2015.

Tällä kaudella keskeisiksi yhteistyökumppaneiksi määriteltiin paikalliset liikunta- ja urheiluseurat sekä muut järjestöt. OKM:n määräraha oli yhteensä ensimmäisessä vaiheessa 5 800 000 euroa ja myönnettyt avustukset olivat yhteensä 5 050 000 euroa. Ensimmäiset seuranta- ja arviointiraportit julkaistiin vuosina 2012 ja 2014.

Monikulttuurisen liikunnan -vaiheessa kehittämishankkeen lähtökohdaksi tuli kotouttamislain lisäksi liikuntalaki ja myöhemmin laki naisten ja miesten tasa-arvosta (1329/2014) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Kohderyhmäpainotuksista katosi kategoria maahanmuuttaja ja alettiin käyttää termiä monikulttuurinen. Hankkeilta toivottiin laajempaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kuin ensimmäisessä vaiheessa. Keskeisiksi yhteistyötahoiksi mainittiin liikunta- ja urheiluseurojen lisäksi kunnan muut hallintokunnat, maahanmuuttajien omat järjestöt ja muut kansalaisjärjestöt. Vastaanottokeskukset saivat hakea avustusta liikuntatoimintaan vuodesta 2016 lähtien. Vuonna 2018 kehittämishankkeen nimessä termi kotouttaminen korvattiin kotoutumisella. OKM:n määräraha oli yhteensä toisessa vaiheessa 6 750 000 euroa ja myönnettyt avustukset olivat yhteensä 4 950 000 euroa. Seuranta- ja arviointiraportteja julkaistiin vuosina 2016, 2017 ja 2018. Kehittämisavustuksen aikajana on esitetty kuviossa 5.

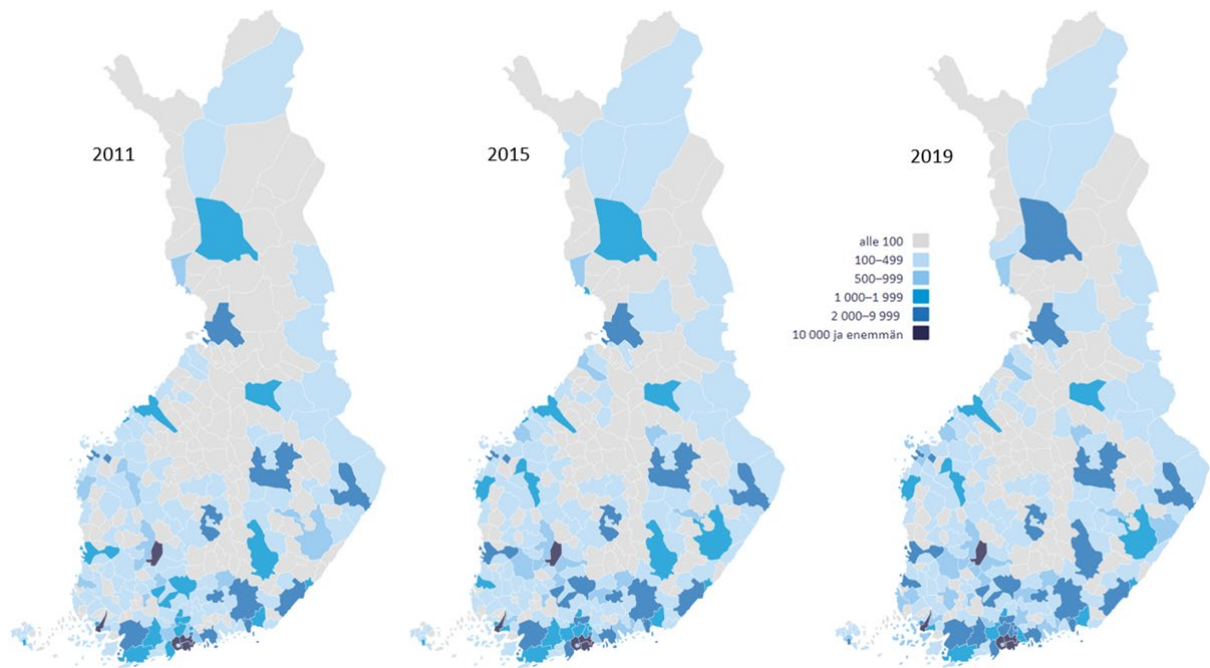
KUVIO 5 Kehittämisavustuksen vaiheet.

5.5 Kehittämisyavustuksen alueellinen jakautuminen

Ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on ylittänyt viime vuosina yli 400 000 rajapyykin. Määrä on lisääntynyt tasaisesti kehittämishankkeen aikana (vuosina 2011–2019) (Taulukko 5). Eniten ulkomaalaistaustaista väestöä asuu Suomen suurimmissa kaupungeissa Helsingissä, Vantaalla, Espoossa sekä Tampereella ja Turussa (kuvio 6). (SVT: Maahanmuuttajat väestössä, 2020.)

TAULUKKO 5 Ulkomaalaistaustaisten suhteellinen osuus maakunnan väestöstä ja lukumäärä maakunnittain vuosina 2011, 2015 ja 2019 (SVT: Maahanmuuttajat väestössä, 2020).

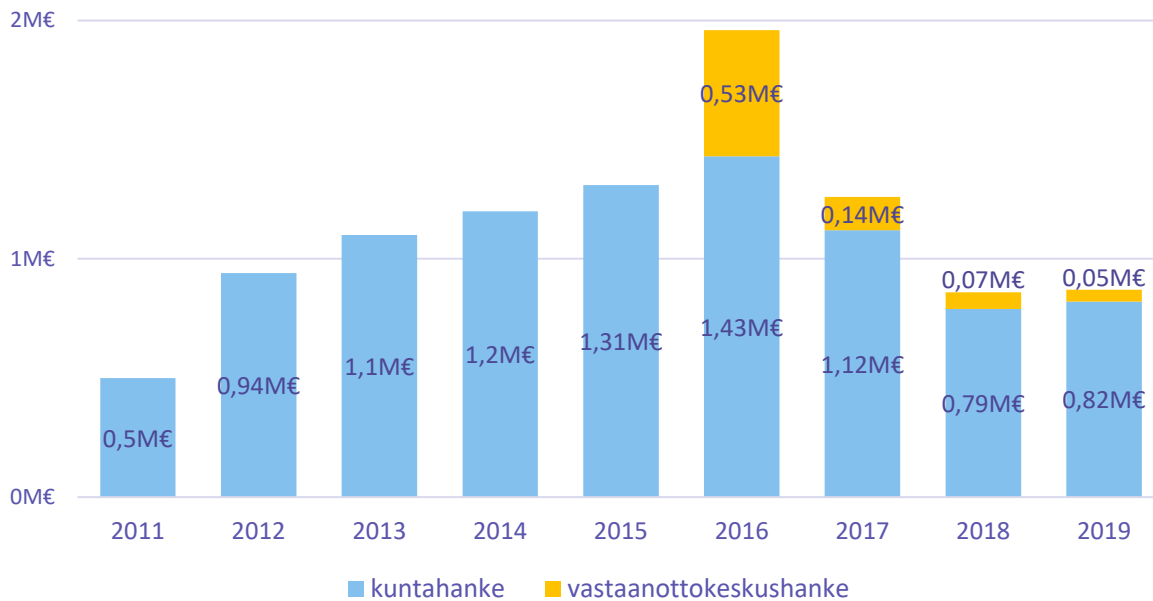
Maakunta	2011		2015		2019	
	%	lkm	%	lkm	%	lkm
Ahvenanmaa	11,6	3 293	13,3	3 862	15,9	4 758
Etelä-Karjala	4,2	5 618	5,6	7 320	6,5	8 351
Etelä-Pohjanmaa	1,5	2 962	2,1	3 995	2,4	4 591
Etelä-Savo	2,2	3 413	2,9	4 349	3,5	4 945
Kainuu	2,3	1 767	2,6	1 956	3,0	2 154
Kanta-Häme	2,5	4 448	3,6	6 326	4,3	7 337
Keski-Pohjanmaa	2,0	1 382	2,7	1 886	3,1	2 123
Keski-Suomi	2,4	6 540	2,9	8 092	3,6	9 807
Kymenlaakso	4,4	8 012	5,7	10 127	6,1	10 463
Lappi	2,2	4 102	2,7	4 850	3,1	5 505
Pirkanmaa	3,5	17 357	4,3	21 749	5,1	26 384
Pohjanmaa	5,0	9 005	6,4	11 591	7,5	13 614
Pohjois-Karjala	2,7	4 546	3,4	5 666	4,0	6 389
Pohjois-Pohjanmaa	1,9	7 658	2,4	9 874	3,1	12 744
Pohjois-Savo	1,9	4 711	2,6	6 479	3,1	7 664
Päijät-Häme	3,7	7 406	4,5	9 079	5,7	11 285
Satakunta	1,9	4 323	2,8	6 220	3,7	8 117
Uusimaa	8,9	137 712	11,5	186 621	14,2	240 435
Varsinais-Suomi	5,0	23 239	6,3	29 883	7,7	36 828
Yhteensä	4,8	257 494	6,2	339 925	7,7	423 494

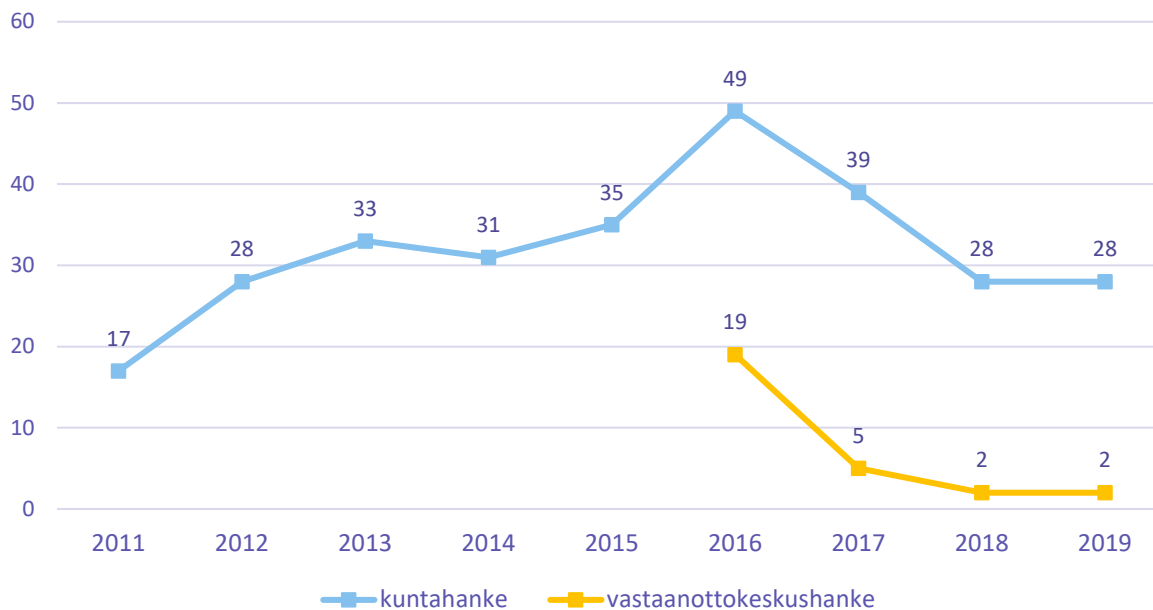
KUVIO 6 Ulkomaalaistaustaisten lukumäärä kunnittain 2011, 2015 ja 2019 (SVT: Maa-
hanmuuttajat väestössä, 2020).

5.5.1 Vuodet 2011–2019 yhteensä

Avustusta myönnettiin kunnille vuosien 2011–2019 aikana 9 212 780 euroa (kuvio 7). Vuodesta 2016 lähtien myös vastaanottokeskuksilla oli mahdollisuus hakea avustusta ja sitä myönnettiin yhteensä 786 970 euroa. Kaikkiaan kehittämishankkeessa jaettiin yhteensä 9 999 750 euroa. Vuonna 2016 sekä kunnille että vastaanottokeskuksille jaettiin eniten hanketukea verrattuna kehittämishankkeen muihin vuosiin. Kunnille vähiten avustusta myönnettiin ensimmäisenä toimintavuonna 2011 ja kahtena viimeisenä vuotena 2018 ja 2019. Vastanottokeskuksille myönnetty tuki oli pienin vuonna 2019.

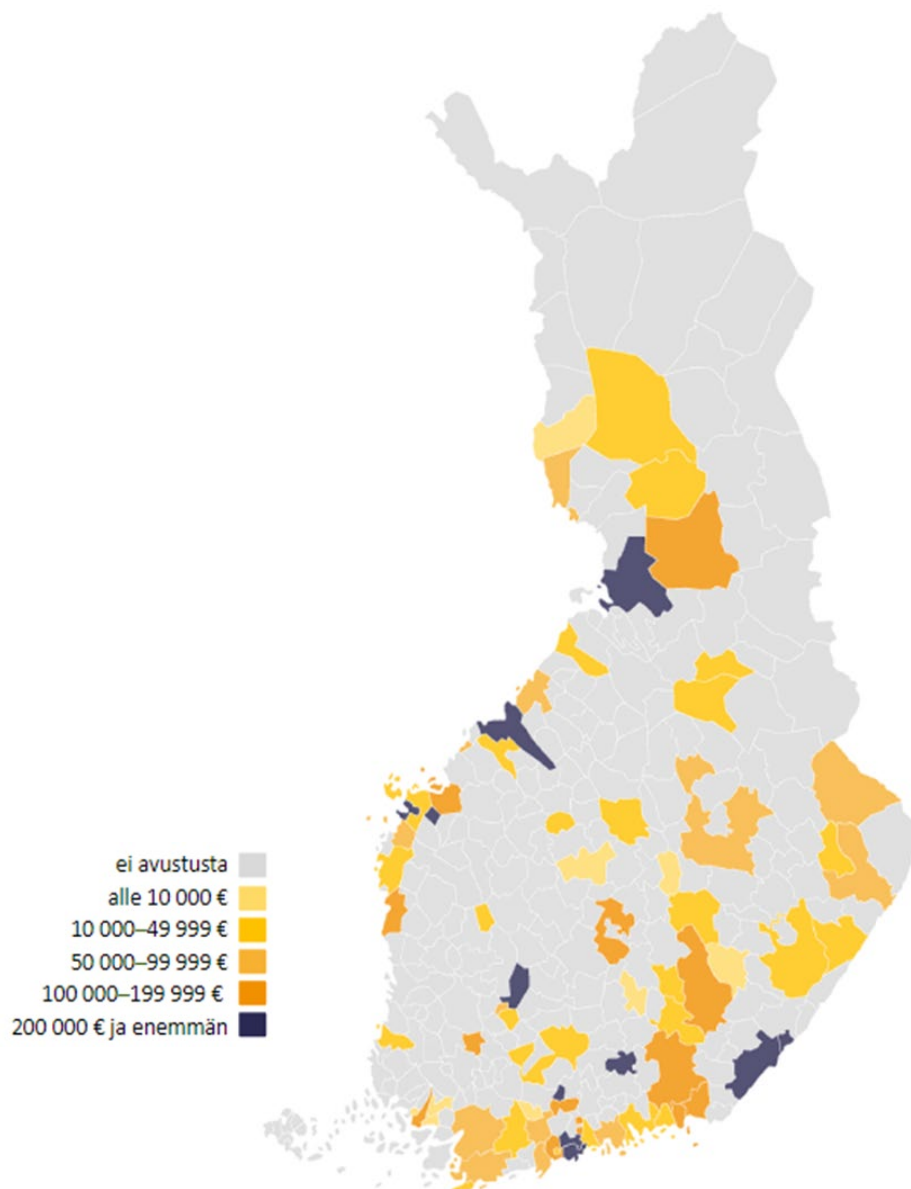
KUVIO 7 Myönnetty avustus vuosittain kunta- ja vastaanottokeskushankkeille 2011–2019.

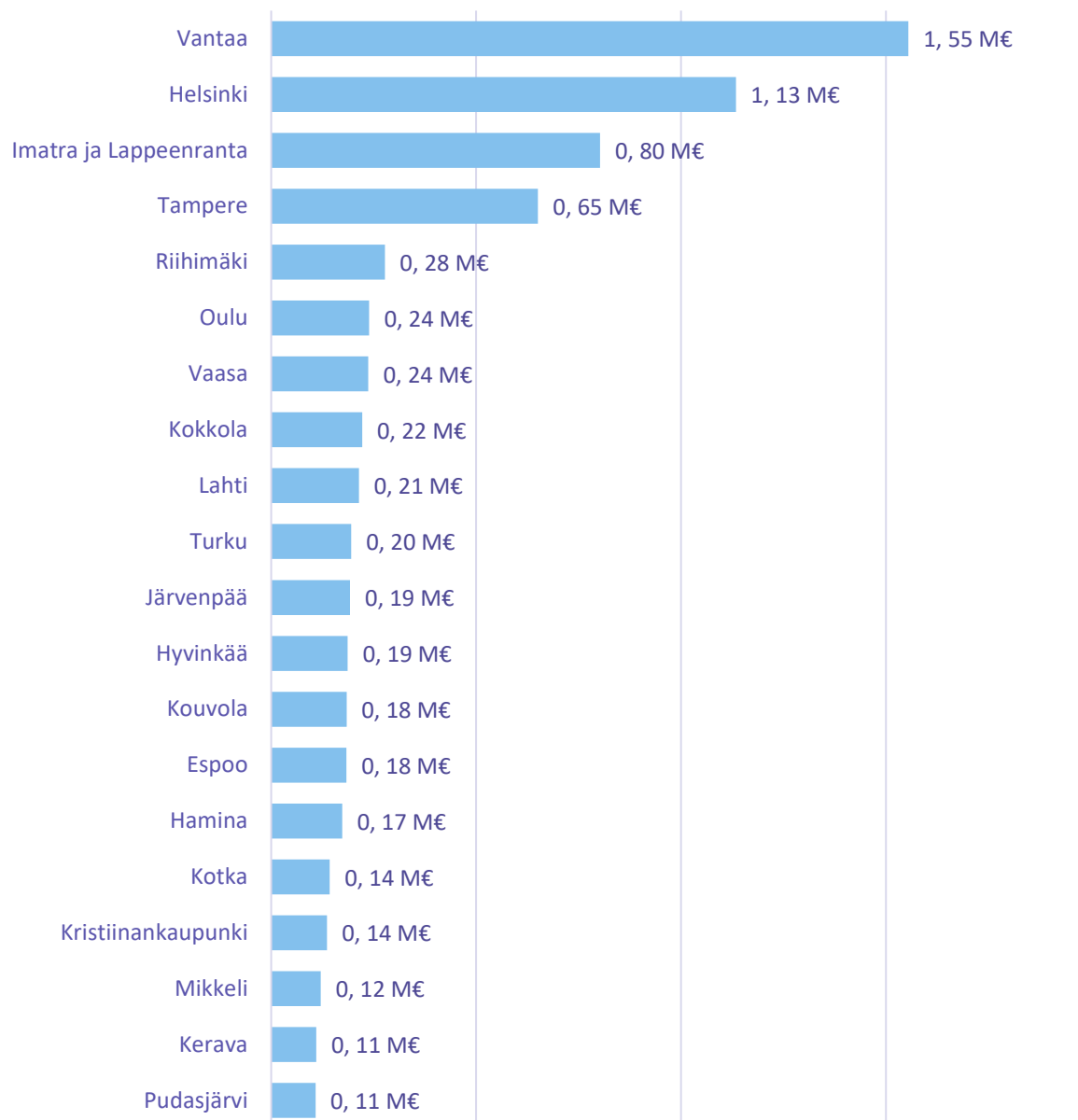
KUVIO 8 Hankkeiden lukumäärä 2011–2019.

Yhteensä vuosien 2011–2019 aikana avustusta myönnettiin 74 kuntaan. Eniten hankkeita toteutettiin vuonna 2016 (49 hanketta) ja vähiten (17 hanketta) ensimmäisenä avustusvuotena (kuvio 8). Yli miljoona euroa koko hankekauden aikana saivat Vantaa ja Helsinki. Seuraavaksi suurin kokonaisavustus meni Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeelle. Suurista kaupungeista myös Tampere sai reilusti yli puolen miljoonan avustuksen. Sen sijaan Espoon

ja Turun avustumäärät jäivät alle 200 000 euron. Avustusta yli 200 000 euroa saaneita kuntia olivat Riihimäki, Oulu, Vaasa, Kokkola ja Lahti (kuvio 9 ja kuvio 10). Pienimpiä summia saivat Saarijärvi, Ylitornio, Lieto, Rautalampi, Raisio. Maakuntatasolla tarkasteltuna eniten tukea saivat Uusimaa, Etelä-Karjala ja Pirkanmaa ja vähiten Kainuu ja Satakunta.

KUVIO 9 Myönnetty avustus 2011–2019 yhteensä kunnittain.

KUVIO 10 Myönnetty avustus kunnittain (top 20).

Rekisteröityneillä yhteisöillä, säätiöillä ja yrityksillä, jotka järjestävät vastaanottokeskustoimintaa, oli mahdollisuus hakea avustusta turvapaikanhakijoiden liikuntatoimintaan vuosina 2016–2019. Selvästi eniten tukea myönnettiin vuonna 2016 (Taulukko 6). Eniten tukea sai Suomen Punainen Risti, jonka kautta tukea ohjattiin eri maakunnallisiin yksiköihin ja edelleen vastaanottokeskuksiin. Toiseksi eniten tukea sai Maahanmuuttovirasto, joka ylläpitää Oulun ja Joutsenon vastaanottokeskuksia. Muut hakijat olivat kuntia, säätiöitä, yrityksiä tai muita rekisteröityneitä yhteisöjä. Yhteensä vastaanottokeskuksiin avustusta saaneita tahoja oli vuosien 2011–2019 aikana 23 kappaletta (kuvio 8).

TAULUKKO 6 Vastaanottokeskushankkeet 2016–2019.

Hakija/hanke	2016	2017	2018	2019	Yhteensä
Espoon kaupunki	15 000 €				15 000 €
Helsingin diakonissalaitoksen säätiö	20 000 €				20 000 €
Helsingin kaupungin vastaanottokes-	35 000 €				35 000 €
kusten jalkapallohanke					
Hemcare, Heinola		10 000 €			10 000 €
Hoivapalvelu Valkokulta Oy, Ylöjärvi		8 000 €			8 000 €
Kajaanin kaupunki	11 000 €				11 000 €
Kotkan kaupunki	5 000 €				5 000 €
Kvarnen samkommun, Kruunupyy			15 000 €		15 000 €
Lieksan kristillisen opiston kannatus-	10 000 €				10 000 €
yhdistys ry					
Lomakylä Finland Oy, Lappajärvi	8 500 €				8 500 €
Isohiekkan hätmajoitus, Keuruun seu-	1 500 €				1 500 €
rakunta					
Luona Oy, Helsinki	35 000 €				35 000 €
Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vas-	12 000 €				12 000 €
taanottokeskus					
Maahanmuuttovirasto, Oulun ja Pu-	18 000 €	25 500 €			43 500 €
dasjärven vastaanottokeskus					
Metsäkoto Oy, Pori	10 000 €				10 000 €
Oravais flyktingförläggning, Vöyri	19 000 €				19 000 €
Oulun Diakonissalaitos	29 000 €				29 000 €
Pihlajalinna Terveys Oy, Tampere	27 000 €			7 000 €	34 000 €
Ryhmäkodit arjessa Oy, Seinäjoki		4 000 €			4 000 €
Ryhmäkoti Redi Oy, Suolahden ryhmä-	5 000 €				5 000 €
koti ja tukiasumisyksikkö					
Suomen Punainen Risti	230 000 €	91 470 €	54 000 €	42 000 €	417 470 €
Tampereen kaupunki, hätmajoitus	19 000 €				19 000 €
Viittakivi Oy, Helsinki	20 000 €				20 000 €
Yhteensä	530 000 €	138 970 €	69 000 €	49 000 €	786 970 €

5.5.2 Kehittämisyavustus kunnissa vuodet 2011, 2015 ja 2019

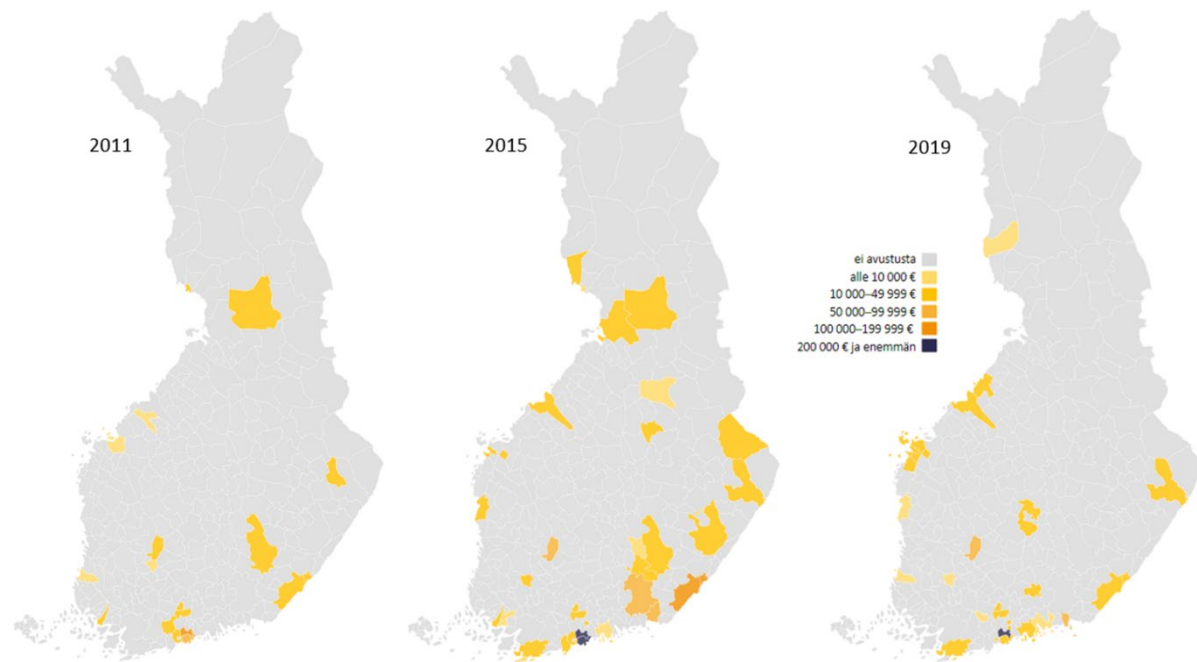
Tässä luvussa tarkastellaan kehittämisyavustuksen määriä ja jakautumista maantieteellisesti vuosina 2011, 2015 ja 2019 kuntien osalta. Ensimmäisen, keskimmäisen ja viimeisen hankevuoden tarkastelun avulla saadaan käsitys kehittämisyavustuksen jakamisen ajallisesta vaihtelusta ja kehityksestä.

Ensimmäisenä hankevuonna 2011 avustusta kehittämishankkeeseen maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla myönnettiin yhteensä 500 020 euroa. Mukana oli 17 kuntaa, joista suurin osa oli eteläisessä Suomessa. Uusimaalle jaettiin selvästi eniten hanketukea. Pirkanmaalle (Tampere), Etelä-Karjalaan (Imatran ja Lappeenrannan yhteishanke), Kanta-Hämeeseen (Riihimäki) ja Pohjois-Karjalaan (Kontiolahti) myönnettiin noin 30 000 euroa. Vähiten avustusta myönnettiin Pohjanmaalle, Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan. Keski-Suomeen ei myönnetty tukea lainkaan vuonna 2011. Kuntatasolla eniten tukea myönnettiin Vantaalle ja Helsinkiin ja seuraavaksi eniten Vihtiin. Pienimmät hanketuen saajat olivat Lempäälän ja Kruunupyyn kunnat.

Vuosi 2015 oli kehittämishankkeen viides toimintavuosi. Tässä ajassa tuettujen kuntien määrä oli kasvanut 17 kunnasta 35 kuntaan. Samaan aikaan vuosittainen kokonaisavustussumma on noussut noin 500 000 eurosta 1 313 000 euroon. Sekä kuntien määrä että hankkeille myönnetty vuosittainen kokonaisavustussumma olivat yli kaksinkertaistuneet.

Maakunnittain tarkasteltuna selvästi eniten kehittämisyavustusta myönnettiin Uusimaalle, Etelä-Karjalaan ja Kymenlaaksoon. Vähiten hanketukea saivat Keski-Pohjanmaa ja Kainuu. Kuntatasolla suurin avustus myönnettiin Vantaan ja Helsingin hankkeille sekä Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeelle. Pienin avustussumma myönnettiin Hirvensalmen kuntaan.

Vuosi 2019 oli kehittämishankkeen viimeinen ja yhdeksäs toimintavuosi. Avustusta saaneiden hankkeiden ja avustuksen määrä oli tasaantunut huippuvuosien 2016 ja 2017 edeltävälle tasolle. Vuonna 2019 kuntahankkeille myönnetty tuki oli 817 300 euroa ja mukana oli 28 kuntaa. Vuonna 2019 eniten tukea myönnettiin edellisvuosien tapaan Uudellemaalle. Pirkanmaa ja Pohjanmaa saivat seuraavaksi eniten avustusta. Vähiten tukea saivat Satakunta ja Lappi. Selvästi eniten tukea kohdennettiin Vantaalle ja sen jälkeen Helsinkiin ja Tampereelle. Pienimmät avustussummat menivät Punkalaitumelle, Raumalle, Ylitornioon ja Loviisaan. Seuraavaksi (kuviossa 11) on esitetty avustukset kunnittain vuosina 2011, 2015 ja 2019.

KUVIO 11 Avustukset kunnittain vuosina 2011, 2015 ja 2019

5.6 Kehittämisavustuskokonaisuuden organisointi vuosina 2011–2019

Kehittämishankekokonaisuutta on toteutettu yhteistyössä eri yhteiskunnan tasoilla OKM:n, aluehallintovirastojen ja kuntien kanssa. OKM:n vastuualueita ovat olleet kehittämisavustuksen käynnistäminen, avustuksen tavoitteiden ja tarkoitusten määrittäminen sekä taloudellisen tuen myöntäminen hakuun. Aluehallintovirastot ovat toimeenpanneet kehittämisavustuksen alueellisella tasolla. Ne ovat myöntäneet avustuksia kuntiin sekä ohjanneet ja tukeneet kuntien hanketyötä. Kunnat ovat toteuttaneet varsinaisen hanketoiminnan paikallistasolla.

Hankkeiden työtä tuettiin järjestämällä kaksi valtakunnallista seminaaria kehittämishankekokonaisuuden aikana. Järjestävä taho oli Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Kisakeskuksen urheiluopistossa Raaseporissa 13.–14.5.2017 järjestettiin Naiset ja tytöt mukaan liikkumaan! -seminaari. Toinen valtakunnallinen seminaari nimellä Kotouttava liikunta toteutettiin Helsingissä 8.11.2018. Seminaareissa oli asiantuntijaesityksiä sekä mahdollisuus jakaa kokemuksia hanketyöstä ja verkostoitua. Lisäksi aluehallintoviranomaiset järjestivät vaihtelevasti omalla alueellaan verkostotapaamisia avustusta saaneille paikallisille hankkeille. Selkeää käsitystä alueellisten verkostotapaamisten määrästä ei ole. Niitä on toteutettu hyvinkin vaihtelevasti alueesta riippuen.

Kehittämishankkeen aikana tehdyistä toimenpiteistä ja tuloksista valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla on tuotettu arviointi- ja seurantatietoa Likes-tutkimuskeskuksessa (Fagerlund 2012; Maijala 2014; Pyykönen 2016; Pasanen & Laine 2017). Lisäksi monikulttuurisesta liikunnasta on tuotettu muita julkaisuja Likes-tutkimuskeskuksessa (Fagerlund & Maijala 2011; Maijala & Fagerlund 2012, Maijala & Pasanen 2015; Pasanen & Laine 2018). Likes oli mukana vuosina 2011–2012 myös ENGSO:n (European Non-Governmental Sport Organisation) projektissa ”Creating a level playing field” sekä vuonna 2021 Erasmus+ -rahoitteisessa hankkeessa ”Disciplins – social integration through sport -based interventions”.

5.6.1 Virkamiesten näkemyksiä hankekokonaisuuden organisoimisesta

Tässä kappaleessa käydään läpi virkamiesten näkemyksiä ja kokemuksia hankekokonaisuuden organisoimisesta valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Lisäksi virkamiehet vastasivat organisoimiseen liittyviin väittämiin (liite 10).

Valtakunnallinen taso

Ministeriövetoisen hankekokonaisuuden vahvuudeksi koettiin, että resurssit jaettiin koko maan tasolle yhdenvertaisesti ja kaikilla kunnilla oli mahdollisuus hakea avustusta. Vahvuudeksi nähtiin, että kehittämisavustukselle kohdennettiin kunnolla resursseja, eikä kyseessä ollut mikään ”näennäiskohdennus”. Samoin hankekokonaisuuden pitkä aikajana oli tarpeellinen, sillä uusien toimintatapojen kehittäminen ja vakiinnuttaminen sekä ihmisten tavoittaminen väestötasolta vaatii paljon aikaa. Hankekokonaisuuden päätavoitteet, painopisteet ja sisällöt pysyivät lähes samoina vuosien 2011–2019 aikana. Joitakin sisältöjä tarkennettiin seurannan ja arvioinnin sekä käytännön hanketyöstä tulleiden kokemusten perusteella. Pysyvyys lisäsi hanketoimijoiden kokemaa varmuutta siitä, mitä heiltä halutaan ja että voidaan edetä suunnitelmien mukaisesti.

Alueellinen taso

Kuntien valitseminen hankkeiden vastuutahoiksi ja kotoutumisen määrittäminen hankekokonaisuuden keskeiseksi tavoitteeksi merkitsi aluehallintovirastoille tärkeää roolia. Aluehallintovirastoilla oli hyvät yhteydet kuntiin, sillä ne ovat vastuussa toimialueellaan Suomen lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtävistä. Ilman aluehallintovirastoja hankekokonaisuudesta tiedottaminen olisikin ollut vain ministeriön vastuulla, mikä ei olisi vienyt tietoa tarpeeksi tehokkaasti paikallistasolle. Olikin luonnollista, että valtionavustus jaettiin aluehallintovirastojen kautta.

Resurssiohjauksen lisäksi valtionapuviranomaiset antoivat paljon informaatio-ohjausta, joka koettiin erittäin tärkeäksi hyvin uudenlaisessa ja erilaisessa hankekokonaisuudessa. Kirjallisen tiedottamisen lisäksi virkamiehet kertoivat erilaisissa koulutusilaisuuksissa hankekokonaisuudesta, monikulutturuudesta ja liikunnan välinearvosta. Informaatio-ohjausta annettiin paljon myös siinä vaiheessa, kun kunta oli jättämässä valtionavun hake-
musta sisään. Keskusteluja käytiin kuntien viranhaltijoita askarruttavista asioista, kuten mitkä olivat hankkeiden tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet sekä mitä kohderyhmiä tavoiteltiin tietyissä kunnissa. Informaatio-ohjausta annettiin myös hankkeiden ollessa käynnissä. Virkamiehillä oli ”kokemuspankkia” erilaisista hankkeiden toimintamalleista vuosien varrelta ja vinkkejä kehittämistyöhön pystyi antamaan sekä kunta- että järjestösektorille. Virkamiehet saivat myös uutta kokemusta kuntien hankkeiden toimintamalleista ja niiden toimivuudesta tai toimimattomuudesta, eli oppiminen ja tiedonvaihto oli molemminpuolista.

Aluehallintovirastojen tehtävänä oli myös hankkeiden hyvistä käytännöistä tiedottaminen muille hankkeille ja hankkeiden keskinäisen verkostoitumisen edistäminen omalla toimialueellaan. Aluehallintovirastojen virkamiehet jakoivat kokemuksiaan muun muassa oman alueensa hankkeista, avustusten jakamisesta, hakuohjeiden päivittämisestä ja hankehakemuksien tulkitsemisessa. Myös hankekokonaisuuden kehittämisestä keskusteltiin kuntien kokemusten ja ulkoisen arvioinnin perusteella säännöllisin väliajoin. Virastojen sisällä tehtiin yhteistyötä esimerkiksi nuorisotoimen ylitarkastajan

kanssa kotoutumiseen liittyvissä asioissa, samoin alueen ELY-keskuksen kanssa oltiin yhteydessä maahan muuttoon liittyvissä asioissa.

Kaikki virkamiehet olivat sitä mieltä, että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa kehittämishankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Heidän mielestään myös kehittämishankkeen tavoitteet olivat selkeät ja valtionavustuksen jakaminen erityisesti kunnille oli selkeä prosessi. ”Hylkyjä” ei juurikaan tullut, vaan kunnat saivat usein valtionavustusta hakemustensa perusteella. Myöhemmin mukaan tulleet vastaanottokeskukset jakoivat enemmän mielipiteitä. Kaksi virkamiestä koki sekavaksi ja työlääksi vastaanottokeskusten mukaan tulemisen kehittämisavustuskokonaisuuteen vuonna 2017. Valtionavustushaku vastaanottokeskuksille avattiin heidän mielestään liian hätäisesti, sillä vastaanottokeskuksissa oli paljon käytännön ongelmia monien turvapaikanhakijoiden saapuessa Suomeen. Siinä kohtaan kotoutuminen liikunnan avulla tuntui kaukaa haetulta ja olisi pitänyt olla ”malttia” ennen avustuksen avaamista. Vastaanottokeskuksille olisi pitänyt antaa esimerkkejä toimintamalleista esimerkiksi yhteistyössä liikunta-alan toimijoiden kanssa. Vastaanottokeskusten työntekijöillä ei useinkaan ollut liikunta-alan kokemusta. Kokemattomuus yhdistettynä kiireeseen näkyi joiltain osin valtionavustushakemusten laadussa ja vaikutti sitä kautta myös järjestettyyn toimintaan.

”...tuli ensinnäkin yllättäin, se tuli sieltä poliittisen ohjauksen kautta, siinä ei oo mitään moittimista, ne jouduttiin lennosta luomaan ne käytännöt ja siellä oli hyvin erilaisia tulkintoja ja siellä asiakkaan päässä siitä, että mitä he siitä asiasta ajattelee, me jouduttiin niinku sen hyvän hallinnon ja tasapuolisuuden tavoittelemiseksi vähän taiteilemaan, että kuinka ne saatiin tehtyä ja siellä yksityiskohtia en muista, mutta se oli työläämpää se homma... Oli hiukan epäselvyyttä, mitä he aikoo ja mitä meillä voidaan tukea ja sitten oli vähän porinaa jälkikäteenkin siitä.” (Haastattelu virkamies)

”Oli vähän paniikkireagoointia, yks kaks kun tuli paljon maahanmuuttajia, kun tuli tää vyöry, niin vähän olisi pitänyt pitää stoppia ja miettiä vielä tarkemmin, että miten siinä tilanteessa toimitaan, vastaanottokeskuksiin tuli paljon ihmisiä ja ne olivat konkreettisten ongelmien äärellä, että me siihen kohtaan sitten tökätään valtionavustushaku ja ottakaa tässä nyt kotouttamista liikunnan avulla, siinä olis ehkä pitänyt olla sensitiivisempi, että antaa niitten nyt ensin hetken painia sen käytännön ongelmien kanssa, olis ehkä saatu niiltä laadukkaampia hakemuksia, jos niillä olis ollut resursseja siinä kohtaa vähän enemmän miettiä, mitä tehdään, että se ajettiin siinä vähän liian nopeella siihen tilanteeseen, siinä olis voinut olla pikkusen malttia ja ehkä jopa joidenkin valmiiden malli esimerkkityyppisten asioiden viemistä vastaanottokeskuksille, koska ei siellä ei liikunta-asiiantuntemusta, eikä liikunta ole ykkösasia siellä, jos ei AVlen toimesta niin yhteistyössä jonkun muun toimijan kautta viedä sinne valmiita malleja, tavallaan minkälaisia vaihtoehtoja on mitä voi ottaa oman työn tueksi, olis ehkä tuottanut laadukkaampia hakemuksia ja myös laadukkaampaa toimintaa myönnetyllä avustuksella.” (Haastattelu virkamies)

Aluehallintovirastojen virkamiehillä oli pääosin hyvä tahtotila eli hankekokonaisuuden tavoitteet koettiin tärkeiksi ja viestiä inklusion ja kotoutumisen tärkeydestä liikunnassa pyrittiin välittämään paikallistason toimijoille. Yhden virkamiehen mukaan hankekokonaisuuden alussa aluehallintovirastojen virkamiehille olisi pitänyt antaa koulutusta kotoutumisesta ja maahanmuuttoon liittyvistä asioista. Hänen mukaansa ilmiö oli heidän ”keskeisen osaamisalueen aika laidalla”. Jokaisen virkamiehen piti itse perehtyä nopeasti aihealueeseen, josta heillä ei ollut aikaisempaa kokemusta. Haastatteluissa nousi myös esiin, että kuntia olisi pi-

tänyt ”pontevammin” motivoida osallistumaan hankkeisiin, koska ulkomaalaistaustaisten määrä monissa kunnissa kasvoi nopeasti. Toiminta olisi voinut levittäytyä laajemminkin ja se olisi ollut tarpeellista väestön moninaistuuksessa. Tiedottamisen lisäksi aluehallintovirastoissa olisi pitänyt tehdä enemmän töitä uusien kuntien ”haastamiseksi” mukaan.

”Tää meni pitkälle niin, että tästä tiedotettiin kyllä, kerrottiin, että avustusta voi haakea, mutta tässä ei lähdetty aktiivisesti haastamaan kuntia tähän toimintaan, en tiedä, se ei ole varsinaisesti varmaan AVIn tehtäväkään, mutta kun tiedettiin että tää tää tuota maahanmuuttajien määrä niissä kunnissa, joissa aikasemmin ei ollut ollenkaan niin maahanmuuttajia, niin se koko ajan kasvoi, mutta mutta tää ei sitte ottanut tämän enempää tuota niin tulta niin laajassa mitassa noissa kunnissa niin siinä suhteessa vois olla ja kuntia ei voi syyttää niin siitä että nämä erikokoiset kunnat, joita näitä avustuksia on saanu niin monet niistä sai monena vuonna peräkkäin ja heille siitä iso arvostus, mutta kyllä tää olis laajemmaltakin voinu vielä levittäytyä. Täytyy vähän itsekriittisestikin ajatella tätä.” (Haastattelu virkamies)

Aluehallintovirastojen toiminta-alueiden erityispiirteet vaikuttivat merkittävästi virastojen toimintaan ja rooliin hankekokonaisuudessa. Alueelliset erot olivat suuria. Esimerkiksi Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella asui selkeästi suurin osa Suomen ulkomaalaistaustaisista henkilöistä, mikä vaikutti kyseisellä alueella toimivan virkamiehen työnkuvaan hyvin eri tavalla verrattuna alueisiin, joissa vain yksittäiset kunnat saivat kehittämisavustusta. Lisäksi ulkomaalaistaustaisten määrä saattoi vaihdella paljon joillakin alueilla, mikäli vastaanottokeskuksia lopetettiin tai turvapaikan saaneita henkilöitä muutti pois alueelta. Joissakin kunnissa toiminta saatiin vakiintumaan, jolloin valtionavustusta ei enää haettu. Yksi virkamies pohtikin haastattelussa, olisiko kaikki Suomen hankkeet pitänyt hoitaa keskitetysti Etelä-Suomen aluehallintoviraston kautta tai jakaa kolmelle aluehallintovirastolle. Virkamiesten ymmärrys moninaisuudesta ja kotoutumisen edistämisestä kehittyi hyvin eri tavalla johtuen alueellisista erityispiirteistä. Kokemus monikulttuurisuudesta liikunnassa saattoi jäädä melko ohueksi niillä alueilla, joissa hankkeita toteutettiin vähän. Yhdeksi kehittämis ehdotukseksi koettiin, että aluehallintovirastojen olisi pitänyt keskustella enemmän keskenään ja vaihtaa kokemuksia hankkeiden sisällöistä. Vaikka alueiden ja kuntien erot olivat suuret, hyvien käytäntöjen jakaminen olisi voinut vahvistaa virkamiesten asiantuntijuutta, jota olisi voitu hyödyntää enemmän paikallistason toiminnassa.

Alueellisia seminaareja, joissa hankkeilla oli mahdollisuus verkostoitua, organisoitiin vaihtelevasti eri alueilla. Joissakin monikulttuurisuusteema oli mukana liikuntaan liittyvien seminaarien ohjelmassa. Etelä-Suomen aluehallintovirasto järjesti kaksi valtakunnallista seminaaria hankekokonaisuuden aikana kehittämisavustusta saaneille tahoille. Lisäksi Etelä-Suomen toimialueella järjestettiin pienempimuotoisia verkostotapaamisia alueen hankkeille. Seminaarit ja verkostotapaamiset koettiin erittäin hyödyllisiksi. Hankekokonaisuuden päätyttyä Etelä-Suomen aluehallintovirastolla ei ole kuitenkaan enää samanlaista roolia, eikä resursseja ottaa vastuuta liikunnan monikulttuurisuuteen liittyvien seminaarien toteuttamisessa. Huolenaiheeksi nousikin, ettei mikään taho ota kokonaisvastuuta monikulttuurisen liikunnan ja ulkomaalaistaustaisten liikuntatoimintaan osallistumisen edistämisestä. Luonnollisesti se voisi olla joku valtakunnallinen tai alueellinen liikuntaorganisaatio, kuten Olympiakomitea ja Liikunnan aluejärjestöt.

Paikallinen taso

Suurin osa virkamiehistä koki, että kuntien rooli hankkeiden hallinnollisina vastuutahoina, oli onnistunut valinta. Perusteluiksi mainittiin, että muutos pitää tehdä kunnissa, kun halutaan muuttaa perusrakenteita. Lisäksi koettiin, että kuntien kautta saavutetaan laajempi vaikutavuus. Kunnat nähtiin myös keskeisiksi matalan kynnyksen liikuntatoiminnan toteuttajiksi, mikä nähtiin tärkeäksi yhdenvertaisten liikuntapalveluiden kehittämiseksi ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden näkökulmasta. Perusteluiksi lisättiin, että kunnat tuntevat olosuhteensa ja kunnilla on kotoutumisen edistämisen rooli lainsäädännössäänkin. Lisäksi kunta samoin kuin aluehallintovirastot ovat molemmat viranomaisia, ja yhteistyö niiden välillä on luontevaa avustusten hakemisessa ja myöntämisessä.

Kunnan rooli hankkeiden hallinnollisena vastuutahona ei kuitenkaan ollut ongelmaton. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin, että kunnilla oli paljon valtaa siihen, pääsikö hanke lainkaan käynnistymään tai jatkamaan kunnassa. Yksittäinen kunnan virkamies pystyi halutesaan toimimaan ”portinvartijana” ja estämään hankkeen toteuttamisen kunnassa. Vallan keskittyminen saattoi vaikuttaa laajasti järjestökentälle saakka, jolloin myöskään yhdistykset eivät saaneet tukea toiminnan toteuttamiseen. Kunta pystyi vaikuttamaan siihen, miten kolmas sektori pääsi edistämään liikuntapalveluiden inklusiota ja liikuntaa kotoutumisen välineenä. Kunnalla oli myös valtaa lopettaa hanke itse valitsemanaan ajankohtana eli lopettaa avustuksen hakeminen. Pahimmillaan tämä olisi voinut johtaa siihen, että kunnan vetäytyessä hankkeesta tai rajatessaan yhteistyökumppaneita, toiminnalta meni pohja myös järjestöissä ja kohderyhmälle tärkeä ja mieluinen toiminta loppui kuin seinään. Ongelmaksi siis koettiin, että järjestöillä ei ollut mahdollisuutta hakea avustusta suoraan ilman kuntaa vaan ne olivat niin sanotusti kuntien armoilla. Yksi virkamies koki vahvasti, että avustus olisi pitänyt jakaa pääasiassa järjestöille, koska liikunta- ja urheiluseuroissa on motivaatiota tällaisten inklusiivisten tavoitteiden saavuttamiseen ja osaamista hankkeiden hallinnoimiseen.

”Kyllä mä tätä parempi olis 100 % että tää olis seuratuksi, ei ollenkaan kuntien valtionavustus, se menis sitten vielä paremmin...seurat kyllä osaa jo hakea ite, siellä on sitä taloudellista osaamista ja hanketuen osaamista ja hoitamista, jos siellä on tahtotilaa tähän niin sitten se raha ois niinku vielä paremmin käytetty niinku suoraan...tai olis pitänyt olla molempia, suora seuratuksi 80 % ja kunnille 20 %, se olis ollu sitte selkee.” (Haastattelu virkamies)

Järjestövetoisiin hankkeisiin suhtauduttiin myös skeptisesti. Ongelmaksi koettiin omarahoitussuosituksen saaminen valtionavustuksen vähentyessä. Kuntien vahvan roolin perusteeksi nähtiin myös kunnan työntekijöiden virkavastuu ja huolellinen paneutuminen hankkeiden toteuttamiseen ja valvontaan. Näissä puheenvuoroissa kehittämisavustuksen jakaminen olisi mennyt liian sekavaksi, jos mukana olisivat olleet sekä kunnat että järjestöt. Sen sijaan kuntia patistettiin olemaan yhteistyössä järjestöjen kanssa. Tiedostettiin myös, että joissakin kunnissa oli järjestöjä, jotka tunsivat ”joutuvansa jalkoihin”. Liikuntajärjestöillä oli mahdollisuus hakea avustusta Opetushallitukselta (OPH) vuonna 2018. Yhteensä 8 149 993 euroa jaettiin kotoutumisen edistämiseen eri tahoille, myös muille kuin liikuntajärjestöille. (Teijo Koljonen, 2021.) Vastaanottokeskusten rooli hankkeiden vetotahoina nähtiin yksimielisesti hyvänä asiana. Jatkotoimenpiteeksi ehdotettiin, että ylipäätään vastaanottokeskusten valtionavustuksiin tulisi kytkeä vaatimus liikuntatoiminnan toteuttamisesta.

Joissakin kunnissa hankekoordinaattori oli kunnan hallinnossa ja yhteistyöverkostossa lähes ainoa inklusion ja moninaisen liikuntakulttuurin puolestapuhujia. Asiaan paneutunut kunnan virkamies tai järjestön työntekijä ei saanut tukea työnsä. Hankekoordinaattori

sai jopa pelätä, miten jokin taho suhtautuu hänen työhönsä. Yksi aluehallintoviraston virkamies totesikin, että pahimmillaan hankekoordinaattori ”tekee hallaa itselleen siinä”. Joissakin kunnissa oli taloudellisia vaikeuksia, mikä näkyi kiinnostuksen lopahtamisena hankkeen omarahoitusosuuden kasvaessa. Epäilyksenä oli, että jotkut kunnat olivat lähteneet vetämään hanketta pelkästään rahan takia, jolloin pienempi valtionavustusprosentti ei enää motivoinut jatkamaan kehittämistyötä.

Hankkeita toteutettiin kunnissa myös hyvässä yhteishengessä. Tahtotila inklusion ja kotoutumisen edistämiseen oli joissakin kunnissa suuri. Pienissä kunnissa hankkeet saattoivat tavoittaa tavalla tai toisella lähes kaikki kuntaan tulleet ulkomaalaistaustaiset. Pienen kunnan vahvuusiksi nähtiin myös ”pienet piirit” eli toimijat tuntevat toisensa ja yhteistyö on helppoa. Esimerkiksi liikuntapalveluiden ja maahanmuuttajapalveluiden työntekijät saattoivat työskennellä samassa rakennuksessa lähellä toisiaan, jolloin yhteydenpito oli helppoa. Isommissa kunnissa välimatka sekä fyysisesti että vuorovaikutuksellisesti saattoi olla pitkä, toimijat vieraita toisilleen ja organisaatioissa hyvin erilaiset toimintatavat. Samoin hankkeiden suhteellisen vähäinen määrä toimialueella saattoi madaltaa kynnystä hankkeiden väliseen yhteistyöhön, sillä eri kuntien toimijat tiesivät toistensa hankkeista.

Jos alueet ja aluehallintovirastot olivat hankekokonaisuuden näkökulmasta erilaisia, niin olivat myös kunnat. Kunnan koko, ulkomaalaistaustaisten määrä, yleinen tahtotila edistää inklusiota ja kotoutumista sekä aikaisempi kokemus monikulttuurisesta työstä vaikuttivat paljon siihen, miten hanketta toteutettiin ja minkälaisia vaikutuksia saatiin aikaiseksi. Kuntien laaja vapaus toteuttaa hanketta parhaaksi katsomallaan tavalla omiin olosuhteisiin ja resursseihin sopeutettuna koettiin positiiviseksi. Ministeriön tiukemmasta ohjauksesta ei koettu olevan hyötyä, sillä kunnilla on itsehallinto ja paras näkemys omista olosuhteistaan. Lisäksi kehittämisavustuksen yhtenä tavoitteena oli uusien toimintamallien kokeileminen kunnissa, johon kuului olennaisena osana vapaus. Joissakin kunnissa oli sisäisiä epäselvyyksiä siitä, mikä hallintokunta hakee valtionavustusta eli mille taholle kyseinen kehittämisavustus kuuluu. Toisaalta hankkeita toteutettiin kahdessa eri hallintokunnassa saman kunnan sisälläkin hyvässä yhteisymmärryksessä. Esimerkiksi Tampereella ja Vaasassa vuonna 2019 kaksi hallintokuntaa sai avustusta. Toimintojen päällekkäisyys estettiin rajaamalla kohderyhmät tarkasti. Tampereella naiset ja tytöt olivat järjestövetoisen hankkeen kohderyhminä (YMCA) ja lapset ja nuoret liikuntapalveluiden alaisuudessa.

”...ja itse hankkeita niin ne on sitten olleet tärkeitä siinä mielessä, että ne ovat tuottaneet hyviä käytäntöjä ja kertoneet niistä toimenpiteistä, mitkä ei oo toiminut niin kuin pitäisi, mikä on arvokas asia taas sitten muiden hankkeiden tietää, että ei tartte kaikkien kanta-pään kautta opetella asioita”. (Haastattelu virkamies)

5.6.2 Hankkeiden organisointi paikallistasolla

Vuonna 2019 suurin osa kunnista hallinnoi pääsääntöisesti itse hankkeensa toimintaa. Neljä kuntaa puolestaan siirsi avustuksen eteenpäin yhdistykselle tai muulle organisaatiolle, mikä tuli mahdolliseksi vuonna 2012 valtionavustuslain muututtua. Kaksi kuntaa oli kehittämissankkeessa kolmannen sektorin toimijan tai toimijoiden kumppanina. Vuonna 2019 kunnan hallintokunnista liikunta- ja vapaa-aikatoimi oli selvästi yleisin hankkeita hallinnoiva taho (17). Neljässä hankkeessa hallinnointivastuu oli sivistystoimella ja yhdessä hyvinvoinnin ja terveyden vastualueella. Yleisin hanketta vetävän työntekijän tehtävänimike oli hanke- tai projektikoordinaattori (9) ja liikunnan- tai hyvinvointiohjaaja (6). Muita nimikkeitä olivat liikuntapalveluvastaava (2), liikuntasuunnittelija (2), valmennus- ja kehittämispäällikkö, nuorisosihteeri, pakolaisohjaaja, vapaa-aikapäällikkö ja vapaa-aikasihteeri. Seitsemän henkilöä

teki täysiaikaisesti kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä. Loput hanketyöntekijät tekivät kehittämishanketta oman toimen ohella (9 hanketta) tai osatyöpanoksella (8 hanketta).

5.6.3 Hankekoordinaattoreiden näkemyksiä hankekokonaisuuden organisoimisesta

Kuntien hankekoordinaattorit vastasivat hankekokonaisuuden organisoitumiseen liittyviin väittämiin (liite 11) ja pohtivat erityisesti kunnan roolia hankkeiden vastuutahona, mikäli avustus ja koordinoituvastuu oli siirretty järjestölle.

Kuntien ja järjestöjen hankekoordinaattorit olivat melko yksimielisiä siitä, että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa kehittämishankkeen toteuttamiseen ja he pitivät hyvänä asiana laajaa vapautta hanketyön sisältöjen määrittelyissä ja toimintojen toteuttamisessa. Myös kehittämishankkeen tavoitteita pidettiin pääosin selkeinä. Toisaalta koettiin, että OKM ja aluehallintovirastot antoivat hankkeiden tavoitteille raamit, mutta epäselväksi jäi, mitä tarkemmin tarkoitetaan kotoutumisella liikunnan avulla ja mitä ulkomaalaistaustaisten kohderyhmiä se koskettaa. Kotoutuminen koettiin "isoksi sanaksi" ja hankkeilla olikin mahdollisuus tulkita se omalla tavallaan ja määritellä omia alatavoitteita, mikä koettiin sekavaksi. Aluehallintovirastojen järjestämät seminaarit koettiin tukevan kehittämishankkeen toteuttamista. Niitä olisi toivottu enemmän. Koettiin tärkeäksi kuulla muiden hankkeiden toiminnasta ja kokemuksista. Joillekin ruotsinkielisille osallistujille osallistuminen seminaareihin oli hankalaa vähäisen suomen kielitaidon takia.

"Mitkä tulee avin puolelta? No sit eri mieltä. Okei he on antaneet raamit, mutta mitä sillä tarkoitetaan tarkemmin että mitä he tarkoittaa näillä sanoilla, niin ehkä siihen koska se iso sana merkitsee tosi paljon, et sinne alle voi laittaa omia tavoitteita mitä siinä hankkeella halutaan." (Haastattelu hankekoordinaattori)

"Oli mun mielestä tosi kiva nähä mitä muut tekee." (Haastattelu hankekoordinaattori)

"Se on ollu sillai laajat, ettei liikaa rajattu, sinänsä ei vois sanoa, että ois jotenki supersekeät, se on ollu sillai mun mielestä aika vapaat ne rajat." (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

"Lisäksi olisimme toivoneet rahoittavalta taholta enemmän tukea. Yhteisiä seminaareja oli todella vähän. Olisimme kaivanneet enemmän koulutusta ja perehdytystä maahanmuuttajien erityiskysymyksiin. Teimme tässä asiassa omatoimisesti yhteistyötä jonkun verran lähialueiden kaupunkien ja kuntien kanssa, mutta enemmänkin olisi voinut yhteistyötä olla ja kehittää." (Kysely hankekoordinaattori)

Suurin osa hankekoordinaattoreista koki kunnan roolin hankkeen hallinnollisena vastuutahona onnistuneeksi valinnaksi. Järjestövetoisten hankkeiden koordinaattorit sen sijaan näkivät huonojakin puolia siinä, että kunnat siirsivät avustuksia järjestöille, mutta jäivät usein vain nimellisiksi vastuutahoiksi. Kehittämisavustuksen keskeisenä tavoitteena oli, että kunnan rakenteet ja toimintakulttuuri muuttuvat inklusiivisemmiksi, vaikka hanketyön vetovastuu onkin järjestöllä. Isoksi ongelmaksi koettiin, että kunta otti tarkoituksellisesti pienen roolin, ja hanke toteutettiin lähinnä järjestön toteuttamana tilaustyönä. Näissä tapauksissa oli vaarana, että kunnan liikuntapalveluissa (hallinnollinen vastuutaho) ei oikein tiedetty, mitä järjestön koordinoima hanke pitää sisällään. Hankekoordinaattorin mukaan kunnan

viestintä hankkeesta oli ”sekavaa ja minimaalista”. Samoin järjestössä saattoi olla epäselvyyksiä siitä, mikä on kunnan rooli hankkeessa. Kunnan rooli hallinnollisena välikätenä koettiin myös hankaloittavan hanketyötä. Yhdessä hankkeessa ihmeteltiin, että ”pitääkö tää kunta olla tässä välissä?”. Kunnan rooli hallinnollisena vastuutahona ei olisi ollut järjestön käytännön työn kannalta tarpeellista, mutta ilman kuntaa järjestö olisi jäänyt ilman avustusta, pohti yksi hankekoordinaattori.

Järjestövetoisen hankkeen liikuntaryhmien integroituminen kunnan liikuntapalveluihin kesti monia vuosia ja edelleenkin ne eivät hankekoordinaattorin mukaan olleet kunnassa vakituista toimintaa. Sama henkilö pohti, että mikähän hyöty hankkeella oli loppujen lopuksi kunnan rakenteellisessa ja toimintakulttuurin muutoksessa. Tulevaisuus näytti hyvinkin epäselvältä.

Kunnan ja järjestöjen välinen koordinaatioyhteistyö aiheutti muutakin päänvaivaa järjestöpuolen hankekoordinaattoreille. Kuntapuolella asiat hoidetaan jähkemmin, minkä koettiin rajoittavan ketterämpien järjestöjen toimintaa. Esimerkiksi harrasteliikunnan ohjaajatukea täytyi maksaa liikuntaseuran kautta, jolloin kevytyrittäjiä ei voinut käyttää. Liikuntaryhmien ja muiden asioiden päivittäminen verkkosivuille oli myös hidasta, koska ne piti tehdä kunnan työntekijän kautta. Myös covid-19-pandemian alkaessa huomattiin, kuinka ketterästi järjestö toimii. Liikuntaryhmät siirrettiin verkkoon nopeasti, toisin kävi kunnan liikuntapalveluiden omien ryhmien osalta.

”Samaa mieltä. Sen takia en ole täysin samaa mieltä koska mun mielestä kunta rajoittaa sitä aika paljon ettei voi toteuttaa ihan niin paljon kuin haluaisi, ei pysty. Esim. uimatoiminnan järjestäminen, ei saada vuoroja tai sanotaan, että jotkut käytänteet esim. harrasteliikunnan ohjaajatukea täytyy aina maksaa seuran kautta, esim. meillä on ollut hyviä yksityisohjaajia jotka vaikka laskuttaa itse tämmösenä kevytyrittäjänä niin sitä kautta ei voi palata joka nähtäis hyvänä tai hänelle pitäis löytää joku seura. Tai esim. jos me halutaan mainostaa toimintaa, ei ole oikeuksia mainostaa sitä kunnan (anonymisointi) sivuilla ilman että käyt työkaverilta pyytämässä, kun sulla ei ole tunnuksia sinne sivuille, että se aina jää riippumaan tai roikkumaan jostain toisesta henkilöstä. Tai ei aina, mutta monessa tapauksessa.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

Koordinointivastuun siirtäminen järjestölle koettiin kannattavaksi nimenomaan kunnan näkökulmasta. Kunnan rakenteet koettiin jähmeiksi, minkä vuoksi myös muutokset tapahtuvat hitaasti. Järjestöt ovat sen sijaan ketteriä kokeilemaan uutta ja pystyvät myös muuttamaan suunnitelmiaan nopeasti. Myös erilaisten monikulttuuriseen liikuntaan liittyvien rahoitusten hakeminen tulevaisuudessa koettiin olevan helpompaa yhdistykselle. Lisäksi järjestöillä nähtiin olevan paremmat mahdollisuudet toimia eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Parhaimmillaan myös kunnan liikuntapalvelut hyötyivät aidosti järjestön vetämästä hankkeesta, esimerkiksi ulkomaalaistaustaisia löysi mukaan kunnan liikuntapalveluihin järjestön toiminnan kautta tai kunnan liikuntaneuvonnassa tiedotettiin järjestön alaisista liikuntaryhmistä. Haastattelujen mukaan rakenteelliset ja toimintatapamuutokset kuntahallinnossa olivat kuitenkin pienimuotoista.

”...julkiset rakenteet niin ne ei välttämättä sitten vaikka tahtoakin olisi niin ne ei välttämättä sitten taivu tämmösiin muutoksiin kauden aikana.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

5.7 Virkamiesten ja hankekoordinaattoreiden näkemykset hankekokonaisuuden tavoitteista ja tuloksista

Virkamiehet ja hankekoordinaattorit kertoivat näkemyksiään hankekokonaisuuden tavoitteista ja tuloksista. Nämä jaoteltiin yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnalliselle tasolle. Seuraavissa kuvioissa 13–16 on esitetty tiivistetysti keskeiset tulokset.

YKSILÖTASO Ulkomaalaistaustaisten liikkumisen lisääminen ja terveyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none">• Ihmisarvoisen ja uuden elämän aloittamisen tukeminen.• Tyttöjen ja naisten osallistuminen.• Ulkomaalaistaustaisten liikunta-aktiivisuuden lisääminen.• Ulkomaalaistaustaisten liikuntaan osallistuminen.• Ulkomaalaistaustaisten terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen.
YHTEISÖTASO Ryhmien väliset suhteet	<ul style="list-style-type: none">• Kantasuomalaisten suvaitsevaisuuden lisääminen, suvaitsevainen ilmapiiri.• Ryhmien välisten suhteiden edistäminen.• Ulkomaalaistaustaisten osallistuminen liikuntatoimintaan yhdessä kantaväestön kanssa.
ORGANISAATIOTASO Toimintakulttuurin muutos inklusiivisemmaksi ja verkostoyhteistyö	<ul style="list-style-type: none">• Hankkeiden hoitaminen hyvän hallinnon mukaisesti.• Hankkeiden välinen verkostoituminen ja vertaistuki.• Inklusioperiaatteen toteuttaminen liikunnan avulla.• Liikunnan kytkeminen osaksi kotoutumis- ja kotouttamisprosessia.• Toimintakulttuurin ja -rakenteiden muutos inklusiivisemmiksi.• Kotoutumisen tukeminen uusien toimintamallien löytämiseksi liikunnan avulla.• Yhdenvertaisten liikuntamahdollisuuksien edistäminen.• Yhteistyö kotoutumistoimijoiden kanssa.
YHTEISKUNNALLINEN TASO Osallisuus yhteiskunnassa	<ul style="list-style-type: none">• Kaksisuuntainen kotoutuminen.• Ulkomaalaistaustaisten osallisuus yhteiskunnassa.

KUVIO 12 Virkamiesten näkemykset tavoitteista yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

KUVIO 13 Hankekoordinaattoreiden näkemykset tavoitteista yksilö-, yhteisö- ja organisaa-
tiotasolla.

KUVIO 14 Virkamiesten näkemykset keskeisistä tuloksista yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

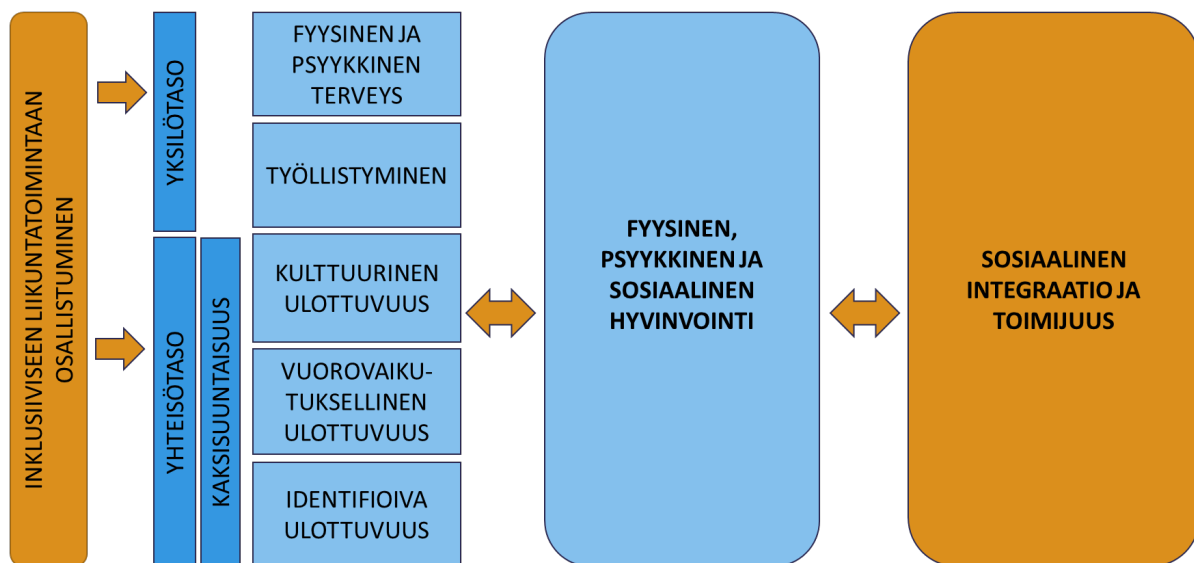
KUVIO 15 Hankekoordinaattoreiden näkemykset keskeisistä tuloksista yksilö-, yhteisö- ja organisaatiotasolla.

6 KOTOUTUMINEN LIIKUNNAN AVULLA

Kotoutumisen tarkempien mekanismien selvittäminen liikunnan kontekstissa on tärkeää, jotta saadaan selville, mitä liikunnan kentällä melko uusi tavoite ja käsite käytännössä pitää sisällään. Tähän liittyen virkamiehiltä, hankekoordinaattoreilta ja liikuntaryhmien ohjaajilta kysyttiin, mitä kotoutuminen liikunnan avulla heidän mielestään tarkoittaa. Näissä puheenvuoroissa kotoutumiseen viitattiin nimenomaan maahanmuuton alkuvaiheeseen. Kotoutumisen kohderyhmä rajautui ulkomaalaistaustaisiin, jotka olivat kotoutumisprosessin alkuvaiheessa ja toisaalta niihin, joiden lähtömaiden kulttuurinen etäisyys Suomeen oli suuri.

Vastauksia analysoitiin hyödyntäen Heckmannin (2005) neljää integraation ulottuvuutta (rakenteellinen, kulttuurinen, vuorovaikutuksellinen ja identifioiva). Analyysi aloitettiin aineistolähtöisesti ja sen jälkeen hyödynnettiin teoreettista viitekehystä aineiston tarkastelussa (teoriaohjaava analyysi) (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 109–110). Virkamiesten puheenvuorot kotoutumisesta liikunnan avulla on raportoitu luvussa 5.4.1 ja hankekoordinaattoreiden ja liikuntaryhmien ohjaajien luvussa 5.4.2. Kaikkien puheenvuorojen analyysi on koottu kuvioon 12. Kotoutuminen liikunnan avulla voidaan pilkkoa viiteen eri ulottuvuuteen, jotka ovat linjassa Heckmannin (2005) luokittelun kanssa. Tässä tutkimuksessa on käytetty Heckmannin (2005) rakenteellista ulottuvuutta, mutta se on jaettu kahteen osa-alueeseen: fyysinen ja psyykinen terveys sekä työllistyminen (ks. myös Saukkonen, 2017, 2020).

Liikunta edistää fyysistä ja psyykkistä terveyttä, joka luo pohjan kotoutumiselle ja toimijuuden kokemukselle. Lisäksi liikuntatoimintaan osallistumalla on mahdollista oppia uudessa asuinmaassa tarvittavia kulttuuri- ja vuorovaikutustaitoja ja luoda sosiaalisia suhteita. Liikuntaryhmään kuulumisen mahdollistaa myös syvällisempää yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kokemusta, jotka ovat tärkeitä yhteisöön kiinnittymisen ja yhteisen sosiaalisen identiteetin kehittymisen kannalta. Hankekoordinaattorit ja liikuntaryhmien ohjaajat kertoivat myös esimerkeistä, joissa ulkomaalaistaustaiset olivat työllistyneet liikunnan kentällä.

KUVIO 16 Liikunta integraation välineenä.

6.1 Virkamiesten näkemyksiä kotoutumisesta liikunnan avulla

Virkamiesten puheenvuoroissa korostuivat liikunnan merkitys Suomeen muuttaneiden kulttuuritaitojen vahvistumisessa ja sosiaalisten suhteiden luomisessa. Liikuntaryhmän kuulumisella koettiin myös olevan merkitystä parhaimmillaan kokemuksille yhteenkuuluvuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Virkamiesten puheenvuorot olivat suppeampia kuin hankekoordinaattoreiden ja liikuntaryhmien ohjaajien, jotka tekivät työtä paikallisella tasolla kohderyhmän kanssa.

6.1.1 Kulttuurinen ulottuvuus

Virkamiehet kokivat liikuntatoimintaan osallistumisen keskeisenä väylänä tutustua suomalaiseseen yhteiskuntaan. Yhtäältä viitattiin laajempiin yhteiskunnassa tarvittaviin tietoihin ja taitoihin, kuten uuden elinympäristön tutuksi tulemiseen, ja toisaalta nimenomaan paikallisen liikuntakulttuurin toimintaperiaatteiden ja -tapojen oppimiseen ja ymmärtämiseen. Kieletaidon kehittyminen liikuntatoiminnassa nähtiin tärkeänä kulttuuritaitona uudessa maassa. Integraatioon kaksisuuntaisuuteen keskeisesti kuuluvaksi mainittiin myös liikuntapalveluntarjoajien osuus eli erilaisten ulkomaalaistaustaisten kohderyhmien liikuntaan liittyen tarpeiden huomioiminen.

6.1.2 Vuorovaikutuksellinen ulottuvuus

Vuorovaikutuksellisessa ulottuvuudessa korostettiin sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen merkitystä integraatiossa. Liikuntatoiminnassa voi olla vuorovaikutuksessa muiden liikkujien kanssa ja muodostaa ystävyysuhteita. Moni vastaaja korosti Suomeen muuttaneiden ja kantaväestön välisiä kohtaamisia liikuntaryhmissä ja -paikoilla tärkeänä osana integraatiota. Yhden haastateltavan mukaan liikuntatoiminta voisi mahdollistaa sellaisen kanssakäymisen kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten välillä, jota ei muilla yhteiskunnan sektoreilla niin helposti tapahdu. Kohtaamisissa kantaväestön kanssa voidaan oppia myös suomen kieltä. Toisaalta painotettiin, että kontaktit muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvien kanssa ja vertaistuki samassa tilanteessa olevien ihmisten välillä tukevat myös Suomeen muuttaneiden sosiaalista hyvinvointia. Vuorovaikutus kuuluu osaksi arkea, tärkeitä kohtaamisia tapahtuu myös pelkästään Suomeen muuttaneille suunnatuissa ryhmissä. Vertaistuen lisäksi muilta samassa tilanteessa olevilta ulkomaalaistaustaisilta voi saada arvokasta tietoa. Esimerkiksi opiskelumahdollisuuksista saatu tieto auttoi erästä osallistujaa löytämään sopivan oppilaitoksen. Liikunnan välinearvoa yhtäältä ylistettiin sosiaalisten suhteiden luomisessa, koska ”liikunta on yhteinen kulttuurinen kieli”. Toisaalta oltiin tietoisia sosiaalisen todellisuuden hankaluuksista. Muistutettiin siitä, että vaikka kantaväestöä ja ulkomaalaistaustaisia liikkuu samassa ryhmässä, voidaan kohtaamisia ja vuorovaikutustilanteita eri ryhmien välillä vältellä.

6.1.3 Identifioiva ulottuvuus

Identifioivaan ulottuvuuteen liittyvissä virkamiesten puheenvuoroissa korostettiin ulkomaalaistaustaisten osallisuutta yhteiskuntaan liikunnan avulla. Argumenteissa korostettiin ulkomaalaistaustaisten kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä heidän kokemustaan yhteisöön kuulumisesta ja yhdenvertaisuudesta liikuntatoiminnassa. Liikuntatoiminnassa myös kantaväestö voisi oppia eri kulttuureista, tutustua ihmisiin ihmisinä ja ”näkemään olemassa olevien esteiden kuten kielen tai ihonvärin taikka tammösten taakse”. Ylipäätään kaikkien osallistujien ymmärryksen lisääntyminen erilaisista ihmisistä nähtiin tärkeäksi.

6.2 Hankekoordinaattoreiden näkemyksiä kotoutumisesta liikunnan avulla

Virkamiesten tavoin myös hankekoordinaattoreiden puheessa nousivat esiin liikunnan merkitys kulttuuritaitojen oppimisessa, sosiaalisten suhteiden luomisessa sekä yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden kokemuksissa. Hankekoordinaattorit toivat kuitenkin esiin vahvasti myös liikunnan merkityksen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, joka muodostaa pohjan elämän muutostilanteissa, kuten kotoutumisen alkuvaiheessa. Lisäksi liikunnan parista löytyi joillekin Suomeen muuttaneille osa- tai täysiaikainen työpaikka.

6.2.1 Fyysinen ja psyykinen terveys

Liikunnan terveysvaikutukset nähtiin keskeisenä kotoutumista tukevana tekijänä. Liikunta tukee ihmisen fyysistä ja psyykkistä terveyttä, mikä puolestaan luo pohjan kotoutumiselle. Fyysiseen terveyteen liittyviä tarkentavia puheenvuoroja ei annettu, sillä asia koettiin hyvin yksinkertaiseksi. Kun ihminen voi fyysisesti hyvin, elämään liittyvät muutostilanteet sujuvat paremmin. Psyykkiset vaikutukset koettiin moniulotteisimpina. Maahan muutto ja uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen saattaa aiheuttaa paljon stressiä, riippuen muun muassa maahan tulosyystä, syrjäntäkokemuksista sekä henkilökohtaisesta elämäntilanteesta ja ominaisuuksista. Liikuntatoiminnasta saatu positiivinen energia ja ”hyvä fiilis” vaikuttivat osallistujien mielialaan. Liikunnan itseisarvo vei jo pitkälle, sillä mukavasta tekemisestä tuli mukava olo, joka vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin. Lisäksi liikunta saattoi olla joillekin ulkomaa-laistaustaisille jopa ainoa elämänsisältö kodin ulkopuolella.

Uudessa maassa, missä on paljon uutta ja erilaista, on tärkeää tuntee, että osaa ja onnistuu. Esimerkiksi kielikurssilla voi tulla tunne, ettei osaa mitään, eikä opi ikinä suomen kieltä. Työpaikkaa ei usein ainakaan muuton alkuvaiheessa ole vielä löytynyt ja oma ammatillinen identiteetti saattaa olla hukassa, erityisesti jos Suomeen muuttaneen osaamista ei tunnusteta samalla tavalla kuin aikaisemmassa asuinmaassa. Liikuntatoiminnassa sen sijaan, erityisesti ne Suomeen muuttaneet, joilla oli aikaisempi liikuntatausta jostain lajista, pystyivät välillä pääsemään siihen ”maailmaan, mitä hän osaa”. Oli tärkeää, että liikuntaryhmän ohjaajan kohtaaminen osallistujien kanssa oli positiivinen ja kannustava, ja ryhmän toiminta toteutetaan niin, että kaikilla on mahdollisuus kokea onnistumisia. Myös niillä, joilla aikaisempaa vahvaa liikuntakokemusta ei ole. Tällä on iso vaikutus osallistujan itsetuntoon, joka voi kärsiä kolauksen maahanmuuton alkuvaiheessa kaiken uuden ja vieraan keskellä. Saat-
taa tulla helposti tunne, että ei osaa mitään.

Kaiken kaikkiaan liikuntatoimintaan osallistuminen ja siihen liittyvät myönteiset fyysiset ja psyykkiset tuntemukset tukevat kotoutumisen alkuvaiheessa olevan henkilön toimituutta ja pystyvyyden tunnetta. Hän kokee olevansa toimija ja osaja, eikä pelkästään kotoutumisen edistämisen kohde. Hyvinvointi ja toimijuuden kokemus muodostavat jalustan, jossa kotoutumisen moninaiset prosessit tapahtuvat. Ihminen jaksaa ja omaksuu uusia asioita ja tuttavuuksia paremmin; hyvinvoiva ihminen ” pärjää paremmin sosiaalisissa tilanteissa”. Nämä puolestaan johtavat parhaimmillaan kokemukseen yhdenvertaisesta jäsenyydestä ja osallisuudesta yhteiskunnassa.

”...että ne osaa potkii palloa tai jollain naisella on se, että hän osaa tanssia, se on yks toinen juttu. Ja sit kun ne pääsee sitä tekemään niin ne hetken pääsee semmoselle alueelle, ett meill on ollut vaikka afrikkalaiset naiset monet, ett sit kun meillä on tanssiryhmä, niin sit

ne pääsee loistamaan. Minusta ne on ihania hetkiä, että huomaa, että hei mie oon täällä se kuka handlaa tän homman”. (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

”Jaksaa olla ja jaksaa, hyvinvointia sitähan se on”. (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

6.2.2 Kulttuurinen ulottuvuus

Liikunnan merkitys kotoutumisessa perustui monen vastaajan mukaan siihen, että Suomeen muuttaneet oppivat, minkälaisia liikuntamahdollisuuksia ja liikuntapaikkoja kunnassa oli tarjolla aikuisille ja lapsille, ja miten liikuntaa voi Suomessa harrastaa eri vuodenaikoina. Myös eri liikuntapalveluiden, kuten liikuntaseurojen, tarjonnan ja organisoitumisen lainalaisuuksien ymmärtäminen oli tärkeää. Tiedon ja ymmärryksen lisääntyminen liikuntapaikoista ja -palveluista helpottivat liikuntatoimintaan osallistumista, joka puolestaan oli väylä kotoutumisen syvällisemmille vaikutuksille.

Yhden hankekoordinaattorin mukaan kulttuurisesti kaukaa tuleville ulkomaalaistaustaisille maahanmuuton alkuvaiheessa liikunta oli keino ”lähteä kodista ulos”. Osallistumalla kotoutumispalveluiden yhteyteen räätälöityyn liikuntatoimintaan Suomeen muuttaneilla oli mahdollisuus tutustua uuteen elinympäristöönsä ja luontoliikuntapaikkoihin. Hyvinkään hankkeessa opeteltiin yhdessä kävelyreitit esimerkiksi maahanmuuttotoimistosta uimahalliin ja juna-asemalta kotoutumiskoulutusta ja kielikoulutusta järjestäviin oppilaitoksiin. Reitien ja elinympäristön oppimisen lisäksi turvallisuuden tunne uudesta kotipaikasta vahvistuu. Liikkumista uudessa asuinkunnassa helpotti myös pyöräilyn opetteleminen niille Suomeen muuttaneille, jotka eivät olleet ennen pyöräilleet. Pyöräily helpotti käytännön elämää ja pyörällä pääsee muidenkin palveluiden piiriin. Toiseksi liikunnan niin sanotuksi kansalais- taidoksi koettiin uimataito. Kaikkia uimataidottomia ulkomaalaistaustaisia oli tärkeä kannustaa uimakursseille, vaikka laji ei sinänsä tuntuisi kivoimmalta mahdolliselta. Uimataito on tärkeä maassa, jossa on paljon vesistöjä oman ja muiden turvallisuuden takaamiseksi. Hätätilanteessa pystyy pelastamaan toisen ihmisen hengen. Aikuisia Suomeen muuttaneita kannustettiin kokeilemaan perinteisiä suomalaisia liikuntalajeja edes kerran, sillä vanhempina he lasten koulun kautta ovat tekemisissä esimerkiksi luistelun ja hiihdon kanssa.

Liikunnan avulla voidaan vahvistaa juuri Suomeen muuttaneiden positiivista asennetta ”systeemiä” ja Suomen yhteiskuntaa kohtaan. Kun maahanmuuton alkuvaiheessa alkaa liikuntapalveluihin osallistumalla ymmärtää paremmin, miten asiat uudessa asuinmaassa toimivat, myös luottamus lisääntyy. Osa maahanmuuttajista ei ole tottunut luottamaan yhteiskunnan toimivuuteen ja ovat sen vuoksi epäileväisiä myös muuttaessaan Suomeen. Liikuntapalveluihin osallistumalla heillä on mahdollisuus saada kokemus siitä, että ”asiat menee niin kuin pitää”.

Liikuntatoimintaan osallistumalla voi oppia yhtäältä suomalaiseseen yhteiskuntaan laajemmin ja toisaalta paikalliseen liikuntakulttuuriin tarkemmin liittyviä normeja ja sääntöjä. Kantaväestön suhtautuminen aikaan oli joillekin Suomeen muuttaneille uutta ja erilaista. Monissa hankkeissa käytiin paljon läpi sitä, mitä tarkoittaa, kun ryhmätoiminta alkaa tietynä kellonaikana. ”Se tarkoittaa, että paikalla oltaisiin silloin”. Liikuntaan liittyviä uusia sääntöjä oli erityisesti uimahalleissa, liittyen hygieniaan ja sopiviin uima-asuihin. Sääntöjen ja normien oppiminen oli tärkeää, koska se lisää ymmärrystä kantaväestöä kohtaan ja toisaalta helpottaa eri väestöryhmien kanssakäymistä. Liikunta fyysisenä suorituksena oli joillekin Suomeen muuttaneille uutta. Tällöin hankkeissa käytiin läpi, mistä hikoilu johtuu ja miksi sen jälkeen on hyvä käydä suihkussa. Ylipäätään terveyden ja liikunnanlukutaito olivat asioi-

ta, joihin monessa hankkeessa kiinnitettiin huomiota. Moni hankekoordinaattori koki myös, että ryhmämuotoisen liikuntaharrastuksen kautta voi oppia suomen kieltä, mikä on tärkeää käytännön asioiden hoitamisessa ja suhteiden luomisessa kantaväestön kanssa.

6.2.3 Työllistyminen

Liikunnan kotouttava vaikutus liittyi myös ulkomaalaistaustaisten työllistymiseen liikunnan parissa ja muussa järjestötoiminnassa. Hankekoordinaattorit puhuivat käytännön kokemuk-
sista, joita heillä oli ulkomaalaistaustaisten työllistymisestä tai sen tukemisesta omista hankkeissaan. Suurimmaksi osaksi ulkomaalaistaustaisten työllistyminen hankkeen myötä-
vaikutuksella tapahtui niin, että hankkeen tai muihin kunnan ja liikuntajärjestöjen liikunta-
ryhmiin palkattiin ulkomaalaistaustainen tuntiohjaaja tai vertaisohjaaja. Vuonna 2019 hank-
keissa oli palkattu 43 ulkomaalaistaustaista. He olivat tuntityöntekijöinä liikuntaryhmien
ohjaajina tai vertaisohjaajina muun muassa uinnissa, jalkapallossa ja tanssissa sekä vastaan-
ottokeskuksen liikuntatoiminnassa.

Lisäksi jotkut ulkomaalaistaustaiset innostuivat vapaaehtoistyöstä hankkeen ryhmissä, mui-
den palveluntarjoajien ryhmissä tai hankkeen yhteistyötahojen muussa toiminnassa. Vuon-
na 2019 vapaaehtoisia oli mukana yhteensä 57 henkilöä. He olivat mukana tapahtumien
järjestämisessä, liikuntaryhmien ohjauksessa ja työharjoitteluissa liikuntatoimessa tai -
seurassa.

Esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset opettivat käsitöitä tai toimivat tukihenkilöinä vastikään
Suomeen muuttaneille. Yksi hankekoordinaattori toimi työnvälittäjänä liikuntatoiminnassa
mukana olevalle ulkomaalaistaustaiselle, joka oli aikaisemmassa asuinmaassaan työskennel-
lyt metsäinsinöörinä. Hankekoordinaattori kuuli yrityksestä, joka etsin kyseisen alan osaajaa
ja ilmoitti heille tuntevansa ammattitaitoisen henkilön. Henkilö työllistyi täyspäiväisesti.
Osassa kehittämishankkeita oli mahdollisuus tehdä työharjoittelu, josta sai työkokemusta.
Ulkomaalaistaustainen tanssiopettaja jatkoi työharjoittelun jälkeen vakituisesti kunnan kan-
salaisopiston palveluksessa.

6.2.4 Vuorovaikutuksellinen ulottuvuus

Liikuntatoimintaan osallistumisen sosiaaliset vaikutukset mainittiin keskeiseksi kotoutumi-
sen mekanismiksi. Kotoutuminen edistyy parhaiten sosiaalisessa ympäristössä erilaisissa
vuorovaikutussuhteissa. Kuulumisen tunne johonkin liikuntaryhmään ja pitkäjänteinen osal-
listuminen edesauttoivat sosiaalisten suhteiden luomista. Tärkeäksi koettiin kontaktit ja ys-
tävyysuhteet kantaväestön kanssa. Yhden hankekoordinaattorin mukaan ”liikunta on kau-
heen helppo tapa oppia tuntemaan suomalaisia”, ja lisäsi kuitenkin samaan hengenvetoon,
että ongelmiakin oli koettu. Moni muukin haastateltava painotti nimenomaan vuorovaiku-
tusta ja tuttavuuksia kantaväestöön kuuluvien kanssa. Yksi hankekoordinaattori sen sijaan
painotti, että aivan yhtä tärkeää olivat vertaissuhteet muiden ulkomaalaistaustaisten kans-
sa. Hänen mukaansa pitäisi enemmän painottaa vertaistuen merkitystä eri vähemmistöryh-
mien välillä, sillä kantaväestöön kuuluva harvoin ymmärtää, mitä on olla ulkomaalaistaus-
tainen Suomessa. Turhan usein korostetaan ystävyyttä nimenomaan kantaväestön kanssa.

*”...niinku vertaistuen kanssa elikkä toisten maahanmuuttajien, oli ne vaikka sitte yks
Guatemalasta tai Ruandasta, että mie ite nään sen, mitä enemmän mie on tätä, ett jotenki
ku ite tuli töihin niin oli aina sitä että suomalaiset pitää ja että semmonen on se ideaali, mut-*

*ta mun mielestä on ehdottoman tärkeä sekoittaa niinku heitä ja se on se vertaistuki heillä, he ymmärtää niinku, sitä kautta myös heille tulee semmosta niinku heillä on omat ongelman-
sa ja suomalaiset, vaikka he kuin yrittäis ymmärtää, ei ymmärrä heitä, koska ei oo maa-
hanmuuttajii.” (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)*

6.2.5 Identifioiva ulottuvuus

Kotoutumisen identifioivaan ulottuvuuteen ei tullut paljon puheenvuoroja. Selvästi hanke-
koordinaattorit pohtivat kotoutumista arjen tasolla, eivätkä pidempiaikaiset prosessit, jotka
kuvasivat ulkomaalaistaustaisten samastumista ja kuuluvuuden tunnetta eri ryhmiin sekä
kokemusta yhdenvertaisuudesta, olleet päällimmäisenä mielessä. Muutama hankekoordi-
naattori viittasi puheenvuoroissaan ulkomaalaistaustaisten kokemukseen yhdenvertaisesta
jäsenyydestä yhteiskunnassa, jonka he kokivat tärkeäksi osaksi kotoutumista. Liikuntaryh-
mään osallistumisen myötä voi parhaimmillaan kehittyä tunne siitä, että on täysivaltainen
ryhmän jäsen. Samoin yhden haastateltavan fraasi ”osallistuminen suomalaisena yhteiskun-
taan” viittaa joko identifikaatioon eli kokemukseen suomalaisuudesta yhtenä sosiaalisena
identiteettinä ja/tai kokemukseen yhdenvertaisesta jäsenyydestä. Molemmat ovat tärkeitä
kotoutumiseen liittyviä pitkäntähtäimen vaikutuksia.

6.3 Ulkomaalaistaustaisten naisten käsityksiä liikuntatoimintaan osallistumisesta

Hankekokonaisuuden arvioinnin näkökulmasta oli keskeistä huomioida kohderyhmän ääni,
eli miten Suomeen muuttaneet itse kokivat liikuntatoimintaan osallistumisen ja siihen liitty-
vät olosuhteet. Ulkomaalaistaustaiset naiset olivat hankekokonaisuuden erityiskohderyhmä,
joten oli luonteva kuulla heidän äänensä myös arviointitutkimuksessa. Suomeen muutta-
neet kokonaisuudessaan olisi ollut liian heterogeeninen kohderyhmä.

Arviointitutkimusprojektin yhtenä tarkoituksena oli selvittää, miksi ulkomaalaistaus-
taiset naiset osallistuivat liikuntatoimintaan, ja toisaalta minkälaiset tekijät tukivat heidän
osallistumistaan. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää tukiko liikuntatoimintaan osallistuminen
naisten kotoutumista. Tähän liittyen arviointitutkimukseen hyödynnettiin myös Hanna-Mari
Peottan vuonna 2022 valmistuvaa Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian maisteritutkiel-
maa.

Hankkeiden liikuntaryhmiin osallistuneiden naisten (n=26) haastattelut toteutettiin
helmikuussa 2020 Espoossa ja Vantaalla. Yhteensä toteutettiin viisi fokusryhmähaastattelua
(kussakin 3–8 haastateltavaa) ja kolme yksilöhaastattelua. Naiset edustivat kymmentä
eri kieli- ja kulttuuriryhmää (liite 1). Haastateltavat jakaantuivat kieli- ja kulttuuritaustan
mukaan kahteen suurempaan ryhmään. Suurin osa oli muuttanut Suomeen Euroopan
maista ja toinen selkeä ryhmä Afrikan ja Lähi-idän maista. Eniten haastatteluihin osallistui
venäjänkielisiä naisia. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 3–30 vuotta. Ryhmissä
toteutettavat liikuntalajit olivat erilaisia kuntojumppia (3 ryhmää) ja joogaa (1 ryhmä).
Lisäksi yhdessä ryhmässä harrastettiin palloilulajia joukkueessa. Haastattelut
toteutettiin liikuntatuokion jälkeen liikuntatilassa tai pukuhuoneessa. Yksi yksilö-
haastattelu tehtiin haastateltavan työpaikalla. Haastattelut kestivät 17–30 minuuttia.
Haastattelurungossa oli 18 kysymystä (liite 6).

Seuraavaksi esitellään tuloksia ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluista. Tar-
kempi analyysi löytyy Hanna-Mari Peottan (2022) Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian
maisteritutkielmasta.

6.4 Miksi ulkomaalaistaustaiset naiset osallistuivat liikuntatoimintaan?

Teemoja ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”miksi ulkomaalaistaustaiset naiset osallistuivat liikuntatoimintaan” muodostui yhteensä viisi: 1) sosiaaliset suhteet, 2) terveys, 3) elämäntapa, 4) liikunnan itseisarvo ja 5) liikunta uuden elämän rakentamisen välineenä ja tukena. (Peotta, 2022.)

6.4.1 Sosiaaliset suhteet

Liikuntatoimintaan osallistuminen oli tärkeää ulkomaalaistaustaisille naisille sosiaalisten suhteiden vuoksi. Liikuntatoiminnassa he tapasivat tuttujaan ja loivat myös uusia ystävyys-suhteita. Erityisen tärkeinä näyttäytyivät vertaissuhteet muiden ulkomaalaistaustaisten naisten kanssa. Vertaissuhteet olivat tärkeitä jo liikuntatoimintaan hakeuduttaessa, sillä monet naisista tulivat toimintaan mukaan ulkomaalaistaustaisen tuttavain tai ystävän suosituksesta. Liikuntaharrastus oli haastateltaville hyvä mahdollisuus tavata ystäviä samasta kieli- ja kulttuuriryhmästä ja puhua omaa äidinkieltään, jota ei muuten päässyt puhumaan kovin usein. Tässä haastatteluaineistossa yksikään ulkomaalaistaustainen nainen ei ystävyystynyt liikuntaryhmässä kantasuomalaisen kanssa. Toisaalta monet tutkimuksessa mukana olevat liikuntaryhmät olivat toimineet vasta vähän aikaa tai niiden toimintaan oli tullut mukaan vasta äskettäin kantaväestöön kuuluvia osallistujia. Haastatteluissa kerrottiin kuitenkin mukavista kohtaamisista liikuntaryhmissä ja pukuhuoneissa kantaväestöön kuuluvien kanssa ja heitä toivottiin enemmän mukaan toimintaan. (Peotta, 2022.)

Erityisesti pienissä ja selvärajaisissa ryhmissä kohtaamisten ja ystävyys-suhteiden lisäksi tunne liikuntaryhmään kuulumisesta koettiin tärkeäksi. Ryhmään kuulumisesta muotoutui itseisarvo, eikä pelkästään liikkumisen konteksti. Tämä näyttäytyi erilaisina samastumisen kokemuksina muiden naisten kanssa. Naissukupuoli, kokemus maahanmuutosta ja äitiys koettiin yhdistäväksi tekijäksi. Ylipäätään elämäntilanne muiden osallistujien kanssa koettiin samanlaiseksi. Samalla ryhmän koettiin toimivan tukena oman terveellisen elämäntavan ylläpitämisessä. Liikkumiseen oli helpompi motivoitua ryhmässä, joka kokoontuu tiettyssä paikassa tietyinä ajankohtana, ja jossa on tuttavallinen ilmapiiri. (Peotta, 2022.)

6.4.2 Terveys

Liikunnan terveysvaikutukset olivat tärkeä syy ulkomaalaistaustaisten naisten liikuntatoimintaan osallistumiselle. Terveysvaikutukset olivat sekä fyysisiä että psyykkisiä tai niiden yhdistelmiä, kuten ”hyvä olo”. Fyysisinä vaikutuksina mainittiin yhtäältä kiputilojen väheneminen ja kuntoutuminen ja toisaalta kehon jännitystilojen ennaltaehkäiseminen kehoitetoisuutta parantamalla. Liikkumisen tavoitteena oli myös painonhallinta. Liikunnan psyykkisinä terveysvaikutuksina mainittiin stressinhallinta, hetkessä eläminen ja mielen rentoutuminen. Myös pystyvyyden tunteen koettiin lisääntyvän liikuntaharrastuksen ansiosta. Monelle naiselle liikuntaryhmään osallistuminen oli paikka viettää omaa aikaa, jossa voi keskittyä pelkästään itseensä kiireisessä arkielämässä. Liikunnan fyysiset ja psyykkiset terveysvaikutukset tukivat naisten jaksamista työpaikalla, opiskeluissa ja kotona. (Peotta, 2022.)

6.4.3 Elämäntapa

Liikunnan harrastamisen koettiin olevan tärkeä osa terveellistä elämäntapaa ruokavalion ja unen lisäksi. Euroopasta Suomeen muuttaneet naiset olivat hyvin tietoisia terveysliikunta- ja ravintosuosituksista ja halusivat ylläpitää terveellistä elämäntapaa.

Lähi-idästä ja Afrikasta muuttaneilla naisilla liikunnan harrastaminen ja terveelliset elämäntavat olivat tulleet tutuksi vasta Suomeen muuton jälkeen. Ryhmähaastattelun mukaan he eivät olleet tietoisia liikunnan harrastamisesta ja sen terveysvaikutuksista aikaisemmissa kotimaissaan. He olivat omaksuneet terveyden ja liikunnan lukutaidon vasta Suomeen muuton jälkeen. Näille haastateltaville oli tärkeää vaalia terveyttään, ja he kokivat liikunnan harrastamisen tukevan myös muita terveellisiä elintapoja, kuten ruokavaliota ja unta. Terveyden ja liikunnan lukutaito voidaan nähdä keskeiseksi suomalaisen yhteiskunnan arvoksi ja normiksi ja sen omaksuminen on osa kotoutumista. (Peotta, 2022.)

6.4.4 Liikunnan itseisarvo

Liikuntatoimintaan osallistuttiin myös itseisarvon vuoksi. Liikkuminen oli mielekäs harrastus, jossa oli mukavaa. Monelle Euroopasta Suomeen muuttaneelle naiselle liikunta oli ollut osa elämää pitkään, useille lapsuudesta saakka. Heille liikunnan harrastaminen oli itsestään selvästi osa hyvää elämää. Lähi-idästä Suomeen muuttaneille liikunnan arvo osana hyvää elämää realisoitui Suomeen muuton jälkeen. Haastateltavien puheenvuoroissa mainittiin myös ”hyvä olo” yhdeksi syyksi osallistua liikuntatoimintaan. Hyvän olon tuntemukset voivat liittyä yhtäältä liikunnan itseisarvoon ja toisaalta liikkumisen terveysvaikutuksiin. (Peotta, 2022.)

6.4.5 Liikunta uuden elämän rakentamisen välineenä ja tukena

Ulkomaalaistaustaiset naiset eivät tuoneet suoranaisesti esiin, että osallistuisivat liikuntatoimintaan kotoutumisen edistämiseksi. Haastattelun loppuosassa oli kysymys, jossa kysyttiin, onko liikuntatoimintaan osallistumisella ollut merkitystä haastateltavien kokemukselle Suomesta kotina. Kysymys aiheutti aluksi monenlaisia reaktiota; naurua, hämmästyksiä ja jopa närkästymistä. Liikunnan ei koettu vaikuttavan Suomi kotina -tunteeseen, koska toimintaan osallistuttiin kerran pari viikossa yhteensä korkeintaan muutaman tunnin. Tarkemmin mietittyään osa Euroopasta tulleista haastateltavista kuitenkin painotti, että liikunnalla oli merkitystä kotoutumiselle nimenomaan maahanmuuton alkuvaiheessa. Liikuntaharrastus oli paikka, johon mennä uudessa elinympäristössä, jopa ilman riittävää kielitaitoa. Liikunnan harrastamista kotoutumisen alkuvaiheessa kuvailtiin myös oman uuden elämän rakennuspalikkana. Se haluttiin osaksi ”normaalia” elämää aivan, kuten työpaikan hankkiminen ja suomen kielen opetteleminen. Liikunta oli näille ihmisille tietoinen valinta, joka haluttiin osaksi mielekästä ja ”normaalia” elämää uudessa maassa. Liikunnan harrastamisen koettiin myös tukeneen kotoutumista maahanmuuton alkuvaiheessa, koska se oli mielekästä tekemistä, vaikutti positiivisesti fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen ja liikuntatoiminnassa tapasi ihmisiä. Liikunnan kotouttava vaikutus perustui siis pitkälti liikunnan kokonaisvaltaisiin hyvinvointivaikutuksiin, jotka tukivat Suomeen muuttaneen elämää muutosvaiheessa. (Peotta, 2022.)

Liikuntatoimintaan osallistumisen koettiin tukevan suomen kielen taitoa maahanmuuton alkuvaiheessa. Myöhemmin liikuntaharrastuksen merkitys kielitaidon vahvistajana koettiin vähäisenä. Tähän saattoi vaikuttaa se, että moni haastateltava puhui hyvin suomea,

eivätkä sen vuoksi enää kokeneet liikuntaharrastuksen vaikuttavan kielitaitoonsa. (Peotta, 2022.)

6.5 Mitkä tekijät tukivat ulkomaalaistaustaisten naisten osallistumista liikunta-toimintaan?

Seuraavaksi käydään läpi niitä matalan kynnyksen liikuntatoimintaan liittyviä olosuhteita, jotka tukivat ulkomaalaistaustaisten naisten osallistumista. Lisäksi haastatteluissa nousi esiin ryhmän ilmapiiriin ja itse toimintaan liittyviä tekijöitä, joita käsitellään lopuksi.

Toiminnan maksuttomuus koettiin osallistumisen vetovoimatekijäksi. Joillekin osallistujille se oli jopa edellytys liikuntatoimintaan osallistumiselle. Toisaalta ilmaista toimintaa myös hämmästeltiin. Oli yllättävää, että laadukkaaseen toimintaan sai osallistua ilmaiseksi. Toiminnan tulevaisuus pohditutti hankkeen päättymisen jälkeen. Toivottiin, etteivät osallistumismaksut tulisi liian korkeiksi hankeavustuksen päätyttyä. Maksuttomuuteen liittyi tunne osallistumisen vapaudesta. Osallistujat kokivat, että toimintaan ei tarvitse sitoutua, vaan saa tulla tai tulematta, miten haluaa ja on mahdollista. Se koettiin osallistumista tukevana tekijänä. Sitoutumattomuus säästi myös vaivaa, koska hankkeiden liikuntaryhmiin ei tarvinnut ilmoittautua, liikuntapaikalle tuleminen riitti. Joidenkin muiden kunnassa toimivien palveluntarjoajien liikuntatoimintaan ilmoittautuminen koettiin hankalaksi. Ilta-aikaan toteutettavat ryhmät täyttyivät nopeasti verkkoilmoittautumisessa ennalta ilmoitettuna päivänä ja kellonaikana.

Liikuntatoimintaan osallistuminen lähellä kotia tai hyvien julkisten kulkuyhteyksien päässä koettiin osallistumista helpottavaksi tekijäksi. Haastatteluissa oli kuitenkin niitäkin, jotka olivat valmiita matkustamaan pidemmällekin mielekkään liikuntatoiminnan takia. Parkkipaikkojen läheisyys oli tärkeää autolla kulkeville.

Perhenäköikulman huomioiminen nousi esiin haastatteluissa. Monessa liikuntaryhmässä oli mahdollisuus ottaa lapset mukaan liikuntatoimintaan. Tämä oli tärkeää, koska kaikilla naisilla ei ollut mahdollisuutta saada pienille lapsille hoitajaa liikuntatuokion ajaksi. Tuttavia ja sukulaisia ei monilla asunut lähetyvillä, lasten isovanhemmat saattoivat asua ulkomailla. Lapsille ei järjestetty varsinaista lastenhoitoa, mutta he saivat leikkiä liikuntasalin toisella puolella ja olivat näköyhteydessä äiteihin. Kehittämistoiveena esitettiin, että samaan aikaan lapsille voisi järjestää liikuntatoimintaa, jotta heitä ei erikseen tarvitsisi viedä harrastamaan muuna ajankohtana. Naisten elämä näyttäytyikin kiireisenä. Moni eli selvästi ruuhkavuosiensa ja äitiyden, työn tai opiskelun ja vapaa-ajan yhteensovittaminen ei ollut aina yksinkertaista.

Liikuntatoiminnan ohjaajan ammattitaitoa arvotettiin paljon. Ohjaajien toivottiin näyttävän oikeat suoritusmallit ja sen lisäksi korjaavan osallistujien tekemistä. Ohjaajan toivottiin olevan myös sosiaalisesti taitava ja positiivinen. Liikuntaryhmän ilmapiirissä arvotettiin rentoa meininkiä ja huumoria. Toisaalta koettiin, että ilmapiirissä täytyi huokua myös turvallisuuden ja yhdenvertaisuuden tunnelma. Parhaimmillaan sekä ohjaaja että osallistujat kannustivat toisiaan. Moni haastateltava halusi pitää saman ohjaajan ja oltiin huolissaan siitä, että ohjaaja vaihtuu. Ohjaajan ja osallistujien välille oli selvästi muodostunut luottamuksellinen suhde.

Ulkomaalaistaustaisten ohjaajien ansioksi koettiin, että Suomeen muuttaneiden on helpompaa tulla mukaan toimintaan, erityisesti samasta kieli- ja kulttuuriryhmästä. Selkeiden ohjeiden antaminen selkokielellä koettiin myös ulkomaalaistaustaisten ohjaajien vahvuus-

deksi. Kantaväestöön kuuluvat ohjaajat käyttivät helpommin liian monimutkaista kieltä. Joissakin liikuntamuodoissa ulkomaalaistaustaiset olivat pystyneet osallistumaan toimintaan, vaikka eivät puhuneet ja ymmärtäneet suomea. Heillä oli kuitenkin aikaisempaa kokemusta kyseisestä liikuntamuodosta. Toisaalta vahvan liikuntataustan omaava ulkomaalaistaustainen osallistuja ei pystynyt jatkamaan nopeatempoisessa ryhmäliikunnassa.

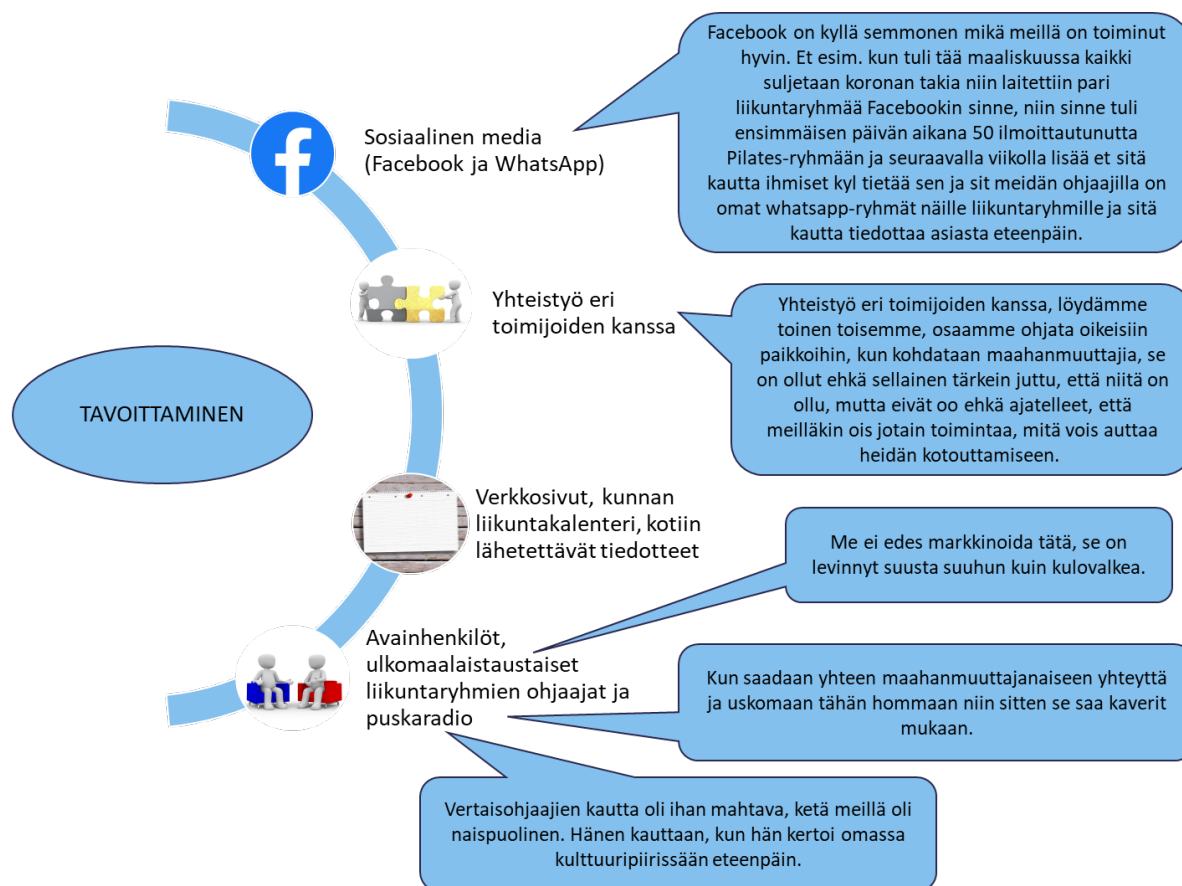
Liikuntatoiminnan markkinointiin toivottiin lisää paukkuja. Osassa ryhmistä oli vain vähän osallistujia, kunnilta ja järjestöiltä toivottiin aktiivisempaa otetta osallistujien tavoittamiseksi. Kantaväestökin toivottiin mukaan toimintaan. Osa ryhmistä oli liiankin suosittuja ja toivomuksena oli useampien liikuntaryhmien toteuttaminen. Muita toivomuksia toimintaan liittyen oli naisten omat uintivuorot ja kehonkoostumusmittaus. Joukkuelajin harrastajat toivoivat taloudellista tukea turnausmatkaan ja kesäleiriin sekä lisää harjoitusvuoroja ja toiminnan ohjaajia. Kuten edellä jo mainittua ulkomaalaistaustaiset naiset löysivät usein toiminnan pariin ystävän tai tuttavän suosituksesta. Muita tapoja hakeutua toimintaan oli sosiaalinen media, kuntien ja järjestöjen verkkosivut ja liikuntatilojen ilmoitukset.

7 HANKKEIDEN TOIMINTA

Tässä luvussa käydään läpi hankkeiden toimintaa. Aluksi käsitellään kohderyhmän tavoittamista ja vaikeasti tavoitettavia kohderyhmiä. Sen jälkeen luodaan katsaus tuotettuihin palveluihin ja osallistujamääriin sukupuolittain ja ikäryhmittäin säännöllisessä viikoittaisessa toiminnassa ja tapahtumissa sekä kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten osuuksia liikunta-toiminnassa. Läpi käydään myös keskeiset ulkomaalaistaustaisten osallistujien kieliryhmät. Lopuksi tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten osallisuutta hankkeissa sekä hankkeiden toimintoja liittyen tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja erityistä tukea tarvitseviin ryhmiin. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1329/2014) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) tulivat kehittämisavustuksen lähtökohdiksi vuonna 2019. Näihin teemoihin liittyvät kysymykset olivat pakolliset kaikille valtionavustusta saaneille hankkeille ja ne kysyttiin informanteilta haastatteluiden ja kyselyiden lopuksi.

7.1 Kohderyhmän tavoittaminen

Hankkeiden keskeisenä tavoitteena oli ulkomaalaistaustaisten tavoittaminen liikuntatoiminnan pariin. Keskeiset tavoittamisen keinot olivat yhteistyö eri toimijoiden kanssa (tarkemmin luvussa 5.8.1) sekä ulkomaalaistaustaiset avainhenkilöt ja puskaradio. Lisäksi sosiaalinen media oli toimiva väylä niille kohderyhmille, jotka olivat Facebookissa ja WhatsAppissa. Kunnan liikuntapalveluiden ja järjestöjen verkkosivuilta löytyi tiedot liikuntaryhmistä ja yleisemmin hankkeen toiminnasta. Osa hankkeista lähetti ulkomaalaistaustaisten kotiin tiedotteita. Keskeiset tavoittamisen väylät on esitetty kuviossa 17.

KUVIO 17 Kohderyhmien tavoittaminen toiminnan pariin.

Vaikeimmin tavoitettavia kohderyhmiä olivat naiset, joilla ei ollut aiempaa kokemusta liikunnan harrastamisesta. Joillakin tytöillä ja naisilla oli myös kulttuuriin liittyviä rajoitteita liikuntatoimintaan osallistumiselle. Toisaalta myös naiset, jotka olivat muuttaneet Suomeen miehen työn perässä, koettiin hankalaksi tavoittaa mukaan toimintaan. Nämä naiset eivät osallistuneet samalla tavalla kotoutumispalveluihin kuin esimerkiksi turvapaikanhakijoina ja pakolaisina Suomeen tulleet. Myös nuorten toiveita ja tarpeita liikunnasta koettiin vaikeaksi selvittää ja heidän osallistumisensa ei täyttänyt kaikilta osin odotuksia. Samoin ikääntyvät mainittiin ryhmäksi, jonka tavoittamisessa ei onnistuttu odotusten mukaisesti. Myös työperäiset Suomeen muuttaneet, joiden suunnitelmissa oli asua Suomessa vain muutamia vuosia ja tehdä paljon töitä, eivät lähteneet helposti mukaan toimintaan.

7.2 Tuotetut palvelut

Lähes kaikissa hankkeissa toteutettiin liikuntatoimintaa lapsille ja nuorille, aikuisten terveyttä edistävää liikuntaa sekä perheliikuntaa. Valtionavustuksen hakuilmoituksen mukaisesti naiset ja tytöt erityiskohderyhmänä huomioitiin lähes kaikissa kyselyyn ja haastatteluun osallistuneissa hankkeissa.

Suurin osa paikallishankkeista vuonna 2019 (22/24) toteutti viikoittaista liikuntatoimintaa. Vain kaksi hanketta ei toteuttanut toimintaa viikoittain. Tapahtumia sen sijaan järjestettiin kaikissa paikallishankkeissa. Paikallishankkeet tarjosivat pääosin maksutonta lii-

kuntatoimintaa osallistujille. Neljässä hankkeessa liikuntatoiminnan maksullisuus vaihteli toiminnosta riippuen. Näissä toiminnoissa osallistumisen hinta oli kaikille osallistujille sama. Kahdessa hankkeessa toiminta oli maksutonta ulkomaalaistaustaisille henkilöille, mutta kantaväestöön kuuluvilta perittiin maksu. Yhdessä hankkeessa ulkomaalaistaustaisille naisille oli alennettu osallistumismaksu uintikurssille.

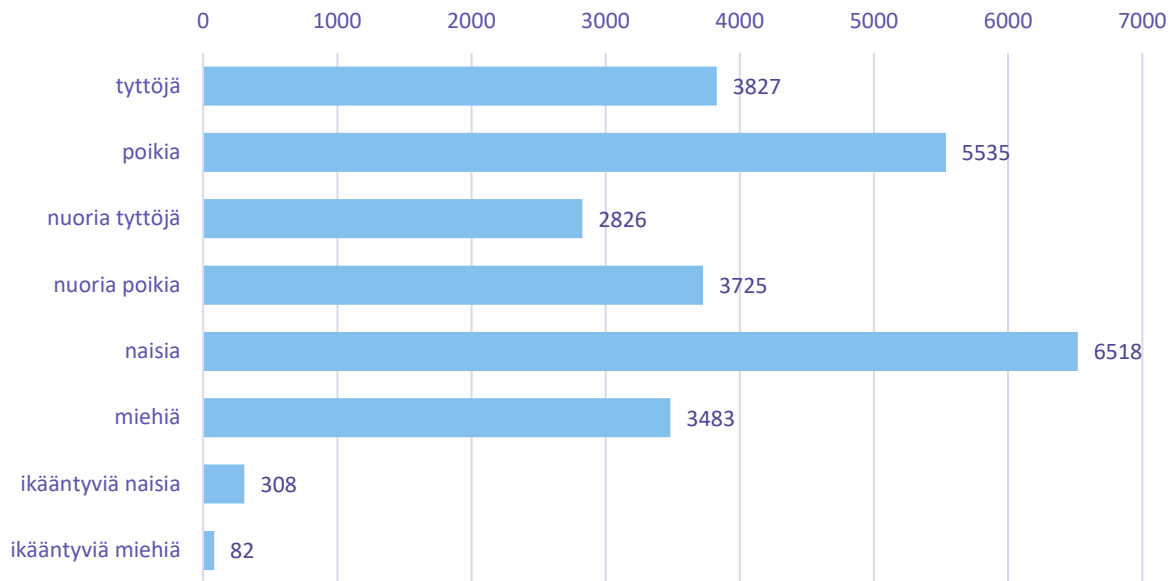
7.3 Ketä hankkeissa liikkui? Säännöllinen toiminta ja tapahtumat

Hankkeiden osallistujamääriä kysyttiin kyselyllä ja haastattelulla hankekoordinaattoreilta (Liitteet 3 ja 4). Hankekoordinaattoreiden mukaan hankkeiden säännöllisessä viikoittaisessa toiminnassa liikkui toimintakauden 2019 (kevät tai syksy) aikana 26 304 henkilöä. Heistä 16 352 (62 %) oli arviolta ulkomaalaistaustaisia ja 9 952 (38 %) oli kantasuomalaisia (kuvio 18).

yhteensä 26304	ulkomaalaistaustaisia 16352	kantaväestöä 9952
-------------------	--------------------------------	----------------------

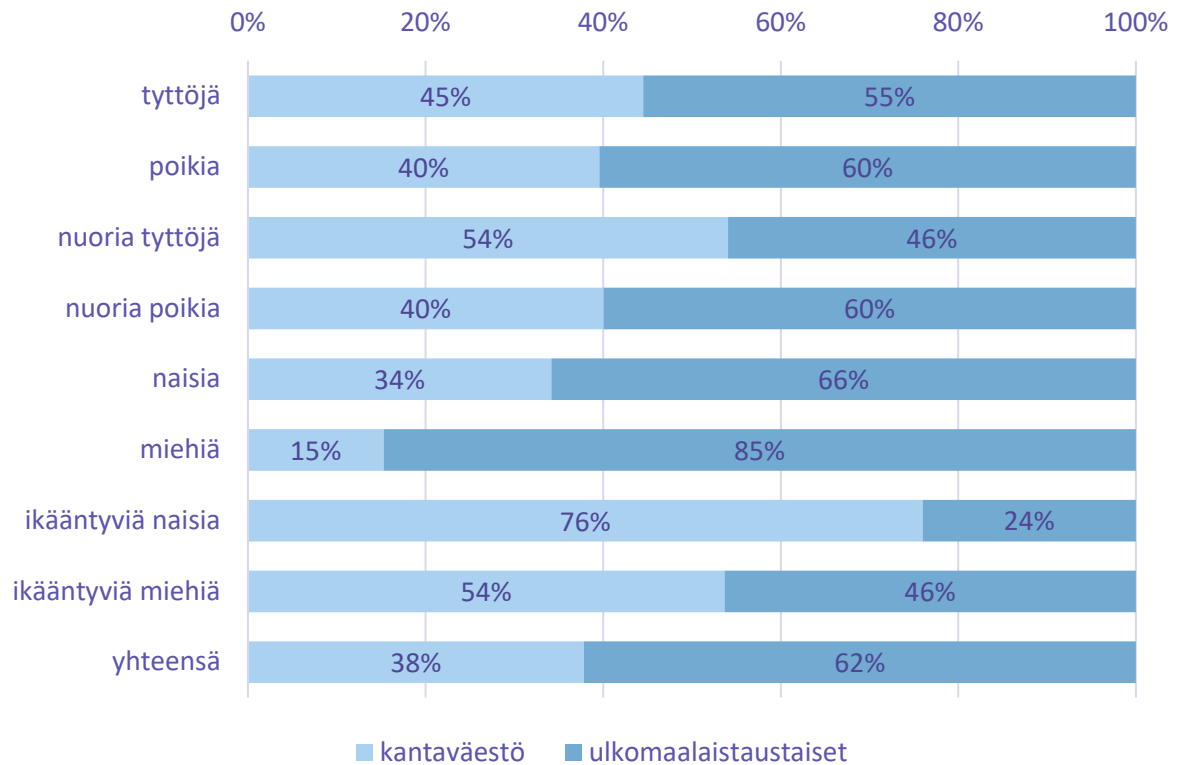
KUVIO 18 Arvio säännölliseen viikoittaiseen toimintaan osallistuneiden määrästä.

Hankkeiden toiminta näytti tavoittavan eniten aikuisia naisia. Aikuisia miehiä osallistui selvästi vähemmän toimintaan. Seuraavaksi eniten toiminnasta innostuivat alle 12-vuotiaat pojat. Heitä oli mukana selvästi enemmän kuin saman ikäryhmän tyttöjä. Nuorten parissa (13–20-vuotiaat) osallistuminen oli vähäisempää kuin alle 12-vuotiailla. Myös nuorten ikäryhmässä poikia tavoitettiin enemmän. Ikääntyviä osallistui hankkeiden toimintaan selvästi pienin määrä. Arvio säännölliseen toimintaan osallistuvien määrästä sukupuolittain ja ikäryhmittäin on esitetty kuviossa 19.

KUVIO 19 Arvio säännölliseen toimintaan osallistuvien määristä sukupuolittain ja ikäryhmittäin.

Osallistujamäärien valossa näyttää siltä, että lasten ja nuorten toiminnassa liikkui melko tasaisesti ulkomaalaistaustaisia ja kantaväestöä. Aikuisten liikuntatoiminnassa naisissa liikkui selvästi yleisemmin sekä ulkomaalaistaustaisia että kantasuomalaisia. Kantaväestön osuus miesten toiminnassa oli selvästi pienin verrattuna kantaväestön osuuksiin muissa ikäryhmissä. Ikääntyvissä naisissa kantaväestöä oli mukana paljon enemmän kuin Suomeen muuttaneita, miehissä suurta eroa ei ollut. Kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten osuus osallistujista ikäryhmittäin ja sukupuolittain on esitetty kuviossa 20.

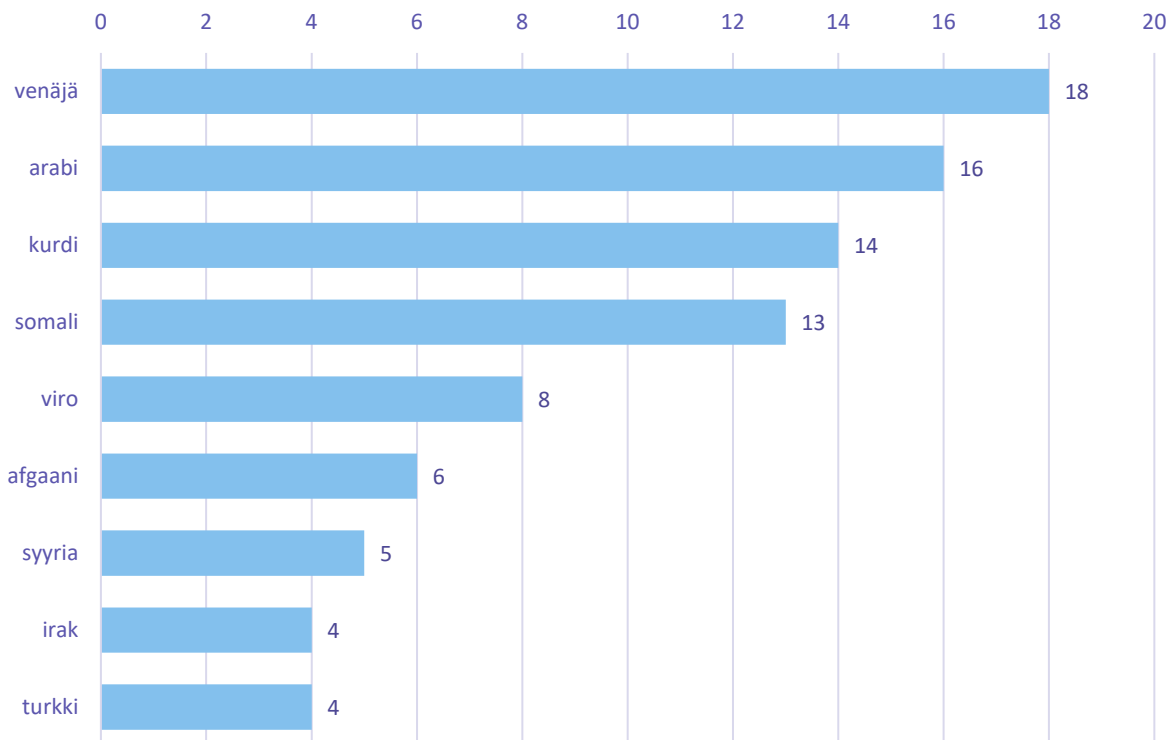

KUVIO 20 Kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten osuus osallistujista ikäryhmittäin ja sukupuolittain.

Tapahtumia järjestettiin 21 hankkeessa yhteensä 320 tapahtumaa. Hankekoordinaattorit arvioivat, että kymmenessä hankkeessa ulkomaalaistaustaisten osuus osallistujista oli alle 40 prosenttia, kolmessa hankkeessa osuus oli 40–60 prosenttia ja kahdeksassa ulkomaalaistaustaisten osuus oli yli 60 prosenttia. Tapahtumiin osallistui yhteensä 22 415, joista ulkomaalaistaustaisia oli 7 775 (35 %) ja kantaväestöä 14 640 (65 %).

7.4 Ulkomaalaistaustaisten osallistujien kieliryhmät

Kuviossa 21 on esitetty kaikki ne kieliryhmät, jotka vähintään neljä hanketta (n=24) mainitsi. Suurimmat kieliryhmät olivat venäjä, arabia, kurdi ja somalia.

KUVIO 21 Ulkomaalaistaustaisten osallistujien kieliryhmät hankemäärien mukaan.

Muita kieliryhmiä, jotka oli mainittu vähintään kahdessa hankkeessa: englanti, eritrea, kiina, kongo, thai, ukraina, filippiini, intia, iran, nigeria, ranska, saksa.

7.5 Ulkomaalaistaustaisten osallisuus hankkeissa

Ulkomaalaistaustaisten osallisuutta hankkeissa kartoitettiin haastattelu- ja kyselyaineistosta. Lähes kaikki hankekoordinaattorit (20/24) kokivat, että hanke oli lisännyt ulkomaalaistaustaisten osallisuutta (liite 11). Haastatteluiden perusteella osallisuuden lisääntyminen nähtiin myös keskeisenä mekanismina, kun tarkastellaan kotoutumista liikunnan avulla (ks. Luku 5.4).

Hankekoordinaattoreiden haastattelussa ja kyselyssä kysyttiin, oliko hankkeissa vuonna 2019 palkattuina tai vapaaehtoisina ulkomaalaistaustaisia. Kyseisenä vuonna hankkeissa oli palkattu 43 ulkomaalaistaustaista. He olivat tuntityöntekijöinä liikuntaryhmien ohjaajina tai vertaisohjaajina muun muassa uinnissa, jalkapallossa ja tanssissa sekä vastaanottokeskuksen liikuntatoiminnassa. Vapaaehtoisia oli mukana 57 henkilöä. He olivat mukana tapahtumien järjestämisessä, liikuntaryhmien ohjauksessa ja työharjoittelussa liikuntatoimessa tai -seurassa. Tällä aineistolla ei saatu tarkennettua yksityiskohtaisesti osallisuuden näkökulmaa.

7.6 Sukupuolten välinen tasa-arvo

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1329/2014) tuli kehittämisavustuksen lähtökohdaksi vuonna 2019. Lain tarkoituksena on *“estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä”*. Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistettiin ja siihen liittyviä toimenpiteitä tehtiin lähes kaikissa paikallisissa hankkeissa. Muutamissa hankkeissa (4/24) painotettiin melko ylimalkaisesti, että toiminta on suunnattu sekä miehille että naisille, ja että heitä kohdellaan yhdenvertaisesti. Yksittäiset vastaajat epäröivät, oliko hankkeen toiminnassa huomioitu tasa-arvo, vaikka osa heistä oli saman haastattelun aikana kertonut, miten erityisesti naisten tarpeita oli huomioitu toiminnassa. Vaikutti siltä, että toimijoiden oli vaikea tarkastella toimintaa käsitteen tasa-arvo kautta.

Konkreettisesti tasa-arvoa pyrittiin edistämään järjestämällä tytöille ja naisille omia liikuntaryhmiä ja huomioimaan heidän erityisiä tarpeitaan liikuntapalveluiden asiakkaina. OKM:n hakuilmoituksen mukaisesti tytöt ja naiset olivat erityiskohderyhmänä lähes kaikissa hankkeissa. Tärkeäksi koettiin, että sellaiset tytöt ja naiset, joille on tärkeää liikkua erillisissä sukupuolen mukaan jaetuissa ryhmissä, saivat hankkeessa mahdollisuuden tulla mukaan toimintaan. Lisäksi samassa kohderyhmässä tavoiteltiin liikunnan ja terveyden lukutaidon lisääntymistä. Naisten ja tyttöjen uimataidon oppiminen koettiin tärkeäksi ja sen vuoksi joissakin hankkeissa toteutettiin pelkästään naisille suunnattuja uintivuoroja. Myös muita liikuntamuotoja, kuten tanssi, pyöräilykurssit ja kuntosalitoiminta, kohdennettiin vain tytöille ja naisille. Naisten osallistumista liikuntatoimintaan pyrittiin lisäämään myös järjestämällä lastenhoitoa liikkumisen ajaksi. Mielenkiintoista oli, että muutamassa hankkeessa keskusteltiin osallistujien kanssa siitä, mitä sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa ja minkälainen naisen asema on Suomessa. Samaan aikaan koettiin tärkeäksi ymmärtää eri kulttuurien tapoja nähdä ja kokea tasa-arvo.

Pelkästään tytöille ja naisille suunnattu liikuntatoiminta voidaan katsoa yhdenvertaisuuslain yhdeksännen pykälän (9 §) mukaisesti positiiviseksi erityiskohteluksi, jonka mukaan *“oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää”*. Lain mukaan erilainen kohtelu etnisen taustan takia ei kuitenkaan käy oikeutusperusteeksi. Yhdessäkään hankkeessa ei mainittu, että liikuntaryhmiin olisi osallistunut pelkästään joku tietty kieli- ja kulttuuriryhmä.

Puolet hankkeista tarkasteli hankkeen toiminnan vaikutuksia sukupuolinäkökulmasta. Loput hankkeista olivat epävarmoja tai eivät tarkastelleet vaikutuksia kyseiseltä kannalta. Konkreettisesti hankkeissa tarkasteltiin osallistujamääriä sukupuolittain ja arvioitiin, lisääntykö tyttöjen ja naisten osuus heille suunnattujen toimenpiteiden ansiosta edellisistä vuosista. Vaikutusten arvioinnissa tarkasteltiin myös, onko toimintaa toteutettu tarpeeksi tyttöjen ja naisten tarpeita huomioiden ja voisiko toimintaa kehittää vielä paremmin vastaamaan erityisesti vähän liikkuvien naisten toiveita.

7.7 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on *“edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa”*. Kaikki vastaajat kokivat, että paikallisissa hankkeissa edistettiin yhdenvertaisuutta. Kun hankkeita pyydettiin

kuvailemaan tarkemmin, miten yhdenvertaisuutta edistettiin, jäivät vastaukset monessa hankkeessa (21/24) melko yleiselle tasolle; yhdenvertaisuus oli toiminnan lähtökohta, liikuntaryhmät ja -vuorot ovat kaikille avoimia, ja kaikkia kieli- ja kulttuuriryhmiä kohdellaan yhdenvertaisesti. Kuitenkin kautta linjan hankekoordinaattoreiden tutkimushaastatteluiden keskusteluissa tuli esiin, että inklusiota edistettiin monin tavoin. Kuten tasa-arvoon liittyvien kysymysten kohdalla, toimijoilla vaikutti olevan vielä vaikeampaa tarkastella toimintaansa yhdenvertaisuus -käsitteen avulla.

Konkreettiset teot yhdenvertaisuuden edistämiseksi koskivat matalan kynnyksen toimintakulttuuria. Toiminnasta tiedottamista tehostettiin tekemällä materiaalia selkosuomeksi ja englanniksi sekä käyttämällä havainnollistavia kuvia. Kynnystä pyrittiin mataltamaan myös toteuttamalla toimintaa, jossa ei tarvinnut osata suomen kieltä eikä tarvinnut käyttää erityisiä liikuntavälineitä. Myös toiminnan maksuttomuudella ja kyytien järjestämisellä liikuntapaikoille pyrittiin helpottamaan osallistumista. Liikuntaneuvonnassa pyrittiin löytämään jokaiselle sopiva liikuntamuoto ja ulkomaalaistaustaisia pyrittiin rohkaisemaan osallistumaan liikuntatoimintaan. Lisäksi järjestettiin kaikille kuntalaisille suunnattuja yhteisiä tapahtumia ja muita kohtaamisia. Vähemmän huomiota saivat liikuntaorganisaatioiden toimintatavat ja rakenteet sekä kantaväestön asenteisiin liittyvät edistämistoimet. Liikuntaorganisaatioiden rakenteita ja toimintatapoja pyrittiin muuttamaan yhdenvertaisemmiksi hanketoimijoille ja yhteistyökumppaneille suunnatuilla koulutuksilla. Lisäksi uimahalleihin ostettiin vuokrattavaksi koko vartalon peittäviä burkineita. Hanketoimijoiden niukoihin vastauksiin liikuntaorganisaatioiden vastaanottavuuden näkökulmasta saattoi vaikuttaa se, että termi yhdenvertaisuus on kovin laaja ja heillä oli vaikeuksia hahmottaa, mitä kaikkea se pitää sisällään. Koko hankekokonaisuus ”maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla” oli liikunnan yhdenvertaisuutta edistävä hanke.

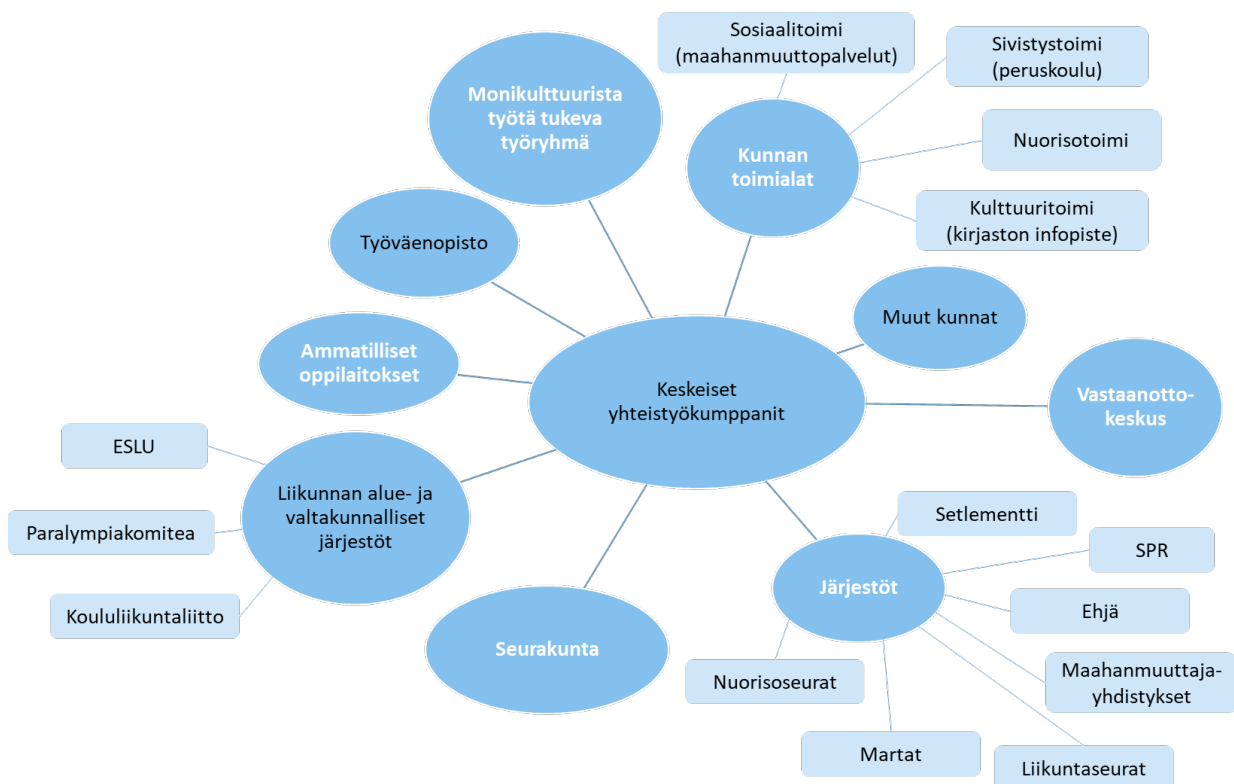
Puolet paikallisista vastaajista ilmoitti, että hankkeiden vaikutuksia tarkasteltiin yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Loput hankkeet eivät olleet tehneet sitä tai eivät osanneet vastata. Kuvaukset vaikutuksista olivat melko ympäröityjä, ja ne liittyivät lähinnä hankkeen toiminnan tarkasteluun yleisellä tasolla. Osallistujapalautetta hyödynnettiin vaikutusten tarkastelussa. Tarkemmat kuvaukset puuttuivat siitä, miten vaikutukset liittyivät yhdenvertaisuuteen.

7.8 Erityistä tukea tarvitsevat lapset, nuoret ja aikuiset

Noin puolet vastaajista ilmoitti, että niiden hankkeiden toimintaan osallistui erityistä tukea tarvitsevia lapsia, nuoria tai aikuisia. Toiminnassa oli mukana pääasiassa lapsia ja nuoria, joilla oli erilaisia kehitysvammoja. Mukana oli myös osallistujia, jotka tarvitsivat tukea kieli- taidossa sekä sosiaalisissa ja liikunnallisissa taidoissa. Yhdessä hankkeessa kohderyhmänä oli nimenomaan erityistä tukea tarvitsevat lapset. Toimintaa järjestettiin kunnassa alueilla, joissa asuu paljon ulkomaalaistaustaisia.

7.9 Hankkeiden yhteistyö

Kuviossa 22 näkyy haastatteluihin (n=12) osallistuneiden hankkeiden keskeiset yhteistyötahot. Yhteistyötä tehtiin poikkihallinnollisesti kunnan sisällä sekä poikkisektoraalisesti järjestöjen ja muiden tahojen kanssa. Yhteistyön tuloksena ulkomaalaistaustaisia henkilöitä tavoitettiin toiminnan pariin, edistettiin matalan kynnyksen toimintakulttuuria ja vahvistettiin asiantuntijuutta kotoutumisen edistämiseksi. Ongelmia yhteistyössä aiheuttivat epäselvä ja yksipuolinen vastuunjako hanketyössä sekä tiedonpuute muista kunnan monikulttuurisista liikuntahankkeista ja -toimijoista. Lisäksi urheiluseurojen erilaiset toiminnan tavoitteet ja pienet resurssit matalan kynnyksen toiminnan toteuttamiseen hankaloittivat yhteistyötä.

KUVIO 22 Haastatteluun osallistuneiden hankkeiden (n=12) yhteistyötahot.

7.9.1 Osallistujien tavoittaminen

Yhteistyön suurimmaksi vahvuudeksi koettiin ulkomaalaistaustaisten osallistujien tavoittaminen toiminnan pariin. Hankkeet verkostoituivat monien tahojen kanssa yli sektorirajojen, jotta kohderyhmä saisi tietoa kunnassa toteutettavista liikuntapalveluista sekä mahdollisuuden tutustua ja kokeilla eri liikuntamuotoja. Monessa hankkeessa käännyttiin kunnan maahanmuuttajapalveluiden (usein sosiaalitoimen alla) ja ulkomaalaistaustaisille koulutusta toteuttavien oppilaitosten puoleen. Myös monikulttuurista työtä tekevät eri tahot kuten järjestöt ja seurakunnat, ulkomaalaistaustaisille suunnatut ryhmät työväenopistossa ja vastaanottokeskukset olivat hyviä paikkoja tavoittaa ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Kunnan sisäisessä yhteistyössä onnistuneeksi koettiin maahanmuuttajapalveluiden lisäksi yhteistyö opetustoimen, nuorisotoimen, kulttuuritoimen ja terveystoimen kanssa. Lisäksi muutama hanke teki keskenään yhteistyötä yli kuntarajojen sopivan ja mielekkään liikuntatoiminnan tarjoamiseksi tietyille kohderyhmille.

Keskeistä osallistujien tavoittamisessa oli kehittämishankkeen koordinaattorin verkostoituminen kunnan eri kotoutumispalveluissa ja ulkomaalaistaustaisille suunnatun toiminnan parissa työskentelevien henkilöiden kanssa. Tiiviin verkoston avulla Suomeen muuttaneet saivat tietoa kunnan eri palveluista ja kohtaamispaikoista. Näin tuettiin kotoutumista kokonaisvaltaisesti ja myös Suomeen muuttaneiden keskinäistä verkostoitumista. Joissakin hankkeissa yhteistyö oli niin tiivistä kehittämishankkeen ja kunnan maahanmuuttajapalveluiden välillä, että hankekoordinaattorille annettiin tieto kaikista maahanmuuttajapalveluiden uusista asiakkaista ja kuntaan saapuvista kiintiöpakolaisista.

Näin liikuntaneuvonnasta tuli kiinteä osa maahanmuuttajapalveluiden tarjontaa hankkeen aikana, mikä jatkui osana sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa hankkeen päättyessä. Näin asiakkaat saivat ”yhdeksi luukulta kaikki palvelut”. Paikka oli jo tuttu asiakkaille, mikä madalsi kynnystä tulla liikuntaneuvontaan. Järvenpäässä hankekoordinaattori olikin yhteydessä lähes kaikkiin kuntaan muuttaneisiin ulkomaalaistaustaisiin. Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeessa Eksoten maahanmuuttopalveluista sai tietoa liikuntaneuvonnasta, joka toteutettiin kunnan liikuntapalveluissa. Samoin vastaanottokeskus suositteli kuntapaikan saaneille turvapaikanhakijoille liikuntaneuvontaa. Myös eri terveydenhuollon ammattilaiset kertoivat asiakkailleen liikuntaneuvonnasta ja antoivat tietoa kunnan liikuntamahdollisuuksista. Mikäli ulkomaalaistaustainen ei puhunut suomea tai englantia, oli joissakin hankkeissa mahdollisuus hyödyntää maahanmuuttajapalveluiden tulkkia.

Monessa kunnassa tehtiin yhteistyötä TE-keskuksen ja oppilaitosten kanssa, jotka järjestivät ulkomaalaistaustaisille kotoutumiskoulutusta, ammatilliseen koulutukseen valmistavaa koulutusta, maahanmuuttajien ammatillista koulutusta sekä kielikoulutusta. Oppilaitoksissa hanketyöntekijät järjestivät infotilaisuuksia, joissa ulkomaalaistaustaiset saivat tietoa liikunnan harrastamisesta kunnassa ja liikuntaneuvonnan mahdollisuudesta. Opiskelijoilla oli mahdollisuus myös kokeilla eri lajeja kotoutumiskoulutuksen yhteydessä joko oppilaitoksessa tai kunnan/järjestön liikuntapaikoilla kehittämishankkeen liikunnanohjaajan kanssa. Opiskelijoita osallistui muun muassa pyöräilykursseille ja frisbeegolfiin. Mukavan kokemuksen lisäksi oli tarkoitus innostaa halukkaita mukaan säännölliseen liikuntatoimintaan. Oppilaitoksissa myös rehtorit ja opettajat tiedottivat hankkeen toiminnasta.

Myös kunnan, järjestöjen ja seurakuntien ylläpitämät ulkomaalaistaustaisille suunnatut kohtaamispaikat, kielikahvilat, perheneuvonta ja infopisteet sekä työväenopiston ulkomaalaistaustaisille suunnatut ryhmät olivat hyviä paikkoja jakaa tietoa hankkeen toiminnasta ja kunnan liikuntatarjonnasta. Toiminnasta tiedottivat järjestöjen työntekijät ja sen lisäksi

kehittämishankkeen työntekijät menivät paikan päälle kertomaan liikuntatarjonnasta, järjestämään lajikokeiluja ja pitämään luentoja yhteistyötahojen asiakkaille.

Kotkassa kehittämishankkeen vetovastuussa oli Monikulttuurinen toimintakeskus Mylly, joka on kaikille kotkalaisille suunnattu kohtaamispaikka. Toiminnassa oli mukana paljon ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Kehittämishankkeen myötä liikunnan merkitys toiminnassa lisääntyi, ja asiakkaat saivat tietoa myös muista kunnassa järjestettävistä liikuntapalveluista. Tässä esimerkissä hanke oli sisällytetty vahvasti jo olemassa olevaan monikulttuuriin järjestötoimintaan, jota ikään kuin ”liikunnallistettiin” hankkeen ansiosta. Vaasassa kirjastossa sijaitseva ulkomaalaistaustaisille suunnattu infopiste oli hyvä paikka jakaa tietoa naisten vesiliikuntatoiminnasta. Kolme naapurikuntaa (Järvenpää, Hyvinkää ja Kerava) tiedottivat ulkomaalaistaustaisille kuntalaisille toistensa liikuntatoiminnasta. Erityisesti Hyvinkään erilliseen naisten vesiliikuntatoimintaan osallistui naisia naapurikunnista. Kunnat järjestivät yhdessä myös jalkapalloturnauksen.

Myös liikuntaseurat ja muut järjestöt olivat tärkeässä roolissa kohderyhmän tavoittamisessa. Kolmas sektori oli monessa hankkeessa mukana toteuttamassa tapahtumia, joiden tarkoituksena oli saada näkyvyyttä eri palveluntarjoajien toiminnalle ja sitä kautta innostaa uusia osallistujia tulemaan mukaan toimintaan. Esimerkiksi Järvenpäässä ja Maalahdessa tapahtumat koettiin erittäin onnistuneiksi, niihin tavoitettiin paljon osallistujia. Tapahtumissa oli liikunnan lisäksi taidetta ja musiikkia, järjestöjä oli mukana monelta sektorilta. Kotkassa 15 liikuntaseuraa kirjoitti teemakuukausisopimuksen hankkeen kanssa. Jokainen liikuntaseura järjesti oman lajinsa tutustumisia kerran viikossa kuukauden ajan, esimerkiksi koulun salissa, muiden yhteistyökumppaneiden liikuntatiloissa ja yleisillä liikuntapaikoilla. Lajitutustumiset, joita järjestettiin neljänä peräkkäisenä viikkona, tavoittivat paljon enemmän osallistujia kuin kertaluonteiset tapahtumat. Säännölliseen toimintaan saatiin mukaan lisää osallistujia, sekä ulkomaalaistaustaisia että kantasuomalaisia. Lajiesittelyitä toteutettiin myös isommissa tapahtumissa ja tempauksissa, joissa mukana olevilla liikuntaseuroilla oli mahdollisuus oman toiminnan esittelemiseen ja sitä kautta uusien osallistujien tavoittamiseen. Yhdessä tehty tapahtuma säästi kaikkien resursseja.

Lasten osalta paras liikuntatoimintaan tavoittamisen paikka oli koulut, kuten esimerkiksi Helsingin, Tampereen, Lahden ja Vantaan hankkeissa. Yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa Helsingissä järjestettiin kouluilla liikunnallista iltapäivätoimintaa eri puolelle kaupunkia. Erityispainopisteenä oli alueet, joissa asuu paljon ulkomaalaistaustaista väestöä. Helsingissä ryhmät olivat soveltavan liikunnan ryhmiä. Koulujen tiloissa heti koulupäivän jälkeen järjestetty ilmainen toiminta oli hyvä tapa houkutella ja motivoida osallistujia mukaan.

Nuoria saatiin mukaan liikuntatoimintaan myös yhteistyössä nuorisotoimen kanssa. Liikuntaa tarjottiin osana nuorisotoimen palveluita ja hankkeita, esimerkiksi eri liikuntapaikoilla tai nuorisotaloissa. Vantaalla Sporttia kaikille -hankkeessa ja nuorisopalvelujen kanssa tehtiin myös kasvatuksellista yhteistyötä. Jotkut nuoret olivat saaneet porttikiellon nuorisotalolle huonon käytöksen vuoksi, eivätkä päässeet pelaamaan futisryhmään. He kertoivat menevänsä sen sijaan mukaan Sporttia kaikille ry:n jalkapalloporukkaan. Yhdistyksessä tiedettiin ongelmista ja sanottiin, että saa tulla, kunhan ongelma nuorisotalolla on selvitetty. Nuoret olivat valmiita sopimaan, sillä heille oli tärkeää päästä pelaamaan montakin kertaa viikossa nuorisotalolla ja yhdistyksen ryhmissä.

Lapsia ja nuoria tavoitettiin toimintaan myös yhteistyössä maahanmuuttajapalvelujen, aikuisille suunnattujen kotoutumiskoulutuksien ja järjestöjen kautta. Vanhemmat saivat näissä paikoissa tietoa lasten ja nuorten liikuntamahdollisuuksista, kuten eri liikuntamu-

doista ja toiminnan sisällöistä. Lisäksi hankkeen toteuttamien liikuntakokeilujen ansiosta osa vanhemmista kannusti omakohtaisen kokemuksen ansiosta lapsiaan mukaan liikuntatoimintaan.

7.9.2 Matalan kynnyksen toimintakulttuurin edistäminen

Hankeyhteistyön myötä matalan kynnyksen liikuntatoiminta tuli osaksi monen yhteistyökumppanin palveluntarjontaa. Liikunnasta tuli monessa hankkeessa osa erilaisia kotoutuspalveluita. Tällöin liikunta voidaan käsittää kotoutumisen erityispalveluksi, jonka tarkoituksena on madaltaa kynnystä osallistumiseen kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan. Toisaalta myös liikuntaseurojen ja kunnan liikuntapalveluiden tarjontaa monipuolistettiin matalan kynnyksen toiminnalla, jolloin edistettiin inklusiivista ja yhdenvertaista liikuntakulttuuria. Myös muissa järjestöissä ja organisaatioissa, joiden toiminnassa liikunta ei ollut pääasiallinen toimintamuoto, toteutettiin hankkeen ansiosta matalan kynnyksen liikuntaryhmiä.

Liikunta osaksi ulkomaalaistaustaisille suunnattuja palveluja

Ulkomaalaistaustaisille suunnatut ammatilliset koulutukset, kotoutumiskoulutukset ja kielikoulutukset, joissa liikuntatunnit integroitiin osaksi opiskelutarjontaa, olivat esimerkki liikunnasta kotoutumisen erityispalveluna. Kehittämishankkeen liikunnanohjaaja kävi ohjaamassa säännöllisesti liikuntatunteja opiskelijoille. Tällöin opiskelijoilla oli mahdollisuus kokeilla useampia liikuntamuotoja ja tarvittaessa ymmärtää syvällisemmin liikunnan hyvinvointivaikutukset.

“Valmistavien luokkien opettajilta on tullut paljon kiitosta ja heidän mukaansa tämä toiminta on edesauttanut heitä omassa työssään.” (Kysely hankekoordinaattori)

Säännöllistä viikoittaista matalan kynnyksen liikuntatoimintaa toteutettiin myös osana maahanmuuttajayhdistysten ja muiden monikulttuurista työtä tekevien järjestöjen toimintaa, kuten Setlementti ry ja Ehjä ry. Liikuntatoimintaa toteutettiin järjestöjen tiloissa, ohjaaja tuli joko kehittämishankkeesta tai järjestöstä. Kehittämishankkeen avustuksella maksettiin ohjaajapalkkiot, mikäli toiminnan ohjasi järjestön työntekijä. Joskus toiminta toteutettiin myös vapaaehtoisen ohjaajan voimin. Tampereella järjestettiin säännöllistä liikuntatoimintaa vastaanottokeskuksessa asuville naisille. Hyviä ohjaajia löydettiin myös yhteistyökumppaneilta, esimerkiksi seurakunnan työntekijä tuli ohjaamaan hankkeen liikuntaryhmää.

Yhdenvertaisten liikuntapalveluiden edistäminen

Yhdenvertaista ja inklusiivista liikuntakulttuuria edistettiin kehittämishankkeissa toteuttamalla matalan kynnyksen liikuntatoimintaa yhtäältä liikuntaseuroissa ja toisaalta muiden kaikille kuntalaisille erilaisia palveluja järjestävien tahojen kanssa. Vantaalla ja Kokkolassa kehitettiin avustusjärjestelmä matalan kynnyksen liikuntakulttuurin edistämiseksi. Järvenpäässä sen sijaan tehtiin yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Sosiaalitoimelta oli mahdollisuus saada maksusitoumus sosiaalityöntekijän päätöksellä ulkomaalaistaustaisen liikuntamaksuihin. Sopimus maksusitoutumisesta tehtiin sosiaalitoimen ja palveluntarjoajan välillä. Kokkolassa kehittämisavustusta käytettiin ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten tukemiseksi urheiluseuratoimintaan osallistumiseksi. Avustusta on saanut yhteensä 63 lasta 9 950 euroa osallistumismaksuihin ja varusteisiin. Liikuntaseurat olivat kiitollisia tuesta, sillä muuten jotkut ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret olisivat joutuneet lopettamaan tai muiden vanhempien olisi pitänyt maksaa tai maksut olisi pitänyt tehdä talkootyönä.

Vantaalla kehittämishanke jakoi taloudellista tukea (harrasteliikunnan tuki) järjestöille matalan kynnyksen liikuntatoiminnan toteuttamiseen. Harrastetuella tuettiin seuraa mak-samalla ohjaajien palkkioita. Avustuksen saamisen ehtona oli, että toiminta pitää olla kaikille kohderyhmään kuuluville avointa, eli toimintaa ei saa suunnata pelkästään tietyille etnisille ryhmille. Avustusta saaneille järjestöjen ohjaajille toteutettiin inklusiivisen ja monikulttuurisen liikunnan ohjaamiseen koulutusta. Näin pyrittiin varmistamaan, että toiminta oli laadu-kasta ja ohjaajat saivat tukea työhönsä. Harrastetukea annettiin sekä perinteisille liikunta-seuroille että maahanmuuttajayhdistyksille, joiden yksi toimintamuoto oli liikunta. Esimer-kiksi yhdessä futisseurassa perustettiin harrastetuen turvin kaksi matalan kynnyksen ryh-mää. Osallistujat olivat seuran jäseniä, saivat osallistua treeneihin kaksi kertaa viikossa ja saivat pelipaidan ja vakuutuksen. Osallistuminen oli aluksi ilmaista, myöhemmin se tuli mak-sulliseksi (100 euroa vuodessa). Matalan kynnyksen ryhmien ansiosta ei ollut enää painetta sitoutua harrastamaan pelkästään yhtä lajia monta kertaa viikossa.

Uudenlainen yhteistyökuvio muotoutui niin ikään Vantaalla kehittämishankkeen an-siosta liikuntaseuran ja maahanmuuttajayhdistyksen välille. Maahanmuuttajayhdistyksestä kannustettiin niitä lapsia ja nuoria, jotka halusivat pelata kilpailumielessä, lähtemään mu-kaan paikallisen jalkapalloseuran toimintaan. Liikettä tapahtui myös toiseen suuntaan eli ne ulkomaalaistaustaiset, jotka eivät enää kiinnostuneet pelaamisesta seurassa, pystyivät jat-kamaan harrastusta höntsäillen maahanmuuttajayhdistyksessä.

”Ne on ehkä semmosia suurimpia onnistumisia niissä. Jalkapallon saralta meillä on fu-tisseuran ja maahanmuuttajayhdistys joka oli ensimmäinen monikulttuurinen liikuntaseura, niin heillä on vuosia ollut tämmönen yhteistyö, että jos joku haluaa harrastaa kilpailumieles-sä, niin he ohjaa suoraan futisseuraan ja toisinpäin jos joku tippuu, niin pääsee sitten moni-kulttuurisen liikuntaseuran toimintaan. Että ei tipu ikinä sellaiseen tilanteeseen ettei harras-ta mitään. Tää on ollut semmonen mikä on syntynyt siitä.” (Haastattelu hankekoordinaatto-ri)

Oleellista onnistuneissa yhteistyökuvioissa oli, että toteuttajatahot ymmärsivät matalan kynnyksen liikuntatoiminnan arvon ja merkityksen kohderyhmille, jotka kohtaavat erilaisia osallistumisen esteitä. Samanlainen arvomaailma helpotti luottamuksellisen suhteen synty-mistä kehittämishankkeen toteuttajatahon ja yhteistyökumppanin välille. Yhteistyön ansios-ta moni lapsi, nuori ja aikuinen löysi maksuttoman liikuntaharrastuksen. Osa lapsista ja nuo-rista innostui harrastamaan enemmän ja kilpailemaan liikuntaseurojen muissa ryhmissä sekä jatkamaan harrastustaan nuorena aikuisenakin. Jotkut aloittivat liikuntaryhmien ohjaaji-na ja saivat hyvää työkokemusta. Hankekokonaisuuden kesto vuosina 2011–2019 on nuoren elämässä pitkä aika ja pitkään mukana olevissa hankkeissa nähtiinkin esimerkkejä nuorten jatkuneista liikuntapoluista. Nuori pääsi hankkeen alkuaikoina mukaan toimintaan, jatkoi harrastustaan höntsä- tai kilparyhmissä ja siirtyi lopuksi aikuisten ryhmiin ja osa ohjaajiksi. Harrastuksen kautta moni sai ryhtiä elämään ja opiskeluihin. Hankekokonaisuuden loppu-puolella havaittiin positiivista asennemuutosta isompien seurojen kohdalla. Kiinnostus ma-talan kynnyksen liikuntatoimintaa kohtaan oli vahvistumassa.

”Onnistumisia on ollut monikin seurayhteistyö, et siellä on selkeesti ymmärretty mitä on matalan kynnyksen toiminta, oltu avoimia kaikille ja kaikista ryhmistä tuleville henkilöille tai elämäntilanteesta, iästä tai muusta riippumatta jos se vaan on sallinut se ryhmä, jos on vaikka lapsille. Sitä kautta he on saanut harrastajia heidän toimintaan ja taisin sanoakin, että on sit ihan päästy sille tasolle, että ollaan alettu harrastamaan kilpailuhenkisesti että on luotu ihan uraa siitä. Joka on tuonut ryhtiä muuten elämään, opiskeluissa auttanut. Nää on

niitä onnistumisia sieltä seurayhteistyön puolelle. Että oikeesti luodaan sellasta toimintaa johon on helppo tulla.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

”Nimenomaan tukee tätä ja sillä me ollaan yritetty markkinoidakin seuroille näitä ryhmiä. Kyseessä ei ole vaan maahanmuuttajille vaan ylipäättänsä, että saadaan.. kun kaikki ei halua harrastaa 6 x vkossa tai mahdollistettais se, että voi harrastaa eri lajeja. Ettei tule semmoinen, että omitaan joku vaan, että vois pelata vaikka 2 x vkossa pesistä ja sit 1 x vkossa käydä sählykerhossa tai jotain, et ei aina vaadi jotain uraa, mut silti vois olla siinä seuran toiminnassa mukana. Se onneksi monissakin seuroissa on ymmärretty.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

Yhteistyötä tehtiin myös yksityisen palveluntarjoajan kanssa. Kehittämishankkeen hankekoordinaattori perehdytti yksityisen kuntokeskuksen vastaanottotyöntekijöitä ja esimiestä kohtaamisissa ulkomaalaistaustaisten kanssa. Suurimmat ongelmat liittyivät jäsensopimukseen ja maksamattomiin kuntokeskusten kuukausimaksuihin. Niille liikkujille, joille käytännöt olivat vieraita, oli tärkeä käydä toimintatavat huolellisesti läpi. Erityisen tärkeää oli e-laskulla maksamisen läpikäyminen yhdessä. Näin vältyttiin maksumuistutuksilta.

7.9.3 Asiantuntijuuden vahvistuminen kotoutumisen edistämässä

Paikallishankkeiden koordinaattorit, jotka olivat pääosin nimenomaan liikunta-alan asiantuntijoita, kehittivät hankkeen myötä osaamistaan liittyen monikulttuurisuuteen ja kotoutumiseen. He oppivat uutta, saivat vertaistukea muilta kotoutumistoimijoilta ja joissakin kunnissa heillä oli mahdollisuus osallistua maahanmuuttopalveluiden koulutuksiin liittyen kotoutumiseen ja kohtaamisiin eri taustoista tulevien ihmisten kanssa. Esimerkiksi liikunta-toimen työntekijöillä ei usein ollut aikaisempaa asiantuntemusta kotoutumisen edistämisestä ja monikulttuurisuudesta, jolloin tuki omasta organisaatiosta jäi ohueksi. Ylipäättään yhteistyö muiden kotoutumistoimijoiden kanssa koettiin antoisaksi, sillä kotoutumis- ja maahanmuuttotyötä tekevät ihmiset olivat mukana ”koko sydämellään”.

Hyvinkäällä hankekoordinaattori oli mukana kunnan yhteisessä monikulttuurisuus -työryhmässä, jossa oli mukana työntekijöitä eri sektoreilta (esimerkiksi maahanmuuttopalvelut, Kela, monikulttuurisuusjärjestöjä ja poliisi). Säännölliset tapaamiset maahanmuuttoon ja monikulttuuristen asioiden parissa työskentelevien henkilöiden kanssa, avarsivat käsitystä kotoutumisesta. Järvenpäässä, Keravalla, Hyvinkäällä ja Riihimäellä jaettiin kokemuksia myös hankekoordinaattoreiden kesken kehittämishankkeen toteuttamisesta. Kuntien välinen vertaistuki koettiin tärkeäksi, sillä kokemusta liikunnasta kotoutumisen välineenä oli vasta vähän ja erityistä tukea tarvitsevien ulkomaalaistaustaisten tarpeiden huomioon ottaminen oli monessa kunnassa uusi näkökulma liikunnan edistämistyössä. Samoin vertaistukea saatiin valtionavun hakemiseen ja hankkeen raportointiin.

Asiantuntijuus kotoutumisesta lisääntyi myös muiden kuin liikuntatoimijoiden parissa. Monelle kotoutumisen parissa työskentelevälle oli uutta, että kunnan liikuntapalvelutkin osallistuivat kotoutumisen edistämiseen. Yhteistyön ansiosta liikunnan välinearvo kotoutumisen edistämässä tuli toimijoille tutuksi. He ymmärsivät liikunnan kokonaisvaltaisten hyvinvointivaikutusten merkityksen kotoutumisen näkökulmasta ja osasivat suositella liikunta-neuvontaa ja liikuntatoimintaan osallistumista asiakkailleen.

”Yhteistyö eri toimijoiden kanssa, löydämme toinen toisemme, osaamme ohjata oikeisiin paikkoihin, kun kohdataan maahanmuuttajia, se on ollut ehkä sellainen tärkein juttu, että niitä on ollu, mutta eivät oo ehkä ajatelleet, että meilläkin ois jotain toimintaa, mitä

vois auttaa heidän kotouttamiseen. Kotouttamiskeskus esimerkiksi ei oo ajateltu, että liikunnan avulla he vois ohjata asiakkaitaan meille päin, meidän ryhmiin. Tosi hyvä juttu.” (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

7.9.4 Yhteistyön ongelmat

Kunnan sisäisessä, eri hallintokuntien välisessä, yhteistyössä havaittiin solmukohtia. Liikuntatoimen ”harteilla” oli liikaa vastuuta ja toivottiin selkeämpää työnjakoa muiden keskeisten hallintokuntien, kuten nuorisotoimen, kanssa. Muissa hallintokunnissa ei välttämättä edes tiedetty muiden toimialojen meneillään olevista projekteista ja hankkeista, kertoi yksi hankekoordinaattori. Vain kehittämishankkeen ohjausryhmässä mukana olevat muiden hallintokuntien työntekijät olivat selvillä, mitä hanke pitää sisällään. Heidän kauttaan tietoa hankkeesta ja monikulttuurisuudesta oletettiin siirtyvän muihin hallintokuntiin. Myös laajemmin kunnan sisällä ei tiedetty muiden palveluntarjoajien samankaltaisesta toiminnasta samoille kohderyhmille. Koettiin, että monikin toimija saattaa tehdä ”samaa asiaa” ilman minkäänlaista keskinäistä yhteistyötä tai vuorovaikutusta.

Seurojen ja yhdistysten yhteistyössä koettiin ongelmaksi intressierot toiminnan tavoitteissa ja toteuttamisessa. Joissakin yhdistyksissä haluttiin pitää ulkomaalaistaustaiset osallistujat ”itsellä” ja hakea itsenäisesti rahoitusta toiminnalle. Yhteistyö hankkeen kanssa ei kiinnostanut. Myös liikuntaseurojen suhtautumisessa matalan kynnyksen liikuntatoiminnan toteuttamiseen oli suuria eroja. Osassa oltiin avarakatseisia ja arvostettiin matalan kynnyksen liikuntatoimintaa ja oltiin halukkaita yhteistyöhön. Liikuntaseurojen ammattimaistuminen ja vapaaehtoistyön väheneminen koettiin kuitenkin yhteistyön uhkaksi, sillä ”yhteisen hyvän tekeminen” ei kiinnostanut monia seuroja. Taloudellinen hyöty sai paljon painoarvoa, jolloin matalan kynnyksen toiminnan toteuttaminen ei ollut prioriteettina. Liikuntaseuratoimijoiden mukaan saaminen yhteiskumppaneiksi vaatii haastateltavan mukaan ”ihan hirveesti työtä”. Isoissa seuroissa kilpailutoimintaan panostettiin paljon ja yhteistyöhaluttomuutta perusteltiin vähäisillä resursseilla. Hankekoordinaattorin mukaan se oli tekosyy, sillä ”paukkuja” matalan kynnyksen toimintaan oltaisiin valmiita laittamaan, jos sen koettaisiin tuovan liikuntaseuralle jotain lisäarvoa.

”Seurat valmiita kotouttamistyöhön, mutta pääasiassa vain korvausta vastaan tai jos saavat kilpailutoimintaansa lahjakkuuksia”. (Kysely hankekoordinaattori)

Yhteistyön sujuvuutta jarrutti myös ”perinteiset” vaikeudet, kuten liikuntaseuratoimijoiden ajanpuute. Työtä tehtiin monessa seurassa pienillä resursseilla. Myös tiedonkulku takkuili eli yhteydenotot liikuntaseuroihin eivät aina johtaneet mihinkään. Yhteydenpitoa ei helpottanut eri yhteistyötahojen työntekijöiden vaihtuvuus. Tämä johti yhteydenpidon katkeamiseen hetkellisesti, jolloin myös tietty kohderyhmä jäi katveeseen.

Ylipäättään yhteistyön määritelmässä todettiin olevan tulkintaeroja. Yhden hankekoordinaattorin mukaan ei pitäisi puhua yhteistyöstä, mikäli ”vain toinen toimija saapuu tekemään sen työn”. Tässä puheenvuorossa hän kritisoi myös oman kuntansa hanketta, joka ei ollut hänen mukaansa tukenut tarpeeksi liikuntaseuroja monikulttuurisessa työssä. Tällöin yhteistyö piiryy yksipuolisena vastuiden jakamisena, josta puuttuu lähes kokonaan vuorovaikutus ja vastavuoroisuus. Voidaanko tällöin puhua yhteistyöstä ja syyttää liikuntaseuroja epämotivoituneiksi, hän jäi pohtimaan.

7.9.5 Yhteistyön kehittämisehdotukset

Kehittämisehdotuksiksi mainittiin kunnan hallintokuntien tiiviimpi yhteistyö ulkomaalais-taustaisten tavoittamisessa ja tukemisessa liikuntatoimintaan osallistumisessa. Maahanmuuttaja-, neuvola-, sosiaali- ja nuorisopalveluissa olisi tärkeää tietää kehittämishankkeen toiminnasta ja tiedottaa siitä ulkomaalaistaustaisia osallistujia. Myös isot järjestöt, jotka tekevät monikulttuurista työtä, olivat haluttava yhteistyökumppaneita, samoin liikuntaseurat.

Kunnan kotoutumistoimijoiden verkoston koordinoitua haluttiin selkeyttää ja vastuutahoksi ehdotettiin kunnan maahanmuuttokoordinaattoria. Tärkeänä asiana kaikessa yhteistyössä mainittiin ulkomaalaistaustaisten osallisuus toiminnan suunnittelussa ja yhteistyön kautta heille voisi löytyä myös työkokeilu, työharjoittelu- tai palkkatukipaikkoja eri organisaatioista.

Jatkossa koettiin hyödylliseksi järjestää yhteistyössä eri liikuntaa järjestävien tahojen kanssa koulutuksia liittyen esimerkiksi liikunnanohjaukseen tai toiminnan turvallisuuteen. Yhden haastateltavan mukaan saataisiin hyvää aikaiseksi edullisesti, koska eri toimijoiden osaamista voitaisiin hyödyntää kouluttajina. Näin kaikki hyötyisivät, eikä eri järjestöjen tarvitsisi kouluttautua erikseen. Myös kunnan yhteinen liikuntakalenteri, josta löytyisi kaikkien toimijoiden liikuntaryhmät ja yhteystiedot lisäisi kaikkien järjestötoimijoiden tietoisuutta kunnassa olevista liikuntamahdollisuuksista ja tukisi kuntalaisia löytämään mielekkäitä ja sopivia liikuntamuotoja.

”Kehittämiseen, niin selkeesti mun mielestä pitäis kehittä sitä yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa. Että nyt jos meillä seuroja paljon ja yhdistyksiä aika paljon tai jonkun verran. Ja moni yhdistys myös ei halua tarkoituksella tulla koska he haluaa ite hakea itsenäisesti tuet ja haluaa itse pitää itsellään maahanmuuttajat. Että ollaan huomattu, että tämmöstä on, niin ei sit mitenkään tuputeta heille sitä.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

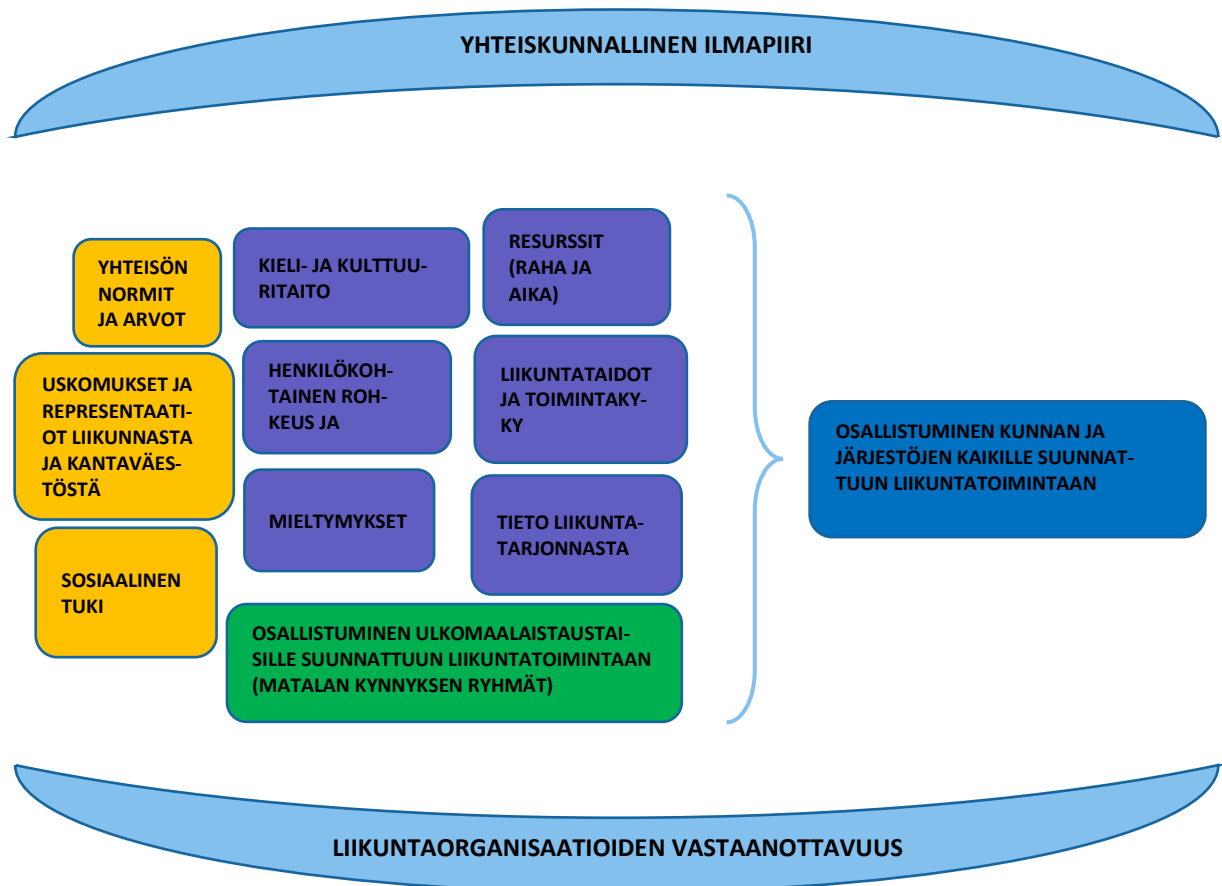
8 INKLUUSIO JA RYHMIEN VÄLISET SUHTEET

Tässä luvussa käsitellään tarkemmin inklusiota ja ryhmien välisiä suhteita, jotka liittyvät keskeisesti toisiinsa. Liikuntaryhmien muodostuminen sekä positiiviset ja negatiiviset kontaktit ja kohtaamiset eri väestöryhmien välillä antavat käsityksen hankkeiden toiminnasta ruohonjuuritasolla. Myös inklusiivisen liikuntatoiminnan markkinointi vaikuttaa ryhmien muodostumiseen. Luvun lopussa käsitellään myös monikulttuurisuutta liikuntaryhmän ohjaamisen näkökulmasta ja naisten uintia. Seuraavassa luvussa 5.10 käydään puolestaan läpi tarkemmin inklusion esteitä. Kaikkien edellä mainittujen osioiden yhteenveto näkyy kuvioissa 23 ja 24. Ulkomaalaistaustaisuus ei itsessään kerro mitään yksilön liikuntasuhteesta ja mahdollisuuksista osallistua kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan. Kun ulkomaalaistaustaisuuteen yhdistyy tiettyjä yksilöllisiä ominaisuuksia ja/tai elämän reunaehjoja, inklusio monimutkaistuu (Kuvio 23). Mitä enemmän inklusiota vaikeuttavia yksilöllisiä ominaisuuksia ja elämän reunaehjoja ulkomaalaistaustaisuuteen liittyy, sitä korkeampi on kynnyks osallistua liikuntatoimintaan.

ULKOMAALAISTAUSTAISUUS JA INKLUUSION ESTEET

- suuri kulttuurinen etäisyys Suomeen (esim. Lähi-Itä, Afrikka)
- vähäinen kokemus liikunnan harrastamisesta
- tietämättömyys suomalaisesta liikuntakulttuurista
- vähävaraisuus
- korkea ikä
- tyttö tai nainen
- ei suomen- tai ruotsinkielentaitoinen
- yhteisön arvot ja normit eivät tue liikunnallista elämäntapaa
- perheen tai lähipiirin tuen puuttuminen
- kielteiset representaatiot liikkumisesta ja liikkujan identiteetistä
- luottamuksen puute omiin liikuntataitoihin
- sosiaalinen arkuus
- syrjintä ja/tai pelko syrjinnästä

KUVIO 23 Ulkomaalaistaustaisuus ja inklusion esteet.

KUVIO 24 Ulkomaalaistaustaisten kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan osallistumiseen vaikuttavat tekijät.

8.1 Liikuntaryhmien muodostuminen ja kontaktit eri väestöryhmien välillä

Kuten aiemmin todettu (luvussa yhteistyö), ulkomaalaistaustaisia osallistui liikuntatoimintaan osana erilaisia kotoutumiseen liittyviä palveluja. Voisi sanoa, että tällä tavalla kehittämishankkeissa ”liikunnallistettiin” kotoutumispalveluita. Toisin sanoen liikunnasta tuli kotoutumisen erityispalvelu, jota suunnattiin sopeutumisen alkuvaiheessa oleville Suomeen muuttaneille. Näissä palveluissa kohderyhmä oli luonnollisesti rajattu pelkästään ulkomaalaistaustaisiin.

Kehittämisavustuksen tavoitteena oli ulkomaalaistaustaisten liikuntatoimintaan osallistumisen lisäksi kantaväestön ja Suomeen muuttaneiden kohtaamiset liikunnan kentällä. Tällöin viitattiin inklusioon ja yhdenvertaiseen liikuntaan, johon kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua. Hankekoordinaattoreilta kysyttiin, miten inklusiossa onnistuttiin eli muodostuiko yhteisiä ryhmiä, jossa liikkui sekä Suomeen muuttaneita että kantaväestöä.

Haastatteluiden mukaan ulkomaalaistaustaisia osallistui kaikille suunnattuun kunnan ja järjestöjen liikuntatoimintaan. Lisäksi monissa kunnissa toteutettiin hankeavustuksella aivan uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä, joita markkinoitiin ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille, tai joita markkinoitiin tasapuolisesti kaikille kuntalaisille. Monessa kunnassa ko-

ettiin kuitenkin vaikeana aikuisväestön osalta saada ulkomaalaistaustaisia mukaan kaikille suunnattuun kunnan ja järjestöjen säännölliseen liikuntatoimintaan. Toisaalta koettiin, että kantaväestöä oli vaikea saada mukaan hankkeen puitteissa perustettuihin pääasiassa ulkomaalaistaustaisille suunnattuihin ryhmiin. Onnistumisia kuitenkin myös koettiin eli niin kutsuttuja yhteisiä ryhmiä saatiin muodostettua kaikissa kohderyhmissä, joissa liikkuu ulkomaalaistaustaisia ja kantaväestöä yhdessä. Helppointen yhteisten ryhmien muodostuminen tapahtui lasten ja nuorten toiminnassa. Naisten toimintaan muodostui useimmin yhteisiä ryhmiä verrattuna miehiin.

Yhteisiä liikuntaryhmiä muodostui seuraavasti:

- 1) ulkomaalaistaustaisia osallistui kaikille suunnattuun kunnan ja järjestöjen liikuntatoimintaan.
- 2) hankkeissa toteutettiin uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä, jotka olivat avoimia kaikille, mutta joita markkinoitiin ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille.
- 3) hankkeessa toteutettiin uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä, joita markkinoitiin kaikille kuntalaisille.

8.1.1 Ulkomaalaistaustaisten osallistuminen kaikille suunnattuun toimintaan

Haastattelujen mukaan kunnan liikuntapalvelujen ja järjestöjen jo olemassa oleviin liikuntaryhmiin sekä yksityisten kuntokeskuksien asiakkaksi siirtyi pääosin ulkomaalaistaustaisia, joilla oli liikunnallinen tausta ja usein jo kokemusta tietystä lajista kotimaassaan. Osallistujat saivat tiedon liikuntatoiminnasta usein liikuntaneuvonnasta eli hankkeen työntekijä tiedusteli asiakkaan kiinnostuksen kohteita ja pyrki löytämään sopivan lajin ja ryhmän esimerkiksi paikallisista liikuntaseuroista. Myös perheiden lapset pääsivät tällä tavalla harrastuksen pariin.

Liikuntaseurojen toimintaan osallistui haastatteluiden perusteella useimmin ulkomaalaistaustaisia miehiä sekä lapsia ja nuoria. Erityisesti miesten ja poikien kohdalla kiinnostuksen kohteena oli jalkapallo. Jalkapalloseuroihin siirtyikin monia miehiä pelaamaan yhdessä kantaväestön kanssa samoihin joukkueisiin. Esimerkiksi Kokkolassa, joka on ”jalkapallokaupunki”, ulkomaalaistaustaisia miehiä meni pelaamaan eri joukkueisiin. Hankekoordinaattorin mukaan taso oli aika kova ja parhaat pelaajat ”poimitaan” ensin mukaan. Kuntosaleissa liikkui myös paljon hankkeiden tavoittamia ulkomaalaistaustaisia, sekä yksityisillä että kunnan ylläpitämällä saleilla. Naisille suunnatut tanssiryhmät kiinnostivat sen sijaan monia ulkomaalaistaustaisia naisia, samoin uinti. Ulkomaalaistaustaisia osallistui myös koko perheelle tarkoitettuihin perhetemmellyksiin. Lisäksi erilaiset liikuntatapahtumat, jotka toteutettiin yhdessä yhteistyökumppanien kanssa, houkuttelivat mukaan sekä kantaväestöä että ulkomaalaistaustaisia. Tapahtumat houkuttelivat paremmin vähän liikuntaa harrastavia ulkomaalaistaustaisia, mikäli tapahtumassa oli muutakin sisältöä liikunnan lisäksi, esimerkiksi mahdollisuus eri kulttuurien perinneruokien maistamiseen. Näin monilla oli mahdollisuus antaa panoksensa tapahtuman toteuttamiseen sen sijaan, että olisivat vain osallistujina.

”Paras onnistuminen ehkäpä jalkapallon nappulaliiga, johon lähes kaikki VOK:n lapset osallistuivat.” (Hankekoordinaattoreiden kysely)

Yhdessä kunnassa, ulkomaalaistaustaisten miesten porukka siirtyi ensin pelaamaan paikalliseen seuraan ”höntsäporukkaan”. Lopulta kävi kuitenkin niin, että ulkomaalaistaustaiset muodostivat oman joukkueen, joka osallistui liigapeleihin. Hankekoordinaattori ei osannut

kertoa tarkempia syitä ulkomaalaistaustaisten oman joukkueen muodostumiselle. Myös toisen kunnan hankekoordinaattori kertoi samanlaisen esimerkiksi futsaljoukkueesta, jossa oli alun perin mukana sekä ulkomaalaistaustaisia että kantasuomalaisia, mutta lopulta ulkomaalaistaustaiset pelasivat kerran viikossa omalla porukallaan ja kerran viikossa kantaväestön kanssa. Samoin yhdessä kunnassa lasten koulujen yhteydessä hankerahalla toteutettu liikunnallinen iltapäivätoiminta houkutteli ensin mukaan sekä kantaväestöön kuuluvia että ulkomaalaistaustaisia lapsia. Viimeisenä hankevuotena iltapäiväkerhoihin osallistui kuitenkin hankekoordinaattorin mukaan vain ulkomaalaistaustaisia lapsia. Tarkempaa syytä kantaväestöön kuuluvien lasten poisjäämiseen hän ei osannut sanoa. Samoin viimeisenä hankevuotena kunnan liikuntapalveluiden sijasta hankkeen vetovastuun otti monikulttuurinen liikuntayhdistys.

8.1.2 Ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille suunnatut liikuntaryhmät

Monissa kunnissa perustettiin kehittämisavustuksella uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä, jotka olivat avoimia kaikille kuntalaisille, mutta joita markkinoitiin pääasiassa ulkomaalaistaustaisille. Taustalla oli kehittämisavustuksen päätavoite, jossa painotettiin nimenomaan ulkomaalaistaustaisten tavoittamista liikuntatoiminnan pariin.

Osa ryhmistä oli suunniteltu nimenomaan niille ulkomaalaistaustaisille, jotka eivät vähäisen liikuntataustan takia pysty tai halua osallistua kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan. Tällaisia olivat esimerkiksi uintikurssit uimataidottomille sekä pyöräilykurssit. Suurin osa osallistujista oli ulkomaalaistaustaisia, mutta erityisesti uintikursseille osallistui uimataidottomia kantasuomalaisiakin. Tarkoituksena oli lajitaidon oppiminen ja sitä kautta liikunnan harrastaminen itsenäisesti ja tai kaikille suunnatuissa ryhmissä. Uimataidon osalta oli myös tärkeää, että vapaa-ajan viettäminen Suomessa, jossa on paljon vesistöjä, oli turvallista sekä liikkujalle itselleen että lähipiirille. Pyöräily sen sijaan mahdollistaa itsenäisen liikkumisen paikasta toiseen, asioiden hoitamisen ja harrastamisen.

Myös liikuntaa aiemmin harrastaneet ulkomaalaistaustaiset osallistuivat usein ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille suunnattuihin ryhmiin. Aina liikunnallisuus ja vahva lajitautakaan eivät riittäneet siihen, että maahan muuttaja olisi siirtynyt kaikille suunnattuun toimintaan. Matalan kynnyksen ryhmissä liikkumisella oli monia etuja, esimerkiksi maksuttomuus.

Lisäksi liikuntaneuvonnassa oli tullut esiin epävarmuutta omista liikuntataidoista ja kohtaamisesta kantaväestön kanssa liikuntaryhmissä. Näille ulkomaalaistaustaisille oli hankekoordinaattorin mukaan parempi suositella aluksi hankkeen omia liikuntaryhmiä, joissa oli paljon muitakin ulkomaalaistaustaisia. Hankekoordinaattori totesikin, että tällaiset niin sanotut ”kynnysryhmät” olivat hänen mielestään ”tärkein” kehittämishankkeen toimintamuoto, sillä monelle liikunnallisellekin maahanmuuttajalle siirtyminen heti kaikille suunnattuihin liikuntaryhmiin tuntui vaikealta. Ryhmiin ilmoittautumista toteutettiin myös niin, että liikuntaryhmiä markkinoitiin aluksi pelkästään ulkomaalaistaustaisille ja vapaat paikat avattiin myöhemmin myös kantaväestölle. Käytännössä mukaan tuli muutamia ulkomaalaistaustaisia ja noin parikymmentä kantasuomalaista.

Vaikka osa hankkeen liikuntaryhmistä oli selvästi markkinoitu enemmän ulkomaalaistaustaisille niin sanotuiksi kynnysryhmiksi, myös kantaväestöön kuuluvia löysi mukaan toimintaan. Selvä enemmistö osallistujista oli ulkomaalaistaustaisia, mutta erityisesti hankekonaisuuden viimeisinä vuosina mukaan tuli enemmän ja enemmän kantasuomalaisia. Alun perin erillisestä toiminnasta tuli oikeasti yhteistä, eikä se ollut enää pelkästään nimellisesti avointa kaikille. Esimerkiksi Vantaan Sporttia kaikille -hankkeen liikuntaryhmiin tavoitettiin

liikkumaan monia ulkomaalaistaustaisia. Viimeisinä hankevuosina osassa liikuntaryhmissä liikkui edelleen pelkästään ulkomaalaistaustaisia, mutta osassa oli mukana kantaväestöä. Monessa kunnassa yhteisten ryhmien muodostaminen ei lähtenyt vauhtiin samalla tavalla. Vaikka uudet matalan kynnyksen liikuntaryhmät olivat kaikille avoimia, oli vaikea saada mukaan kantaväestöön kuuluvia.

”...säännöllisiin urheilu tämmösiin ryhmiin tai tämmösi treeneihin oli haastava saada sekä että se oli aika lailla että maahanmuuttajat edellä menivät mutta sit tapahtumat oli semmosia miss selkeesti saatiin sekä että se oli niinku, siinä oli ihan selkee ero, sit just ne urheilut ne säännölliset viikottaiset niin se ei vaa lähteny kauheen hyvin, että siel oli sitte niinku pari suomalaista tuli sitte niitten kanssa”. (Haastattelu hankekoordinaattori)

Tampereella järjestövetoisessa hankkeessa (YMCA) toteutettiin pääasiassa ulkomaalaistaustaisille tytöille ja naisille suunnattuja liikuntaryhmiä. Hankkeen aikana järjestössä aloitettu tyttöjen ryhmä ”siirrettiin” kunnan liikuntapalveluiden alaisuuteen. Ryhmä toteutettiin liikuntapalveluiden tiloissa ja se tuli osaksi kaikille suunnattua liikuntakalenteria. Järjestöstä tuttu liikunnanohjaaja siirtyi ulkomaalaistaustaisten osallistujien mukana, mikä teki muutoksen osallistujille helpoksi ja turvalliseksi. Osana kunnan liikuntapalveluja myös kantaväestöön kuuluvia nuoria tuli mukaan liikuntaryhmän toimintaan.

8.1.3 Uudet matalan kynnyksen kaikille suunnatut liikuntaryhmät

Kehittämisyavustuksella kuntiin perustettiin uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä, joita markkinoitiin heti kaikille kuntalaisille. Ryhmiä organisoivat esimerkiksi kunnan liikuntapalvelut, nuorisopalvelut tai järjestöt yhteistyössä hankkeen kanssa. Näihin ryhmiin tuli sekä ulkomaalaistaustaisia että kantasuomalaisia osallistujia. Tällaisia ryhmiä muodostui erityisesti lasten ja nuorten liikuntatoimintaan esimerkiksi kouluissa ja nuorisotaloissa. Erityisesti alueilla, joilla asuu paljon ulkomaalaistaustaisia, toimintaan tuli mukaan enimmäkseen ulkomaalaistaustaisia. Myös aikuisten ryhmissä muodostui yhteisiä ryhmiä niin että kantaväestö ja ulkomaalaistaustaiset tulivat mukaan toimintaan lähes yhtä aikaa. Esimerkiksi Imatalla oli tanssiryhmä ja senioriliikuntaryhmä, jossa ulkomaalaistaustainen ohjaaja innosti onnistuneesti molempia väestöryhmiä mukaan. Samoin Hyvinkäällä kunnan liikuntapalveluiden naisten liikuntaryhmä tavoitti mukaan alusta lähtien sekä kantasuomalaisia että ulkomaalaistaustaisia.

Kuten edellä tuli ilmi, osa ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisille suunnatuista ryhmistä muotoutui vuosien varrella yhteisiksi ryhmistä, sillä kantaväestöä löysi toiminnan pariin. Näin kehittämisyavustuksella lisättiin kunnan matalan kynnyksen liikuntatarjontaa kaikille kuntalaisille. Laadukas ja ilmainen toiminta kiinnosti monia, jolloin yhteisiä ryhmiä pääsi muodostumaan.

8.2 Positiiviset kohtaamiset eri väestöryhmien välillä

Kehittämisyavustuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli positiiviset kohtaamiset ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön välille. Moni hankekoordinaattori koki, että hankkeen liikuntatoiminnan ansiosta eri väestöryhmien välillä oli myönteistä vuorovaikutusta, positiivisia kohtaamisia ja muodostui ystävyssuhteita. Ystävyssuhteiden muodostumisen edellytyksenä oli kuitenkin, että liikuntatoiminta toteutettiin selvärajaisessa ryhmässä ja toiminta oli pitkäjänteistä. Esimerkiksi Hyvinkäällä toteutettiin naisten liikuntaryhmää, johon oli mahdol-

lisuus osallistua monta kertaa viikossa. Tässä ryhmässä koettiin paljon positiivisia kohtaamisia ja ystävyysuhteita väestöryhmien välillä, sillä ryhmäläiset näkivät useita kertoja viikossa ja kanssakäymistä oli paljon. Hankekoordinaattorin mukaan vaikutukset eivät kuitenkaan näkyneet selvästi vielä ensimmäisenä toimintavuotena, vaan suhteiden solmimiseen tarvittiin paljon aikaa. Aluksi ryhmäläiset tervehtivät toisiaan ystävällisesti ja hitaasti siitä edettiin juttelemaan eli ”päästiin jutun juureen”. Myös miesten jalkapallojoukkue Lappeenrannassa mainittiin esimerkkinä positiivisista kohtaamisista eri väestöryhmien välillä. Samoin Lappeenrannassa ja Imatralla senioriryhmässä ja naisten liikuntaryhmässä solmittiin ystävyysuhteita.

”Monta ystävyysuhde esimerkkiä just toi miesten jalkapalloryhmä niin siellä on ollut suomalaisia ja ne nyt ystäväystynyt paljon näitten, että siellähän on valtavasti että se on nyt toinen tämmönen selkee esimerkki myös, myös on ystäväystynyt siellä venäläis-suomalais, mutta en tiedä tarkkaan, mutta sielläki on sitä, näitten senioreittekin ryhmässä, mutt se mikä voi edistää niin miun mielestä, että lähtökohtasesti nää ryhmät.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

Eryteisesti ulkomaalaistaustaiset ja kantasuomalaiset naiset tekivät yhdessä muutakin liikuntaharrastuksen ohella. Yhdessä käytiin piknikillä hyvällä säällä, liikuntaharrastukseen tultiin yhtä matkaa tai annettiin kaverille autokyyti sekä jaettiin vinkkejä yhteisistä kiinnostuksen kohteista, kuten käsitöistä. Liikuntaryhmien ohjaajille positiivinen ryhmän ilmapiiri välittyi myös osallistujien välisistä ”höpinöistä” liikuntatoiminnan aikana, sekä ennen ja jälkeen esimerkiksi pukuhuoneissa. Kielitaidolla oli paljon merkitystä. Vaikka liikunta olisikin yhteinen kieli tietyn lajin osaajille, niin ystävyysuhteiden muodostumiseen ulkomaalaistaustaisen ja kantasuomalaisen välille tarvittiin yhteinen puhuttu kieli.

Yleiset liikunta- ja luontopaikat ilman yhteistä organisoitua ryhmätoimintaan olivat luontevia positiivisille kohtaamisille ja eri väestöryhmien yhteistoiminnalle. Imatralla ulkomaalaistaustaiset henkilöt olivat ensimmäistä kertaa elämässään luistelemassa kunnan ylläpitämällä ulkojäällä. Kantaväestöön kuuluvat lapset olivat samaan aikaan luistelemassa ja seurasivat ihmeissään opetustuokiota. Heidän mielestään oli kummallista, että aikuiset ihmiset eivät osanneet lainkaan luistella. Ryhmänohjaaja selitti lapsille, että aikuisten aikaisemmissa asuinmaissa ei voinut luistella, eikä siellä ollut edes jäätä. Tiedon kuultuaan lapset halusivat ehdottomasti tulla opettajiksi ja luistelukoulu jatkui uusien ohjaajien opastuksella ”pingviinikävelyllä”. Samantyyppisiä yllättäviä kohtaamisia oli samassa Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeessa. Hankekoordinaattori veti metsässä ulkomaalaistaustaisille villivihanneskurssia. Myös kantaväestöön kuuluvat ulkoilijat alkoivat ohimennen kuuntelemaan opastusta. He pyysivät lupaa tulla mukaan kuuntelemaan ja lopulta ryhmän kokoonpano kasvoi kuudella henkilöllä. Kantaväestöön kuuluvat kertoivat myös omia kokemuksiaan ja ”tarinoitaan”, hankekoordinaattorin mukaan. Yhteistyötä tehtiin myös hiihtoladulla. Osa ulkomaalaistaustaisista ensikertalaisista kaatui hiihtoladun mäessä ja kantasuomalaiset hiihtäjät auttoivat heitä pääsemään takaisin suksien päälle.

8.3 Kohtaamisten vaikeuksia eri väestöryhmien välillä

Joillakin ulkomaalaistaustaisilla oli vahvoja uskomuksia siitä, että kantasuomalaiset eivät halua liikkua heidän kanssaan samoissa liikuntaryhmissä. Mukaan meneminen kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan oli vaikeaa ja aiheutti jännitystä monestakin syystä. Kohtaamiset kantaväestön kanssa pelottivat, samoin huolehdittiin, riittävätkö omat liikuntataidot kaikille

suunnatussa liikuntatoiminnassa. Erityisesti meno liikuntapaikalle ensimmäisellä kerralla oli monelle iso kynnys.

Joissakin hankkeissa liikuntapaikalle mentiin ensimmäisellä kerralla yhdessä hanketyöntekijän tai tukihenkilön/vertaisohjaajan kanssa, jolloin meneminen tuntui turvallisemmalta. Usein mukana oli monia ulkomaalaistaustaisia samalla kerralla. Monissa hankkeissa oltiin myös etukäteen yhteydessä järjestön liikunnanohjaajaan ja kerrottiin, että toimintaan on tulossa mukaan ulkomaalaistaustaisia. Hanketyöntekijät myös perehdyttivät valmentajia ja liikuntaryhmän ohjaajia siitä, miten uudet ryhmäläiset tulee huomioida erityisesti ensimmäisillä kerroilla, mutta myös yleisesti annettiin koulutusta monikulttuurisen liikuntaryhmän ohjaamisesta. Tukihenkilöt myös kertoivat ulkomaalaistaustaisille osallistujille liikuntapaikan- ja ryhmän toimintatavoista.

“...mä kävin myöskin tämmösen ison maahanmuuttajajoukkueen kanssa esimerkiksi jos ne on vähän pelokkaampia ja niillä on huono suomen kieli niin meillä oli tulkki, minä ja se joukkue ja me mentiin yhdessä sitten tutustuun sinne seuran toimintaan tai johonkin liikuntapaikkaan eli sit ne sai sillai sen jalan sinne jos tuntu ett oli liian pelottavaa mennä sinne. Sitenhä mä tein niitä vierailuja itte, kun mä olin täyspäiväsesti niin mä pystyin tekemään, mutta sitte kun ne kaikki tekee ja kirjasin ja mä koulutin ja perehdytin kaikki niin nyt se pitäis niinku toimia siellä niinku ilman mua.” (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

Erityisen hankalaksi kaikille suunnattuun toimintaan meneminen koettiin miesten osalta. Miehet halusivat liikkua omassa porukassaan (muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa tai oman kieli- ja kulttuuriryhmän parissa) useimmin kuin naiset. Sukupuolten välistä eroa selitettiin sillä, että miehet saattoivat tietyissä kulttuuriryhmissä viettää paljon vapaa-aikaa keskenään ja halusivat harrastaa liikuntaakin omassa porukassaan. Heille oli jo muodostunut tiivis ryhmä ja koettiin luontevaksi myös harrastaa liikuntaa samassa porukassa.

“Aika vähän turvapaikkahakijat saivat kuitenkin suomalaisia ystäviä hankkeen avulla.” (Kysely hankekoordinaattori)

Ulkomaalaistaustaisilla miehillä oli myös toiveita tutustua kantasuomalaisiin miehiin, mutta se koettiin vaikeaksi. Hankekoordinaattori yrittikin etsiä näille miehille liikuntaryhmiä kaikille suunnatusta toiminnasta, jotta mahdollisuuksia kontaktiin tulisi mahdollisimman paljon. Toisaalta, jos ulkomaalaistaustainen mies koki epävarmuutta liikuntaneuvonnassa yhteiseen kaikille suunnattuun ryhmään osallistumisessa, oli parempi suositella ryhmää, jossa liikkui paljon muitakin ulkomaalaistaustaisia. Liikuntaneuvonnassa tarvittiinkin paljon “pelisilmää” sopivan liikuntaryhmän löytämiseksi.

Naisten elämään liikunta ei sen sijaan kaikissa kulttuuriryhmissä kuulunut olennaisena osana ja moni aloitti kehittämishankkeen ansiosta liikunnan harrastamisen ensimmäistä kertaa elämässään. Heille saattoi sen vuoksi olla helpompaa mennä mukaan kaikille (naisille) suunnattuun toimintaan kuin miesten, jotka olivat jo harrastaneet liikuntaa omassa kulttuuriryhmässään ja/tai muiden kulttuurivähemmistöjen kanssa.

Myös naisten osalta koettiin kuitenkin myös vaikeuksia yhteisiin ryhmiin osallistumisessa. Mikäli kunnassa ei järjestetty erillistä naisille suunnattua toimintaa, osallistuminen oli tietyille kieli- ja kulttuuriryhmille jopa mahdotonta. Liikkuminen naisena ryhmässä, jossa on mukana miehiä, ei ollut kulttuurisista käytännöistä johtuen mahdollista. Myös miesten osalta havaittiin samantapainen ilmiö uimaopetuksessa. Uima-altaassa oleminen yhtä aikaa uimapukuun pukeutuneen naisopettajan kanssa koettiin epämukavaksi.

Samassa ryhmässä liikkuminen ei myöskään automaattisesti tarkoittanut sitä, että eri ryhmien välillä oli vuorovaikutusta. Jopa lasten toiminnassa havaittiin, että samaa kieltä puhuvat menevät omaan ryhmäänsä, esimerkiksi juomatauoilla ja pukuhuoneessa.

Kohtaamisiin liikuntaryhmissä ja pukuhuoneissa vaikutti myös osallistujien erilaiset tarpeet ja tavat. Kantasuomalaisia kuvailtiin enemmän *”liikunnan suorittajina”* ja muiden kulttuurien edustajat taas näkivät liikuntaryhmän nimenomaan sosiaalisena tapahtumana. Kärjistetyksi piirtyi kuva, jossa kantasuomalainen lähtee liikuntatuokion jälkeen välittömästi pois ja ulkomaalaistaustaiset jäävät *”jutskailemaan”*. Erilaiset kulttuuriset tavat liikuntapaikoilla vaikeuttivat ryhmien välisiä kohtaamisia. Esimerkiksi rukoushetket liikuntapaikoilla ovat herättäneet ennakkoluuloja kantaväestöön kuuluvissa. Ylipäätään nähtiin positiivisena, mikäli kantaväestössä huomattiin, että ulkomaalaistaustainen *”tulee vastaan siitä omasta kulttuuristaan”*. Toisin sanoen positiiviset kohtaamiset onnistuvat helpommin, kun kulttuurinen etäisyys ryhmien välille ei ole kovin suuri. Kohtaamisia ei edes yritetty järjestää niiden ikääntyvien kantasuomalaisten ja venäläisten välillä, jotka olivat osallistuneet talvi- tai jatko-sotaan. Historiallisilla syillä oli paljon painoarvoa.

Liikuntataitoerojen lisäksi liikuntaryhmän ilmapiiri saattoi olla niin sisäryhmää suosiva, että ulkopuolisen oli oman kokemuksensa perusteella mahdoton päästä mukaan, kuului sitten ulkomaalaistaustaisiin tai kantaväestöön. Tällaisia tiukkoja sisäpiirejä oli muodostunut joihinkin kunnan liikuntapalveluihin ja työväenopistoihin, joihin avautuu paikkoja uusille liikkujille vuosittain vähän. Osa ulkomaalaistaustaisista koki ajatuksen liikuntaryhmästä, jossa kaikki muut ovat kantasuomalaisia, hankalana. Osa jopa pelkäsi syrjintää ja rasismia, joita oli itse kokenut tai oli kuullut muiden samaan kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluvien ihmisten kertomana. Syrjinnästä ja rasismista enemmän luvussa 8.7.3.

”Ja sit niillä on omat piirit sinne tullut, et semmosia ihan et ei tarvi olla eri kulttuurista, kun se kynnyks tulla on korkea.” (Hankekoordinaattorin haastattelu)

Ongelmalliseksi koettiin myös, että jossain liikuntaryhmissä oli pelkästään yhteen kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluvia ulkomaalaistaustaisia henkilöitä ja heidän oli vaikea ymmärtää, miksi ryhmä oli kaikille avoin. Toiveena oli pitää ryhmä pelkästään omaan kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluville.

8.4 Inklusiivinen liikuntatoiminnan markkinointi

Toiminnan markkinoinnilla oli merkitystä siihen, kuka toimintaan tuli mukaan ja minkälaisia ryhmiä muodostui. Toimintaa markkinoitiin joissakin kunnan ja järjestön verkkosivuilla otsikolla monikulttuurinen liikuntatoiminta tai maahanmuuttajien liikunta. Riskinä oli, että moni kantaväestöön kuuluva ei koe kuuluvansa kohderyhmään. Yhdessä kunnassa tehtiin tietoinen ratkaisu siitä, että kunnan liikuntapalveluiden joidenkin ryhmien nimen eteen laitettiin sana *”monikulttuurinen”*. Hankekoordinaattori kertoi tapauksesta, jossa uuteen tanssiryhmään oli tullut ensimmäisellä kerralla monia kiinnostuneita naisia mukaan, mutta osa kantasuomalaisista oli kääntynyt ovelta ja todennut, että ryhmä ei ollut heille sopiva. Hankekoordinaattori tulkitse syyksi sen, että mukana oli ulkomaalaistaustaisia naisia. Tarkemmin ei kuitenkaan selvinnyt, kohdistuiko vieroksunta ulkomaalaistaustaisuuteen yleisesti, vai johonkin tiettyyn kieli- ja kulttuuriryhmään. Samanlaisten ongelmien välttämiseksi kunnan liikuntapalveluiden tiettyjen ryhmien eteen merkittiin sana *”monikulttuurinen”*, mikä viestitti joillekin kantasuomalaisille ulkomaalaistaustaisista osallistujista. Ryhmässä oli mukana

kuitenkin myös ”hyvällä mielellä” olevia kantasuomalaisia, joita hankekoordinaattori kuvaili ”sen henkiseksi ihmisiksi, jotka sopeutuu paremmin monikulttuuriseen ryhmään”.

”Saatto lähtee ovelta tai oli sen yhden kerran, eikä tullu takasi, varsinki tanssitunnit oli sellasia tosi suosittuja, että niissä olis halunnu kantaväestöki käydä, mutta osa sitte laitto viestiä, että en kokenu, että oli hänelle sopiva ryhmä tyyppisesti sitten. Rivien välistä luettavissa, olivat yllättyneitä, että sitten näin.” (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

Toisaalta ongelmalliseksi koettiin myös vahvasti suomalaisuuteen viittaavat sanat liikunta-toiminnan markkinoinnissa. Esimerkiksi SuomiMies-liikuntakampanja aiheutti hämmennystä joissakin ulkomaalaistaustaisissa miehissä ja yksi hankekoordinaattori joutui selittämään, että kyseessä ei ole rasistien ryhmä.

”Mie oon antanu vähän kritiikkiä, on miun kiva sanoo maahanmuuttajille että tämmönen SuomiMies, että kuulostaa joltain rasistiryhmältä, miun pitää aina selittää niille, että tämä ei tarkoita, että se on vaan suomalaisille ja nää ei oo mitään rasisteja, miun on pakko sanoo”. (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

8.5 Monikulttuurisen liikuntaryhmän ohjaaminen

Monikulttuuristen liikuntaryhmien ohjaajalta vaadittiin haastatteluiden mukaan monenlaisia osaamista. Mikäli Suomeen muuttaneilla ei ollut aikaisempaa liikunnan harrastamisen kokemusta, tasoerot voivat muodostua ryhmissä suuriksi. Tällaisissa ryhmissä ohjaajan tulisi pystyä huomioimaan erilaiset liikkujat, ja suuremmat tasoerot kuin useimmissa muissa liikuntaryhmissä. Joillekin ohjaajille oli tullut yllätyksenä, kuinka uusi ja vieras asia liikunnan harrastaminen, kuten hengästyminen, hikoilu ja lihasten kipeytyminen oli joillekin ulkomaalaistaustaisille. Tällaisten liikkujien ohjaamisessa kaivataan erityistä osaamista, jotta liikkuminen on turvallista ja kiinnostus liikuntaan kohtaan herää.

Avoimen, avarakatseisen ja rennon ilmapiirin merkitystä korostettiin. Ohjaajan tulisi omalla käyttäytymisellään pyrkiä luomaan ryhmään ilmapiiri, jossa jokainen kokee olonsa hyväksytyksi sellaisena kuin on. Jotkut osallistujista pelkäsivät epäonnistumista liikuntasuorituksissa, mikä nosti kynnystä osallistua toimintaan. Kannustus ja huumori olivat tärkeitä motivaattoreita. ”Mokaaminen” kuului asiaan ja välillä liikuntaryhmässä tehtiin tahallaan liikkeitä ”väärin” huumorimielellä. Näin yritettiin muuttaa käsitystä siitä, että liikuntaryhmässä pitää osata ja olla tietyllä tasolla. Toisaalta ohjaaja pystyi vaikuttamaan myös sosiaaliseen ilmapiiriin. Parhaimmillaan ryhmässä oli rento tunnelma, jossa oli myös matala kynnyksellä jutella ohjaajan ja muiden osallistujien kanssa. Liikunnan lisäksi korostettiin paljon sosiaalista yhdessä tekemistä. Joskus ohjaajat joutuivat ”loiventamaan” ryhmässä esiin tulleita ennakkoluuloisia kommentteja. Rento ilmapiiri tuki myös yhteisten kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten yhteisten liikuntaryhmien muodostumista ja erityisesti näihin ryhmiin haluttiin myös psykososiaalisesti taitavia ohjaajia. Joissakin tilanteissa ohjaajat joutuivat tekemään ratkaisuja, joissa samaan liikuntaryhmään ei voinut osallistua tiettyjä kulttuuri- tai heimotaustoja omaavia ihmisiä.

Monikulttuuristen ryhmien ohjaaminen koettiin samaan aikaan haasteelliseksi ja an-toisaksi. Vaikeuksia aiheuttivat osallistujien suuret tasoerot, osallistujien luottamuksen puute liikuntatoimintaa ja omia liikuntataitoja kohtaan, ryhmän osallistujien väliset ennakkoluulot ja ylipäättään joidenkin Suomeen muuttaneiden kuormittava elämäntilanne erityisesti

kotoutumisen alkuvaiheessa. Lisäksi yhteisen kielen puuttuminen hankaloitti ohjaajan työtä. Verbaalisten ohjeiden sijasta tukeuduttiin enemmän visuaalisuuteen. Monikulttuurisen ryhmän ohjaaminen koettiin paljon raskaammaksi, koska niin monia asioita täytyy huomioida samanaikaisesti liikunnan ohjauksen lisäksi.

Monikulttuuristen ryhmien ohjaamista kuvailtiin taidoksi, johon ei ole valmista opiskeltavaa "sapluunaa". Tarvitaan psykologista silmää, omaa elämäkokemusta sekä erityisesti ymmärrystä eri kulttuureista. Hyviä ohjaajia kuvailtiin myös positiivisiksi, joustaviksi ja helposti lähestyttäviksi. Haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kanssa tarvittiin turvallisia, rauhallisia ja selkeitä ohjeita antavia ohjaajia, jotta luottamuksellinen suhde pääsi muodostumaan. Myös maahanmuuton ja kotoutumisen ymmärtäminen oli ensiarvoisen tärkeää. Hyvillä ohjaajilla oli vahvaa elämäkokemusta, kokemusta monikulttuurisesta työstä, he saattoivat olla itse ulkomaalaistaustaisia tai monikulttuurisesta perheestä tai omasivat vahvan monikulttuurisuutta tukevan arvomaailman. Ohjaajien piti olla myös valmiita haastamaan ja "ravistelemaan" omia ennakkoluulojaan ja kehittämään itseään. Jokainen ryhmä on ainutlaatuinen ja muuttuva, jolloin ohjaajan on pysyttävä tilanteen tasalla.

"Tasoerot liikunnan lähtökohdissa ovat valtavat, ohjaajille suuria haasteita." (Kysely hankekoordinaattori)

"Hän on samalla vähä semmonen pelisilmällä oleva sosiaaliohjaaja, tämmönen miun mielestä niinku toimii." (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

"...sosiaalinen yhdessä oleminen on tärkeätä, mutta ei kuitenkaan vakavasti, otetaan myös ryhmässä aina ja sit ku siellä on kaikenlaisii tyyppejä niin huomioon jos jollain ei aina niin varsinkin niitä vähän heikompiä niin heitä sit tuplakannustetaan ja sit vähän nauretaan jos joku menee vähän pieleen." (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

"...tuo on niin moninainen koko tuo niinku maahanmuutto ja monikulttuurisuus ilmiönä että siellä pitää osata myös kehittää itteään, pitäs ravistella välillä itteään että mis me ollaan nyt täs maailman menossa että ohjaajien pitää koko ajan tavallaan olla tilanteen tasalla, pitää koko ajan miettiä missä mennään nyt, nyt vaikka jos me ollaan tällä alueella ja ollaan jossain ryhmässä, jossa on vastatulleita maahanmuuttajia, sit kun ne on kolme vuotta olleet, niin ne onkin toisenlaisii ja sit kun sattuu oleen että on siinä samassa ryhmässä jo enemmän, mikä on se tilanne, mitä he tarvii nyt niinku kotoutumisen tueksi siinä hetkessä, se tilanne vaihtuu." (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

8.6 Naisten uinti

Naisten uinti herätti paljon keskustelua hankehaastatteluissa. Liikuntamuoto oli erittäin suosittu naisten parissa monessa kunnassa, erityisesti, jos kunnalla oli mahdollisuus tarjota erillisiä pelkästään naisille suunnattuja uintivuoroja. Uimaan lähdettiin myös naapurikuntien naisten uimavuoroille, mikäli omassa asuinkunnassa ei ollut siihen mahdollisuutta. Esimerkiksi Järvenpäässä ei ollut mahdollisuutta järjestää käytännön syistä erillisiä uimavuoroja ja hankerahalla toteutettiin halukkaille naisille retki Hyvinkään uimahalliin naisten vuorolle. Myös ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluissa toivottiin erillisiä uintivuoroja. Tarve erillisiin uintivuoroihin selittyi kulttuurisilla tekijöillä, joissa naiset eivät ole tottuneet harrastamaan liikuntaa miesten kanssa samassa tilassa ilman peittävää vaatetusta. Lisäksi erilaisista sairauksista ja vammoista sekä niihin liittyvistä leikkauksista johtuvat jäljet kehossa sai

naiset toivomaan pelkästään heille suunnattuja uintivuoroja. Omia vuoroja toivoivat, yhden hankekoordinaattorin mukaan, sekä ulkomaalaistaustaisiin että kantaväestöön kuuluvia naisia.

Uinnin suosioista naisten parissa saatiin selkeä todiste Vaasan kehittämishankkeessa. Vaasan liikuntapalveluiden kehittämishanke kohdentui pelkästään naisten erillisten uintivuorojen toteuttamiseen yksityisessä uima-altaassa, johon ei ollut ulkopuolisilla pääsyä ja näköyhteyttä. Uima-allasta käytettiin pääasiassa soveltavan liikunnan eri ryhmille, mutta hankkeen myötä myös uimataidottomille naisille. Erillisiä naisille suunnattuja ryhmiä järjestettiin joka päivä ja kaikki ryhmät olivat täynnä. Suurin osa osallistujista tuli muslimimaista ja he olivat ensimmäistä kertaa uima-altaassa tai veden varassa ylipäättään. Hankekoordinaattorin mukaan aikaisemmissa lähtömaissa ei ollut opittu uimataitoa, ja vapaa-ajan viettoon ei ylipäättään kuulunut esimerkiksi rantalomat. Naiset oppivat nopeasti uimaan, sukeltamaan ja tempuillemaan vedessä. Ryhmiä muodostettiin tason mukaan. Motivaatio osallistumiseen oli erittäin korkea, samoin kuin kiitollisuus ohjaajaa kohtaa. Mukaan tuotiin muitakin suvun naisia (tyttäret ja isoäidit), naapureita ja tuttavvia. Osallistujia tavoitettiin pääasiassa puskaradiolla. Myös kouluikäisten tyttöjen opetussuunnitelmaan kuuluva uinninopetus toteutettiin kehittämishankkeen alaisissa erillisissä uintiryhmissä. Hankekoordinaattorin mukaan uinti on suosittua, koska se on ”armollinen” liikuntalaji myös henkilöille, joilla on vähäinen liikunnallinen tausta tai esimerkiksi ylipainoa. Lisäksi hankekoordinaattori koki, että osallistujat saivat toisiltaan vertaistukea, sillä kaikkien uimataito oli aluksi heikkoa ja kaikki osallistujat olivat ulkomaalaistaustaisia. Uimahallin käytännöissä oltiin hankekoordinaattorin mukaan tiukkoja eli uimaan pääsi vain uima-asussa eikä esimerkiksi alusvaatteissa. Lisäksi uima-asuja sai lainata paikan päältä. Joissakin asioissa tultiin myös vastaan. Lapsia sai tietyissä ryhmissä ottaa mukaan altaalle, kunhan ohjaajan tehtäväksi ei tullut myös lastenhoito. Toiminta oli maksutonta.

Joissakin kunnissa keskusteltiin siitä, onko uimahallissa mahdollista käyttää burkinia eli koko vartalon peittävää uima-asua, johon kuuluu huppu ja helma. Niissä kunnissa, joissa burkinin sallittiin, myös ne naiset, jotka eivät kulttuurillisista syistä käytä ihoa paljastavia uima-asuja, pystyivät periaatteessa osallistumaan uimahallien yleisiin vuoroihin.

Erään haastattelijan mukaan hankkeella oli suuri merkitys siihen, että monen vuoden yrityksen jälkeen kunta vihdoinkin salli burkinien käytön uimahalleissa. Hankkeen työntekijät viittasivat perusteluissaan siihen, että myös kilpauimarit käyttävät kokovartalon peittävää asua. Kyseinen kunta ei kuitenkaan hyväksynyt burkineissa olevaa helmaa turvallisuussyistä, koska se voi tarttua rataköysiin kiinni. Myöskään huppua ei hyväksytty, pelkästään uimalakki. Burkinien käyttöön liittyi myös epäilyksiä siitä, että sitä käyttävät naiset eivät peseydy kunnolla ennen altaaseen menoa. Hankkeen työntekijät joutuivatkin perustelevaan yhdessä kunnassa perusteellisesti, että burkinin käyttö ja huolellinen peseytyminen on mahdollista, kun käyttäjiä opastetaan uimahallien käytäntöihin. Yksi hankekoordinaattori painottikin, että uintikursseilla opetus alkaa jo pukutiloista niille ulkomaalaistaustaisille, joilla ei ole aiempaa kokemusta uimahallien käytännöistä. Ohjaaja käy läpi pukuhuoneen ja peseytymistilojen toimintatavat. Järvenpäässä tehtiin opetusvideo siitä, miten vaihdetaan burkini päälle suojassa muiden katseilta.

Raaseporissa koettiin isoksi onnistumiseksi se, että moni nainen tuli burkineissa uimaan yleisille uimahallin vuoroille ja myös sekä miehille että naisille suunnattuihin uimataidottomien ryhmiin. Lisäksi osa tytöistä osallistui koulun uintiopetukseen burkineissa. Järvenpäässä oli mahdollista vuokrata burkini uimahallin lipunmyynnin yhteydestä. Kysyntä oli niin kova, että ennen hankkeen päättymistä tilattiin hankerahalla vielä lisäpukuja vuokratta-

vaksi. Kynnyksen madaltamiseksi ensimmäinen vuokrauskerta oli ilmainen. Lisäksi uimahallin aulaan oli laitettu iso juliste, jossa oli kuva sallituista ja ei-sallituista uima-asuista. Näin kaikki asiakkaat näkivät, että burkinin ovat kyseisessä uimahallissa sallittuja ja löysät shortsit esimerkiksi ei.

”...sit meille tuli tämmöset hygieniaviikot uimahallille teemaks ja silloin me tehtiin niin että me laitettiin yks semmonen, me laitettiin esille, että kaikki sallitut uima-asut uimahallin tiloissa ja siinä oli uimabokserit tai semmoset uimapöksyt, perusuimapuku ja uimashortsit ja sitten me laitettiin siihen burkini, ja ne oli silleen, että kun ihminen tuli uimahalliin, niin sä et voinut olla näkemättä sitä, siinä hirveen moni pysähty hifistelemään sitä burkinia, että mikä tää on, että sitten kun ne sai sitä kädellä koskea ja ne tajus että tähän on ihan uimapukukannasta niin jotenki se rauhotti ihan selkeesti, se oli siinä monta viikkoa se puku nähtävillä, se oli oikeesti siinä kauan, se jotenki niinku rauhotti sen, että ihmiset oli nähny, kun siinä oli että täällä uimahallilla on sallittu nämä asut, kun se oli siinä ja ihmiset tuli niin se vähä rauhotti sitä rasismia niin sanotusti siellä uimahallissa”. (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

Lupa käyttää burkineita yleisissä uimahalleissa ei kuitenkaan poistanut tarvetta naisten erillisiin uimavuoroihin. Kaikki naiset eivät burkinien käyttömahdollisuudesta huolimatta halunneet mennä yleisille uimavuoroille samaan aikaan miesten kanssa. Lisäksi yhden hankekoordinaattorin mukaan burkini on raskas uima-asu ja sen vuoksi ei niin miellyttävä kuin Suomessa yleisemmin käytössä oleva uimapuku. Lisäksi niissä kunnissa, joissa burkineita ei hyväksytty sopiviksi uima-asuiksi, korostui naisten erillisten uimavuorojen tarve. Niiden puuttuminen käytännössä esti joidenkin naisten uintiharrastuksen kyseisessä kunnassa.

8.7 Inklusion esteet

8.7.1 Vähäinen kielitaito

Suuri este liikuntatoimintaan osallistumiselle oli yhteisen kielen puuttuminen. Mikäli ulkomaalaistaustainen henkilö ei puhunut suomea tai ruotsia, osallistumisen kynnyks kasvoi korkeaksi. Näissä tapauksissa sanonta ”liikunta on yhteinen kieli” ei pitänyt paikkaansa. Liikunnallisesti taitavat tai ylipäättään rohkeat pystyivät kuitenkin osallistumaan toimintaan ilman yhteistä kieltä liikuntaryhmäohjaajan kanssa. Mukaan liikuntaharrastukseen saatettiin tulla myös mukaan kaverin kanssa, joka puhui hyvin suomea tai ruotsia. Myös englannin kielen taidosta oli hyötyä, riippuen ryhmästä. Yhteisen kielen puuttuminen liikuntatoiminnan ohjaajan ja liikuntaneuvojan kanssa, vaikeutti erityisesti kaikille suunnattuun toimintaan mukaan tulemistä.

8.7.2 Representaatiot liikunnasta ja liikkujasta

Vähäinen kokemus liikunnan harrastamisesta nosti liikuntatoimintaan osallistumisen kynnyksistä. Lisäksi representaatiot liikunnasta tai tiedon puute erilaisista liikuntamahdollisuuksista vaikeuttivat osallistumista. Hankkeiden parissa huomattiin sekä ulkomaalaistaustaisten että kantasuomalaisien kohdalla, että jotkut epäilevät paljon omia liikuntataitojaan ja pohivat, onko tietty liikuntaryhmä heille liian vaikea. Matalan kynnyksen liikuntatoiminnasta ei ole tietoa, vaan liikunnan representaatiot liittyvät esimerkiksi yksityisten kuntosalien sellaiseen tuntitarjontaan, jossa käy liikunnallisesti aktiivisia, taitavia ja treenatun näköisiä ihmisiä. Joskus ihmisten epäilykset pitivät osittain paikkansa, mikäli esimerkiksi urheiluseurassa

ei ollut mahdollisuutta harrastaa jotain lajia matalalla kynnyksellä. Jostain lajista kiinnostuneen oli vaikea osallistua liikuntaryhmään, jossa muut osallistujat olivat harjoitelleet jo vuosia.

“Meillä on ollut paljon niitä keskusteluja ja seurat sanoo, että mikä siinä on ja ihan sisin silmin, että mikä siinä on kun meillä on avoimet ovet? Kynnys tulla semmoseen ryhmään esim. missä on 3 vuotta sitten koripallon aloittaneita tyttöjä, niin mä aina sanon, että mieti ite vaikka jos haluaisit alkaa tanssimaan, jalkapalloa harrastavalle miehelle ehkä kärkeä heidän, et jos haluat alkaa tanssimaan, menisitkö sellaseen ryhmään missä on 4 vuotta sitten aloittaneita miehiä? Tykkäisitkö aloittaa siellä? Se kynnys jo mennä sinne on kovin korkea.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

Yhden haastateltavan näkemyksen mukaan joillekin kantaväestön liikkujille matalan kynnyksen toiminta ei ollut tietyllä tavalla tarpeeksi laadukasta. Esimerkiksi koulujen liikuntasaleissa toteutettu toiminta, jossa liikuntavälineet eivät olleet uusia, saatettiin kokea vaatimattomana. Jotkut olivat tottuneet yksityisten kuntokeskusten tarjontaan ja matalan kynnyksen toiminnan puitteet näyttivät vähemmän hienoilta, vaikka itse liikunnanohjaus olisi ollut korkeatasoista. Toisaalta matalan kynnyksen ilmaiseen toimintaan saattoi joissakin ryhmissä olla paljonkin tulijoita, jolloin liikkuminen tapahtui ahtaasti melko pienessä tilassa.

8.7.3 Syrjintä ja rasismi

Ulkomaalaistaustaiset liikkujat kokivat liikuntapaikoilla epäsuoraa ja suoraa syrjintää ja rasismia. Hankekoordinaattorit kertoivat esimerkiksi, että kantaväestöön kuuluvat saattoivat valittaa hiihtoladulla ulkomaalaistaustaisista liikkujista tai uimahallin kassatyöntekijän “naamasta näkyi”, että hän “ei tykännyt maahanmuuttajista”. Myös uimahalleissa käytetyt koko vartalon peittävät uima-asut (burkinit) herättivät joissakin kantasuomalaisissa “hämmennystä hyvässä ja pahassa”. Uudessa liikuntaryhmässä jotkut kantasuomalaiset kääntyivät ovelta nähdessään liikuntatilassa ulkomaalaistaustaisia naisia. Myös urheiluseurojen toiminnassa havaittiin näennäisesti kaikille avointa ilmapiiriä, mutta jossa kuitenkin selvästi syrjittiin ulkomaalaistaustaisia. Syrjintää kokivat ainakin tummaihoiset afrikkalaiset. Koettu syrjintä ja rasismi aiheuttivat pelkotiloja, jolloin kynnys kaikkeen yhteiseen toimintaan kantasuomalaisten kanssa kasvoi. Yhden ihmisen ikävät kokemukset tulivat myös muiden samaan kieli- ja kulttuuriryhmän kuuluvien tietoon, jolloin oli mahdollista, että huoli ja pelko levisivät koko yhteisöön.

“...urheiluseuroista ihan tästä vuosien varrelta, sitku sattuu joku ryhmä, missä onki ei hyväksytty vaikka afrikkalaisia tummaihoisia niin vaik oikeesti tavallaan hyväksytään, mutta sitten kuitenkin se käytös on sellasta, että syrjitään, syrjitään selkeesti, se miten maahanmuuttaja vaik kokee, miten se koko siin ryhmässä, miten se lähtee se sana leviämään, että siellä ei ole mukava olla, liikunta voi olla tosi kotouttava, mutta tällais tapauksissa on päinvastoin, miettii just somalitaustaisia, Afrikasta tulleet, heillä sitä eniten niitä ongelmia vielä on.” (Haastattelu hankekoordinaattori / liikuntaryhmän ohjaaja)

Ulkomaalaistaustaisten liikkujien kanssa keskusteltiin syrjinnän ja rasismin kokemuksista Imatralla. Liikuntaryhmien ohjaajat saattoivat selittää, että kaikki kantasuomalaiset eivät ymmärrä monikulttuurisuutta rikkautena, eivätkä ole tottuneet eri taustoista tuleviin ihmisiin. Keskusteluissa oli tärkeää painottaa, että kaikki kantasuomalaiset eivät ajattele samalla tavalla ja yrittää ymmärtää mahdollisia käyttäytymisen juurisyitä eli miksi osa ihmisistä käyt-

täytyy syrjivästi. Keskusteluilla oli suuri helpottava vaikutus ulkomaalaistaustaisiin osallistujiin. Vaikka rasismien kokemus ei poistunut, sen auki puhuminen auttoi. Lisäksi moni pystyi kuvittelemaan tilanteen toisinpäin eli miten itse suhtautuisi omaan synnyinmaahan muuttaviin eri syntyperää oleviin ihmisiin eli miksi erilaisuus saattaa olla pelottavaa joillekin ihmisille.

Syrjintää tapahtui kantaväestön toimesta ulkomaalaistaustaisia kohtaan, mutta myös eri etnisten vähemmistöjen välillä tai samaan kieli- ja kulttuuriryhmän sisällä. Eri vähemmistöryhmät eivät välttämättä halunneet liikkua samassa porukassa. Oudoksi koettiin erilaiset kulttuuriset tavat, kuten rukoileminen pukuhuoneessa. Myös yhden etnisen ryhmän eri heimojen välillä esiintyi ristiriitoja liikuntaryhmässä. Syyksi epäiltiin erilaisia tulkintoja liittyen Islamin uskontoon.

“Mut sit on tällasia, että järjestää jotain toimintaa ja siellä on suurimmassa osassa vaikka somalitaustaisia henkilöitä, niin sit voi olla, että arabitaustaiset ei halua samassa ryhmässä. Selkeesti tämmöstä rasisimia ihan näiden vähemmistöjen välillä. Nää on semmossa joka tavallaan pikku hiljaa valkenee, kyllähän sitä on tajunnut. Sitten myös se, että itse siinä heidän omassa etnisessä ryhmässä on sitten taas eri heimoja. Että pitää olla niin kauheen varovainen, se on ehkä se ongelma.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

“Tiedän, että on paljon arabitaustaisia naisia, jotka ei halua liikkua vaikka somalitaustaisten naisten kanssa samaan aikaan koska he, voi olla ettei he ei ole muslimitaustaisia henkilöitä niin se, että osa menee rukoilee kesken kaiken, niin he kokee sen epämiellyttävänä. Ihan tämmöstä on tullut. Ollaan voitu tavoittaa, mut ei oo voitu vastata siihen. Että mitä me sit voidaan, tää on kaikille avointa? Saa valita tuleeko vai ei. Sillä tavalla on ollut vaikea tavoittaa. Voi olla, että ollaan saatu paljon somalitaustaisia naisia, mut sit muita naisia ei. Jossain ryhmässä on enemmän vaikka venäjää puhuvia naisia, mut sit ei taas hirveesti mui-ta.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

“Ei kaikki somalit, Somaliasta tulevat... siellä on eri heimoja ja he ei välttämättä tule toimeen keskenään tai edustaa eri tavalla uskontoa, jotkut on tiukempia. Et tosi paljon semmosta hiusten halkomista välillä. On mietitty, että miten tää voi välillä olla näin vaikeeta?” (Haastattelu hankekoordinaattori)

8.7.4 Kulttuurierot

Hankekoordinaattoreiden haastatteluissa tuli esiin kulttuurieroja, jotka vaikeuttivat ulkomaalaistaustaisten liikuntatoimintaan osallistumista. Joissakin kulttuurisesti kaukaisemmissa ryhmissä ylipäättään käsitys vapaa-ajasta oli vieras. Elämä määrittyi täysin työn ja perhe-elämän kautta. Luonnollisesti myös ajatus vapaa-ajan harrastamisesta oli vieras, eikä istunut samalla tavalla ihmisen ajatusmaailmaan kuin esimerkiksi muualta Euroopasta Suomeen muuttaneilla. Vapaa-ajan liikunnan harrastaminen oli joillekin täysin vieras asia. Vähäisiä liikuntataitoja havaittiin erityisesti naisilla, jotka tulivat kulttuurisesti kaukaisista maista, joissa liikunta ei kuulu olennaisena osana naisten elämänseläykseen. Esimerkiksi jotkut naiset eivät olleet pyöräilleet koskaan aikaisemmissa kotimaissaan tai käyneet koulua, saati osallistuneet koulun liikunnanopetukseen.

Liikunnan harrastaminen koettiin joissakin kieli- ja kulttuuriryhmissä ensisijaisesti poikien ja miesten harrastukseksi. Näissä kulttuuriryhmissä naisten elämä määrittyi enemmän kodin ja lastenhoidon kautta, mikä näkyi usein myös liikuntataidoissa. Joissakin liikuntaryhmissä oli tarvetta lastenhoidolle, sillä lapset olivat lähes aina naisten vastuulla ja naiset

toivat lapset myös mukaan harrastukseen. Jos tämä ei ollut mahdollista, se esti joidenkin naisten osallistumisen. Joiden kulttuuriryhmien naisten tavoittaminen kotiin menevällä kirjeellä ei onnistunut. Koettiin, että mies ”perheen päänä” ei välittänyt viestiä liikuntatoiminnasta naiselle. Naiselle piti laittaa omalla nimellä osoitettu kirje.

Liikunta koettiin joissakin kulttuuriryhmissä myös nuorten ihmisten harrastukseksi. läkkäitä ihmisiä oli erittäin vaikea saada mukaan liikuntaryhmiin ja syyksi epäiltiin osittain sitä, että liikunnan harrastaminen seniori-iässä ei tuntunut luontevalta. Jo keski-ikäisyys koettiin kaventavana tekijänä liikunnan kentällä. Ulkomaalaistaustainen keski-ikäinen nainen esimerkiksi koki olevansa liian vanha tanssiryhmän ohjaajaksi. Suostuttelun jälkeen hankekoordinaattori onnistui vakuuttamaan henkilön siitä, että hän voi vallan mainiosti toimia ohjaajana.

Käytännön ongelmia liikuntaryhmissä aiheutti erilainen aikakäsitys. Monissa kulttuuriryhmissä ryhmän alkamisaikaa ei ajateltu niin täsmällisesti kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Toiminnan järjestäjien näkökulmasta myöhästymiset aiheuttivat päänvaivaa, sillä itse toiminnalle jäi vähemmän aikaa. Joissakin ryhmissä aloitusaika saattoi olla liukuva eli toiminta aloitettiin silloin, kun suurin osa osallistujista oli tullut paikalle, usein reilusti sovitun kellonajan jälkeen. Toisaalta, jos liikuntatilassa tai -kentällä alkoi seuraava vuoro heti kyseiselle ryhmälle varatun vuoron jälkeen, liukuvat aloitusajat eivät toimineet hyvin. Vuoro jäi liian lyhyeksi. Vastaanottokeskuksessa liikuntaryhmän ohjaaja kertoi koputtaneensa suoraan huoneiden oville sovittuna ajankohtana ja kävi muistuttamassa ryhmän alkamisesta. Myös liikuntaneuvontaan tultiin joskus myöhässä. Hanketyöntekijästä riippuen henkilöä joko odoteltiin tai tapaaminen peruttiin ja pyydettiin varaamaan uusi aika.

8.7.5 Toiminnan maksullisuus ja ilmoittautumiskäytännöt

Kaikille suunnattuun kunnan ja järjestöjen toteuttamaan liikuntatoimintaan osallistumisen esteenä oli usein harrastamisen maksullisuus. Kaikki eivät voineet tai olleet valmiita maksamaan liikuntaharrastuksesta. Vapaa-ajan liikunnan harrastamisen lisäksi uutta oli toiminnan maksullisuus. Epäilyksiä herätti, minne ja kenelle maksut menevät. Luottamusta palveluntarjoajaa kohtaan ei ollut vielä muodostunut. Suomalainen liikuntakulttuuri ja sen toimintatavat olivat vieraita.

E erityisen paljon hankaluuksia aiheuttivat hankalat ilmoittautumiskäytännöt. Yhden hankekoordinaattorin mukaan kunnan liikuntapalveluiden ja työväenopiston ilmoittautuminen alkoi verkossa tiettyinä päivinä ja kellonaikana ja liikuntaryhmät täyttyivät hetkessä. Vähäisen kielitaidon ja hankalan varausjärjestelmän ansiosta moni ei päässyt edes yrittämään ilmoittautumista, mikäli edes tiesivät tällaisesta mahdollisuudesta. Samoin puhelimesa tapahtuva ilmoittautuminen saattoi kaatua kielimuuriin. Verkossa ilmoittautuminen saattoi kaatua riittämättömään tekniseen osaamiseen tai tietokoneen puuttumiseen. Esteenä osallistumiselle saattoi olla myös se, että kaikille suunnatut liikuntaryhmät olivat lähes täynnä, sillä aikaisemmat osallistujat pystyivät varamaan itselleen paikan uudelle kaudelle nykyisen kauden päättyessä. Vapaita paikkoja vapautui vähän. Ulkomaalaistaustaisille järjestettiin tilaisuuksia, jossa opetettiin kunnan varausjärjestelmän käyttöä, ja jossa pystyi ilmoittautumaan omassa kiintiössä.

9 TOIMINNAN VAKIINTUMINEN

Seuraavaksi käydään läpi hankkeiden toiminnan rahoitusta ja vakiintumista. Aineistona käytettiin hankehakemuksiin kirjattuja tavoitteita ja toimenpiteitä, kyselyssä ja haastattelussa esitettyjen väittämien vastauksia sekä strukturoitujen että avoimien kysely- ja haastattelukysymysten vastauksia.

9.1 Hankehakemusten tavoitteet ja suunnitellut toimenpiteet

Toiminnan saaminen osaksi palvelujärjestelmää vakiintumisen näkökulmasta oli tärkeää, että jo hankkeen suunnitteluvaiheessa pohdittiin konkreettisia liikuntaorganisaatioiden rakenne- ja toimintatapamuutoksia inklusiivisen toimintaympäristön luomiseksi. Lähes kaikissa hankehakemuksissa oli mukana tavoitteita ja toimenpiteitä liittyen liikuntaorganisaatioiden vastaanottavuuden parantamiseen. Konkreettisia toimenpiteitä esitettiin kuitenkin vähän. Yhteistyö- ja verkostoituminen keskeisten kunnassa toimivien tahojen kanssa ja liikuntatoiminnan vakiinnuttaminen osaksi vakituista kunnassa tarjottavaa toimintaa olivat yleisemmin mainitut toimenpiteet.

Virkamiehille ja kuntien hankekoordinaattoreille esitettiin väittämiä liittyen hankekokonaisuuden merkitykseen monikulttuurisuuden ja ulkomaalaistaustaisten huomioimisessa liikunnan kentällä. Kaikki virkamiehet (6/6) olivat sitä mieltä, että monikulttuurisuus mielletään osaksi perustyötä ministeriössä ja aluehallintovirastoissa. Väitteeseen ”liikunnan edistämishankkeiden suunnittelussa otetaan aiempaa paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat” samaa mieltä oli neljä virkamiestä, kaksi oli eri mieltä. Yhtä lukuun ottamatta virkamiehet olivat samaa mieltä siitä, että monikulttuurisen liikunnan merkitys on lisääntynyt hankekokonaisuuden ansiosta OKM:n liikunnan vastuualueella tai aluehallintovirastoissa.

Kuntien ja järjestöjen hankekoordinaattoreiden mukaan monikulttuurinen näkökulma oli vahvistunut kunnan liikuntatoiminnan toteuttamisessa. Lähes kaikkien (21/24) hankekoordinaattorien mukaan toiminnassa otetaan paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Myös kuntahallinnon työntekijöiden ymmärrys monikulttuurisuudesta koettiin lähes yksimielisesti lisääntyneen kehittämishankkeen ansiosta (23/24). Edelleen suurin osa (19/24) hankekoordinaattoreista koki, että monikulttuurisuus mielletään osaksi perustyötä omissa hallintokunnassa. Kolme oli eri mieltä ja yksi vastaaja ei osannut sanoa. Kysyttäessä kehittämishankkeen merkitystä kunnan eri hallintokuntien monikulttuurisen liikuntakulttuurin muodostumiseen, vähemmän vastaajia (15/24) oli samanmielisiä väittämän kanssa ja useampi (6/24) oli eri mieltä tai epävarma (3/24).

9.2 Kotoutumissuunnitelmat ja liikuntastrategiat

Taulukkoon 7 on kerätty kymmenen vuosina 2011–2019 eniten avustusta saanutta kuntaa. Taulukossa näkyy yhtäältä, mikäli ulkomaalaistaustaiset on huomioitu kuntien liikuntastrategioissa, ja toisaalta mikäli liikunta on mainittu välineenä kotoutumissuunnitelmissa. Kolmessa eniten avustusta saaneessa kunnassa sekä liikuntastrategiassa, että kotoutumissuunnitelmassa huomioidaan ulkomaalaistaustaiset ja liikunta. Muissa seitsemässä kunnassa

liikunta mainitaan osana kotoutumissuunnitelmaa, mutta liikuntastrategioissa ei mainita ulkomaalaistaustaisia kohderyhmänä tai kotoutumista liikuntatoiminnan tavoitteena.

TAULUKKO 7 Ulkomaalaistaustaiset kuntien liikuntastrategioissa ja liikunta kotoutumissuunnitelmissa (n=10).

KUNTA	ULKOMAALAISTAUSTAISET LIIKUNTASTRATEGIOISSA	LIIKUNTA KOTOUTUMIS- SUUNNITELMISSA
Vantaa	X	X
Helsinki	X	X
Imatra	X	X
Lappeenranta		X
Tampere		X
Riihimäki		X
Oulu		X
Vaasa		X
Kokkola		X
Lahti		X

9.3 Oma budjetointi ja maksullinen toiminta

Hankekokonaisuuden aikana valtionavustuksen myöntämisen ehtona oli kuntien omarahoitusosuus hankkeiden toteuttamiseksi. Vuosina 2011–2015 omarahoitusosuus oli noin kolmasosa hankkeen kokonaiskustannuksista. Osuus nousi loppuvuosina noin 40 prosenttiin. Hankekokonaisuuden päätyttyä kuntien taloudellista tilannetta vaikeutti covid-19-pandemia ja moni hankekoordinaattori oli huolissaan kunnan omarahoituksesta lähitulevaisuudessa. Poikkeusolosuhteista huolimatta joissakin kunnissa talousarvioon oli varattu määräraha monikulttuuriselle liikunnalle. Onnistumiseksi koettiin, että monikulttuurisuus liikuntatoiminnassa nähtiin kunnassa tärkeänä asiana, johon haluttiin antaa rahaa. Vaikka summat olisivat pieniä, arvostus asiaa kohtaan välittyi kohdennetussa määrärahasa. Hankekokonaisuuden ansioksi koettiin myös, että kehittämisavustuksella saatuja hyviä toimintamalleja voitiin käyttää perusteluna kunnan hallinnossa määrärahan saamiseksi.

Koettiin, että resursseja toiminnan pyörittämiseen ja kehittämiseen tarvitaan edelleen. Toisaalta nähtiin, että hankevuosista oli opittu paljon ja osa toiminnoista oli vakiintunutta perustoimintaa, eikä siihen enää tarvittu paljon rahaa. Koettiin, että pienelläkin budjetilla on saatu paljon aikaan. Joissakin pienemmissä kunnissa myös kiintiöpakolaisten saapuminen kuntaan vaikutti paljon siihen, kuinka paljon lisäresursseja tarvitaan. Näissä tilanteissa omalla rahalla ei pärjätä. Samoin ulkomaalaistaustaisten henkilöiden vaihtuminen kunnassa vaatisi toiminnan kehittämistä, johon tarvitaan resursseja. Vastaanottokeskuksia on lopetettu, mutta samaan aikaan kuntiin on saattanut tulla työperäisiä Suomeen muuttaneita.

”Mutta se mitä nyt on, että nyt tämä kunnan taloudellinen tilanne on vähän vaikea ettei tiedä mihin tämä kääntyy. Joudutaanko kuinka paljon säästää. Ja sitten tää korona, että mihinkä se vie.. Mutta periaatteessa on tarkoitus jatkaa. Ei ihan niin tiivistä kuin hankevuosina mutta kyllä yritetään löytää ne missä voidaan olla mukana tukemassa näitä juttuja vaikka olis niin paljon rahaa.” (Haastattelu hankekoordinaattori)

Kehittämishankkeen päättymisen jälkeen osa hankkeen alaisista ryhmistä muuttui maksulliseksi. Osallistujien sitoutuminen maksulliseen toimintaan pohditutti ja oli vielä epävarmaa kesällä 2020. Esimerkiksi Hyvinkäällä naisten suosittuun liikuntaryhmään sai hankkeen aikana osallistua viisi kertaa viikossa 25 eurolla. Normaalisti samalla hinnalla sai yhden jumpan viikossa. Hankekoordinaattori pohtikin, että onkohan ”harppaus” uuteen liian suuri. Samalla hän pohti, että kunnan liikuntapalveluihin tarvittaisiin samanlaista joustavuutta kuin kehittämishankkeen aikana. Naisilla oli hankkeen aikana mahdollisuus valita viidestä eri jumpasta viikon aikana, osallistua sai vaikka kaikkiin tai vain kerran viikossa. Ilman hanketta käytäntönä on, että maksetaan yksittäinen liikuntaryhmä, johon sitoudutaan osallistumaan kerran viikossa. Hankekoordinaattori pohti, voisikohan ottaa käyttöön esimerkiksi 10-kerran kortteja, jotta osallistumisesta tulisi joustavampaa, ja liikuntaryhmiä voisi halutessaan vaihdella.

9.4 Rahoituksen jatkuminen hankkeissa

Pelkästään kunnan rahoituksen varaan jääminen, koettiin huonoksi vaihtoehdoksi. Muutakin rahoitusta pitäisi olla käytössä tai muuten ”ei hirveän paljon jää elämään”. Kehittämishankkokokonaisuuden päätyttyä 20 kuntaa, jotka saivat avustuksia liikunnan avulla kotoutumiseen vuosien 2011–2019, jatkoi toimintaa hakemalla ja saamalla liikunnallisen elämäntavan rahoitusta vuosina 2020 painopisteenä monikulttuurisuus (Taulukko 8). Vuonna 2021 kuntien määrä oli 13. Ulkomaalaistaustaiset olivat avustuksessa mukana yhtenä kohderyhmänä. Samoin opetushallituksella oli rahoitus kerhotoiminnan kehittämiseen, jossa yhtenä painopisteenä oli monikulttuurisuus.

TAULUKKO 8 Hankkeet (kunnittain), jotka saivat vuosin 2020–2021 liikunnallisen elämäntavan hanketukea painopistealueena monikulttuurisuus.

KUNTA	VUOSI 2020	VUOSI 2021
Espoo	X	X
Helsinki	X	
Hyvinkää	X	
Kaarina	X	
Kalajoki	X	X
Karkkila	X	
Kemi	X	X
Kokkola	X	X
Kotka	X	X
Kristiinankaupunki	X	
Lappeenranta	X	X
Loviisa	X	
Maalahti	X	X
Porvoo	X	X
Raasepori	X	X
Rauma	X	
Riihimäki	X	X
Tampere	X	X
Vantaa	X	X
Vihti	X	X

9.5 Toiminnan ja verkostojen vakiintuminen

Monikulttuurisen liikuntatoiminnan jatkumahdollisuudet kunnassa koettiin positiivisesti, monissa kunnissa osa matalan kynnyksen liikuntaryhmistä ja ulkomaalaistaustaisten liikuntaneuvonta jatkoi toimintaansa kehittämishankkeen jälkeenkin. Myös viestinnän ja markkinoinnin monikielisyyteen, selkeyteen ja visuaalisuuteen kiinnitetään jatkossakin huomiota. Moni hankekoordinaattori ei kuitenkaan osannut vielä sanoa, missä laajuudessa toimintamallit jatkuvat. Osa hankkeista oli siirtänyt avustuksia vuodelle 2020, vaikka itse hankekokoaisuus päättyikin vuonna 2019. Toiminnan vakiintumisesta osattiin tehdä vain arvioita, koska toiminta pyöri edelleen hankerahalla. Siihen vaikutti muut saatavat rahoitukset sekä osaltaan myös covid-19-pandemian aiheuttama huono taloudellinen tilanne kunnissa ja ryhmien peruuntuminen. Neljä hankekoordinaattoria ilmoitti, että hankkeen toiminnot eivät olleet vakiintuneet osaksi peruspalveluita.

Verkostot ja toimiva yhteistyö eri kotoutumistoimijoiden kanssa ja myös liikuntajärjestöjen kanssa jäi monissa kunnissa elämään. Verkostoilla oli suuri merkitys kohderyhmän tavoittamisessa toiminnan pariin samoin kuin toiminnan toteuttamisessa. Liikuntaa kotoutumisen erityispalveluna toteutettiin yhteistyössä monien eri kotoutumistoimijoiden kanssa (maahanmuuttopalvelut, oppilaitokset ja järjestöt). Kotoutumispalveluita ”liikunnallistettiin”, liikunnan välinearvo kotoutumisessa tuli tutuksi kotoutumistoimijoille ja ulkomaalaistaustaisia rohkaistiin käyttämään liikuntapalveluita ja -neuvontaa. Lisäksi matalan kynnyksen kaikille suunnattua liikuntatoimintaa toteutettiin hankkeen päättymisen jälkeenkin edelleen yhteistyössä muun muassa järjestöjen, nuorisotoimen, koulujen ja seurakuntien kanssa. Liikuntaneuvonta oli toimintamuoto, joka vakiintui perustoiminnaksi joissakin kunnissa. Liikuntaneuvontaa tarjottiin osana kotoutumispalveluita maahanmuuttopalveluissa tai järjestöissä. Liikuntaneuvoja oli joko kunnan liikuntapalveluiden työntekijä, joka antoi liikuntaneuvontaa kotoutumispalveluiden yhteydessä tai maahanmuuttopalveluiden sosiaalityöntekijä, joka oli perehdytetty pitämään liikuntaneuvontaa osana työnkuvaansa. Ulkomaalaistaustaisia kannustettiin myös menemään liikuntaneuvontaan kunnan liikuntapalveluihin. Imatralla ja Lappeenrannassa tehtiin ulkomaalaistaustaisten liikuntaneuvonnan prosessikaavio, jossa näkyy liikuntaneuvontaa suosittelevat tahot ja eri liikuntamahdollisuudet ja palvelupolut kunnassa eri toimijoiden kesken. Maksuttomassa liikuntaneuvonnassa kerrotaan eri liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan kustannuksista eri palveluntarjoajilla sekä annetaan henkilökohtaista tukea liikkumisen aloittamiseen selkosuomeksi tai englanniksi (myös tulkkaus mahdollista). Palveluun kuuluu kuuden kuukauden neuvontajakso. Lisäksi hankkeissa ostettiin uimahalleihin burkineita (kokovartalon peittäviä uimapukuja), jotka jäivät uimahallien käyttöön (vuokrattaviksi osallistujille).

Uusien liikuntaryhmien perustaminen hankerahalla nähtiin ongelmalliseksi toiminnan vakiintumisen kannalta. Kehittämishankkeen loppumisen jälkeen myös toiminta oli vaarassa loppua, koska ”ei oo tekijöitä”. Sen vuoksi hanketyössä nähtiin ensiarvoisen tärkeäksi keskittyä yhteistyöhön jo olemassa olevien palveluntarjoajien kanssa ja kannustaa ulkomaalaistaustaisia mukaan jo olemassa olevaan toimintaan. Hyvässä tilanteessa olivat ne kunnat, joissa oli jo valmiiksi monia mahdollisuuksia osallistua matalan kynnyksen liikuntaryhmiin. Hankkeen päättymisen jälkeen huomioi kiinnittyi joissakin kunnissa kotoutumisen sijasta enemmän inklusioon eli kaikkien ihmisten osallistumisen yhdenvertaisuuteen.

Järjestövetoisessa hankkeessa oltiin epävarmoja tulevaisuudesta. Kyseinen järjestö perustettiin vuonna 2019 nimenomaan toteuttamaan kehittämishankkeen tavoitteiden mukaista monikulttuurista liikuntakulttuuria. Kunnassa siis päädyttiin perustamaan uusi järjestö

monikulttuuriselle liikuntatoiminnalle sen sijaan, että kunta olisi suoraan tukenut jo olemassa olevien yhdistysten monikulttuurista ja inklusiivista toimintaa tai toteuttanut uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä kunnan liikuntapalveluissa. Hankekokonaisuuden päätyttyä tietoa järjestön toiminnan jatkorahoituksesta ei ollut. Toimintaa oli toteutettu paljon ja sekä ulkomaalaistaustaisia että kantasuomalaisia oli tullut mukaan toimintaan. Pohdintoja oli laajentua jopa valtakunnalliseksi matalan kynnyksen liikunnan toimijaksi. Kunnan sisäinen vakiintuminen ei ollut kuitenkaan edennyt halutulla tavalla. Kunnassa ei ollut edelleenkään työntekijää, joka olisi vastuussa monikulttuurisesta näkökulmasta. Samoin käsitys järjestön monikulttuurisesta liikuntatyöstä oli kunnassa vajavainen. Kunnan liikuntapalveluissa oli paljon osaamista ja monet muut hankkeet olivat saaneet jalansijan perustoiminnassa. Monikulttuurinen kehittämishanke ei ollut kuitenkaan juurikaan saanut aikaan muutoksia kunnan liikuntapalveluiden rakenteissa tai toimintatavoissa. Esimerkiksi osallistujien diversiteetti kunnan liikuntaryhmissä ei ollut lisääntynyt. Taustalla vaikuttavat syyt jäivät epäselviksi ja hankekoordinaattori jäi pohtimaan, mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Järjestön tulevaisuus näyttäytyi epävarmana.

9.6 Monikulttuurinen koulutus

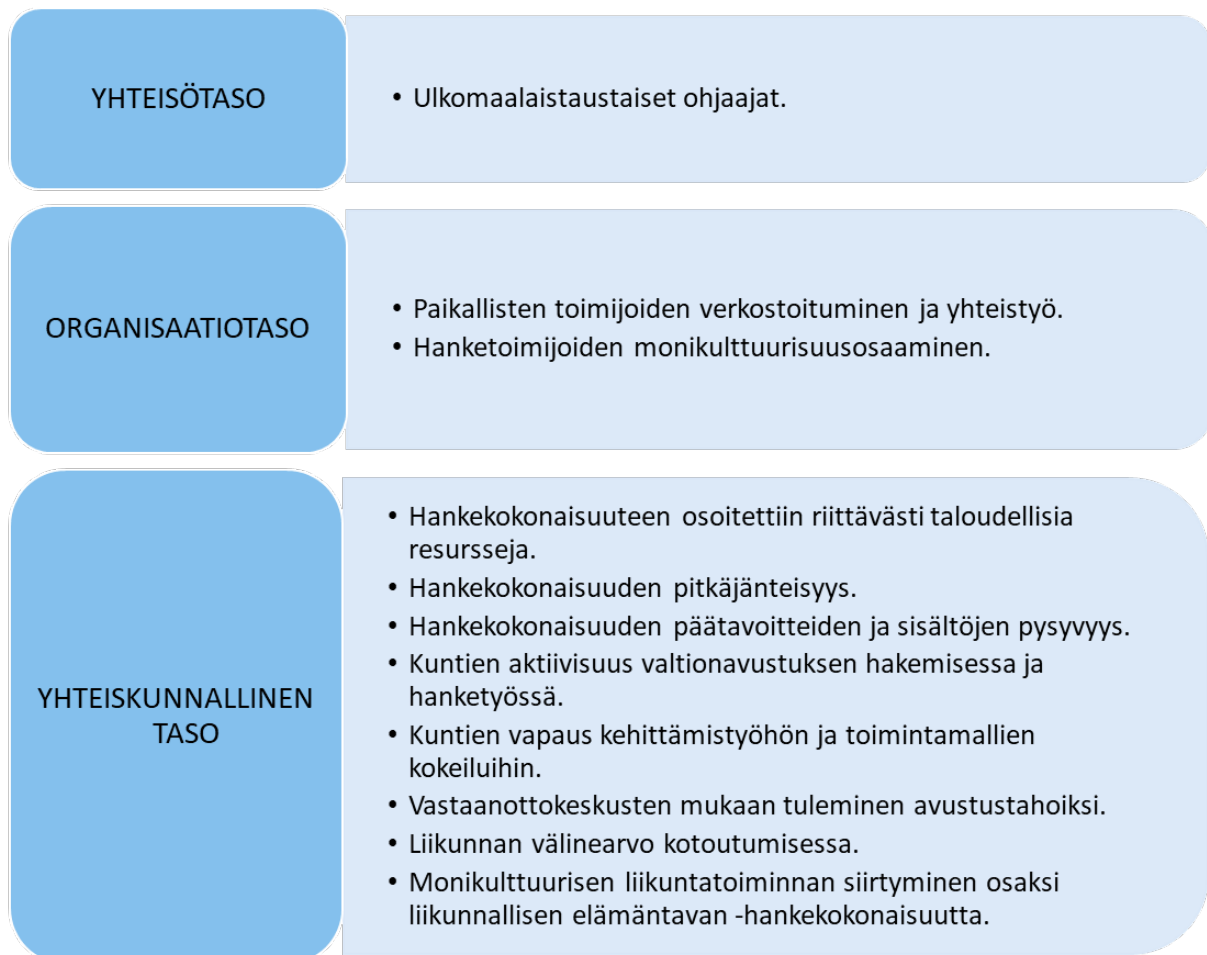
Toiminnan juurruttamiseen kuuluu olennaisena osana eri palveluntarjoajien kouluttaminen monikulttuuriseen työhön ja syrjinnän ennaltaehkäisyyn sekä toiminnan toteuttaminen kohderyhmien tarpeita huomioiden. Varsinaista monikulttuurista liikuntakoulutusta toteutettiin hankkeissa vähän. Haastatteluiden perusteella vain yhdessä hankkeessa toteutettiin liikuntaseuratoimijoille usean tunnin mittainen monikulttuurisuuskoulutus. Yleisempää oli epävirallinen hanketyöntekijöiden antama perehdytys, jota annettiin eri yhteistyökumppaneille. Esimerkiksi hankekoordinaattori meni ulkomaalaistaustaisten kanssa ensimmäisellä kerralla liikuntaryhmään mukaan ja samalla keskusteli ohjaajan tai liikuntapaikan työntekijöiden kanssa ja kertoi muun muassa osallistujien kielitaidoista ja toiveista. Oli tärkeää, että ohjaaja ymmärsi tiettyjä kulttuuriin liittyviä asioita, jotka vaikuttivat osallistumiseen.

9.7 Henkilöresurssit

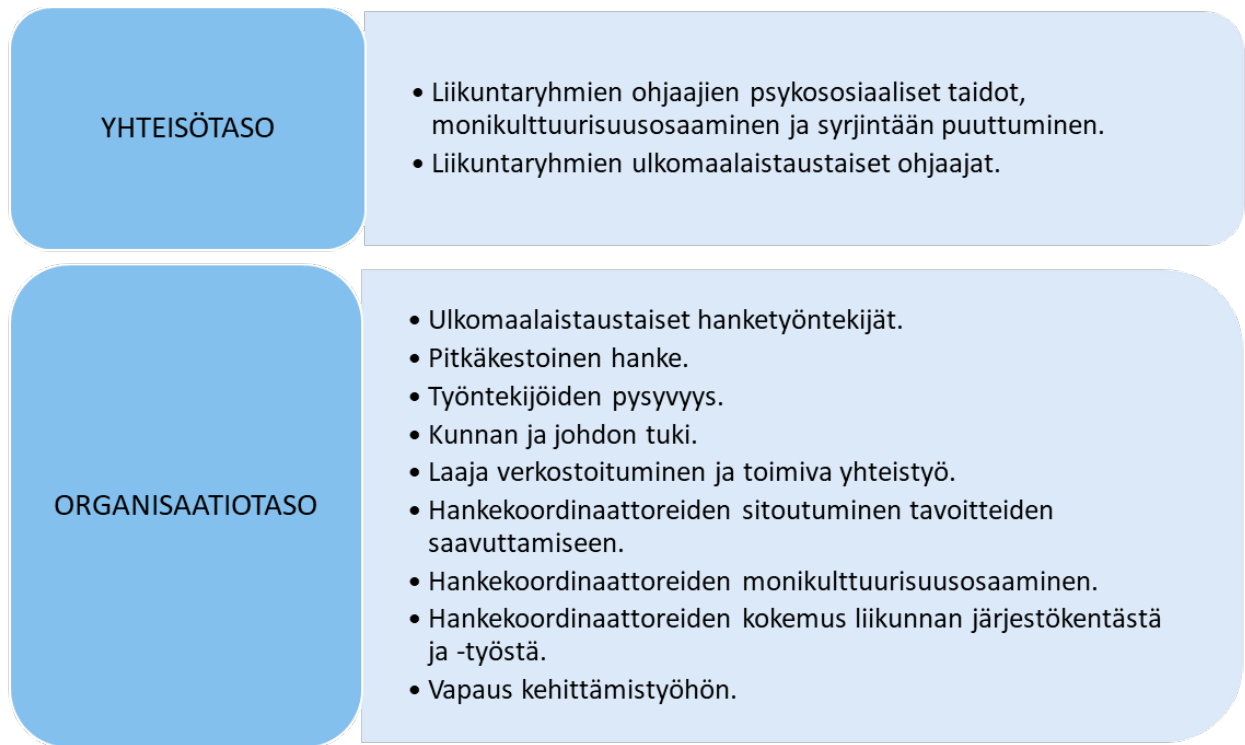
Hanketyöntekijän työsuhteen päättyminen oli iso menetys monelle kunnalle, sillä monikulttuurinen työ oli keskittynyt monissa hankkeissa voimakkaasti yhden ihmisen harteille. Muutamissa kunnissa oli suunnitelmassa sisällyttää monikulttuurinen näkökulma jollekin liikuntapalveluiden olemassa olevalle työntekijälle hanketyöntekijän lähdettyä. Monissa hankkeissa vakiintuneet toimintamallit tulivat osaksi perustoimintaa, mutta kehittämistyöhön ei ollut resursseja, koska monikulttuurisuus ei ollut osa kenenkään työnkuva. Huolena olikin, että monikulttuurisen liikunnan edistäminen kunnassa riippuu paljolti siitä, kuinka innokkaita ja motivoituneita liikuntapalveluiden työntekijät asiasta ovat ja minkälaisia näkemyksiä heillä on ylipäätään kehittämistyöstä. Kunnan lakisäateistä tehtävää hoidetaan pahimmillaan valinnanvaraisesti. Toisaalta koettiin, että hanke oli vaikuttanut liikuntapalveluiden työntekijöiden toimintatapoihin ja ajatusmaailmaan myönteisesti.

10 KEHITTÄMISAVUSTUKSEN VAHVUUDET, ONGELMAT JA KEHITTÄMISKOHTEET

Seuraavaksi esitetään yhteenveto kehittämisavustuksen vahvuuksista, ongelmista ja kehittämiskohteista yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla (kuviot 25–30). Aineistona käytettiin virkamiesten ja hankekoordinaattoreiden haastatteluja.

KUVIO 25 Virkamiesten keskeiset näkemykset hankekokonaisuuden vahvuuksista yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

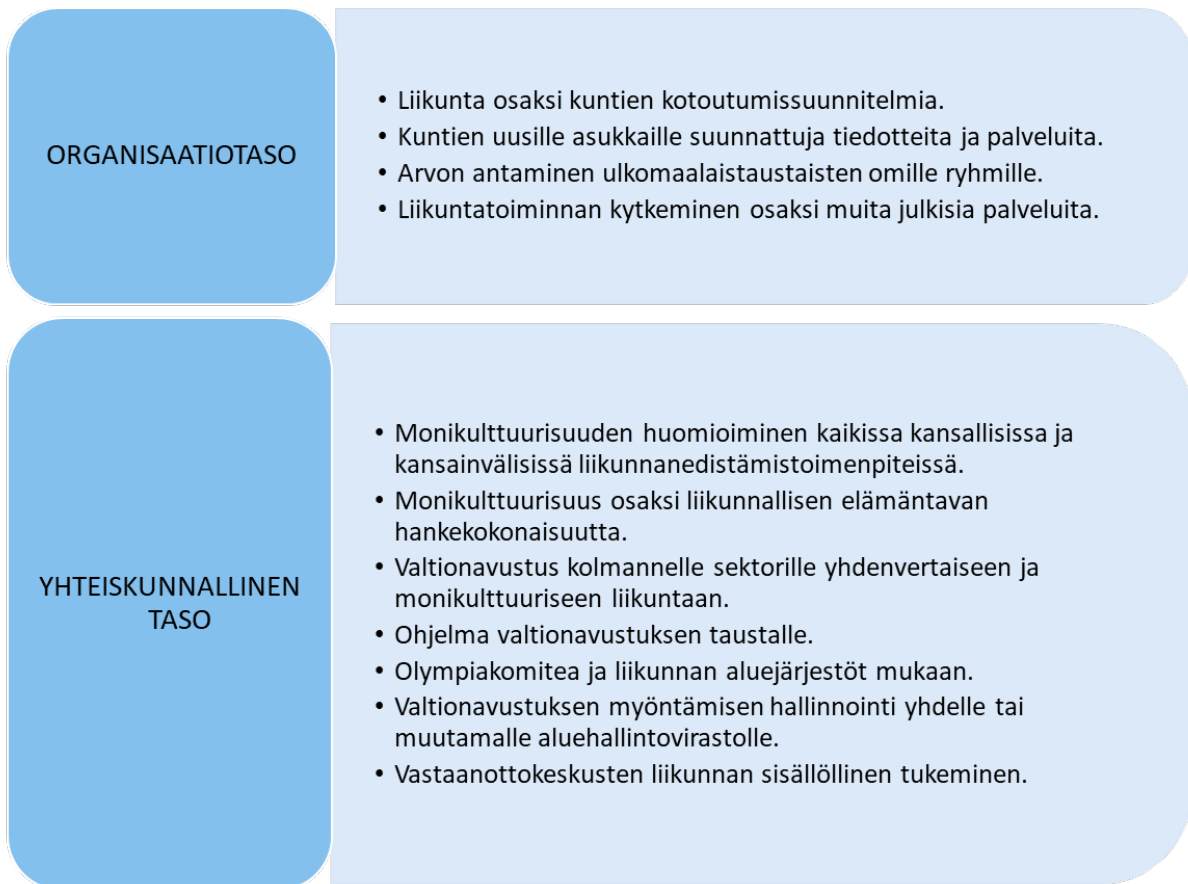
KUVIO 26 Toimijoiden keskeiset näkemykset kehittämishankkeen vahvuuksista yhteisö- ja organisaatiotasolla.

KUVIO 27 Virkamiesten keskeiset näkemykset kehittämishankkeen heikkouksista yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

YKSILÖTASO	<ul style="list-style-type: none"> • Uimahallien käyttäytymissääntöjen tuntemattomuus. • Liikunnan yhdistystoiminnan vieraat käytännöt. • Vähäiset liikuntataidot.
YHTEISÖTASO	<ul style="list-style-type: none"> • Kulttuurierot. • Negatiiviset kohtaamiset. • Etnisten vähemmistöjen väliset ja sisäiset ristiriidat. • Yhden etnisen liikuntaryhmän sulkeutuneisuus. • Rasismi ja syrjintä. • Toiminnan maksullisuus. • Kohderyhmän tavoittaminen. • Tiedon saaminen oikeille kohderyhmille. • Kohderyhmän sitoutuminen toimintaan. • Kohderyhmän tarpeiden tunnistaminen. • Ulkomaalaistaustaisten poismuutto kunnasta.
ORGANISAATIOTASO	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntaseurojen kilpailullinen arvomaailma. • Kunnan sitoutuminen hankkeeseen järjestövetoisissa hankkeissa. • Toiminnan juurtuminen kuntahallintoon. • Kuntahallinnon monikulttuurisuusosaaminen. • Kuntahallinnon sitoutuminen monikulttuurisen liikuntakulttuurin kehittämiseen. • Aikataulujen sovittaminen ja ohjaajien saaminen koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä. • Hankekoordinaattorin vähäiset resurssit. • Toiminnan kesätauko. • Naisten erillisen uimahallivuoron hinta ja organisointivaikeudet. • Toiminnan vähäisyys liikunnan erityisryhmille. • Ryhmien peruutukset pandemian takia. • Hankekoordinaattoreiden vaihtuvuus. • Monikulttuurisuusosaamisen keskittyminen yhdelle henkilölle.
YHTEISKUNNALLINEN TASO	<ul style="list-style-type: none"> • Hankkeiden rahoituskauden ja toimintakauden synkronointivaikeudet. • Hanketyön lyhytjänteisyys.

KUVIO 28 Toimijoiden keskeiset näkemykset kehittämishankkeen heikkouksista yksilö-, yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

KUVIO 29 Virkamiesten keskeiset näkemykset kehittämis ehdotuksista organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

KUVIO 30 Toimijoiden keskeiset näkemykset kehittämissuunnitelmista yhteisö-, organisaatio- ja yhteiskunnallisella tasolla.

11 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä luvussa vedetään yhteen arviointitutkimuksen keskeiset tulokset ja syvennetään tärkeimpiä näkökulmia. Diskussio etenee kysymys-vastaus-muodossa, jossa esitettyihin kysymyksiin vastataan tutkimuksen tulosten perusteella ja reflektoiden myös muihin tutkimuksiin.

11.1 Liikunta ja kotoutuminen

Miksi valtakunnallisen liikunnan kehittämisavustuksen tavoitteeksi asetettiin kotouttamisen/kotoutuminen?

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) ja sen korvannut laki kotoutumisen edistämisestä (30.12/2010/1386) kielivät yhteiskunnallisesta ja globaalista kehityksestä. Maahanmuutto ja siirtolaisuus lisääntyivät ja lisääntyvät edelleen myös Suomessa. Tätä yhteiskunnallista kehityskulkua pyrittiin edistämään liikunnan kentällä asettamalla liikuntatoiminnan tavoitteeksi kotoutumisen edistäminen. Liikuntaa onkin vuosikymmenet pyritty käyttämään välineenä kussakin ajassa yhteiskunnallisesti merkittävien tavoitteiden saavuttamiseen (ks. Rantala, 2014).

Vuonna 2010 julkaistiin kehittämisohjelma ”maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla” (OPM 2010). Yhtenä ohjelman toimenpiteenä mainittiin kehittämisavustuksen luominen. Edellä mainitut lait kotoutumisen edistämisestä vaikuttivat kehittämisavustuksen organisoimiseen. Kunnat valittiin hankkeiden hallinnollisiksi vastuutahoiksi, koska haluttiin korostaa kuntien kotouttamisvelvoitetta myös liikuntapalveluiden osalta. Laki edellytti kuntia tarkastelemaan yhtäältä, miten yleiset palvelut soveltuvat ulkomaalaistaisille henkilöille, sekä toisaalta suunnittelemaan toimenpiteitä heidän kotoutumisensa edistämiseksi. Lisäksi laissa painotetaan hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua sekä maahanmuuttajaryhmien osallisuutta. (laki kotoutumisen edistämisestä (30.12/2010/1386.)

Kehittämisavustuksen toimeenpano alueellisella tasolla oli aluehallintovirastojen vastuulla. Aluehallintovirastojen kautta myönnettiin avustuksia kuntiin ja tuettiin paikallistason hanketoimintaa. Ministeriön vastuualueita olivat kehittämisavustuksen käynnistäminen, tavoitteiden, tarkoitusten ja kohderyhmien määrittäminen sekä taloudellisen tuen antaminen hakuun. Näin muodostui raamit hankekokonaisuudelle maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla.

Miten Suomeen muuttaneiden kotouttaminen/kotoutuminen liikunnan avulla toimi kehittämissankkeen tavoitteena?

Kehittämissankkekokonaisuuden nimi ja päätavoite olivat vuodet 2011–2017 maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Vuosina 2018–2019 termin kotouttaminen tilalle vaihdettiin kotoutuminen, koska kotouttaminen viittaa nimenomaan viranomaisen tekemiin toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat Suomeen muuttaneita kohtaan. Tällöin Suomeen muuttaneiden toimijuus ja osallisuus kotoutumisprosessissaan ja aktiivisena toimijana lii-

kunnan kentällä saattaa jäädä vähemmälle huomiolle; kohderyhmä jää helposti vain toiminnan kohteeksi.

Tavoitteen vaihtaminen hankekokonaisuuden viimeisinä vuosina oli perusteltu, mutta ei poistanut terminologiaan liittyviä ongelmia. Aikaisempien tutkimusten valossa myös kotoutuminen on ongelmallinen toiminnan tavoite, vaikka tarkoitusperät ovatkin hyvät. Kotoutuminen liikunnan tavoitteena koskee vain Suomeen muuttaneita. Kantaväestön liikuntaan osallistumista argumentoidaan pääasiassa terveyden edistämällä ja sairauksien ehkäisemisellä. Luodaan jo lähtökohtaisesti jaottelu ”meihin” ja ”heihin”, tyyppilisiin ja epätyypillisiin asiakkaisiin. Suomeen muuttaneita tarkastellaan kotouttamisen ja kotoutumisen kontekstissa vajeen kautta, jolloin muodostetaan tahattomasti toiseutta ja stigmoja (Rönkkö, 2020; Buchert, 2015). Kotoutuminen termissä ongelmaksi saattaa muodostua myös, että se ymmärretään vain Suomeen muuttaneiden oppimis- ja sopeutumisprosessiksi. Tällöin kantaväestön asenteiden ja vastaanottavan yhteiskunnan rakenteiden ja toimintatapojen muuttaminen saattaa jäädä vähemmälle huomiolle yksilöön kohdistuvien toimenpiteiden korostuessa.

Kun Suomeen muuttaneet määritellään omaksi ryhmäkseen pelkästään maahanmuuttajuuden perusteella, muut elämänkulkuun liittyvät tekijät jäävät helposti huomioimatta. Ulkomaalaistaustaisille annetaan tietty identiteetti sen sijaan, että he itse saisivat muodostaa identiteettejä eri elämän alueilla. Elämänkulun kokonaisvaltaisemman huomioimisen kautta saataisiin yhtymäkohtia kantaväestön kanssa. Päästäisiin pois voimakkaasta kahtiajajosta me (kantaväestö) ja he (Suomeen muuttaneet). Ulkomaalaistaustaiset omana kohderyhmänään nähdään helposti myös niin kutsutun etnisen katseen kautta. Heidät nähdään stereotyyppisesti kulttuurinsa edustajina, jolloin johtopäätöksiä yksilön käyttäytymisestä esimerkiksi liikunnan kentällä tehdään hänen etnisen ryhmäjäsenyytensä perusteella. Tällöin liikuntapalveluiden työntekijöillä saattaa olla jo lähtökohtaisesti liian väritynyttä tietoa, kun he kohtaavat asiakkaita tietyistä kieli- ja kulttuuriryhmistä. Vaarana on, että muut tekijät ja erityisesti syrjivät rakenteet ja toimintatavat jäävät paitsioon. (ks. Näre, 2018).

Kotoutuminen liikunnan avulla ei kosketa tavoitteena kaikkia Suomeen muuttaneita. Ulkomaalaistaustaiset Suomessa ovat heterogeeninen joukko ihmisiä, sisältäen monenlaisia vähemmistöjä, jotka kaikki eivät tarvitse tukea kotoutumiseen. Arviointitutkimukseen osallistuneet ulkomaalaistaustaiset naiset eivät haastatteluissa kertoneet osallistuvansa hankkeiden liikuntatoimintaan kotoutuakseen Suomeen. Heille tärkeintä liikuntaharrastuksessa olivat terveyden edistäminen ja ylläpitäminen sekä sosiaaliset suhteet. Erikseen kysyttäessä liikunnan vaikutuksesta heidän kotoutumiseensa, he näkivät liikunnan merkityksellisenä nimenomaan kotoutumisen alkuvaiheessa. Liikunta tuki heidän fyysistä, ja psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan elämän muutostilanteessa ja uuden elämän rakennusvaiheessa. (Peotta, 2022.)

Kehittämisavustuksen hakuilmoituksissa vuosina (2011–2015) pelkästään eri maahanmuuttajaryhmät mainittiin hankkeiden kohderyhmäksi. Painotus perustui kehittämisohjelmaan maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla (2010:16):

”Avustuksia voidaan myöntää opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämisohjelman mukaisesti maahanmuuttajalasten ja -nuorten liikuntaan, aikuisten maahanmuuttajien terveyttä edistävään liikuntaan sekä edellytysten luomiseen urheilu- ja liikuntaseurojen maahanmuuttajille tarkoitettulle toiminnalle.”

Kategorisoimalla Suomeen muuttaneet omaksi kohderyhmäkseen muodostettiin mielikuvaa kahtia jakautuneista liikuntapalveluista; Suomeen muuttaneille suunnatuista ja ei-maahan muuttaneille suunnatuista. Väestöryhmien väliset kohtaamiset mainittiin kuitenkin puhuttaessa inklusiosta, eli Suomeen muuttaneiden osallistumisesta kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan. Ensimmäisten hankevuosien (2011–2015) hakuilmoitukset antavatkin lukijalle ristiriitaisen käsityksen siitä, mitä oikeastaan tavoitellaan. Pelkästään ulkomaalaistaustaisille suunnatuilla omilla ryhmillä on paikkansa liikunnan kentällä, mutta toiminta ei voi kuitenkaan lähtökohtaisesti eriytyä omille kentilleen maahanmuuttajuutta ja ei-maahanmuuttajuutta koskeviin palveluihin, esimerkiksi urheilu- ja liikuntaseuroissa. Vuodesta 2016 eteenpäin hakuilmoituksissa alettiinkin puhua monikulttuurisesta liikunnasta. Tämäkin termi kuitenkin erottaa ulkomaalaistaustaiset kantaväestöstä, eikä huomioi muita kieli- ja kulttuurivähemmistöjä, kuten saamelaisia ja romaneja (Rönkkö 2020, 135).

Myös tässä tutkimuksessa havaittiin, että termin monikulttuurinen käyttäminen liikuntaryhmien markkinoinnissa esti kantaväestöä tulemasta mukaan. Luultiin, että toiminta on suunnattu pelkästään ulkomaalaistaustaisille. Hankeretoriikan epäselvyys kieliin nopeasti edenneestä yhteiskunnan moninaistumisesta, jossa kotouttaminen/kotoutuminen ja inklusio -termien käyttöyhteydet liikunnan kentällä olivat epäselvät (ks. Aho & Huumonen, 2020, 322). Käytetyt käsitteet ja miten ne ymmärretään muovaavat liikuntakulttuuria ja -politiikkaa (Tiihonen, 2014).

Kehittämisavustuksen päätyttyä Suomeen muuttaneiden kotoutuminen oli painopisteenä liikunnallisen elämäntavan -hankekokonaisuudessa vuonna 2020. Vuonna 2021 termistä kotoutuminen luovuttiin kokonaan. Tulevaisuudessa on tärkeää pohtia, miten liikunnan edistämistoimenpiteissä huomioidaan samanaikaisesti ulkomaalaistaustaisten ihmisten moninaiset tarpeet ja tuetaan eri väestöryhmien kohtaamisia. Termiä inklusio ja yhdenvertainen liikunta tulisi käyttää moninaisten kohderyhmien tavoittamiseksi ja huomio kiinnittää liikuntaorganisaatioiden rakenne- ja toimintatapamuutoksiin. Ulkomaalaistaustaisten heterogeenisen kohderyhmän liikuntaan osallistumisen esteet kytkeytyvät kieleen, kulttuuriin, uskontoon, etniseen taustaan tai sosioekonomiseen asemaan (ks. myös Pyykkönen 2016, 32). Tarvitaan erityistä tukea tarvitsevien ulkomaalaistaustaisten tarkempien kohderyhmien määrittelyä, heidän tarpeiden tiedostamista ja osaamisen hyödyntämistä toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Kotoutuminen sopii liikunnan tavoitteeksi sopeutumisen alkuvaiheessa oleville Suomeen muuttaneille eri kotoutumista tukevien palveluiden yhteydessä, jolloin muuttajilla on uuteen yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyviä erityistarpeita. Liikunta on hyvä toimintamuoto osana kotoutumisen edistämisen erityispalveluita. Kotoutumisen alkuvaiheen jälkeen on yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeää löytää yhtymäkohtia kantaväestön kanssa, kun määritellään liikunnan tavoitteita ja kohderyhmiä. Jo liikuntatoiminnan markkinoinnissa on huomioitava, miten rakennetaan yhteistä kattotentiteettiä eri ryhmien välille, riippumatta kieli- ja kulttuuritaustasta.

Mitä tarkoittaa kotoutuminen liikunnan avulla?

Kehittämisavustuksen arviointitutkimuksen keskeinen tiedonintressi oli saada selville “mitä kotoutuminen liikunnan avulla tarkoittaa?” Hankekokonaisuus kumpusi kotoutumisen lähökohdista, jotka olivat liikunnan kentällä uusia tavoitteita. Tässä kohtaa rajataan ulkomaalaistaustaisten heterogeeninen joukko niihin henkilöihin, jotka ovat kotoutumisen alkuvaiheessa tai, jotka tarvitsevat erityistä tukea kotoutumiseen, esimerkiksi suuren kulttuurisen

etäisyyden vuoksi. Kotoutumiseen liittyvä puhe haastatteluissa kohdentui nimenomaan tähän kohderyhmään.

Hanketoimijoiden ja ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluiden pohjalta muodostui viisi kotoutumisen ulottuvuutta: 1) fyysinen ja psyykkinen terveys 2) kulttuurinen ulottuvuus 3) vuorovaikutuksellinen ulottuvuus 4) identifiioiva ulottuvuus 5) työllistyminen. Näiden ulottuvuuksien kautta ulkomaalaistaustaisten fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi vahvistui, mikä puolestaan tuki heidän kotoutumistaan ja toimijuuttaan yhteiskunnassa.

a) Liikunnan psyykkiset ja fyysiset terveysvaikutukset elämän muutostilanteessa tukevat kotoutumista ja toimijuutta

Hanketoimijat korostivat liikunnan merkitystä fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämisessä ja edistämisessä, mikä luo pohjan kotoutumiselle elämän stressaavassa muutosvaiheessa. Liikunnan itseisarvon ja positiivisten fysiologisten vaikutusten lisäksi onnistumisen kokemukset ja pystyvyyden tunteen vahvistuminen tukivat jaksamista uudessa elinympäristössä. Tämä antoi uskoa ja luottamusta uusien asioiden oppimiseen. Myös ulkomaalaistaustaiset naiset kokivat, että nimenomaan maahanmuuton alkuvaiheessa liikuntatoimintaan osallistuminen tuki heidän kotoutumistaan, sillä liikunta auttoi jaksamaan sekä fyysisesti että psyykkisesti paremmin (Peotta, 2022).

b) Liikunta tukee kotoutumisen kulttuurista ulottuvuutta

Liikuntatoimintaan osallistumisen koettiin olevan hyödyllistä erilaisten uudessa yhteiskunnassa tarvittavien kulttuuritaitojen oppimisen kannalta. Erityisesti paikalliseen liikuntakulttuuriin ja normistoihin liittyvien toimintatapojen oppiminen ja uuden elinympäristön tutuksi tuleminen koettiin keskeisiksi. Uinti mainittiin liikuntataidoksi, joka on uimataidottomille ulkomaalaistaustaisille ensiarvoisen tärkeä Suomen kaltaisessa maassa. Samoin pyöräily nähtiin tärkeäksi taidoksi erityisesti niille ulkomaalaistaustaisille (usein naisille), joilla ei ollut aikaisempaa kokemusta. Liikunnan ja terveyden lukutaito voidaan nähdä keskeisenä yhteiskunnan arvona ja normina, jota välitetään hankkeiden avulla tietoisesti tai tiedostamatta toimintaan osallistuville. Myös suomen kielen vahvistuminen koettiin liikuntatoiminnan tavoitteeksi ja vaikutukseksi. Ulkomaalaistaustaiset naiset itse kokivat, että liikuntatoiminnalla oli merkitystä kielen oppimiselle lähinnä maahanmuuton alkuvaiheessa (Peotta, 2022). Kotoutumisen kulttuurisessa ulottuvuudessa korostettiin myös kaksisuuntaisuutta. Ulkomaalaistaustaisten tarpeita liikunnan kentällä tulee tunnistaa ja heidän osaamistaan hyödyntää.

c) Liikunta tukee kotoutumisen vuorovaikutuksellista ulottuvuutta

Sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisten verkostojen rakentaminen on tärkeä osa kotoutumista. Liikuntaryhmissä voi solmia uusia tuttavuuksia ja ylläpitää jo valmiita ystävyysuhteita.

Ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluissa ilmeni, että vertaissuhteet muihin ulkomaalaistaustaisiin naisiin, erityisesti samaan kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluvien kanssa, oli tärkeä osa liikuntaharrastusta. Usein ulkomaalaistaustaiset naiset olivat tulleet harrastuksen pariin samaan kieli- ja kulttuuriryhmään kuuluvan ystävän suosituksesta. Haastatteluihin osallistuneet naiset eivät olleet solmineet ystävyysuhteita kantaväestön kanssa, johtuen ainakin osittain siitä, että kantaväestöä oli tullut toimintaan mukaan vasta vähän aikaa sitten. Ulkomaalaistaustaiset naiset toivoivatkin kantaväestöön kuuluvia osallistujia enemmän

mukaan liikuntaryhmiin. (Peotta, 2022.) Liikuntaryhmien ohjaajat sen sijaan kertoivat haastatteluissa ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön kuuluvien välisistä ystävyyssuhteista ja kohtaamisista myös liikuntaharrastuksen ulkopuolella.

d) Liikuntaryhmässä voi kokea yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja kuulumisen tunteita

Kokemus yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta liikuntaryhmässä liittyy kotoutumisen identtifiivaan ulottuvuuteen. Keskeistä on, että osallistujat kokevat kuuluvansa ryhmään omana itsenään sekä tuntevat olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi.

Ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluissa ilmeni, että naissukupuoli, äitiys ja ulkomaalaistaustaisuus olivat yhdistäviä tekijöitä, jotka vahvistivat ryhmään kuulumisen tunteita. Yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja kuulumisen tunteet ryhmätoiminnassa kehittyvät hitaasti ja ovat mahdollisesti pitkän aikavälin saavutettavia vaikutuksia. (Peotta, 2022.)

e) Liikunnan kentältä löytyi töitä ulkomaalaistaustaisille

Ulkomaalaistaustaiset saivat kehittämishankkeen aikana töitä liikuntaryhmien ohjaajina. Suurimmaksi osaksi he tekivät tuntityötä, mutta myös osa-aikaisia työsuhteita solmittiin. Työharjoittelut liikuntatoimessa ja järjestöissä antoivat kokemusta tulevaisuuden työnhakuun.

Ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluissa ei sen sijaan mainittu liikuntatoimintaan osallistumisen tukeneen työllistymistä. Liikkuminen kuitenkin tuki heidän jaksamistaan työelämässä. (Peotta, 2022.)

Miksi ulkomaalaistaustaiset naiset osallistuivat hankkeiden liikuntatoimintaan?

Aineisto jakaantui kahteen osaan haastateltavien aikaisempien kotimaiden maantieteellisen sijainnin mukaan. Euroopasta tulleille, pääsin venäjänkielisille, liikunta oli ollut pitkään keskeinen osa heidän elämäntapaansa, jopa lapsuudesta lähtien. Heille liikunta oli luonteva osa hyvää elämää, jota he lähtivät rakentamaan Suomeen muuton alkuvaiheessa. Sopivan liikuntamuodon ja -paikan löytäminen pian maahanmuuton jälkeen oli tärkeä osa uutta elämää. Liikunta oli heille myös tapa ylläpitää kokonaisvaltaista terveellistä elämäntapaa. Erittäin haluttiin ennaltaehkäistä ja lieventää erilaisia kehon kipu- ja jännitystiloihin sekä stressiä. Liikuntaryhmään kuulumisen oli tärkeää myös sosiaalisten suhteiden ja ryhmään kuulumisen vuoksi. Vertaissuhteet muiden ulkomaalaistaustaisten kanssa liikuntatoiminnassa nousivat merkityksellisiksi. (Peotta, 2022.)

Lähi-Idästä ja Afrikasta tulleille haastateltaville terveysliikunta oli uutta. He olivat oppineet liikunnan ja terveyden lukutaidon vasta muutettuaan Suomeen ja pitivät liikuntaa tärkeänä osana elämäänsä. Myös he hakivat liikunnasta apua erilaisiin kiputiloihin, painonhallintaan sekä arjessa jaksamiseen. Sosiaaliset suhteet ja liikuntaryhmään kuulumisen koettiin tärkeiksi itseisarvon vuoksi, mutta myös voimavaraksi terveellisen elämäntavan ylläpitämisessä.

Haastateltavat eivät suoraan maininneet, että liikuntatoimintaan osallistuminen olisi tukenut heidän kotoutumistaan. Kysymys liikunnan merkityksestä kotoutumisessa olikin monelle yllättävä. Osa haastateltavista kuitenkin pienen pohdinnan jälkeen koki, että nimenomaan maahanmuuton alkuvaiheessa liikuntatoimintaan osallistuminen tu-

ki sopeutumista uuteen kotimaahan. Moni haastateltava oli asunut Suomessa vuosikausia, osasi suomen kielen ja oli löytänyt paikkansa yhteiskunnassa. He kokivat jo olevansa tarpeeksi kotoutuneita. Osallistujien näkökulma ja henkilökohtaiset motiivit liikunnan harrastamiseen olivatkin erilaisia kuin valtionhallinnon. Ulkomaalaistaustaiset naiset käsittelivät asiaa omasta elämänpöiristäään lähtien, eivätkä liittäneet automaattisesti kotoutumista liikunnan tavoitteeksi. (Peotta, 2022.)

11.2 Myönnetyt avustukset ja hankekokonaisuuden organisointi

Miten kehittämisasiavustusta jaettiin valtakunnallisesti suhteessa ulkomaalaistaustaisten määrään?

Avustusta on jaettu yhteensä 9 999 750 euroa, josta kunnille 9 212 780 euroa ja vastaanotokeskuksille 786 970 euroa vuosien 2011–2019 aikana. Eniten avustusta jaettiin Vantaalle, Helsinkiin, Tampereelle sekä Imatran ja Lappeenrannan yhteishankkeelle. Avustus kohdistui pääosin suuriin kaupunkeihin, joissa asui eniten ulkomaalaistaustaista väestöä. Kuitenkin Turku ja Espoo saivat vähän avustusta suhteessa niiden ulkomaalaistaustaiseen väestöön. (SVT: Maahanmuuttajat väestössä, 2020.) Avustus kohdentui selkeimmin Uusimaan maakuntaan, jossa niin ikään asui myös selvästi eniten ulkomaalaistaustaista väestöä. Seuraavaksi eniten ulkomaalaistaustaista väestöä asui Varsinais-Suomessa, joka jäi avustuksen määrässä maakuntien välisessä vertailussa seitsemänneksi.

Miten paikallishankkeita tuettiin uudenlaisten tavoitteiden saavuttamisessa?

Kehittämishankekokonaisuuden aikana (yhdeksän vuotta) järjestettiin kaksi valtakunnallista seminaaria hankkeille. Lisäksi eri aluehallintovirastot järjestivät vaihtelevan määrän seminaareja ja tapaamisia alueensa hankkeille. Hankkeiden tukeminen kokonaisuudessaan on ollut melko vähäistä ottaen huomioon, että liikuntatoiminnalle asetettiin ensimmäistä kertaa valtakunnallisella tasolla tavoitteeksi Suomeen muuttaneiden kotoutuminen ja inkluusio kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan sekä eri väestöryhmien positiiviset kohtaamiset. Näin suuret ja osittain epäselvät tavoitteet olisivat vaatineet hankkeiden jatkuvaa ja systemaattista sisällöllistä tukemista, ohjausta, tiedon jakamista ja verkostoitumisen edistämistä.

Paikallistason hanketoimijat olivat monien uusien kysymysten ja ongelmien edessä, ilman systemaattista ohjausta ja neuvontaa. Samoin aluehallintovirastojen virkamiehet kaipasivat lisää ohjausta ja koulutusta maahanmuuton teemoihin liittyen. Huolenaiheeksi nousikin, mikä taho ottaa asiantuntijaroolin ulkomaalaistaustaisten kohderyhmien näkökulmien huomioimisessa intersektionaalisesti. Myös Pyykkönen (2016, 32, 36) on todennut, että yhdenvertaisuuden huomioiminen kokonaisuutena liikunnassa ei kuulu selkeästi millekään taholle.

Kehittämishankekokonaisuuden pitkä aikajana koettiin hyvänä asiana, koska liikunnan laajojen sosiaalisten tavoitteiden saavuttaminen vie aikaa. Toisaalta liikuntaryhmissä eri väestöryhmien kohtaamiset olivat vasta alkaneet monessa hankkeessa, mikä viittaa siihen, että aikaa olisi tarvittu enemmän laajempien tavoitteiden saavuttamiseksi. Hankkeiden näkökulmasta toiminnan suunnittelua helpotti se, että hankekokonaisuuden painopisteitä ja tavoitteita ei muutettu paljon matkan varrella. Aluehallintovirastojen virkamiesten näkökulmasta kunnille kohdennettu kehittämisasiavustus oli selkeä kokonaisuus. Vastaanotokeskusten mukaan tuleminen avustuksen piiriin vuodesta 2016 alkaen koettiin kuitenkin hätäi-

lynä. Liikunta-avustus tuli vastaanottokeskuksille liian nopeasti, sillä moni keskus kamppaili käytännön ongelmien kanssa. Myöskään liikuntaa liittyvää osaamista ei välttämättä ollut.

Paikallishankkeet kärsivät myös hankeavustusten lyhytjänteisestä ja aikataulullisesti epäselvästä jakamisesta. Toimintaa voitiin suunnitella pahimmillaan yhdeksi toimintavuodeksi kerrallaan ja seuraavan vuoden avustuspäätökset tulivat kevätkauden jo käynnistyesä. Tämä vaikutti hanketyöntekijöiden tiheään vaihtumiseen joissakin kunnissa. Myös Hokka (2014, 26) toteaa tasa-arvon systemaattisesta edistämisestä, että vaikuttavuuden saavuttaminen vaatii pitkäjänteisyyttä.

Olisiko kehittämisavustus pitänyt suunnata myös järjestöille?

Löytyi hyviä perusteluja sille, että nimenomaan kunnat valittiin hankkeiden vastuutahoiksi. Kaikilla kunnilla oli yhdenvertainen mahdollisuus hakea kehittämisavustusta ja kunnilla on kotouttamisen rooli lainsäädännössäänkin. Kunnat ovat avainasemassa Suomeen muuttaneiden matalan kynnyksen liikuntapalvelujen kehittämisen näkökulmasta. Kuntien kautta voidaan muuttaa liikunnan perusrakenteita inklusiivisemmiksi. Lisäksi kunnat tuntevat paikalliset olosuhteensa. Kuntien ja aluehallintovirastojen välinen yhteys koettiin luontevaksi avustusten hakemisessa ja myöntämisessä sekä hanketyön kehittämisessä. Kuntia kannustettiin hakuilmoituksissa tekemään yhteistyötä järjestöjen kanssa. Mahdollista oli myös hankkeen toteuttaminen yhdessä järjestön kanssa tai vastuun siirtäminen kokonaan järjestölle.

Samaan aikaan oltiin huolissaan monien kuntien tahtotilasta kehittämisavustuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ongelmana oli, että kunnalla oli paljon valtaa päättää, hakeeko se avustusta vai ei. Käytännössä yksi kunnan virkamies saattoi estää hanketyön kunnassaan. Kunnat saivat itse sanella hankkeen sisällöt, kohderyhmät ja yhteistyökumppaninsa, mikä koettiin hyväksi asiaksi. Pahimmillaan kunnan linjaukset vaikuttivat kuitenkin paikallisten järjestöjen liikuntatoiminnan kehittämiseen; niillä ei ollut mahdollisuutta kehittämisavustukseen ilman kuntaa. Näiden perustelujen valossa koettiin, että avustus olisi pitänyt suunnata myös järjestökentälle. Siellä oli osaamista ja motivaatiota monikuluttuurisuuden kehittämiseen liikunnassa, hallinnollista osaamista hanketyöhön sekä usein toiminnassa jo valmiiksi mukana ulkomaalaistaustaisia henkilöitä.

Miten kuntien ja järjestöjen kumppanuus hankkeiden vastuutahoina onnistui?

Järjestöjen rooli kehittämisohjelmakokonaisuudessa puhutti hanketoimijoita myös toisesta näkökulmasta. Kunnilla oli mahdollisuus myöntää avustus eteenpäin järjestölle, joka otti vastuun hankkeen toteuttamisesta. Tämä koettiin hyödylliseksi, sillä järjestö koettiin ketterämmäksi organisaatioksi uuden kokeilemiseen, verkostoitumiseen ja uusien rahoitusten hakemiseen. Avustuksen siirtäminen järjestölle ei kuitenkaan sujunut täydessä yhteisymmärryksessä. Hankekoordinaattorit järjestövetoisissa hankkeissa kokivat kumppanuuden kunnan kanssa epämääräiseksi. Kunta jäi helposti vain nimelliseksi tahoksi, jonka kautta avustus siirrettiin järjestölle. Ihmeteltiin sitä, miksei kunta sitoudu hankkeeseen paremmin ja pyri muuttamaan rakenteitaan inklusiivisemmiksi. Inklusiivinen ja monikuluttuurisuuden huomioiva liikuntatoiminta ikään kuin ulkoistettiin sellaisten järjestöjen vastuulle, joissa oli jo valmiiksi osaamista.

11.3 Hankkeiden toiminta

Miten osallistujia tavoitettiin parhaiten hankkeiden liikuntatoimintaan?

Kohderyhmiä tavoitettiin parhaiten toiminnan pariin yhteistyökumppaneiden kautta, sosiaalisesta mediasta sekä niin sanottujen avainhenkilöiden kautta. Yhteistyökumppaneiden tarjoamat palvelut Suomeen muuttaneille olivat oiva keino esitellä hankkeen liikuntatoimintaa jo valmiiksi koolla olevalle kohderyhmälle. Monessa hankkeessa erilaisissa maahanmuutto- ja kotoutumispalveluissa tiedotettiin hankkeesta ja kunnan liikuntapalveluista ja/tai järjestettiin uutena toimintamuotona liikuntaa hankkeen resursseilla. Tieto levisi myös eri yhteisöissä niin sanottujen avainhenkilöiden avulla. Avainhenkilöinä toimi esimerkiksi ulkomaalaistaustaisia liikuntaryhmien ohjaajia ja vertaisohjaajia sekä aktiivisia yhteisöjen jäseniä, jotka levittivät tietoa toiminnasta.

Ulkomaalaistaustaisten naisten haastatteluiden perusteella toimintaan löydettiin nimenomaan tuttavien ja ystävien kautta. Myös kuntien ja järjestöjen verkkosivujen kautta saatiin tietoa toiminnasta. (Peotta, 2022.)

Mitkä olivat vaikeimmin tavoitettavat kohderyhmät?

Tavoittamisen kannalta vaikeimmiksi kohderyhmiksi koettiin ulkomaalaistaustaiset naiset ja tytöt, joilla ei ollut tai oli vähän aiempaa liikunnallista taustaa. Osalla heistä oli myös kulttuuriin liittyviä erityisiä tarpeita liikunnan harrastamiseen, joita liikuntapalveluiden järjestämisessä ei välttämättä huomioitu. Myös naisille, jotka eivät olleet kotoutumispalveluiden piirissä, oli hankala saada tietoa toiminnasta, samoin kotona lasten kanssa oleville äideille. Muita vaikeasti saavutettavia ryhmiä olivat työn perässä Suomeen muuttaneet. Erityisesti ne, joiden aikomuksena oli asua Suomessa vain muutamia vuosia. Hankekoordinaattorit kokivat myös ikääntyvien ulkomaalaistaustaisten tavoittamisen olevan vaikeaa.

Erityistä tukea vaativien kohderyhmien määrittelyssä tulee huomioida intersektionaalisuus. Intersektionaalisuuden käsitteellä tarkoitetaan, miten ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttaa risteävästi ja leikkaavasti yksilön erilaiset sosiaaliset identiteetit ja eron tekoja tuottavat luokittelut (esimerkiksi sukupuoli, yhteiskuntaluokka, alkuperä, seksuaalinen suuntautuminen, toimintakyky ja ikä) (Crenshaw 1991; Karkulehto, Saresma, Harjunen & Kantola, 2012). Esimerkiksi ulkomaalaistaustaiset tytöt ja naiset ovat heterogeeninen joukko, joilla on erilaisia ja erinäisiä tarpeita. Miten ikä, kulttuuritausta, toimintakyky ja varallisuuserot risteävät oletetun sukupuolen kanssa? Samoin ulkomaalaistaustaisten miesten kohdalla ei voida olettaa, että kaikki ovat liikunnallisesti aktiivisia ja pitävät jalkapallosta. Erilaisten ominaisuuksien ja tarpeiden risteämiskohdista löytyy eniten tukea tarvitsevat kohderyhmät. Näistä tarvitaan lisää tutkimusta. Ikääntyvät Suomeen muuttaneet näyttäytyvät unohdettuna liikunnan kohderyhmänä. Heitä ei mainittu suoraan kehittämisavustuksen kohderyhmänä. Heidän huomioimisensa on tärkeää liikunnan valtakunnallisissa edistämistoimenpiteissä ja ohjelmissa, kuten Ikäinstituutin Ikäliikkuja (Ikäinsituutti, 2021).

Aiempien tutkimusten valossa nimenomaan pakolaisina Suomeen tulleet ulkomaalaistaustaiset, hyötyisivät eniten liikunnan hyvinvointivaikutuksista (Kuusio, Seppänen, Jokela, Somersalo & Lilja, 2020), samoin kuin Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneet (Laatikainen, Skogberg, Koponen & Koskinen, 2020, 111–112.) Liikunnalla ja fyysisellä aktiivisuudella voi olla merkitystä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden traumaattisten kokemusten lieventämisessä (ks. Nilsson, Saboonchi, Gustavsson, Malm & Gottvall, 2019; Ley & Barrio,

2019). Liikunnan merkitystä maahan muuttoon mahdollisesti liittyvän ahdistuksen ja masennuksen täydentävänä hoitona tulisi hyödyntää paremmin.

Ketä hankkeissa liikkui?

Vuonna 2019 hankkeiden säännöllisessä toiminnassa liikkui noin 26 300 henkilöä. Heistä 62 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia ja 32 prosenttia kantaväestöön kuuluvia. Suurimmat ulkomaalaistaustaisten osallistujien kieliryhmät olivat venäjä, arabia, kurdi ja somalia.

Sukupuolittain ja ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten toiminnassa oli mukana aikuisia naisia (20–65-vuotiaita). Tämä oli siinä mielessä myönteinen tulos, että naiset oli määritelty hankekokonaisuuden erityiskohderyhmäksi. Tietoa ei ole kuitenkaan siitä, oliko naiset liikunnan kentällä erityistä tukea tarvitsevia vai esimerkiksi jo valmiiksi tottuneita liikunnan harrastajia. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat tasaväikesesti nuoret pojat (12–20-vuotiaat), alle 12-vuotiaat tytöt ja aikuiset miehet. Ikääntyvien osuudet sekä miehissä että naisissa olivat selvästi pienimmät. Tähän kohderyhmän osallistumisen lisäämiseen tulisi kiinnittää huomiota tulevaisuudessa.

Kotoutumisen edistäminen vaatii yhteistyötä. Minkälaista yhteistyötä hankkeissa tehtiin?

Hankkeissa tehtiin poikkisektoraalista yhteistyötä järjestöjen, kunnan eri hallintokuntien, muiden kuntien, seurakunnan, ammatillisten oppilaitosten, työväenopiston, monikulttuurista työtä tekevien työryhmien, vastaanottokeskuksen sekä liikunnan valtakunnallisten ja alueellisten järjestöjen kanssa. Erityisen onnistunutta yhteistyötä tehtiin eri maahanmuutto- ja kotoutumispalveluita järjestävien tahojen kanssa. Kotoutumispalveluita ”liikunnallistettiin” eli monessa kunnassa Suomeen muuttaneille suunnatuissa palveluissa oli mahdollisuus osallistua liikuntatoimintaan. Liikunnan palveluntarjoajat tavoittivat ulkomaalaistaustaisia henkilöitä kotoutumispalveluista mukaan myös kunnan yleisiin liikuntapalveluihin tai hankkeen myötä perustettuihin matalan kynnyksen ryhmiin. Lisäksi yhteistyön ansiosta liikunnanpalveluntarjoajien asiantuntijuus kotoutumisesta ja maahanmuutosta lisääntyi ja kotoutumistoimijat tulivat tietoisiksi eri kunnan liikuntapalveluista ja ylipäätään liikunnan positiivisesta vaikutuksesta kotoutumiseen.

11.4 Inklusiivinen ja yhdenvertainen liikunta

Muodostuiko ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön yhteistä liikuntatoimintaa?

Hankkeilta saatujen kävijämäärien arvioiden mukaan lasten ja nuorten toiminnassa ulkomaalaistaustaiset ja kantaväestöön kuuluvien osuudet olivat melko samansuuruiset. Ulkomaalaistaustaisia oli sekä tytöissä että pojissa hiukan enemmän. Suurimmat erot tulivat kuitenkin esiin aikuisväestössä. Miehissä jopa 85 prosenttia osallistujista oli ulkomaalaistaustaisia ja naisissa 66 prosenttia. Yhteisten liikuntaryhmien muodostuminen aikuisväestössä oli selvästi harvinaisempaa. Erityisesti miesten kohdalla tulisi pohtia tarkempia syitä siihen, miksi liikuntaa ei harrasteta yhteisissä ryhmissä.

Yhteisten liikuntaryhmien muodostuminen oli hyvin vaihtelevaa eri hankkeissa. Osa koki suuria onnistumisia. Yhteisen ryhmätoiminnan avulla luotiin positiivisia kohtaamisia ja ystävyyssuhteita. Samaan aikaan yhteisten ryhmien muodostuminen koettiin todella hankalaksi. Muodostui erillistä toimintaa, jota ei haluttu avata muille. Yhteisessä toiminnassa koh-

taamiset eivät olleet automaattisesti positiivisia kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten välillä. Ne olivat myös suoraan negatiivisia tai vältteleviä. Liikuntaryhmien markkinoinnissa olisikin ensiarvoisen tärkeää rakentaa yhteistä kattotentiteettiä eri väestöryhmien välille. On tärkeää tiedostaa, mitä termejä ja minkälaisia kuvia käytetään. Jo markkinointivaiheessa saatetaan sulkea ulos ihmisiä, jotka tulkitsevat, ettei toiminta kuulu heille.

Mitkä tekijät vaikuttivat ulkomaalaistaustaisten osallistumiseen kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan?

Tekijät voidaan jakaa yksilöllisiin, yhteisöllisiin sekä liikunnan kentän rakenteisiin ja toimintatapoihin. Osittain tekijät limittyvät päällekkäin, eivätkä ole selvärajaisia.

Yksilötasolla osallistumiseen vaikuttivat henkilön käytettävissä oleva vapaa-aika, taloudellinen tilanne ja liikuntaan liittyvät mieltymykset. Liikuntataidot ja toimintakyky määrittivät paljon, minkälaiseen liikuntatoimintaan oli mukava osallistua. Kokemattomuus terveysliikunnan harrastamisesta tai tietyistä lajeista saattoi muodostua esteeksi osallistumiselle. Koettiin, että taidot eivät riitä. Liikunnan kentän toimintatavat voivat olla myös täysin vieraita. Henkilöllä ei välttämättä ole tarvittavaa kieli- ja kulttuuritaitoa osallistua kaikille suunnattuun toimintaan. Myös yksilöllinen rohkeus vaikutti siihen, kuinka helposti kaikille suunnattua liikuntatoimintaa uskallettiin käydä kokeilemassa. Kolikon toisella puolella on luottamus. Osallistumisen edellytyksenä on, että toiminta tuntuu turvalliselta sekä ohjaajan ja muiden osallistujien kohtelu yhdenvertaiselta. Liikuntatoimintaan osallistumiseen vaikuttaa myös lähiyhteisön ja perheen normit ja arvot. Liikuntaa ei välttämättä nähdä luontevana harrastuksena tytöille, naisille ja ikääntyville. Myös pojat ja miehet, jotka eivät ole liikunnallisesti lahjakkaita voivat kärsiä lähipiirin sosiaalisen tuen puutteesta. Perheiden elämäntilanteet voivat olla kuormittavia ja aina lähipiirillä ei ole resursseja miettiä liikunnan harrastamista tai ole tarpeeksi tietoa erilaisista liikuntamahdollisuuksista.

Moniin yksilö- ja yhteisötason tekijöihin on löydetty tai voisi olla löydettävissä ratkaisuja liikuntaorganisaatioiden rakenne- ja toimintatapamuutoksilla. Maksuton tai edullinen toiminta ilman ilmoittautumista on jo koettu osallistumista edistäviksi tekijöiksi. Toisaalta liikunnan liittäminen esimerkiksi osaksi kotoutumispalveluita, opiskelua, työyhteisöjä, koulujen iltapäivätoimintaa, nuorisotyötä ja ulkomaalaistaustaisten yhteisöjä sekä mahdollisuus lasten mukaan ottamiseen liikuntatoimintaan voivat helpottaa vapaa-ajan pulaa. Matalan kynnyksen ryhmät, joissa erilaiset liikunnalliset taustat ja toimintakyvyt huomioidaan ja kaikille suodaan onnistumisen hetkiä, ovat ensiarvoisen tärkeää. Ulkomaalaistaustaisten osallisuus (eri kohderyhmissä) toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa antaisi tietoa siitä, minkälainen liikuntatoiminta kiinnostaa, vai onko kyseessä ensisijaisesti jokin muu toiminta, johon kuuluu tai voisi kuulua liikkumista ja fyysistä aktiivisuutta. Liikkumisen ja liikunnan käsitteellistämisen tapoja ja siihen liittyviä mielikuvia liikkujan identiteetistä tulisi haastaa. Se olisi hyödyllistä monien muidenkin kohderyhmien osallistumisen edistämiseksi, ei pelkästään ulkomaalaistaustaisten vähän liikkuvien. Samoin liikkujan habitukseen (Bourdieu, 1977) liittyviä ahtaita normeja tulisi tiedostaa. Liikkuminen ei saa olla kiinni tietynlaisesta pukeutumisesta. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat burkinien salliminen uimahalleissa.

Kieli- ja (liikunta)kulttuuritaitojen vahvistamiseen voidaan hyödyntää vertaisia, ystäviä tai niin sanottuja kulttuuritulkkieja, jotka ovat mukana tukemassa osallistumista ja toimimista liikuntapaikoilla. Toisaalta joitakin toimintatapoja on mahdollista muokata sopivimmaksi vastaamaan moninaisia arvoja ja normeja sen sijaan, että yksilöt sopeutuvat niihin. Uimahallin käyttämissäännöt ovat yksi keskeinen kohde, jota tulisi tarkastella inklusion

näkökulmasta. Alastomuus puku- ja pesutiloissa sekä uima-asujen käyttö ei ole kaikille luontevaa, eikä ole riippuvainen henkilön etnisestä taustasta. Samoin pelkästään naisille suunnatut ryhmät ovat inklusion kannalta ensiarvoisen tärkeitä riippumatta kieli- ja kulttuuritaustasta.

Joidenkin kohderyhmien ja yksilöiden kohdalla luottamuksen vahvistamiseen tulee käyttää aikaa ja uusia lähestymistapoja. Tapahtumat ja kokoontumiset, joissa liikunta ei ole välttämättä keskiössä, voivat olla paikkoja juttelemiseen, tiedottamiseen ja kohderyhmän tarpeiden kuuntelemiseen; ennen kaikkea aitoihin kohtaamisiin ja tutustumiseen. Myös liikuntaryhmien toimintaa tulee tarkastella turvallisen ilmapiirin näkökulmasta. Kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti ja huonoon käytökseen puututaan. Liikuntaryhmien ohjaajat tarvitsevat tukea erilaisten toimintakykyjen huomioimiseen ja myös epäasiallisen käytöksen estämiseen ja purkamiseen. Tilanteet ovat vaikeita ja ohjaaja voi kokea, ettei pärjää. Ylipäättään monikulttuuristen ryhmien ohjaaminen koettiin raskaaksi, koska kulttuurierojen ja eri toimintakykyjen huomiointi vaatii ohjaajalta paljon. Lisäksi yhteinen kieli saattaa puuttua. Samaan aikaan ryhmien ohjaaminen koettiin todella antoisaksi. Ulkomaalaistaustaiset ohjaajat herättivät usein luottamusta, koska ohjaajan kanssa jaetaan yhteinen iso elämänkokemus ja sosiaalinen identiteetti ulkomaalaistaustaisena.

Luottamusta omaa osaamista ja pärjäämistä sekä palveluntarjoajaa kohtaan voidaan vahvistaa myös ulkomaalaistaustaisille suunnatuissa omissa ryhmissä. Ryhmien tarkoituksena voi olla osallistujien siirtyminen vähitellen kaikille suunnattuun toimintaan tai ryhmän ”avaaminen” myös kantaväestölle. Ryhmä voidaan myös ”siirtää” ohjaaja mukaan luettuna esimerkiksi kunnan liikuntapalveluiden alle osaksi kaikille suunnattua toimintaa. Näin tuttu ryhmä ja ohjaaja pysyy ympärillä, vaikka toimintaympäristö muuttuu ja mukaan tulee uusia osallistujia. Tutun ohjaajan pysyminen samana koettiin erittäin tärkeäksi.

Inklusion näkökulmasta ulkomaalaistaustaisten erillinen toiminta on todella tärkeää. Liikkujalla tulisi olla vapaus valita, miten haluaa liikkua. Ryhmissä saavutetaan parhaimmillaan kokonaisvaltaisia liikunnan hyvinvointivaikutuksia. Lisäksi ulkomaalaistaustaisten vertaissuhteiden merkitystä liikunnan kentällä ei tule aliarvioida. Niillä on mittavat hyvinvointivaikutukset kotoutumisen ja elämän kannalta.

Vakiintuiko toiminta, vahvistuiko inklusio?

Hanketoiminnan vakiintuminen oli hyvin kuntasidonnaista. Parhaimmillaan monikulttuurisuus mainittiin osana liikuntastrategiaa ja liikunta osana kotoutumissuunnitelmaa. Uusia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä jäi elämään kuntiin. Kuntien liikuntapalveluissa otetaan paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat ja heidän osallisuutensa liikunnan kentällä lisääntyi. Tästä esimerkkinä toimiminen ohjaajan roolissa. Samaan aikaan havaittiin, että monikulttuurisuus saattaa olla hankkeessa yhden ihmisen sydämen asia, jolloin edistämistyö on hauraalla pohjalla. Ulkomaalaistaustaisten näkökulman huomioiminen säilytetään helposti yhden työntekijän harteille tai kunnan ja järjestön välisessä hankekumppanuudessa ulkoistetaan järjestön vastuulle. Näin todelliset rakenne- ja toimintatapamuutokset jäävät toteutumatta. Kunnalla oli suuri valta ja vastuu ainoana mahdollisena avustuksen hakijana. Yksittäinen virkamies pystyi vaikuttamaan siihen, alkoiko hanke lainkaan kunnassa ja minkä tahojen kanssa hanke oli valmis tekemään yhteistyötä. Tämä saattoi vaikuttaa negatiivisesti järjestöjen monikulttuuriseen liikuntatoimintaan.

Kunnan ja järjestön hankekumppanuudessa voidaan kysyä, mikä on järjestön toiminnan tulevaisuus kehittämisavustuksen päättyessä. Esimerkiksi Vantaalla hankerahalla perus-

tetun Sporttia kaikille ry:n toiminnassa pyöri lähes 150 liikuntaryhmää toimintakautena 2019. Mikä on yhdistyksen ja liikkujien kohtalo kehittämisavustuksen päätyttyä?

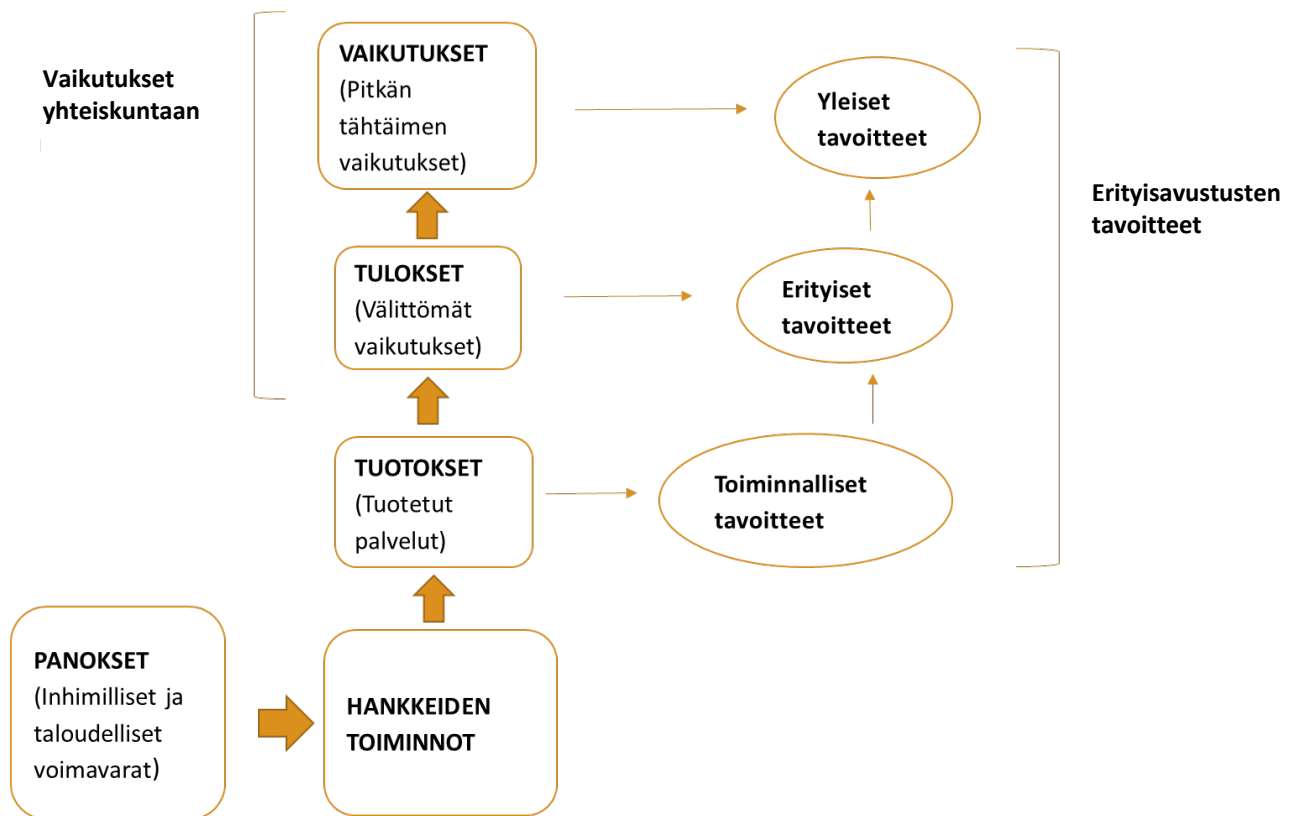
Yhteistyö liikunta- ja urheiluseurojen kanssa matalan kynnyksen toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja juurruttamiseksi osaksi perustoimintaa onnistui vaihtelevasti. Osa liikuntaseuroista ei syystä tai toisesta kyennyt huomioimaan toiminnassa matalan kynnyksen periaatteita, osa näki inklusion edistämisen hyvinkin arvokkaana ja sitoutui sen eteenpäin kehittämiseen.

Hanketoiminnan vaikutusten mekanismit?

Kehittämisavustus mahdollisti hankekunnissa matalan kynnyksen liikuntatoimintaa, joka oli pääosin maksutonta, ja johon ei tarvinnut ilmoittautua etukäteen. Ulkomaalaistaustaisia myös kannustettiin osallistumaan kunnassa jo olemassa olevaan kaikille suunnattuun liikuntatoimintaan ottaen huomioon kunkin asiakkaan kiinnostuksen kohteet, liikunnallisen taustan ja muut resurssit. Toimenpiteiden ansiosta ulkomaalaistaustaisten liikuntatoimintaan osallistuminen lisääntyi. Samaan aikaan matalan kynnyksen toimintakulttuuri vahvistui monessa kunnassa. Matalan kynnyksen ryhmiin tuli mukaan ulkomaalaistaustaisia henkilöitä ja monissa ryhmissä myös kantaväestöä. Yhteistä toimintaa muodostui erityisesti lasten ja nuorten ryhmissä sekä aikuisten naisten ryhmissä. Miesten kohdalla yhteisten ryhmien muodostuminen oli selvästi vaikeampaa.

Ulkomaalaistaustaisia ikääntyviä tavoitettiin vähän toimintaan mukaan. Osalla heistä kulttuuriset tavat ja merkityksenantotavat sekä sosiaaliset normit saattavat vaikuttaa siihen, että liikuntaa ei mielletä osaksi elämää. Ulkomaalaistaustaisille suunnatut erilliset ryhmät olivat tärkeitä vertaistuen ja turvallisuuden tunteen vahvistamiseksi. Odottamattomana positiivisena tuloksena havaittiin, että alun perin ulkomaalaistaustaisille suunnattuihin liikuntaryhmiin löysi mukaan myös kantaväestöä. Tämä saattaa kertoa siitä, että kunnassa ei ollut aiemmin tarjolla tarpeeksi matalan kynnyksen liikuntatoimintaa. Edellytyksenä oli kuitenkin, että ryhmien markkinointi suunnattiin kaikille kuntalaisille. Matalan kynnyksen toimintakulttuuri vahvistui myös liikuntaseuroissa, samoin kuin liikuntaseuratoimijoiden ymmärrys monikulttuurisuudesta. Samalla kuitenkin liikuntaseurat koettiin vaikeiksi yhteistyökumppaneiksi ja niiden motivaatio inklusion edistämiseksi vähäiseksi.

Hankkeiden vaikutuksia ja mekanismeja sekä ongelmia erityisavustuksen tavoitteiden kannalta esitetään kuviossa 31. Taulukossa 9 mekanismeja, vaikutuksia, ja ongelmia tarkastellaan kotoutumisen toimintaympäristössä (kotoutumis- ja maahanmuuttopalvelut) ja taulukossa 10 yhdenvertaisen liikunnan toimintaympäristössä (kuntien, järjestöjen ja yksityisen sektorin liikuntapalvelut). Vaikutukset yhteiskuntaan voidaan nähdä kaksisuuntaisena yhtäältä ulkomaalaistaustaisten kotoutumisen ja toimijuuden edistämisenä ja toisaalta monikulttuurisen ja yhdenvertaisen yhteiskunnan kehittymisenä. Näihin vaikutuksiin pyrittiin järjestämällä paikallistason toimintaa (toiminnalliset tavoitteet). Välittömät vaikutukset (erityiset tavoitteet) olivat ulkomaalaistaustaisten liikuntatoimintaan osallistuminen, kohtaamiset ja vuorovaikutus eri väestöryhmien välillä sekä osallistumiskynnyksen madaltaminen organisaatiotasolla. Pitkän tähtäimen vaikutukset (yleiset tavoitteet) olivat laajempia, kuten ulkomaalaistaustaisten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntyminen sekä inklusiivisen, monikulttuurisen ja yhdenvertaisen toimintakulttuurin vahvistuminen.

KUVIO 31 Interventiologiikka (ks. Finnsoc 2001).

TAULUKKO 9. Vaikutukset kotoutumis- ja maahanmuuttopalveluissa (kotoutumisen toimintaympäristö)

Panokset (toiminnan näkökulmasta)	<ul style="list-style-type: none"> - hanketyöntekijän tai yhteistyötahojen työntekijöiden osaamisen hyödyntäminen liikuntaryhmien ohjaajana, liikuntaneuvojana ja luennoitsijana. - hanketyöntekijöiden verkostoituminen eri toimijoiden kanssa.
Tuotokset	<ul style="list-style-type: none"> - toteutettiin matalan kynnyksen liikuntatoimintaa ulkomaalaistaustaisille suunnatussa toimintaympäristössä. - liikuntaneuvonta ja kunnan liikuntatoiminnasta tiedottaminen osaksi maahanmuutto- ja kotoutumispalveluita. - liikunnan ja terveyden lukutaitoon liittyvät luennot ja työpajat.
Välittömät vaikutukset yksilötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten liikkuminen ja liikuntatoimintaan osallistuminen lisääntyi. - ulkomaalaistaustaisten liikuntaan ja liikuntakulttuuriin liittyvä tieto/taito lisääntyi ja liikunnan ja terveyden lukutaito vahvistui. - ulkomaalaistaustaisten vertaissuhteiden vahvistuminen. - ulkomaalaistaustaisten työllistyminen liikuntaryhmien tuntiohjaajiksi.
Pitkän tähtäimen vaikutukset yksilötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden vahvistuminen.
Välittömät vaikutukset yhteisötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten vertaissuhteiden vahvistuminen, yhteiset ryhmät ja kohtaamiset kantaväestön kanssa, ystävyyssuhteet.
Pitkän tähtäimen vaikutukset yhteisötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - tunne kuulumisesta ryhmään.
Välittömät vaikutukset organisaatiotasolla	<ul style="list-style-type: none"> - yhteistyö eri kotoutumistoimijoiden kanssa lisääntyi. - liikunnan merkityksen tiedostaminen osana kotoutumista. - liikuntatoimijoiden kotoutumiseen ja maahanmuuttoon liittyvän osaamisen vahvistuminen ja erilaisten kohderyhmien tarpeiden ymmärtäminen. - liikuntatoimijat osaksi kotoutumistoimijoiden verkostoa. - kohderyhmän tavoittaminen yhteistyöverkoston avulla. - ulkomaalaistaustaisten liikuntaan osallistumisen mahdollistaminen.
Pitkän tähtäimen vaikutukset organisaatiotasolla	<ul style="list-style-type: none"> - liikunta vakiintuneeksi osaksi kotoutumis- ja muiden Suomeen muuttaneiden suunnattujen palveluiden toimintaa. - Ulkomaalaistaustaiset osallisiksi toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.
Koetut ongelmat	<ul style="list-style-type: none"> - kohderyhmän tavoittaminen kaikille suunnattuun kunnan ja järjestöjen liikuntatoimintaan vaikeaa. - pelot ja ennakkoluulot erilaisten liikkujien kohtaamiseen. - ulkomaalaistaustaisten heikko luottamus liikunnanpalveluntarjoajaa kohtaan. - ulkomaalaistaustaisten erityiskohderyhmien tarpeiden vähäinen ymmärtäminen. - epävarmuus liikuntatoiminnan jatkumisesta tai toiminnan loppuminen.

TAULUKKO 10. Vaikutukset kuntien, järjestöjen ja yksityisen sektorin liikuntapalveluissa (yhdenvertaisen liikunnan toimintaympäristö)

Panokset	<ul style="list-style-type: none"> - hankkeen tai yhteistyötahojen työntekijät ja vertaisohjaajat liikuntatoiminnan ohjaajina matalan kynnyksen liikuntaryhmissä ja liikuntaneuvojina ulkomaalaistaustaisten tavoittamiseksi kunnan, järjestöjen ja yksityisen sektorin liikuntatoimintaan. - ulkomaalaistaustaisille suunnattu ohjaaja- ja vertaisohjaajakoulutus. - monikulttuurisuuskoulutus liikuntatoimijoille. - järjestöille suunnattu harrastetuki matalan kynnyksen liikuntatoiminnan toteuttamiseen.
Tuotokset	<ul style="list-style-type: none"> - matalan kynnyksen liikuntaryhmät. - liikuntaneuvonnan järjestäminen. - kunnan ja järjestöjen liikuntatoiminnasta tiedottaminen ulkomaalaistaustaisille.
Välittömät vaikutukset yksilötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten liikkuminen ja liikuntatoimintaan osallistuminen lisääntyi. - ulkomaalaistaustaisten liikuntaan ja liikuntakulttuuriin liittyvä tieto/taito lisääntyi. - liikunnan ja terveyden lukutaito vahvistui. - ulkomaalaistaustaisten vertaissuhteiden vahvistuminen ja positiiviset kohtaamiset kantaväestön kanssa. - työllistyminen liikuntaryhmien tuntiohjaajiksi.
Pitkän tähtäimen vaikutukset yksilötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden lisääntyminen.
Välittömät vaikutukset yhteisötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten vertaissuhteiden vahvistuminen, yhteiset ryhmät ja kohtaamiset kantaväestön kanssa, ystävyys-suhteet.
Pitkän tähtäimen vaikutukset yhteisötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - tunne ryhmään kuulumisesta.
Välittömät vaikutukset organisaatiotasolla	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaistaustaisten kohderyhmien tavoittaminen toiminnan pariin. - ulkomaalaistaustaisten eri kohderyhmien tarpeiden tiedostaminen. - ulkomaalaistaustaiset mukana liikuntatoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. - hankkeen verkostoituminen liikunnan palveluntarjoajien kanssa.
Pitkän tähtäimen vaikutukset organisaatiotasolla	<ul style="list-style-type: none"> - inklusiivisen ja yhdenvertaisen toimintakulttuurin vahvistuminen eri palveluntarjoajien liikuntatoiminnassa.
Koetut ongelmat	<ul style="list-style-type: none"> - eri tahojen sitoutumisen puute yhteistyöhön. - motivaation puute matalan kynnyksen toimintakulttuurin kehittämiseen. - ulkomaalaistaustaisten tarpeiden vähäinen huomiointi. - ulkomaalaistaustaisten pelko osallistua kaikille suunnattuun toimintaan. - negatiiviset kohtaamiset eri väestöryhmien välillä ja syrjintä. - liikuntatoiminnan vakiintuminen epävarmaa tai toiminnan loppuminen.

12 SUOSITUKSET

Arviointitutkimuksen tulosten pohjalta laaditut suositukset on jaettu kolmelle tasolle inklusion sipulimallin mukaisesti (kuvio 32). Liikuntakulttuurin yhdenvertaisuus tarvitsee valtionhallinnon ohjauksen lisäksi muutoksia liikuntaorganisaatioiden toiminnassa ja liikuntaryhmissä. Valtionhallinnon resursointia, normi- ja informaatio-ohjausta kuvaa sipulin uloin kerros. Välikerros (strategiat sekä inklusiota tukevat rakenteet ja toimintatavat) liittyvät liikuntaorganisaatioiden toimintaan valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Sipulin ytimen muodostaa liikunnan arkikäytännöt yhteisötasolla. Inklusio näyttäytyy siellä kasvokkaisissa kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa.

KUVIO 32 Inklusiivinen liikunnan sipulimalli.

Yhteiskunnallinen taso

- ✓ Liikuntatoiminnan tavoitteena käytetään termejä kotoutuminen ja maahan muuttaneet kotoutumispalveluiden ja maahan muuttaneille suunnattujen erityispalveluiden yhteydessä.
- ✓ Yhteistyötä ja koordinoitua ministeriöiden välillä lisätään ja tehostetaan Suomeen muuttaneiden hyvinvoinnin ja liikunnan edistämiseksi.
- ✓ Liikunnan kohderyhmissä otetaan huomioon elämäntilanteeseen liittyvät tekijät ulkomaalaistaustan ohella.
- ✓ Liikuntaa ja liikkumista lisätään Suomeen muuttaneille suunnattuihin kotoutumisen erityispalveluihin.
- ✓ Liikunnan tavoitteet ja vaikutukset nähdään kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta ja osallistujien yksilölliset tarpeet huomioiden.
- ✓ Resursointia suunnataan strategisemmin järjestöille inklusiivisen ja yhdenvertaisen liikunnan edistämiseen.
- ✓ Informaatio-ohjauksen kehittäminen ulkomaalaistaustaisten osallisuuden edistämiseksi liikunnan kentällä.
- ✓ Yhdenvertaisen liikuntakulttuurin kehittämiseksi resursoidaan Liikkuvat-ohjelmiin inklusiivisia toimenpiteitä ulkomaalaistaustaiset huomioiden.
- ✓ Kehittämisyhteistyön hyvien käytäntöjen levittäminen ja sitä kautta niiden vakiinnuttaminen.
- ✓ Hankehakuilmoituksissa määritellään yksityiskohtaisemmin, mitä yhdenvertaisuus voisi käytännössä tarkoittaa liikunnan kentällä.
- ✓ Syrjintään puuttumisen ohjeistus kaikille tasoille.
- ✓ Lisää tietoa tarvitaan erityistä tukea tarvitsevista ulkomaalaistaustaisista liikunnan kentällä.
- ✓ Lisää tietoa tarvitaan syrjäytymisen ja kasautuvien ominaisuuksien ja elämän reunaehto- ja yhteiskunnallisista vaikutuksista ja liikuntatoiminnan potentiaalista niiden ehkäisemisessä.
- ✓ Liikunnan merkitystä maahan muuttoon mahdollisesti liittyvän ahdistuksen ja masennuksen täydentävänä hoitona hyödynnetään paremmin.
- ✓ Tarkennetaan vähemmistöjen tutkimiseen liittyviä eettisiä periaatteita liikunnan kentällä.

Liikuntatoimintaa järjestävät tahot

- ✓ Liikuntaorganisaatioiden syrjiviä ja poissulkevia normeja sekä käytäntöjä pyritään tunnistamaan ja muuttamaan.
- ✓ Liikuntatoimijoiden inklusiivisen työotteen ja kulttuuritaitojen vahvistaminen organisaation kaikilla tasoilla.
- ✓ Hankkeille tarjotaan sisällöllistä tukea koulutuksen, neuvonnan, ohjauksen ja valmennuksen avulla.
- ✓ Kasvatus- ja koulutusalojen organisaatioissa vahvistetaan inklusiivisia oppisisältöjä, sekä osaamista ja kulttuuritaitoja.
- ✓ Oppilaitosten opetussuunnitelmiin lisätään inklusiiviseen oppimiseen, osaamiseen ja kulttuuritaitoihin liittyviä sisältöjä, erityisesti liikunnan alaan liittyvissä oppilaitoksissa.

- ✓ Liikunnan välinearvon vahvistaminen osana muita sosiaali- ja hyvinvointipalveluja (esim. neuvolat, maahanmuuttopalvelut, nuorisotyö).
- ✓ Kiinnitetään huomiota uimahallien yhdenvertaisiin käytäntöihin ja ohjeisiin.
- ✓ Liikuntaneuvonta osaksi peruspalveluita myös Suomeen muuttaneille.
- ✓ Lajiesittelyitä ja -kokeiluja kohderyhmien tavoittamiseksi.
- ✓ Sosiaalitoimen harrastetuen suuntaaminen vähävaraisille.

Yhteisötaso

- ✓ Ulkomaalaistaustaisten osallisuuden vahvistaminen liikunnan kentän eri rooleissa.
- ✓ Ulkomaalaistaustaisten osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen liikunnan kentällä.
- ✓ Ulkomaalaistaustaisten liikunta-alan ammattilaisten ja vertaisohjaajien koulutukset ja työn tukeminen.
- ✓ Liikuntaryhmien ohjaajien inklusiivisen työtteen ja kulttuuritaitojen vahvistaminen.
- ✓ Kaikille avoimien ryhmien markkinoinnissa käytetään neutraaleja ilmaisuja, jotka eivät erottele osallistujia.
- ✓ Kiinnitetään huomiota konkreettisiin osallistumisen esteisiin, kuten kielitaito, kulttuurienväliset kuilut ja rajoitteet, varojen puute, pelot sekä luottamuksen ja tiedon puute.
- ✓ Naisille ja tytöille järjestetään myös erillistä liikuntatoimintaa.
- ✓ Uimataidon opettaminen yhdenvertaisesti.

LÄHTEET

- Aho, K-R. & Huuonen, H. 2020. Liikuntapolitiikka kaipaa intersektionaalista ohjausta. *Aikuiskasvatus*, 40(4), 320–327.
- Allport, G. W. 1954/1979. *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Augoustinos, M., Walker, I. & Donaguhue, N. 2006. *Social cognition. An integrated introduction* (2. painos). Sage.
- Berry, J. W. 2005. Acculturation: Living successfully in two cultures. *International journal of intercultural relations*, 29, 697–712.
- Bourdieu, P. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press.
- Brown, R. & Pehrson, S. 2019. *Group processes: Dynamics within and between groups*. John Wiley & Sons.
- Brunette, M. K., Lariviere, M., Schinke, R. J., Xing, X. & Pickard, P. 2011. Fit to Belong: Activity and Acculturation of Chinese Students. *Journal of Sport Behaviour*, 34, 207–227.
- Bryman, A. 2006. Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative research*, 6(1), 97–113.
- Buchert, U. 2015. *Maahanmuuttajuuden institutionaaliset kategoriat*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 87/2015. Helsingin yliopisto.
- Castaneda, A. E., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen S. (toim.). 2012. *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*. Raportti 61/2012. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Castaneda, A. E. & Koskinen, S. 2020. Elämänlaatu. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik -tutkimus 2018–2019*. Raportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 81–87.
- Coalter, F. 2007. *A wider social role for sport: Who's keeping the score?* Routledge.
- Crenshaw, K. 1990. Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review* (43), 1241–1299.
- Doherty, A. & Taylor, T. 2007. Sport and physical recreation in the settlement of immigrant youth. *Leisure/loisir*, 31, 27–55.
- Elbe, A. M., Hatzigeorgiadis, A., Morela, E., Ries, F., Kouli, O. & Sanchez, X. 2018. Acculturation through sport: Different contexts different meanings. *International journal of sport and exercise psychology*, 16(2), 178–190.
- Elling, A. & Knoppers, A. 2005. Sport, gender and ethnicity: Practises of symbolic inclusion/exclusion. *Journal of youth and adolescence*, 34, 257–268.
- Fagerlund, E. 2012. *Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Vuoden 2011 kehittämisavustusten seuranta ja arviointi*. LINET-tutkimusyksikkö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 265. Likes.
- Hatzigeorgiadis, A., Morela, E., Elbe, A. M., Kouli, O. & Sanchez, X. 2013. The integrative role of sport in multicultural societies. *European Psychologist*, 18(3), 191.
- Heckmann, F. 2005. Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study.
- Hokka, L. 2014. *Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen liikuntapolitiikassa. Hyviä käytäntöjä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:9.

- Huhta, H. 2013. Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoina. Teoksessa M. Piispa & H. Huhta (toim.) *Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 134. Nuorisotutkimusverkosto, 79–143.
- Jarvie, G., & Reid, I. 1997. Race relations, sociology of sport and the new politics of race and racism. *Leisure Studies*, 16, 211–219.
- Jerusalem, M. & Mittag, W. 1995. Self-efficacy in stressful life transitions. *Self-efficacy in changing societies*, 177–201.
- Jetten, J., Haslam, C., Haslam, S. A., & Branscombe, N. R. 2009. The social cure. *Scientific american mind*, 20(5), 26–33.
- Jokela, S., Lilja, E., Kinnunen, T.I., Gissler, M., Castaneda, A. E. & Koponen, P. 2018. Births and induced abortions among women of Russian, Somali and Kurdish origin, and the general population in Finland -comparison of self-reported and register data. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 18, 296.
- Karkulehto, S., Saresma, T., Harjunen, H. & Kantola, J. 2012. Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus*, 4, 16–27.
- Kauravaara, K. 2018. *Liikunta ja urheilu aikuisen hyvinvoinnin tukena. Asiantuntijatyö liikkujan polun aikuisvaiheesta*. Suomen Olympiakomitea.
- Kazi, M. A., & Spurling, L. J. 2000. Realist evaluation for evidence-based practice. In *European Evaluation Society 4th Annual Conference*.
- Koponen, P., Skogberg, N., Suominen, L., Borodulin, K., Laatikainen, T. & Koskinen, S. 2015. Elintavat. Teoksessa T. Nieminen, H. Sutela & U. Hannula (toim.) *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Tilastokeskus, 141–150.
- Kouli, O. & Papaioannou, A. G. 2009. Ethnic/cultural identity salience, achievement goals and motivational climate in multicultural physical education classes. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(1), 45–51.
- Kuusio, H., Lämsä, R., Kazi, V. & Leemann, L. 2020. Sosiaalinen ja poliittinen osallistuminen. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalais-taustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 69–74.
- Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L., Koskela, T. & Lilja, E. 2020. *Ulkomaalais-taustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Laatikainen, T., Skogberg, N., Koponen, P. & Koskinen, S. 2020. Koettu terveys ja pitkäaikaiset sairaudet. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik -tutkimus 2018–2019*. Raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 108–113.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. Annettu Helsingissä 30.12.2010.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1329/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.
- Lee, Y. 2005. A new voice: Korean American women in sports. *International Review for the Sociology of Sport*, 40, 481–495.
- Lee, K. J., Dunlap, R., & Scott, D. 2011. Korean American males' serious leisure experiences and their perceptions of different play styles. *Leisure Sciences*, 33, 290–308.
- Ley, C., & Barrio, M. R. 2019. Promoting health of refugees in and through sport and physical activity: a psychosocial, trauma-sensitive approach. In *An uncertain safety*. Springer, Cham, 301–343.

- Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I. & Mähönen, T. A. 2012. Specifying Social Psychological Adaptation of Immigrant Youth. Teoksessa: A. S. Masten, K. Liebkind & D.J. Hernandez (toim.) *Realizing the Potential of Immigrant Youth*. Cambridge University Press.
- Liikuntalaki 390/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2019.
- Lockwood, D. 1964. Social integration and system integration. *Explorations in social change*, 244-257.
- Maijala, H-M. & Fagerlund E. 2012. *Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa ja Norjassa*. LINET-tutkimusyksikkö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 258. Likes.
- Maijala, H-M. 2014. *Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla - kehittämishankkeiden seuranta ja arviointi vuosilta 2011–2013*. LINET-tutkimusyksikkö. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 290. Likes.
- Maijala, H-M. & Pasanen, S. 2015. *Matalan kynnyksen liikunnallinen iltapäivätoiminta. Easy-sport -hankkeen toteuttaminen ja kehittäminen vuosina 2010–2013*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 300. Likes.
- Mertens, D. M., Bazeley, P., Bowleg, L., Fielding, N., Maxwell, J., Molina-Azorin, J. F. & Niglas, K. 2016. Expanding thinking through a kaleidoscopic look into the future: Implications of the Mixed Methods International Research Association's Task Force Report on the future of mixed methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(3), 221–227.
- Myrén, K. 1999. *Pois paitsiosta -maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajan vietto Suomessa*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 122. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.
- Myrén, K. 2003. *Kohtaamisia liikunnan kentällä – liikunnan suvaitsevaishankkeiden arviointi 1996–2002*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 143. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES.
- Mäkinen, T. 2012. Kuntoliikunnan harrastaminen, työn ruumiillinen rasittavuus ja unen riittävyys. Teoksessa A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen (toim.) *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditautaisista Suomessa*. Raportti 61/2012. Terveys ja hyvinvoinnin laitos, 178–182.
- Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (toim.). 2015. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Tilastokeskus.
- Nilsson, H., Saboonchi, F., Gustavsson, C., Malm, A. & Gottvall, M. 2019. Trauma-afflicted refugees' experiences of participating in physical activity and exercise treatment: a qualitative study based on focus group discussions. *European journal of psychotraumatology*, 10(1), 1699327.
- Näre, L. 2018. Rajat, siirtolaisuus ja epävirallinen muuttoliike. *Sociologia*, 55(4), 327–333.
- Pasanen, S. & Laine, K. 2017. *Monikulttuuriset liikuntahankkeet. Vuosien 2015–2016 hankeseurannan tuloksia*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340. Likes.
- Pasanen, S., Rajala, K. & Laine, K. 2018. *Nuoriso- ja liikuntahankkeet turvapaikanhakijatyön tukena 2016–2017*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340. Likes.
- Pawson, R. & Tilley, N. 1997. An Introduction to Scientific Realist Evaluation. Teoksessa E. Chelmsky & W.R. Shadish (toim.) *Evaluation for the 21st century: A handbook*. Sage, 2–12.
- Peotta, H-M. 2022. (valmisteilla) *Liikunta ulkomaalaistaustaisten naisten akkulturaation tukena*. Sosiaalipsykologian maisterintutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.

- Pyykkönen, T. 2016. *Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa – taustaselvitys valtion liikuntaneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaostolle*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1.
- Pyykkönen, J. 2016. *Kehittämisavustus kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 340. Likes.
- Rantala, K., Alasuutari, N., Järvikangas I., & Saarenpää, K. 2019. *Ihmisvaikutusten arviointi hallituksen esityksissä: luokittelusta laatuun ja sen puutteisiin*. Tutkimuksia 5/2019. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Rantala, M. 2014. *Sata vuotta toistoa – Liikunnan aseointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287. Likes.
- Rask, S., Paavonen, A-M., Lilja, E., Koponen, P., Suvisaari, J., Halla, T., Koskinen, S. & Castaneda, A. E. 2016. Primääriperheestä erossaolo on yhteydessä somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttaja-aikuisten hyvinvointiin ja kotoutumiseen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 81(3), s. 273–287.
- Rask, S., Koskinen, S., Sainio, P. & Koponen, P. 2020. Työkyky. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 104–107.
- Rönkkö, E. 2020. Yhteiskunnallista peliä liikuntakentällä – liikuntapoliittiset asiakirjat ja Liikunta & Tiede -lehti ulkomaalaistaustaisuutta määrittelemässä vuosina 1990–2018. Teoksessa J. Kokkonen & K. Kauravaara (toim.) *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 175. Liikuntatieteellinen Seura, 114–142.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. 2010. Acculturation: When individuals and groups of different cultural backgrounds meet. *Perspectives on psychological science*, 5(4), 472–481.
- Sanchez, X., Hatzigeorgiadis, A., Elbe, A. M. & Ries, F. 2010. Can sport contribute to the promotion of social integration in contemporary multicultural societies? *Proceedings, 2010 Annual Conference of the British Psychological Society, Division of Sport and Exercise Psychology*. British Psychological Society, 85.
- Saukkonen, P. 2017. *Kotoutumisen seurantajärjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla*. Tutkimuskatsauksia 2017. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.
- Saukkonen, P. 2020. *Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet*. Gaudeamus.
- Seppänen, A., Lilja, E., Mäki-opas, J. & Wennman, H. 2020. Ulkomailla syntyneiden naisten vapaa-ajan liikunta. Teoksessa J. Kokkonen & K. Kauravaara (toim.) *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 175. Liikuntatieteellinen Seura, 210–230.
- Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L., & Haapakoski, K. 2019. Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka* 84(3), 332–339.
- Skogberg N., Laatikainen T., Koskinen S., Vartiainen E., Jula A., Leiviskä J., Härkänen T. & Koponen P. 2016. Cardiovascular risk factors among Russian, Somali and Kurdish migrants in comparison with the general Finnish population. *European Journal of Public Health*, 24(4), 667–673.
- Skogberg, N., Lundqvist, A., Koponen, P. & Laatikainen, T. 2020. Ylipaino ja lihavuus. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten*

- terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Raportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 114–118.*
- Stakes, FinSoc. 2001. *Arviointi sosiaalipalveluissa. Katsaus arvioinnin peruskysymyksiin. Työpapereita 3/2001.* Stakes.
- Stodolska, M. & Alexandris, K. 2004. The role of recreational sport in the adaptation of first-generation immigrants in the United States. *Journal of Leisure Research, 36, 379–413.*
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Maahanmuuttajat väestössä. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> Viitattu 2.11.2021.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Väestörakenne [verkojulkaisu]. Vuosikatsaus 2020, Liitekuvio 1. Ulkomaalaistaustaiset 1990–2020. Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2020/02/vaerak_2020_02_2021-05-28_kuv_001_fi.html Viitattu: 29.10.2021.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020. Väestörakenne [verkojulkaisu]. Vuosikatsaus 2020. Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2020/02/vaerak_2020_02_2021-05-28_tie_001_fi.html Viitattu: 5.12.2021.
- Tajfel, H. 1978. *Differentiation Between Social Groups.* Academic Press.
- Tajfel, H. 1979. Individuals and groups in social psychology. *British Journal of Social and Clinical Psychology, 18(2), 183–190.*
- Tajfel, H. & Turner, J. C. 1979. An Integrative Theory of Intergroup Conflict. Teoksessa S. Worchel & W. G. Austin (toim.) *The Social Psychology of Intergroup Relations, 33–47.* Wadsworth.
- Tiihonen, A. 2014. *Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat.* Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6.
- Turner, J. C. 1982. Towards a cognitive redefinition of the social group. Teoksessa H. Tajfel (toim.) *Social identity and intergroup relations.* Cambridge University Press, 15–40.
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Uudistettu laitos. Tammi.
- Walseth, K. 2008. Bridging and bonding social capital in sport - experiences of young women with an immigrant background. *Sport, education and society, 13, 1–17.*
- Vargo, S. L. & Lusch, R. F. 2008. Service-dominant logic: continuing the evolution. *Journal of the Academy of marketing Science, 36(1), 1–10.*
- Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. 2001. *The Psychology of Culture Shock. 2.,* uudistettu painos. Routledge.
- Wennman, H., Valkeinen, H. & Seppänen, A. 2020. Liikunta. Teoksessa H. Kuusio, A. Seppänen, S. Jokela, L. Somersalo, & E. Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019. Raportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 135–137.*
- Yhdenvertaisuuslaki. 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.
- Zacheus, T. & Hakala, M. 2010. Liikunta kotoutumisen ja kulttuurien kohtaamisten välineenä – Maahanmuuttajien parissa työskentelevien näkökulmia. *Kasvatus 41, 432–444.*
- Zacheus, T. 2011. Liikunta monen kulttuurin kohtauspaikaksi? *Liikunta & Tiede 48, 10–15.*

Muut lähteet

ENGSO 2012. "Creating a level of playing field". Social inclusion of migrants and ethnic minorities in sport. Editors: Dóczy, T., Kammerer, S., Maijala, H-M., Nols, Z., Pekkola, Strauch, M., & Theeboom, M. Brussels: European Comission.

OPM 2010. Kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla.

Ikäinstituutti 2021. Ikiliikkuja: <https://www.ikainstituutti.fi/ikiliikkuja> Viitattu 3.12.2021.

LIITTEET

LIITE 1 Haastateltavien taustatiedot.

Taulukko 11. Haastatteluihin osallistuneiden naisten lukumäärä ja aikaisempi kotimaa.

Aikaisempi kotimaa	Ulkomaalaistaustaisten naisten lukumäärä
Venäjä	10
Somalia	7
Viro	2
Muut maat	7
YHTEENSÄ 10	YHTEENSÄ 26

Taulukko 12. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=6) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet ryhmähaastattelussa 1.

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Somalia	29
Somalia	30
Somalia	24
Somalia	7
Somalia	11
Irak	25

Taulukko 13. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=7) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet ryhmähaastattelussa 2.

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Bosnia-Hertsegovina	21
Venäjä	17
Venäjä	9
Venäjä	16
Venäjä	8
Viro	3
Somalia	ei tietoa

Taulukko 14. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=4) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet ryhmähaastattelussa 3.

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Somalia	25
Venäjä	20
Venäjä	6
Viro	12

Taulukko 15. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=3) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet ryhmähaastattelussa 4.

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Ukraina	17
Venäjä	18
Venäjä	5

Taulukko 16. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=3) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet ryhmähaastattelussa 5.

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Nigeria	5
Puola	15
Romania	10

Taulukko 17. Ulkomaalaistaustaiset naisten (n=3) aikaisempi kotimaa ja Suomessa asutut vuodet yksilöhaastatteluissa (1–3).

Aikaisempi kotimaa	Suomessa asutut vuodet
Ranska	14
Venäjä	5
Venäjä	20

LIITE 2 Haastattelurunko OKM ja AVI.

Organisaatio:

Nimi:

1. Mitkä ovat mielestäsi hankekokonaisuuden tärkeimmät tavoitteet kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla? Mainitse lyhyesti 1–3.
2. Mitkä ovat olleet keskeiset ja tärkeimmät toimenpiteet, joita tehty tavoitteiden toteuttamiseksi?
3. Mitä mielestäsi tarkoittaa maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla?
4. Mitkä olivat hankkeen tärkeimmät yhteistyökumppanit? Mikä on ollut vastuunjako ja tehtävät?
 - a) Yhteistyön onnistumiset?
 - b) Yhteistyön ongelmat?
5. Miten kehittäisit hankekokonaisuutta, jos arvioit tilannetta jälkikäteen?
6. Mitä tuloksia näet hankekokonaisuudelle?
7. Millaisiksi arvioit hankekokonaisuuden vahvuudet kokonaisuutena? Kuvaa lyhyesti.
8. Millaisiksi arvioit hankekokonaisuuden ongelmat?
9. Millaiseksi arvioit tällä hetkellä monikulttuurisen liikuntatoiminnan kehittämisen jatkomahtavuudet OKM:n liikunnan vastuualueella / omalla alueellasi?
10. Miten OKM:n liikunnan vastuualue / AVI-alue tukee jatkossa monikulttuurista liikuntaa?
11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (täysin eri mieltä, eri mieltä, samaa mieltä, täysin samaa mieltä, en osaa sanoa)

Olen kokenut tehtävässäni voivani vaikuttaa hankekokonaisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Hankekokonaisuuden tavoitteet ovat olleet selkeät.

Valtionavustusten jakaminen kunnille ja vastaanottokeskuksille on ollut selkeä prosessi.

Monikulttuurisuus mielletään osaksi perustyötä OKM:n liikunnan vastuualueella / aluehallintovirastossa.

Alueelliset seminaarit ovat tukeneet hankekokonaisuuden toteuttamista.

Kuntien ja vastaanottokeskusten ottaminen hankkeiden vastuutahoksi oli hyvä valinta tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kuntien ja vastaanottokeskusten laaja vapaus toteuttaa hankekokonaisuuden halumallaan tavalla on tukenut tavoitteiden saavuttamista.

Liikunnan edistämishankkeiden suunnittelussa otetaan aiempaa paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat.

Monikulttuurisen liikunnan merkitys on lisääntynyt hankekokonaisuuden ansiosta OKM:n liikunnan vastuualueella / aluehallintovirastossa.

12. Miten hankekokonaisuutta on kehitetty vuosien aikana, mitkä asiat ovat vaikuttaneet kehittämiseen?

13. OKM: Katsotaan liitteenä olevia taulukoita ja kuvioita. Mitä mieltä olet avustusten jakautumisesta maakunnittain ja kunnittain ja suhteutettuna ulkomaalaistaustaisten määrään?

13. AVI: Mitä ajatuksia herää, kun katsot virikkeitä liittyen avustusten jakautumiseen valtakunnallisesti ja alueellisesti?

LIITE 3 Hankekoordinaattoreiden haastattelurunko.

TAUSTATIEDOT

Kehittämishankkeen nimi:

Kunnan nimi:

Vastaajan nimi:

Nimike kuntahallinnossa:

Missä hallintokunnassa työskentelit kehittämishankkeen aikana?

Sosiaali- ja terveys

Liikunta- ja vapaa-aika

Sivistys

Muu, mikä

Työaika kehittämishankkeessa

Tein 100 % kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Tein osatyöpanoksella kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Tein kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä oman toimen ohella

Ei mikään näistä

Oliko kehittämishankkeeseen palkattu maahanmuuttajataustaisia henkilöitä?

Kyllä, kuinka monta

Ei

Oliko kehittämishankkeessa mukana vapaaehtoisia maahanmuuttajataustaisia henkilöitä?

Kyllä, kuinka monta

Ei

Mikä oli kunnan rooli hankkeessa?

vastasi pääsääntöisesti kehittämishankkeen toiminnasta

rahoitti kehittämishanketoimintaa (hallinnollinen kumppani eli avustus siirrettiin

eteenpäin yhdistykselle tai muulle organisaatiolle)

kumppanuus kolmannen sektorin toimijan/toimijoiden kanssa

kumppanuus jonkin muun toimijan kanssa, minkä

jokin muu, mikä

TAVOITTEET

Mitkä ovat mielestäsi kehittämishankkeen tärkeimmät tavoitteet? Mainitse lyhyesti 1–3.

Onko toimijoille järjestetty koulutusta liittyen monimuotoistuvaan liikuntakulttuuriin? Kerro tarkemmin.

HANKKEEN TULOKSET

Mitkä ovat kehittämishankkeen keskeiset tulokset?

Mitä maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla tarkoittaa käytännössä kehittämishankkeen näkökulmasta?

Onko kehittämishankkeen liikuntaryhmissä onnistuttu tavoittamaan maahanmuuttajataustaisia ja kantaväestöön kuuluvia samoihin liikuntaryhmiin?

Kyllä, missä kohderyhmissä

Ei

Tulivatko maahanmuuttajat mukaan kaikille suunnattuun toimintaan vai kantasuomalaiset hankkeen puitteissa perustettuihin ryhmiin?

ORGANISOINTI, TOIMENPITEET JA TAVOITTEET

Vastaa jokaiseen väittämään asteikolla täysin eri mieltä - täysin samaa mieltä, en osaa sanoa

Olen kokenut tehtävässäni voivani vaikuttaa kehittämishankkeen toteuttamiseen?

Kehittämishankkeen organisointi kunnassa on ollut selkeää.

Kehittämishankkeen tavoitteet ovat olleet selkeät.

Kehittämishanke on tukenut monikulttuurisen liikuntakulttuurin muodostumista kunnan eri hallintokunnissa.

Monikulttuurisuus mielletään osaksi perustyötä hallintokunnassani.

Aluehallintovirastojen järjestämät seminaarit ovat tukeneet kehittämishankkeen toteuttamista.

Kunnan liikuntatoiminnan toteuttamisessa otetaan aiempaa paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat.

Kuntahallinnon työntekijöiden ymmärrys monikulttuurisuudesta liikuntatoiminnassa on lisääntynyt.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien kotoutumista.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien osallisuutta.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien työllistymistä.

Kunnan rooli kehittämishankkeen hallinnollisena vastuutahona on tukenut tavoitteiden toteutumista.

Kunnan laaja vapaus toteuttaa kehittämishanketta haluamallaan tavalla on tukenut tavoitteiden toteutumista.

ONNISTUMISET, ONGELMAT JA KEHITTÄMINEN

Millaisiksi arvioit kehittämishankkeen vahvuudet kokonaisuutena? Kuvaa lyhyesti.

Mitä ongelmia kehittämishankkeeseen liittyi?

Miten kehittäisit hankkeen toimintaa?

YHTEISTYÖ

Mitkä olivat kehittämishankkeen tärkeimmät yhteistyökumppanit?

Mikä on ollut vastuunjako ja tehtävät?

Yhteistyön onnistumiset?

Yhteistyön vaikeudet?

Miten kehittäisit yhteistyötä?

TOIMINTA JA KOHDERYHMÄT

Kehittämishankkeessa toteutettiin

monikulttuurista lasten ja nuorten liikuntaa

perheliikuntaa

aikuisten terveyttä edistävää liikuntaa

jotain muuta, mitä?

Osallistuivatko urheiluseurat kehittämishankkeen toimintaan?

Kyllä, miten

Ei

Järjestettiinkö kehittämishankkeessanne viikoittaista liikuntatoimintaa toimintakauden 2019 aikana?

Kyllä

Ei

Arvioi kuinka monta kevään TAI syksyn 2019 aikana viikoittaiseen toimintaan osallistuneista oli osallistujamäärä yhteensä (henkilöä), joista maahanmuuttajataustaisten lukumäärä (henkilöä)

lapsia (tyttöjä noin 0–12-vuotiaat)

lapsia (poikia noin 0–12-vuotiaat)

nuoria (tyttöjä noin 13–20-vuotiaat)

nuoria (poikia noin 13–20-vuotiaat)

aikuisia (naisia noin 20–64-vuotiaat)

aikuisia (miehiä noin 20–64-vuotiaat)

ikäntyviä (naisia noin 65-vuotiaat tai vanhemmat)

ikäntyviä (miehiä noin 65-vuotiaat tai vanhemmat)

Järjestettiinkö kehittämishankkeessanne tapahtumia toimintakauden 2019 aikana?

Kyllä, kuinka monta?

Ei

Arvioi kuinka monta henkilöä osallistui tapahtumiin.

Arvioi kuinka monta prosenttia osallistujista oli maahanmuuttajataustaisia.

Mitä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä (esim. somali, venäjä, kurdi, arabia) toimintaan osallistui?

Eniten toiminnassamme oli

Toiseksi eniten toiminnassamme oli

Kolmanneksi eniten toiminnassamme oli

Muita mukana olleita kieli- ja kulttuuriryhmiä

KOHDERYHMIEN TAVOITTAMINEN

Mitä maahanmuuttajataustaisia ryhmiä hankkeessa oli vaikea tavoittaa (huomioiden esimerkiksi ikä, etnisyys tai sukupuoli)? Miksi?

Millä keinoin maahanmuuttajataustaisia henkilöitä pyrittiin tavoittamaan toiminnan pariin?

Mitkä olivat parhaat keinot?

RAHOITUS JA VAKIINTUMINEN

Kehittämishankkeessa järjestetyn toiminnan kustannus oli

maksutonta kaikille

maksutonta maahanmuuttajataustaisille henkilöille, maksullista muille

alennettu osallistumismaksu maahanmuuttajataustaisille henkilöille

sama osallistumismaksu kaikille

vaihteli eri toiminnoissa, miten

Tuettiin osallistumismaksuja muilla tavoin, esim. yhteistyö sosiaalitoimen kanssa?

Millaiseksi arvioit tällä hetkellä monikulttuurisen liikuntatoiminnan jatkumismahdollisuudet omassa kunnassasi (henkilöresurssit koordinaatioon ja toteutettavaan toimintaan, mahdollisuudet hankkia liikuntavälineitä ja tehdä muita investointeja kunnan omin resurssien, henkilöstön kouluttaminen, kehitettyjen toimintamallien jatkuvuus jne.)?

Onko kehittämishankkeen myötä syntynyt liikuntatoimintaa, joka on vakiintunut osaksi kunnan peruspalveluja?

Miten arvioit toiminnan rahoitusmahdollisuuksia jatkossa?

TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Edistettiinkö kehittämishankkeessanne sukupuolten välistä tasa-arvoa?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Huomioitiinko sukupuolinäkökulma kehittämishankkeen toimenpiteissä?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Tarkasteltiinco kehittämishankkeen toiminnan vaikutuksia sukupuolinäkökulmasta?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Edistettiinkö kehittämishankkeessanne yhdenvertaisuutta?

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että "ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella". (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Huomioitiinko yhdenvertaisuus kehittämishankkeen toimenpiteissä?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Tarkasteltiinco kehittämishankkeen toiminnan vaikutuksia yhdenvertaisuusnäkökulmasta?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Oliko toiminnassa mukana erityistä tukea tarvitsevia lapsia, nuoria tai aikuisia?

- Ei
- Kyllä, minkälaista toimintaa ja mille ryhmille

LIITE 4 Hankekoordinaattoreiden kysely.

TAUSTATIEDOT

Kehittämishankkeen nimi:

Kunnan nimi:

Vastaajan nimi:

Nimike kuntahallinnossa:

Missä hallintokunnassa työskentelit kehittämishankkeen aikana?

Sosiaali- ja terveys

Liikunta- ja vapaa-aika

Sivistys

Muu

Työaika kehittämishankkeessa

Tein 100 % kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Tein osatyöpanoksella kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Tein kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä oman toimen ohella

Ei mikään näistä

Oliko kehittämishankkeeseen palkattu maahanmuuttajataustaisia henkilöitä?

Kyllä, kuinka monta

Ei

Oliko kehittämishankkeessa mukana vapaaehtoisia maahanmuuttajataustaisia henkilöitä?

Kyllä, kuinka monta

Ei

Mikä oli kunnan rooli hankkeessa?

vastasi pääsääntöisesti kehittämishankkeen toiminnasta

rahoitti kehittämishanketoimintaa (hallinnollinen kumppani eli avustus siirrettiin eteenpäin yhdistykselle tai muulle organisaatiolle)

kumppanuus kolmannen sektorin toimijan/toimijoiden kanssa

kumppanuus jonkin muun toimijan kanssa, minkä

jokin muu, mikä

ORGANISOINTI, TOIMENPITEET JA TAVOITTEET

Vastaa jokaiseen väittämään asteikolla täysin eri mieltä - täysin samaa mieltä, en osaa sanoa

Olen kokenut tehtävässäni voivani vaikuttaa kehittämishankkeen toteuttamiseen?

Kehittämishankkeen organisointi kunnassa on ollut selkeää.

Kehittämishankkeen tavoitteet ovat olleet selkeät.

Kehittämishanke on tukenut monikulttuurisen liikuntakulttuurin muodostumista kunnan eri hallintokunnissa.

Monikulttuurisuus mielletään osaksi perustyötä hallintokunnassani.

Aluehallintovirastojen järjestämät seminaarit ovat tukeneet kehittämishankkeen toteuttamista.

Kunnan liikuntatoiminnan toteuttamisessa otetaan aiempaa paremmin huomioon ulkomaalaistaustaiset osallistujat.

Kuntahallinnon työntekijöiden ymmärrys monikulttuurisuudesta liikuntatoiminnassa on lisääntynyt.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien kotoutumista.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien osallisuutta.

Kehittämishanke on tukenut maahanmuuttajataustaisten osallistujien työllistymistä. Kunnan rooli kehittämishankkeen hallinnollisena vastuutahona on tukenut tavoitteiden toteutumista.

Kunnan laaja vapaus toteuttaa kehittämishanketta haluamallaan tavalla on tukenut tavoitteiden toteutumista.

TOIMINTA JA KOHDERYHMÄT

Kehittämishankkeessa toteutettiin

- monikulttuurista lasten ja nuorten liikuntaa
- perheliikuntaa
- aikuisten terveyttä edistävää liikuntaa
- jotain muuta, mitä?

Osallistuivatko urheiluseurat kehittämishankkeen toimintaan?

- Kyllä, miten
- Ei

Järjestettiinkö kehittämishankkeessanne viikoittaista liikuntatoimintaa toimintakauden 2019 aikana?

- Kyllä
- Ei

Järjestettiinkö kehittämishankkeessanne tapahtumia toimintakauden 2019 aikana?

- Kyllä, kuinka monta?
- Ei

Mitä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä (esim. somali, venäjä, kurdi, arabia) toimintaan osallistui?

- Eniten toiminnassamme oli
- Toiseksi eniten toiminnassamme oli
- Kolmanneksi eniten toiminnassamme oli
- Muita mukana olleita kieli- ja kulttuuriryhmiä

Onko kehittämishankkeen liikuntaryhmissä onnistuttu tavoittamaan maahanmuuttajataustaisia ja kantaväestöön kuuluvia samoihin liikuntaryhmiin?

- Kyllä, missä kohderyhmissä
- Ei

RAHOITUS JA VAKIINTUMINEN

Kehittämishankkeessa järjestetyn toiminnan kustannus oli

- maksutonta kaikille
- maksutonta maahanmuuttajataustaisille henkilöille, maksullista muille
- alennettu osallistumismaksu maahanmuuttajataustaisille henkilöille
- sama osallistumismaksu kaikille
- vaihteli eri toiminnoissa, miten

Tuettiinko osallistumismaksuja muilla tavoin, esim. yhteistyö sosiaalitoimen kanssa?

Millaiseksi arvioit tällä hetkellä monikulttuurisen liikuntatoiminnan jatkumismahdollisuudet omassa kunnassasi (henkilöresurssit koordinaatioon ja toteutettavaan toimintaan, mahdollisuudet hankkia liikuntavälineitä ja tehdä muita investointeja kunnan omin resurssein, henkilöstön kouluttaminen, kehitettyjen toimintamallien jatkuvuus jne.)?

Onko kehittämishankkeen myötä syntynyt liikuntatoimintaa, joka on vakiintunut osaksi kunnan peruspalveluja?

Miten arvioit toiminnan rahoitusmahdollisuuksia jatkossa?

TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Edistettiinkö kehittämishankkeessanne sukupuolten välistä tasa-arvoa?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Huomioitiinko sukupuolinäkökulma kehittämishankkeen toimenpiteissä?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Tarkasteltiinko kehittämishankkeen toiminnan vaikutuksia sukupuolinäkökulmasta?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Edistettiinkö kehittämishankkeessanne yhdenvertaisuutta?

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että "ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella". (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Huomioitiinko yhdenvertaisuus kehittämishankkeen toimenpiteissä?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Tarkasteltiinko kehittämishankkeen toiminnan vaikutuksia yhdenvertaisuusnäkökulmasta?

- Ei
- En tiedä
- Kyllä, kuvaile miten

Oliko toiminnassa mukana erityistä tukea tarvitsevia lapsia, nuoria tai aikuisia?

- Ei
- Kyllä, minkälaista toimintaa ja mille ryhmille

VAPAA SANA

Mitä haluat vielä kertoa kehittämishankkeestanne (esim. onnistumisia, vaikeuksia tai muuta toteutukseen liittyvää)?

LIITE 5 Haastattelurunko liikuntaryhmien ohjaajille.

Kunnan nimi:

Kehittämishankkeen nimi:

Vastaajan nimi:

Nimike kuntahallinnossa tai tehtävä järjestössä:

Missä hallintokunnassa?

Sosiaali- ja terveys

Liikunta- ja vapaa-aika

Sivistys

Muu

Työaika kehittämishankkeessa

Teen 100 % kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Teen osatyöpanoksella kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä

Teen kehittämishankkeeseen liittyviä tehtäviä oman toimen ohella

Ei mikään näistä

TAVOITTEET

Mitkä ovat mielestäsi kehittämishankkeen tärkeimmät tavoitteet kuntatasolla/paikallisella tasolla? Mainitse lyhyesti 1–3.

KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

Mitkä ovat kehittämishankkeen keskeiset tulokset?

Mitä maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla tarkoittaa käytännössä kehittämishankkeen näkökulmasta?

Onko kehittämishankkeen liikuntaryhmissä onnistuttu tavoittamaan maahanmuuttajataustaisia ja kantaväestöön kuuluvia samoihin liikuntaryhmiin?

Tulivatko maahanmuuttajat mukaan kaikille suunnattuun toimintaan vai kantasuomalaiset kehittämishankkeen puitteissa perustettuihin ryhmiin?

ONNISTUMISET, ONGELMAT JA KEHITTÄMINEN

Millaisiksi arvioit kehittämishankkeen vahvuudet kokonaisuutena? Kuvaa lyhyesti.

Millaisiksi arvioit ongelmat?

Miten kehittäisit kehittämishankkeen toimintaa?

MONIKULTTUURISTEN LIIKUNTARYHMIEN OHJAAMINEN

Mitä pitää ottaa huomioon ohjatessa monikulttuurisia liikuntaryhmiä?

Oletko havainnut liikuntaryhmissä syrjintää?

Oletko saanut tukea monikulttuuristen ryhmien ohjaamiseen ja eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen työssäsi? (esim. koulutusta, mentorointia, muuta vertaistukea)

LIITE 6 Haastattelurunko osallistujille.

Haastattelukysymykset:

- Kuinka usein käytte täällä liikuntaryhmässä? Kuinka pitkään olette käyneet täällä?
- Miten löysitte tämän ryhmän?
- Tulitteko ensimmäisellä kerralla yksin vai ystävän/ystävien kanssa? Keiden? Mistä maasta hän/he olivat kotoisin?
- Ootko saanut ystäviä tai kontakteja? Oletteko tutustuneet täällä uusiin ihmisiin? Ovatko he mistä kotoisin?
- Oliko sama liikuntaharrastus jo lapsuudessa ja nuoruudessa tai aikaisemmin maissa, joissa asuitte?
- Mitä tämä liikuntaryhmä ja liikkuminen merkitsee teille? Onko se tärkeä? Miksi?
- Mitä kertoisit (tai olet jo kertonut) liikuntaryhmästä hyvälle ystävälle? Suositteletko? Mikä siinä parasta/huonointa?
- Minkälaisia vaikutuksia liikunnalla on elämässä ja arjessa?
- Jos te ootte joskus pois täältä ryhmästä ja ette pääse tulemaan niin miksi tai mitä esteitä saattaa olla että ette pääse mukaan?
- Onko osallistuminen vaikuttanut jollain tavalla Suomessa elämiseen tai viihtymiseen tai tukenut elämää Suomessa?
- Ootteko liikuntaryhmässä oppinut suomen kieltä? Oliko harrastaminen vaikeaa kielen takia?
- Oletko oppinut jotain uutta / mitä on sellaista olet oppinut liikuntaryhmässä, joka on ollut uutta?
- Onko liikuntaryhmään osallistuminen vaikuttanut naisena tai äitinä olemiseen. Oletteko muuttuneet jotenkin?
- Tuntuuko Suomi kodilta? Onko liikunta auttanut tuntemaan oloaan kotoisammaksi Suomessa? Tuntuuko Suomi enemmän kodilta?
- Miten kehittäisitte kehittämishankkeen liikuntatoimintaa?
- Haluatteko vielä lisätä jotain?
- Haluatteko kertoa mistä olet kotoisin, ikä? Kuinka kauan ootte asuneet Suomessa?

LIITE 7 Haastateltaville lähetetty arviointitutkimuksen tutkimussuunnitelman tiivistelmä.

Maahanmuuttajien liikunnallisten kotoutumishankkeiden (2011–2019) arviointitutkimuksen tutkimussuunnitelman tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö (liikunnan vastuualue) on myöntänyt erityisavustusta vuosina 2011–2019 maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Avustuksen lähtökohtina ovat laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sekä liikuntalaki (390/2015). Erityisavustuksen tavoitteena on maahanmuuttajien osallistuminen kaikille tarkoitettuihin liikuntapalveluihin ja heidän kotoutumisensa edistäminen. Avustusta on myönnetty kunnille ja vuodesta 2017 lähtien myös rekisteröityneille yhteisöille, säätiöille ja yrityksille, jotka järjestävät vastaanottokeskustoimintaa.

Arviointitutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden vaikutuksista sekä arvioida hankkeiden vaikuttavuutta maahanmuuttajien yhdenvertaiseen liikuntatoimintaan osallistumisen ja kotoutumisen näkökulmasta. Tässä hyödynnetään realistista arviointisuuntausta, joka vastaa kysymykseen, kuinka ja miksi kehittämishanke toimii tai vaikuttaa. Realistisessa arvioinnissa pyritään osoittamaan ne interventioon sisältyvät mekanismit ja toimintalogiikat (edistävät ja estävät tekijät) sekä olosuhteet ja ihmiset, joiden osalta mekanismit toimivat. (Pawson & Tilley 1997; Kazi & Spurling 2000, 4, 18.)

Tutkimuskysymyksiin vastataan monimenetelmällisellä lähestymistavalla. Tutkimusmenetelminä käytetään kyselyitä, teemahaastatteluja ja fokusryhmähaastatteluja. Lisäksi hyödynnetään jo olemassa olevaa dokumenttiaineistoa ja aiempia seuranta- ja arviointiaineistoa. Tietoa kerätään kehittämishankkeessa mukana olevilta toimijaryhmiltä, ministeriö, aluehallintoviranomainen, kunnat, liikuntaryhmien ohjaajat ja maahanmuuttajataustaiset osallistujat. Kiinnostuksen kohteena ovat kotouttavan liikunnan vaikutukset. Lisäksi hankekokonaisuutta tarkastellaan organisoitumisen ja hallinnollisen toimivuuden näkökulmasta. Liik-kumista, liikuntatoimintaan osallistumista ja hyvinvointivaikutuksia tarkastellaan psykologisen, sosiokulttuurisen ja sosiaalipsykologisen kotoutumisen näkökulmasta.

Arviointitutkimus toteutetaan vuoden 2020 aikana. Tulokset ovat kaikkien saatavilla sähköisessä julkaisussa alkuvuodesta 2021. Tutkimuksen tiedeviestinnän keskeinen tavoite on keskustelun herättäminen keskeisissä tahoissa arvioinnin tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämisehdotuksista. Arviointitietoa voidaan hyödyntää kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla monikulttuuristen kehittämisohjelmien ja yhdenvertaisen ja kotouttavan liikuntatoiminnan toteuttamisessa, kuntien kotouttamisstrategioissa ja poikkihallinnollisissa työryhmissä. Arviointitietoa jaetaan ja esitellään monipuolisesti eri foorumeissa ja verkostoissa, jotka liittyvät monikulttuuriseen liikuntaan ja maahanmuuttajien osallistumiseen ja osallisuuteen yhteiskunnassa.

LIITE 8 Haastateltaville (virkamiehet) lähetetty arviointitutkimuksen eettisyyden kuvaus.

Hyvä haastateltava,

Toteutettava haastattelu on osa Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla -arviointitutkimushanketta, joka toteutetaan Likes-tutkimuskeskuksessa. Hankkeen vastuullinen johtaja on yksikön johtaja YTT Kaarlo Laine, tutkijana LitM Hanna-Mari Peotta ja data-asiantuntijana FM, LitM Virpi Inkinen. Arviointitutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden vaikutuksista sekä arvioida hankkeiden vaikuttavuutta maahanmuuttajien yhdenvertaiseen liikuntatoimintaan osallistumisen ja kotoutumisen näkökulmasta. Lisäksi hankekokonaisuutta tarkastellaan organisoitumisen ja hallinnollisen toimivuuden näkökulmasta. Tutkimustulosten pohjalta annetaan kehittämisehdotuksia monikulttuurisen liikuntatoiminnan kehittämiseksi.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistumisen voit myös keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Haastattelut nauhoitetaan, jolloin ne tallentuvat sähköisiksi tiedostoiksi. Ne puretaan tekstitiedostoiksi, jotka numeroidaan. Nimet ja muut tunnistetiedot muutetaan toisiksi tai poistetaan. Haastatteluja pääsevät kuuntelemaan ja lukemaan ainoastaan tutkimushankkeen jäsenet sekä hankkeeseen myöhemmin mahdollisesti liittyvä tutkimusavustaja.

Haastattelut ja niistä tehdyt tekstitiedostot säilytetään Likes-tutkimuskeskuksen käyttäjätunnuksin suojatussa tallennustilassa. Haastattelutiedostot (ääni ja teksti) tuhotaan viimeistään, kun loppuraporttien julkistamisesta on kulunut viisi vuotta. Haastatteluja hyödynnetään maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla -arviointitutkimuksessa sekä mahdollisesti myöhemmissä julkaisuissa monikulttuuriseen liikuntaan liittyen.

Yhteystiedot:

Tutkija Hanna-Mari Peotta, hanna-mari.peotta@likes.fi, 050 4325494

Data-asiantuntija Virpi Inkinen, virpi.inkinen@likes.fi, 040 5017168

Yksikön johtaja Kaarlo Laine, kaarlo.laine@likes.fi, 040 0247473

LIITE 9 Haastateltaville ja kyselyyn vastanneille (hankekoordinaattorit, liikuntaryhmän ohjaajat ja osallistajat) lähetetty arviointitutkimuksen eettisyyden kuvaus.

Hyvä haastateltava / kyselyyn vastaaja,

Toteutettava kysely on osa Maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla - arviointitutkimushanketta, joka toteutetaan LIKES-tutkimuskeskuksessa. Hankkeen vastuullinen johtaja on yksikön johtaja YTT Kaarlo Laine, tutkijana LitM Hanna-Mari Peotta ja data-asiantuntijana FM, LitM Virpi Inkinen. Arviointitutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa hankekokonaisuuden vaikutuksista sekä arvioida hankkeiden vaikuttavuutta maahanmuuttajien yhdenvertaiseen liikuntatoimintaan osallistumisen ja kotoutumisen näkökulmasta. Lisäksi hankekokonaisuutta tarkastellaan organisoitumisen ja hallinnollisen toimivuuden näkökulmasta.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Kyselyssä olevat nimet ja muut tunnistetiedot muutetaan toiseksi tai poistetaan. Haastatteluja hyödynnetään maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla - arviointitutkimuksessa, Hanna-Mari Peottan maisteritutkielmassa (Helsingin yliopisto, sosiiaalipsykologia), sekä mahdollisesti myöhemmissä julkaisuissa monikulttuuriseen liikuntaan liittyen.

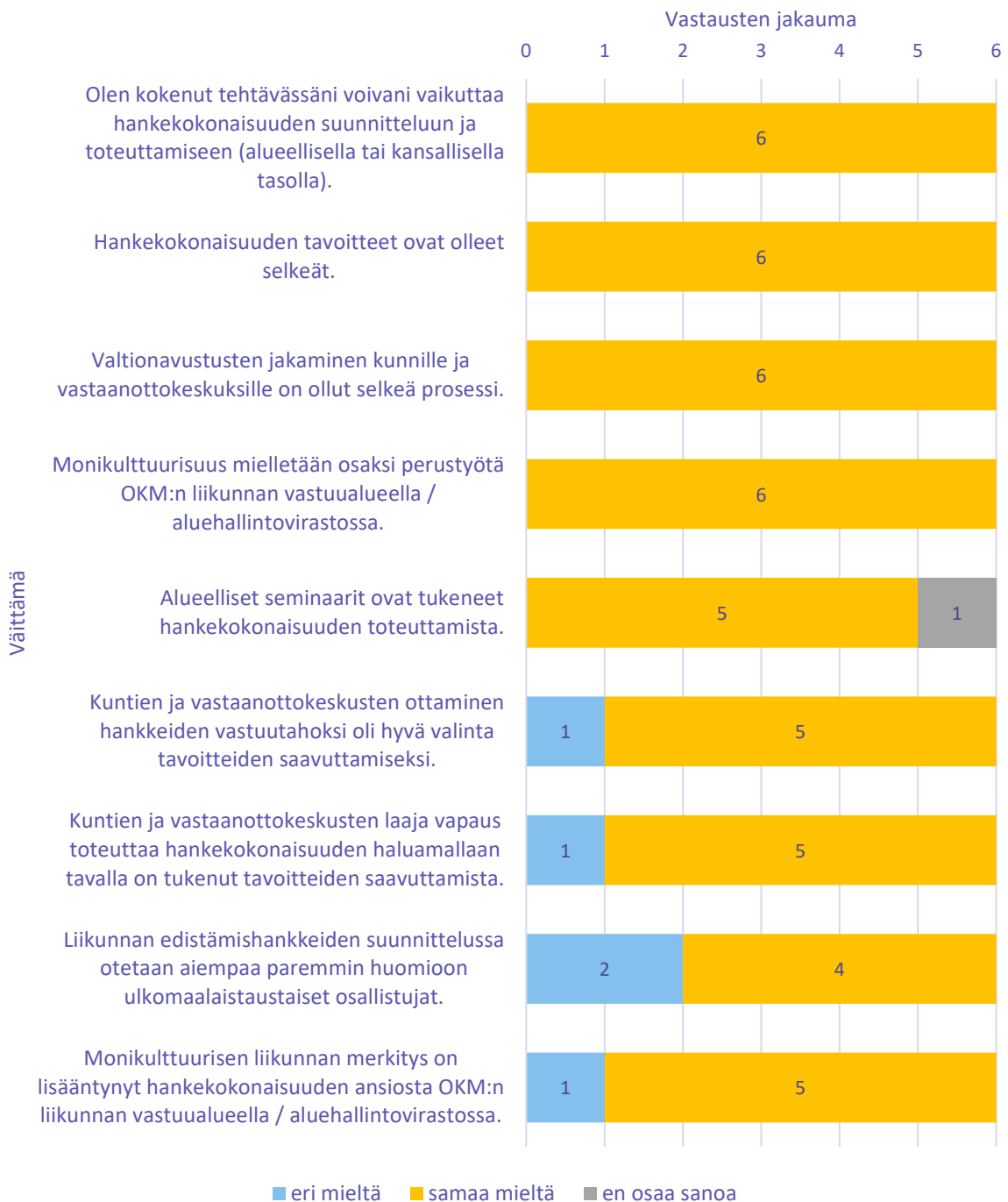
Yhteystiedot:

Tutkija Hanna-Mari Peotta, hanna-mari.peotta@likes.fi, 050 4325494

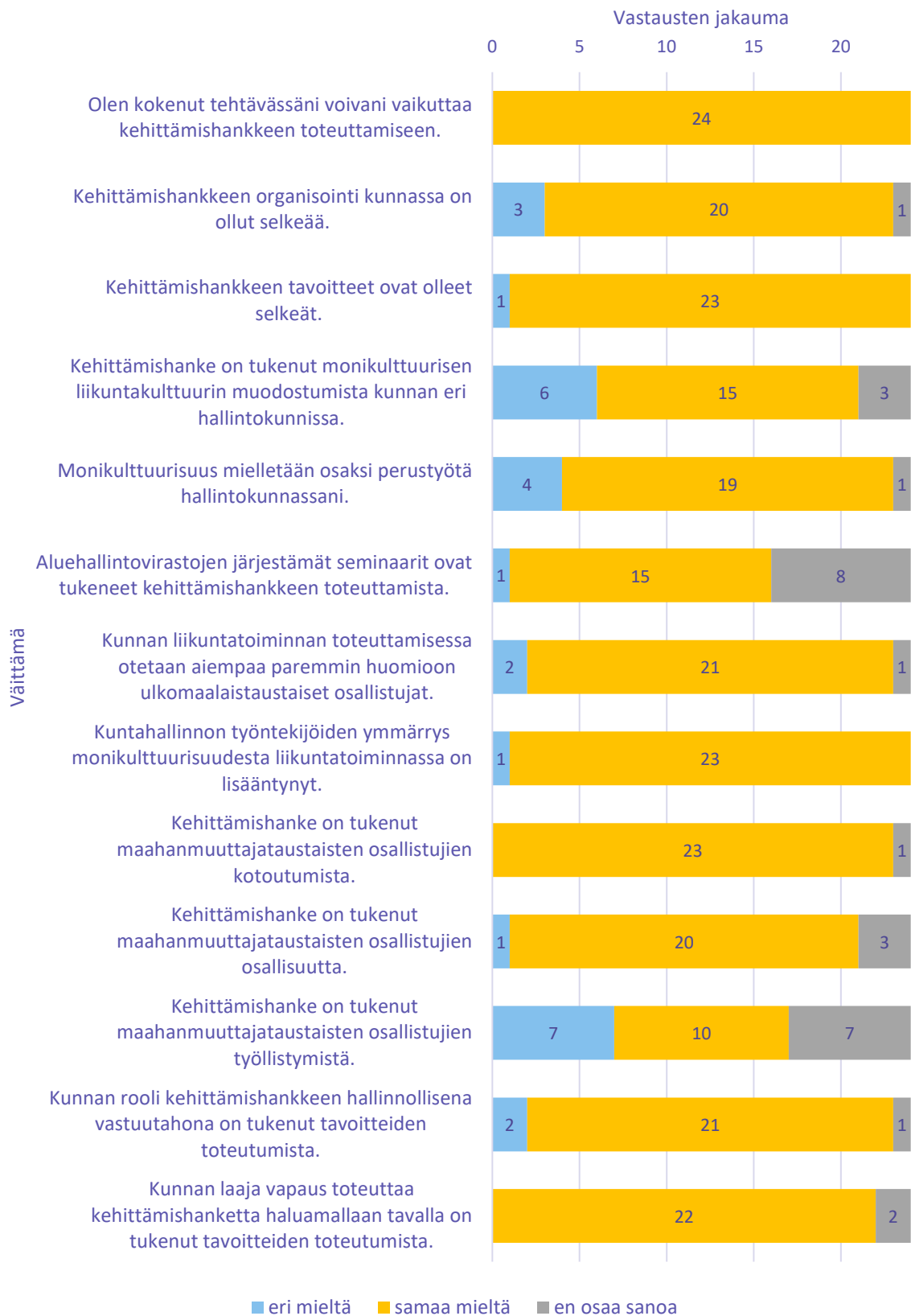
Data-asiantuntija Virpi Inkinen, virpi.inkinen@likes.fi, 040 5017168

Yksikön johtaja Kaarlo Laine, kaarlo.laine@likes.fi, 0400 247473

LIITE 10 OKM- ja AVI-virkamiesten vastaukset kehittämisavustusta koskeviin väittämiin (n=6).

LIITE 11 Hankekoordinaattoreiden vastaukset kehittämisavustusta koskeviin väittämiin (n=24).

LIITE 12 Kuntien saamat avustukset vuosittain.

Kunta	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Yhteensä
Espoo	20 000 €	30 000 €	24 000 €	23 000 €	27 000 €	27 000 €	6 190 €	26 500 €		183 690 €
Hamina					75 000 €	40 000 €	58 000 €			173 000 €
Hanko			4 500 €	6 500 €	8 000 €	9 000 €	7 000 €			35 000 €
Hartola								8 100 €		8 100 €
Helsinki	85 000 €	124 000 €	90 000 €	140 000 €	210 000 €	210 000 €	145 000 €	85 000 €	45 000 €	1 134 000 €
Hirvensalmi			7 400 €	5 000 €	4 000 €					16 400 €
Hyvinkää	21 370 €	16 000 €	18 000 €	37 000 €	22 000 €	19 000 €	13 250 €	19 000 €	21 000 €	186 620 €
Hämeenlinna		20 000 €								20 000 €
Iisalmi			24 800 €	30 000 €	32 000 €	10 000 €				96 800 €
Imatra ja Lappeenranta	33 000 €	47 000 €	88 000 €	139 500 €	171 000 €	110 000 €	94 000 €	95 000 €	25 000 €	802 500 €
Joensuu			16 475 €	25 000 €	20 000 €	7 000 €			21 300 €	89 775 €
Juva						9 000 €				9 000 €
Jyväskylä		33 000 €	45 000 €						30 000 €	108 000 €
Järvenpää				48 000 €	38 000 €	23 000 €	36 000 €	21 500 €	26 000 €	192 500 €
Kaarina					8 000 €					8 000 €
Kajaani				5 000 €	8 000 €	9 500 €				22 500 €
Kalajoki							15 500 €	20 000 €	20 000 €	55 500 €
Karkkila									9 000 €	9 000 €

Kauniainen						15 000 €	15 120 €		10 000 €	40 120 €
Kemi	20 000 €	20 000 €	15 000 €	8 000 €	8 000 €	10 500 €				81 500 €
Kerava						18 000 €	38 000 €	16 000 €	38 000 €	110 000 €
Kihniö						15 000 €	18 000 €			33 000 €
Kirkkonummi					22 000 €	50 000 €	15 000 €			87 000 €
Kitee						15 000 €				15 000 €
Kokkola		20 000 €	30 000 €	32 000 €	26 000 €	30 000 €	28 000 €	28 000 €	28 000 €	222 000 €
Kontiolahti	30 000 €						8 500 €			38 500 €
Kotka						17 000 €	17 700 €	52 000 €	56 000 €	142 700 €
Kouvola			42 000 €	37 000 €	50 000 €	30 000 €	25 000 €			184 000 €
Kristiinankaupunki		13 000 €	20 000 €	25 000 €	25 000 €	8 000 €	27 000 €	10 000 €	8 000 €	136 000 €
Kruunupyy	1 500 €	6 000 €	6 000 €	6 000 €						19 500 €
Kuopio			37 800 €	25 000 €						62 800 €
Kyyjärvi						23 000 €	15 000 €	8 000 €		46 000 €
Lahti						90 000 €	56 000 €	38 000 €	30 000 €	214 000 €
Lempäälä	1 500 €	2 000 €	5 000 €	2 000 €						10 500 €
Lieksa		7 900 €		35 000 €	15 000 €	12 000 €	4 000 €			73 900 €
Lieto					6 000 €					6 000 €
Lohja			20 000 €							20 000 €
Loviisa							3 000 €	3 900 €	4 000 €	10 900 €
Maalahti						10 000 €	20 000 €	25 000 €	25 000 €	80 000 €

Mikkeli	25 000 €	20 100 €	15 525 €	30 000 €	30 000 €					120 625 €
Mustasaari						6 000 €	14 000 €	8 000 €	15 000 €	43 000 €
Mäntyharju		10 000 €			12 000 €					22 000 €
Närpiö						15 000 €				15 000 €
Oulu		49 100 €	31 000 €	37 500 €	36 000 €	43 000 €	42 500 €			239 100 €
Paltamo								10 000 €		10 000 €
Pieksämäki			10 000 €							10 000 €
Pietarsaari			28 000 €			30 000 €				58 000 €
Pirkkala						28 000 €	25 000 €	10 000 €		63 000 €
Porvoo					5 000 €	9 000 €	12 000 €	11 000 €	15 000 €	52 000 €
Pudasjärvi	23 800 €	19 900 €	24 000 €	20 500 €	20 000 €					108 200 €
Punkalaidun		23 000 €	25 000 €	20 000 €	12 000 €	15 000 €		3 000 €	7 000 €	105 000 €
Pyhtää						9 000 €	6 000 €			15 000 €
Raahe						20 500 €				20 500 €
Raasepori					22 000 €	25 000 €	12 000 €	15 000 €	16 000 €	90 000 €
Raisio		7 000 €								7 000 €
Ranua							6 200 €	4 000 €		10 200 €
Rauma	4 000 €	7 000 €	8 000 €				6 000 €	6 000 €	6 000 €	37 000 €
Rautalampi							6 500 €			6 500 €
Riihimäki	32 500 €	14 000 €	25 000 €	30 000 €	32 000 €	35 000 €	33 000 €	41 000 €	35 000 €	277 500 €
Rovaniemi			14 000 €	14 000 €		19 000 €				47 000 €

Saarijärvi						5 000 €				5 000 €
Salo		28 000 €	60 000 €			4 000 €				92 000 €
Savonlinna			12 000 €	12 000 €	11 000 €	5 000 €				40 000 €
Sipoo						30 000 €				30 000 €
Tampere	28 000 €	102 000 €	94 000 €	105 000 €	70 000 €	30 000 €	90 000 €	60 000 €	72 000 €	651 000 €
Tornio				20 000 €	20 000 €	15 500 €	18 000 €			73 500 €
Turku	10 000 €	38 000 €	42 000 €	30 000 €	20 000 €	55 000 €				195 000 €
Vaasa		4 000 €		25 000 €	30 000 €	50 000 €	62 000 €	28 000 €	38 000 €	237 000 €
Vantaa	117 350 €	182 000 €	180 500 €	227 000 €	218 000 €	154 000 €	125 000 €	140 000 €	211 000 €	1 554 850 €
Vihti	38 000 €	37 000 €								75 000 €
Viitasaari						10 000 €				10 000 €
Vöyri	9 000 €	57 000 €	37 000 €							103 000 €
Ylitornio									6 000 €	6 000 €
Yhteensä	500 020 €	937 000 €	1 100 000 €	1 200 000 €	1 313 000 €	1 430 000 €	1 123 460 €	792 000 €	817 300 €	9 212 780 €

LIITE 13 Hakuilmoitus erityisavustuksesta maahanmuuttajien kotoutuminen liikunnan avulla vuodelle 2019

Avustuksen nimi: Erityisavustus maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla

Avustuksen yleiskuvaus:

Erityisavustukset on tarkoitettu kehittämisavustuksiksi maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla vuodelle 2019. Avustukset haetaan aluehallintovirastoista.

Erityisavustuksen päätavoitteena on lisätä maahanmuuttajaväestön aktiivista osallistumista liikuntatoimintaan. Kehittämistoiminnan kautta pyritään löytämään ja vakiinnuttamaan inklusioperiaatteen mukaisia toimintamalleja ja kehittämään kaikille suunnattua liikuntatoimintaa siten, että se mahdollistaa entistä paremmin eri väestöryhmien osallistumisen. Tavoitteena ovat yhteinen ja kaikille avoin liikuntakulttuuri ja yhdenvertaisuus liikuntapalvelujen saatavuudessa sekä maahanmuuttajien osallisuuden ja sosiaalisten suhteiden kehittyminen. Keskeisinä periaatteina ovat poikkihallinnollinen ja -ammattillinen yhteistyö sekä liikunnan läpäisyperiaate suomalaisessa yhteiskunnassa.

Avustusta voidaan myöntää

- kunnille
- rekisteröityneille yhteisöille, säätiöille ja yrityksille, jotka järjestävät vastaanottokeskustoimintaa

Avustuksen saajat voivat myöntää avustuksen edelleen seuroille tai järjestöille. Jos avustus myönnetään edelleen, on kunnan tai vastaanottokeskustoiminnan järjestäjän tehtävä sopimus valtionavustuksen käytöstä, käytön valvonnasta ja niiden ehdoista toimintaa tai hanketta toteuttavan tahon kanssa. (Valtionavustuslaki 688/2001, 7 §)

Hakuaika alkaa 26.10.2018 ja päättyy 30.11.2018 klo 16:15.

Avustukseen on käytettävissä enintään 1,5 miljoonaa euroa. Edellytyksenä on, että eduskunta myöntää tarkoitukseen tarvittavat määrärahat 2019 talousarviossa. Aluehallintovirastot pyrkivät tekemään päätökset viimeistään helmikuussa 2019. Hakijoille ilmoitetaan päätöksestä kirjallisesti.

Avustukseen sovelletaan seuraavia säädöksiä: Liikuntalaki (390/2015), Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009), Valtionavustuslaki (688/2001), muut toimialakohtaiset säädökset.

Mihin ja kenelle avustus on tarkoitettu?

Avustuksilla tuetaan toimintaa, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien osallistuminen koko väestölle tarkoitettuun liikuntaan. Hankkeiden tulee olla selkeitä kokeilu- ja kehittämishankkeita, joissa tavoitteena on toimintatapojen, -menetelmien ja –rakenteiden kehittäminen. Hankkeiden on kytkeydyttävä osaksi paikallista liikuntatoimintaa ja niiden tulee edistää avoimen, yhdenvertaisen ja väestön monikulttuurisuuden huomioivan liikuntatoiminnan pitkäjänteistä ja laadukasta järjestämistä.

Hanke voi kohdistua lasten ja -nuorten liikuntaan, perheliikuntaan, aikuisten terveyttä edistävään liikuntaan sekä edellytysten luomiseen urheilu- ja liikuntaseurojen monikulttuuriseen liikuntaan.

Avustuksen pääpaino on hankkeissa, joissa kohderyhminä ovat erityisesti naiset ja tytöt sekä vaikeimmin tavoitettavat maahanmuuttajaryhmät.

Avustuksen tavoite:

Haun päätavoitteena on lisätä maahanmuuttajaväestön aktiivista osallistumista liikuntatoimintaan.

Avustuksen lähtökohtina ovat laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sekä liikuntalaki (390/2015).

- Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiinsa oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.
- Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.
- Liikuntalain keskeisinä tavoitteina on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa, väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä fyysistä toimintakykyä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, liikunnan kansalais- ja seuratoimintaa sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.
- Liikuntalain mukaan kuntien tehtävänä on yleisten edellytysten luominen kunnan asukkaiden liikunnalle. Tehtävien toteuttamisen kunnassa tulee tapahtua eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä sekä huolehtimalla tarvittaessa muista paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivista toimintamuodoista.
- Liikuntalain mukaisesti tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina tulee olla sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Huomiota tulee kiinnittää maahanmuuttajataustaisten tyttöjen ja naisten liikunnan lisäämiseen, koska tutkimusten mukaan heidän fyysinen aktiivisuutensa on poikia ja miehiä alhaisempaa.

Liikunnan kotouttamistoimenpiteet tähtäävät siihen, että maahanmuuttajat voivat osallistua liikuntatoimintaan kuten muutkin maassa asuvat inkluusioperiaatteen mukaisesti. Liikuntatoimintaan osallistuminen voi edistää maahanmuuttajien osallisuutta, työllistävyyttä ja sosiaalisten suhteiden kehittymistä.

Inkluusioperiaatteella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajat käyttävät kaikille tarkoitettuja kuntien sekä liikunta- ja urheiluseurojen palveluja. Kaikille tarkoitettujen liikuntapalvelujen saatavuutta lisätään tarvittaessa erityistoimenpitein. Toiminnan toteutukseen liittyy kantaväestön ja maahanmuuttajien vuorovaikutus.

*Miten avustusta haetaan?

oma teksti [kirjoita teksti, muista lisätä myös linkkien osoitteet]:

miten avustusta haetaan vakioteksti yhteisöasiakkaille (ID 8689431):

Avustusta haetaan aluehallintoviraston sähköisessä asiointipalvelussa <https://sahkoinenasiointi.ahtp.fi/>. Jos se ei ole mahdollista, ota yhteyttä avustuksesta lisätietoja antavaan virkamieheen.

Hakemuksen tulee olla perillä viimeistään 30.11.2018 klo 16:15 mennessä. Hakemus hylätään, jos se saapuu aluehallintovirastoon määräajan jälkeen. Hakijalla on vastuu siitä, että hakemus saapuu perille määräaikaan mennessä.

Asiointipalvelun käyttöohjeet:

Aluehallintovirastoista myönnettävien valtionavustusten hakemukset tehdään aluehallintovirastojen sähköisessä asiointipalvelussa <https://sahkoinenasiointi.ahtp.fi/>.

Palvelun käyttämiseen tarvitaan Suomi.fi -tunnistusta, jossa käytetään hyväksi pankkitunnuksia, mobiilivarmennetta tai sirullista henkilökorttia.

Hakija täyttää asiointipalvelussa olevan hakulomakkeen, liittää siihen lomakkeen yhteydessä pyydettyt liitteet ja toimittaa hakemuksen asiointipalvelun kautta. Hakemusten tulee olla lähetettynä asiointipalvelussa viimeistään 30.11.2018 klo 16.15.

Hakija tekee asiointipalvelussa mahdolliset hakemuksen täydennykset ja päätöksen muutospyyntöt. Hakija tekee myös selvitykset hankkeiden päättyessä asiointipalvelussa. Aluehallintovirastot lähettävät päätöksen hakijalla asiointipalvelun kautta.

Millä perusteella hakemuksia arvioidaan?

Avustukset ovat harkinnanvaraisia. Hakemusten arviointi ja keskinäinen vertailu perustuvat kokonaisarviointiin, jossa otetaan huomioon seuraavat perusteet:

1. Hakukohtaiset myöntöperusteet

- hankkeen tavoitteiden ja tässä ohjeessa mainittujen tavoitteiden vastaavuus
- inklusioperiaatteen toteutuminen
- hankkeen yhteistyösuuntautuneisuus eri toimijoiden kesken
- hankkeen vakiinnuttamismahdollisuus
- selkeästi ilmaistun ja raportoidun lopputuloksen hyödynnettävyys valtakunnallisesti

Suunnitelma toiminnan toteutuksesta esitetään avustushakemukseen liitettävässä hankesuunnitelmassa. Hankkeen kannalta tärkeää on pitkäjänteinen sitoutuminen suunniteltuihin toimenpiteisiin sekä niiden rahoittamiseen. Avustamisen tarkoituksena on tukea sellaisia toimintamalleja, joita pystytään vakiinnuttamaan osaksi normaalia palvelujärjestelmää. Hakijoilta edellytetään hakemuksessa kirjallista suunnitelmaa toimintojen vakiinnut-

tamisesta ja juurruttamisesta.

Keskeisenä avustusperiaatteena on poikkihallinnollinen ja -ammattillinen yhteistyö, liikunnan läpäisyperiaate suomalaisessa yhteiskunnassa sekä yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon toteuttaminen. Tämä edellyttää hankkeilta eri sidosryhmien välistä kumppanuutta ja verkostoitumista. Hankkeiden toteutuksessa toivotaan hallintokuntien yhteisiä toimenpiteitä eri tasoilla kohderyhmien tavoittamiseksi ja toiminnan toteuttamiseksi. Keskeistä on myös yhteistyö paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen, maahanmuuttajien omien järjestöjen tai muiden kansalaisjärjestöjen kanssa. Hankkeet voivat olla myös kuntien ja/tai vastaanottokeskusten yhteisiä.

Erityisavustuksia kotouttamiseen liikunnan avulla on toteutettu vuodesta 2011. Hankkeista on seurantietoa ja hyviä käytänteitä LIKES-tutkimuskeskuksen sivuilla. Avustuksia myönnettäessä arvioidaan, miten hyvin hankkeen suunnitelmassa on otettu huomioon aiemmissa vastaavissa hankkeissa hyväksi havaitut käytännöt ja suositukset:

- Pasanen, Sanna; Rajala, Katja; Laine Kaarlo LIKES 2018, Nuoriso- ja liikuntahankkeet turvapaikanhakijatyön tukena 2016–2017.
- Pasanen, Sanna & Laine, Kaarlo, LIKES 2017; Monikulttuuriset liikuntahankkeet. Vuosien 2015-2016 hankeseurannan tuloksia.
- Pyykönen, Janne LIKES 2016; Kehittämisyavustus kunnille maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla, Vuonna 2015 aloittaneiden hankkeiden esittely.
- Maijala, Hanna-Mari, LINET-tutkimusyksikkö 2014 Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla – kehittämishankkeiden seuranta ja arviointi vuosilta 2011 – 2013.

Avustuksia myönnettäessä kiinnitetään erityistä huomiota hankkeen taloudelliseen ja toiminnalliseen toteuttamiskelpoisuuteen.

Hakemukseen liittyvään kustannusarvioon ja rahoitussuunnitelmaan tulee eritellä hankkeesta aiheutuvat kustannukset ja niiden rahoitus. Hakijoita pyydetään liittämään hankkeeseen suunnitelma toiminnan jatkosta vuoden 2019 jälkeen.

Hankkeelta edellytetään omarahoitusosuutta. Kohtuullisena omarahoitusosuutena hankevuonna pidetään noin 40 % hankkeen kokonaiskustannuksista. Omarahoitus tulee pystyä osoittamaan kirjanpidossa tiliselvityksen yhteydessä. Omarahoitus ei voi olla laskennallista, esimerkiksi kunnan omien tilojen laskennallisia vuokria, vyörytyseriä tai talkootyötä, kun siihen ei liity kirjanpitoon kirjattavaa tuloa eikä menoa.

Avustusta ei voida myöntää kaupalliseen toimintaan, rakentamiseen eikä organisaatioiden lakisääteiseksi tai normaaliksi katsottavaan perustoimintaan.

Valtionavustusten keskeinen periaate on, ettei samaa toimintaa tueta usean eri avustusjärjestelmän kautta. Hakija on velvollinen ilmoittamaan hakemuksessaan mahdolliset muut hakemansa ja saamansa avustukset, jotka liittyvät kyseessä olevan hakemuksen mukaiseen toimintaan.

Hakijaorganisaation ylimmän johdon sitoutuminen hankkeeseen tulee osoittaa hankehakemuksessa.

2. Yleiset perusteet

Hakemusten arvioinnissa ja vertailussa voidaan katsoa eduksi, jos toiminta tai hanke edistää yhtä tai useampaa seuraavista yleisistä tavoitteista, jotka perustuvat ministeriön hyväksymiin strategioihin tai sitoumuksiin:

- monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen Ks. Merkitseminen Suomessa –toimintaohjelma. OKM 2017
<http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-404-7>
- tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, ks. laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), joiden periaatteet koskevat myös ministeriön rahoittamaa toimintaa ja hankkeita
- kestävän kehityksen edistäminen Ks. [Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus](#) (PDF).

3. Valtionavustuslain mukaiset yleiset edellytykset

Aluehallintovirasto voi myöntää avustusta vain, jos valtionavustuslain mukaiset avustuksen myöntämisen yleiset edellytykset täyttyvät. Aluehallintovirasto ottaa yleiset edellytykset huomioon myös avustuksen määrää harkittaessa.

Valtionavustuksen myöntämisen yleisiä edellytyksiä ovat (valtionavustuslain 7 § 1 mom.):

- Tarkoitus, johon valtionavustusta haetaan, on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä.
- Avustuksen myöntäminen on perusteltua valtionavustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta.
- Avustuksen myöntäminen on tarpeellista, kun otetaan huomioon hakijan saama muu julkinen tuki sekä hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus.
- Valtionavustuksen myöntäminen vääristää vain vähän kilpailua ja markkinoiden toimintaa.

4. Esteitä avustuksen myöntämiselle

Jos hakija on saanut aiemmin avustuksia aluehallintovirastolta, sen tulee huolehtia, että avustuspäätöksissä edellytetyt selvitykset avustusten käytöstä on tehty määräaikaan mennessä. Aluehallintovirasto hylkää hakemuksen, jos hakija on olennaisesti laiminlyönyt velvollisuuttaan antaa sille tietoja aiemmin myönnettyjen avustusten käytön valvontaa varten.

Hakemus hylätään myös, jos se saapuu määräajan jälkeen.

* Mitä ehtoja avustuksen käyttöön liittyy?:

oma teksti [kirjoita teksti]:

Aluehallintoviraston myöntämä avustus voi kattaa enintään avustuspäätöksessä määritellyn osuuden avustettavan toiminnan tai hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Avustus ei myöskään yhdessä muiden julkisten tukien kanssa saa ylittää hyväksyttävien kustannusten määrää. Hyväksyttävät kustannukset määritellään avustuspäätöksessä ja sen liitteissä.

Hyväksyttäviksi menoiksi katsotaan avustettavan kohteen kannalta tarpeelliset ja määrältään kohtuulliset menot. Hyväksyttäviä menoja ovat hanketoiminnasta aiheutuneet suoranaiset kulut, kuten ohjaajapalkkiot, koulutusmenot, liikuntavälineiden hankinnasta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, liikuntatapahtumakulut (osana muuta toimintaa), ohjaajien matkakulut, kuljetuskustannukset sekä muista kuin kunnan tai toiminnan järjestäjän omista tiloista aiheutuneet vuokratkustannukset. Hyväksyttävänä kuluina voidaan ottaa huomioon myös kulut, jotka aiheutuvat tiedotustoiminnasta vaikeimmin tavoitettaville ryhmille. Hankittavasta välineistöstä tulee liittää hakemukseen luettelo hintatietoineen.

Hyväksyttäviksi kustannuksiksi luetaan palkoista tai palkkioista kutakin palkansaajaa kohden enintään määrä, joka vastaa 80 000 euron vuosipalkkaa lakisääteisine sivukuluineen. Palkka voidaan maksaa rahapalkkana tai luontoisetuina.

Avustusta ei voi käyttää organisaatioiden lakisääteisestä tai normaaliksi katsottavasta perustoiminnasta aiheutuviin kuluihin. Avustusta ei voi käyttää vakinaisten työntekijöiden vakinaisiin palkkakuluihin, eikä määrärahalta tueta sarjatoimintaan tähtäävää kilpaurheilun- tai valmennustoimintaa.

Avustuksen saajan taloudenhoito ja hallinto on järjestettävä asianmukaisesti.

Avustuksen käytöstä on tehtävä selvitys viimeistään päätöksessä mainittuna päivänä.

Avustuksen saajalta edellytetään kustannuspaikkakohtaista talousraportointia, jos kyseessä on erityisavustus tai yleisavustus osaan toiminnasta.

Aluehallintovirastolla on oikeus tehdä valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia, jotka ovat tarpeellisia valtionavustuksen maksamisessa ja käytön valvonnassa (valtionavustuslain 16 §).

Avustuksen saajan tulee selvittää, onko sillä velvollisuus noudattaa hankintalainsäädäntöä, ja ottaa tämä toiminnassaan huomioon. Myös valtioon, kuntiin tai seurakuntiin kuulumaton avustuksen saaja voi olla velvollinen kilpailuttamaan hankintansa noudattaen hankintalain mukaisia menettelyitä.

- Jos avustuksen saaja täyttää julkisoikeudellisen laitoksen tunnusmerkit (esim. rahoituksesta yli puolet on julkista rahoitusta), avustuksen saajan tulee noudattaa hankintalakia kaikissa hankinnoissaan.
- Jos avustuksen saaja saa avustusta tiettyyn hankintaan yli 50 % hankinnan arvosta, saajan on tässä hankinnassa noudatettava hankintalakia.

(Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 1397/2016).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on linjannut, että avustuksen saajan tulee pyytää tarjous useammalta kuin yhdeltä toimittajalta sellaisissa tavara- ja palveluhankinnoissa, jotka alittavat kansallisen kynnyksarvon mutta joiden arvo ilman arvonlisäveroa ylittää 20 000 euroa.

Valtionavustuspäätöksessä ilmoitetaan tarkemmin avustuksen maksatusaikataulusta, minä aikana avustus on käytettävä, ja mihin mennessä käyttöä koskeva selvitys on toimitettava valtionapuviranomaiselle. Mikäli hankkeeseen on tullut käynnistämävaiheessa oleellisia muutoksia verrattuna päätöksästylyssä olleeseen hakemukseen, on hakijan ehdottomasti ilmoitettava näistä muutoksista valtionapuviranomaiselle ennen valtionavustuksen maksatusta.

Valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on hankkeen osallistuminen toiminnan seurantaan ja arviointiin valtionapuviranomaisen edellyttämällä tavalla. Hankkeen seurannan suorittaa Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhtiö Likes. Hankkeen toteuttaja sitoutuu antamaan hankkeen toteutumisesta tarvittavat tiedot pyynnöstä Likesille. Seuranta-tietojen pohjalta laaditut yhteenvetoraportit tulevat hankkeiden käyttöön.

”Mitä ehtoja avustuksen käyttöön liittyy?”-vakioteksti (ID 8689454):

*** Miten tuloksista ja avustuksen käytöstä raportoidaan?**

oma teksti [kirjoita teksti]:

Avustusten käytöstä on tehtävä selvitys viimeistään päätöksessä mainittuna päivänä. Selvitykseen sisältyy sekä talousraportointi että tuloksellisuusraportointi. Avustuksen saajan edellytetään raportoivan kustannuksista kustannuspaikkakohtaisesti.

Sähköisessä asiointipalvelussa haetuista ja myönnettyistä avustuksista selvitykset tehdään aluehallintoviraston asiointipalvelussa. Paperilomakkeella haetuista avustuksista tehdään selvitykset aluehallintovirastolle erillisellä lomakkeella.

”Miten tuloksista ja avustuksen käytöstä raportoidaan?”-vakioteksti (ID 5326815):

Lomakkeet ja liitteet

Hakijan tulee liittää hakemukseen ainakin seuraavat asiakirjat:

1. Kuntahakijat: Ote kunnan talousarviosta, josta käy ilmi hankkeen omarahoitusosuus.
2. Muut kuin kunnan hankkeet: Yhteisön tuloslaskelma, tase ja tilintarkastajien lau-

sunto edelliseltä tilikaudelta sekä yhdistysrekisteri (muut kuin kunnat).

3. Yhteishankkeet: Sopimus työn- ja vastuunjaon periaatteista sekä avustuksen käytöstä ja siihen liittyvistä vastuista. Mahdolliset valtionavustuslain 7 § mukaiset sopimukset avustuksen käytöstä, valvonnasta ja ehdoista.
4. Useampivuotiset hankkeet: Koko hankkeen kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma vuosittain eriteltynä.
5. Selvitys muista samaa tarkoitusta varten saaduista ja haetuista avustuksista.
6. Muut asiakirjat, joihin hakija haluaa vedota.

Myönnetyt avustukset:

- 2017
- 2016
- 2015
- 2014
- 2013

ks. aluehallintovirastojen internet-sivut (hyperlinkki lisättävä)

Lisätietoja:

Linkki; Aluehallintovirastojen yhteystiedot